

Vine
D-na D-l
și D-l
General

Bucățile cuprinse aci sînt alese și se reproduc după următoarele volume apărute în timpul vieții autorului: *Majorul Boțan*, Buc., *Viața Romînească*, 1921; *Schițe vesele*, *Cultura națională*, [1924]; *Schițe alese*, Buc., Ed. literară a Casei Școalelor, 1927; *La clubul decavașilor*, Buc., *Cartea romînească*, [1929]; *Un scos din pepeni*, Ancora Benvenisti, f.a.; *Schițe umoristice*, Alcalay, Bibl. universală, no. 100-100 bis, f.a.; *Cum sunt ei*, Alcalay, f.a.; *Amintiri*, Buc., *Cartea romînească*, [1937].

CUVINT INAINTE

Viața lui Gheorghe Brăescu constituie, fără îndoială, un lung șir de neînțelegeri și pertractări cu destinul său, o emoționantă încercare a unui om de a face acordul cu vocația sa reală. Gheorghe Brăescu a fost pînă la vîrsta de 50 de ani un militar mediocru, ale cărui zile s-au risipit în aventuri juvenile și existență obscură de garnizoană sau de club. Nimeni n-ar fi putut bănuî în maiorul acela bonom și resemnat, care eșuase undeva la serviciile cele mai puțin eroice ale armatei, împăcat de mult cu soarta sa, altceva decît un ofițer îmbătrînit în rutina cazarmei. Cine i-ar fi cercetat trecutul ar fi fost înclinat să-l socotească, cel mult — ținînd seama de impetuoșitatea cu care se aruncase în viață — un ratat, unul din aceia care a nutrit speranțe mai mari decît avea dreptul! Brăescu nu era însă un ratat, pentru bunul motiv că nu-și propusese niciodată un țel, nu-și făcuse niciodată un vis care să-i absoarbă energia și să-i întrețină consecvent nădejdea. Omul nu-și croise idealuri excepționale în slujba cărora să se fi pus cu îndrîjire, nu-și propusese nici măcar scopuri mai rezonabile pe care să le fi servit cu fidelitate. Trecuse de la o țintă la alta împins mai totdeauna de întimplare, pînă cînd să se ascundă sub scutul modestiei și-al anonimatului, unde avea, în fine, să-l vizeze vocația.

Se naște la 30 ianuarie 1871 și rămîne de tînăr fără părinți. Epitropul său, acela care i-a urmărit cu severitate dar și grijă copilăria și adolescența, căutînd să țină în frîu un caracter rebel, îl internează mai întîi la „Institutele Unite“, din Iași, și apoi la un liceu militar. Dar trebuie să părăsească curînd

liceul militar, căci, împreună cu alți colegi, pune la cale și execută o mică răzvrătire împotriva disciplinei absurde a școlii. Drept pedeapsă e lăsat repetent. Ca întotdeauna în momentele grele din viața tinărului, are loc un consiliu de familie dramatizat prin comentariile lăcrămoase ale țatei Eliza și prin intervențiile drastice ale episcopului. Concluzia acestui consiliu: elevul va pleca să-și desăvârșească studiile la Nancy. Să ni-l închipuim o clipă pe adolescentul crescut peste măsură, cu mâinile ieșindu-i din mincile prea scurte, cu fața albă și pură, răsfrângând zîmbetul de o veselie abia reținută al ochilor albaștri, călătorind prin Europa, înfiorat de presimțirea unor apropiate aventuri. La Nancy frecventează un liceu industrial în vederea intrării într-o școală superioară forestieră. Este limpede că poate să-l pasioneze noul program pe adolescentul al cărui dor de sacrificiu și sete de acțiune s-au manifestat atât de timpuriu și de viforos. Totuși, în cele din urmă, intră la școala superioară forestieră ca elev audient. Ca să-și alunge plictisul și să facă pace cu pornirile temperamentului său aventuros, frecventează pe ascuns șantauri, devine un pătimaș al jocului de cărți, caută o pasiune mistuitoare. La un chef, într-o seară, un coleg îi strigă în față că-i robii germanilor. Brăescu nu suportă injuria și răspunde în mod prompt, angajându-se în Legiunea străină. Are 18 ani și gesturile mari îl fascinează. Amestecul de generozitate, de bravadă și de vitejie gratuită marchează din plin adolescența viitorului scriitor. Viața în legiunea străină e un lung calvar de suferinți și dezamăgiri, care-i absoarbe și macină iluziile, dar nu-l aruncă în desperare. După doi ani petrecuți prin nisipurile Algeriei, episcopul îl reclamă prin Consulat și anulează angajamentul contractat de minor într-un moment de furtună romantică.

De aici înainte, viața lui Brăescu va fi multă vreme un perpetuu compromis, iar renunțările care se vor adăoga zi cu zi vor fi cu atât mai triste, cu cât nici o aspirație nu-i luminează pașii. Un optimism solid și o mare poftă de viață însoțesc și recompensează într-un fel această existență îrosită în van.

Trimis fără discernământ să facă școala de agricultură la Gonsdorf, Brăescu se înapoiază după două luni în țară, se emancipează printr-un tribunal și rățăcește cheltuindu-și restul de avere. În fine face armata, iar mai târziu, la vârsta de 26

de ani, ca subofițer reangajat, intră prin concurs la școala militară de infanterie și devine curînd ofițer. Tinărul care pornise avîntat, plin de porniri nobile, pare a fi pentru totdeauna sortit mediocrității cazone. Tinărul care pornise ca un Toma Alimșoș pare sortit să devină un Moș Teacă. În 1916, cînd izbucnește războiul, Brăescu este căpitan, director de studii la o școală militară. La parte la luptele din jurul Brașovului și, rănit grav, este transportat la un spital din București. Mai târziu va fi internat în lagărul de prizonieri de la Stralhund. Într-o seară, ca să evadeze măcar cu preocupările din captivitatea lagărului și să risipească monotonia prizonieratului, așterne pe hîrtie *Vine d-na și d-l general*. Fără nici o speranță în posibilitățile sale artistice, fără nici o îndoială că destinul nu-i poate rezerva nici o surpriză, predă schița poetului D. Nanu, încarcerat și el la Stralhund. D. Nanu deslușește în Gheorghe Brăescu un scriitor, iar cîțiva ani mai târziu Eugen Lovinescu decide viitorul său. Brăescu are 50 de ani și adevărata sa chemare i se relevă ca o ultimă, tîrzie și fascinantă aventură. În această aventură el intră puțin neîncercător, puțin obosit, și — poate — puțin mîhnit că ceea ce putea fi un început, e un epilog. Dar Brăescu nu e omul care-și pîndește la microscop viața interioară, explorîndu-și simțămintele de-a lungul unor analize minuțioase și severe. Se zorește să scrie tot ce-a văzut. Și astfel își petrece cea de-a doua jumătate a vieții istorisind-o pe prima.

Cine și-ar fi închipuit că sub masca unui ofițer oarecare se ascunde un observator atît de pătrunzător al moravurilor armatei de altădată, un critic atît de aspru? Părea să fie maiorul Brăescu un „militar de carieră“, amator de taclale, cu sensibilitatea tocită, dar era o ființă îndurerată de spectacolul umilirii omului și care-și reținea cu greu risul în fața imbecilității cazone. Cînd în schițele sale a explodat acest ris, s-a văzut că el era făcut din multă duioșie, multă suferință, și o înțelegere reală pentru cei simpli.

Critica timpului, în cea mai mare parte a ei, s-a grăbit să sublinieze numai hazul schițelor, încercînd să facă din Brăescu un umorist de la marginile literaturii. Această critică nu a putut împiedica însă audiența largă de care s-a bucurat Brăescu în rîndurile cititorilor, deși prin verdictele ei a făcut totul

pentru a o micșora. Nu e mai puțin adevărat că la această subestimare a creației lui Brăescu a contribuit într-o măsură și scriitorul însuși, care, cuprins de un elan de activitate febrilă, dă la iveală fără nici o alegere schițe de o valoare inegală, romane cu totul mediocre sau piese lipsite de orice interes.

Cele mai bune lucrări ale lui Brăescu privesc viața în armata burgheză. Scriitorul nu se lasă înduplecat de aparențe, nu acceptă clișeele verbale, ci urmărește cu o constantă necredință ironică ceea ce s-a numit disciplină, onoare, eroism, în armata de ieri. El dezvăluie un univers al cărui principiu este regulamentul, al cărui punct de sprijin este plutonierul-major, a cărui lege implacabilă este voința superiorului, o lume în care gradul suplinește inteligența, și ordinul argumentul.

Brăescu a prins încă din prima sa schiță cu o mină de maestru atmosfera din garnizoanele provinciale, mascarada pe care o întrețin aici prostia și servilismul. Iată întreaga garnizoană intimidată de fericirea că însuși comandantul diviziei va trece prin orașel, silindu-se să-i cîștige bunăvoința prin tot felul de atenții și măguliri care trădează nu numai limita maximă a culturii și a civilizației la care s-au ridicat, dar și o viziune proprie asupra vieții, o tablă de valori certe cu criterii definitive, limpezi și indiscutabile.

„ORDINUL LA RAPORT Nr. 8754 DIN 21/XI/1910

Astăzi la ora 7.30 p.m. urmînd a sosi în garnizoană domnul gheneral, comandantul diviziei 40-a, se ordonă:

1 Domnul gheneral va sosi cu doamna.

2 Trăsura regimentului va fi prezentă la debarcader, caii va avea copitele unse și coșul ridicat pentru a nu se umple de praf. Domnii ofițeri și capii de serviciu, în ghetă de lac, chipiu alb și mănuși glase, la dreapta pontonului pe grade și vechime, avînd în fața sofiile dumealor prevăzute cu flori pentru a le oferi (cine dorește) doamnei domnului gheneral...

19 Toată lumea va fi prezentă la bal înainte de sosirea doamnei și domnului gheneral. Pentru aceasta va pleca pe ne-

văzute, înainte de începerea comediei cu care se sfîrșește programul, pentru a se scutura de praf la club. Se vor lua aspre măsuri notîndu-se în memoriu ofițerii care va părăsi balul înainte de plecarea domnului gheneral.

Pentru detalii se va adresa domnului colonel-ajutor.

Sublocotenentul Giurcă poate recita «Cine-i Nuhăm?» iar căpitanul Corbeanu, drama «La icoană».

„Ordinul la raport” citat e un adevărat breviar al acestei lumi închise într-o prostie robustă și într-o ignoranță proto-colară, în care stupiditatea e o condiție naturală a existenței și singurul mijloc de a se orienta într-o traică țesătură de forțe. Pentru oricine, această lume e de ordinul absurdului și al enormității, dar pentru militarul lui Brăescu, dimpotrivă, viața civilă îi apare ca o lume complicată și învălmășită și fantezistă, căreia trebuie să i se reproșeze cadența neregulată și intervenția neașteptatului. Prostia personajelor lui Brăescu nu are supleță și este inflexibilă ca o virtute. Rareori cineva din lumea aceasta — ca tînărul sublocotenent din schița *Cum sunt ei* — îi sesizează monstruoșitatea.

În armata burghezo-moșierească, arată scriitorul, totul lucrează la o rapidă disoluție a demnității umane. Prostia se sprijină pe forță și se ridică împotriva celor care ar cuteza să gîndească și să protesteze. Instrumentul ei de convingere este bătaia nemiloasă. Din cînd în cînd un comandant își propune să reformeze sistemul și socotește că se pot obține rezultate la fel de bune și fără schingiuire. Dar moravurile păcătoase s-au infiltrat atît de adînc în viața personajelor lui Brăescu, încît, oricît de bine le ascund acestea, ele răbufnesc într-un gest, într-o atitudine, într-un cuvînt. Așa se întîmplă în bucata *Cele trei elemente*. Generalul Bălănescu Alexandru, indignat că un ostaș este bătut fiindcă „e greu de cap”, ține să demonstreze posibilitatea transformării oricărui soldat într-un exemplar de elită, fără mijloace coercitive. Incepe cu răbdare, dar se mînie tot mai mult. „Cine e comandantul tău de brigadă?” îl întrebă el cu blîndețe. „Don’ gheneral Popescu Ion”, răspunde imperturbabil ostașul. Zadarnic îl lămurește generalul. În cele din urmă acesta își spune: „Prea l-am luat de sus.. Să pornim mai de jos, de la treapta lui: — Ascultă,

băiete, de azi înainte eu nu mai sunt general. Sunt soldat. Soldatul Bălănescu Alexandru. Dar pe tine cum te cheamă, măi camarade? îl întreabă vesel generalul, bătându-l prietenește pe umeri. — Bălănescu Alexandru. O pereche de palme zdravene erau să fie urmate de alte perechi de palme, dacă n-ar fi intervenit căpitanul: — Nu mai dați, domnule general... îl bateți degeaba... De data asta el are dreptate... Tot Bălănescu Alexandru îl cheamă și pe dinsul".

Nu e nici măcar o prostie eroică, vitejească, ci fricoasă și meschină. În schimb... lășitatea e marțială, ca în schița *In retragere*. E război, mii de morți și răniți, debandadă, foamete, mizerie. Generalul e întrebat dacă poate fi distrus podul. Dar generalul e nervos, nu știe unde-i sînt galoșii și nu are vreme să răspundă la întrebare. „Să mi se aducă galoșii“, țipă el cît pe aici să ia la bătaie plantonul pe care e gata să-și descarce minia. Dar galoșii sînt chiar în picioarele generalului. Atunci acesta se luminează. „...Așa e, frate... Ei, drăcie... Bine, băiete... Să distrugă podul!"

Herman, tapițerul din bucata *Mizerii ascunse*, muncește de dimineața pînă noaptea în casele ofițerilor. N-apucă să plece de la unul, că e trimis la altul. Omul nu are vreme nici să îmbrace ceva.

„Du-te și tu de mănîncă“, îi spune mărînimos don'căpitan, dar don'colonel a ordonat să vină imediat acasă la el tapițerul. Seara tirziu, obosit și lihnit de foame, ostașul se întoarce la regiment, iar locotenentul îl bagă la carceră fiindcă „a tras chiulul“.

În fața ofițerului, ostașii lui Brăescu se apără luîndu-și o înfățișare prostănacă, ce este de fapt expresia unei șiretenii și a unei inteligențe. Sînt oameni simpli, și amăriți, dar cu suflet. Elanul, emoția, generozitatea cu care-i urmărește scriitorul răzbat adesea. Iată de pildă finalul bucății *Legea progresului*.

„Colonelul cu ochii tulburi, cu spume la gură, îl mai întreabă o dată:

— Obosiți mă?

— Nu! răspunse surîzînd ironic caporalul, pot să merg pînă mîine.

— Așaaa! ? N-ai obosit, hai? !

Și năpustindu-se ca o fiară, umplu de sînge, lovind cu pumnii la întîmplare peste figură pe bietul caporal, care sta în poziție nemișcat, cu mîinile la vipușcă, așa cum îl învăfase la batalion sublocotenentul Bujor Marin.

Colonelul a plecat apoi în pasul prusian, clătînd din cap, ducînd cu el «legea progresului» satisfăcută."

Aversiune, accente de tandrețe, accente de emoție, care nu mai pot lăsa loc îndoielii.

Brăescu nu-i un pamfletar aprig, dar nici un umorist indulgent care încearcă să ne concilieze cu aspectele negative ale vieții. Indignarea sa e fermă și dacă înțelege multe, iartă puține. Nu privește cu o seninătate reculeasă stupiditatea, atitudinea sa e a unui om de bun simț îndurerat profund de înge-mănarea ridicolului cu suferința. Comicul său e de aceea violent, lovind din plin deplorabila alianță a prostiei cu ferocitatea și viciul. E un ris fierbinte, nestăvilit, care lovește, de la general la plutonier-major, o întreagă instituție de opresiune.

Cel care, silit de împrejurări, îmbrăcase întîia oară uniforma la vîrsta de șapte ani, pentru a o lepăda numai odată cu moartea, s-a răzbunat aspru: chiar și după ce a închis ochii, armata de altădată e judecată tot după textele sale.

B. ELVIN

Vine d-na
și
d-l general

Sub dogoreala unui soare orbitor de lumină, se prăjește întins alene de-a lungul Dunării albastre orașelul X, „Urbăe comunale“ după cum se citește pe sacaua primăriei, care stropește la zile mari strada Regală. Praful stăpânește orașelul, acoperă și prăpădește tot, umple văzduhul, te înecă. Cucoanele obidite trag între două vorbe, cu cîrpa pe masa din salon, pe etajera din colț, pe pianul deschis cu notele întinse.

— N-ai ce dracu să-i faci, Doamne iartă-mă.

— N-ai ce-i face, soro.

Dar tot el îngăduie Lenuței, fiica primarului, unicul exemplar din „Urbăe“, să apară în cadrul unei ferestre larg deschise într-un superb matineu „ble“ cu „funde“ roz, să scuture cîrpa de praf așa-nțîmplător, cînd trec ofițerii la instrucție.

Un zîmbet plin de înțelesuri, o scînteiere de sabie vitează, un vis de-o clipă și toate dispar în valurile uriașe ale unui nor de praf.

E Sfîntul Ilie.

Din capul stradei, grecii ceremonioși coboară de la biserică.

Bărbați rași de tocmeală, în haine negre, cu ghețe late și pălărie nouă, se opresc, se ceartă, pornesc din nou cu mîinile la spate, vorbind aprins despre diadoh și grîne. Ele, păroase, cu ochii focosi, cu buze tivite, bătoase în rochii bătrînești de mătase cu um-

breluțe și mitene pline de aur împletit, s-au oprit la colț și se complimentează, și-și jură să se revadă, și-și urează sănătate și poftă bună... și, „chit ai dat pe pălărie?” și se despart în fine cu ochii umezi, cu fluturări de umbreluțe, ca într-o călătorie de nuntă.

Apoi liniște.

Din când în când un trecător cu pălăria în mână, un copil cu bretele încrucișate și cu picioarele goale taie perspectiva neturburată a străzii.

De la grădina superbă și pustie din centrul urbei se aude, la intervale, un zgomot surd de tobă mare. Căldura crește, se aprinde, devine copleșitoare.

Deodată, în virtutul unei coloane de praf, apare o trăsură hîrbuită, în galopul fără spor a doi cai desperecheați. Un zvon străbate prin ușile deschise ale cafenelei, ale „Frizeriei de lux”, ale „Farmaciei & drogueriei” împrăștiindu-se fulgerător, oprind în aer cirpele de praf al cucoanelor, trezind pe Lenuța din *Songe d'amour*¹ vals, scris de mina capelmaistrului „à mademoiselle Hélène”. Zvonul se întrerupează într-o veste fantastică: „vine d-na și d-l ghenearal”, lansată din trăsură de un ofițer în picioare, care se opri la confiserie într-un grup de cucoane răsărite și adunate ca prin farmec.

— Cine?

— Când?

— Parol?

— Fugi că minți.

— Vai ce minciună... și eu cît p-aci să-l cred, dar pe urmă mi-am zis: imposibil, adineauri fu Lache la poștă!...

— Dar e adevărat, pe onoarea mea!

— Ei, fugi... Uite-l ce bine se preface! Dar cînd ai învățat să minți așa? Nu ți-e rușine? Las'că te spun eu Lenuței!

— Pe ochii mei, dacă vă mint, să n-am parte...

— Fugi, nu te mai cred că ești tînăr!

¹ Vis de dragoste (fr.).

— Ei, altă comedie...

De altfel nu mai încăpea nici o îndoială...

Intr-un huruit de artilerie grea trecu trăsura regimentului, ducînd pe ambii colonei, tăcuți și gravi...

Ajutorul, lung și ascuțit ca o sabie, comandantul scurt, chel, rotund pretutindeni. Dușmani de moarte, numai un eveniment de o gravitate extremă putea să-i urce în aceeași trăsură.

— Ofițerii la club!

Ordinul fu aruncat de colonel în treacăt, peste mulțime, prin ușa deschisă a băcăniei, la terasa cafenelei, la poarta grădinii unde doamna colonel, femeie autoritară și cu experiență, formase deja un comitet, domniasa ca prezidentă și „casierita” membră.

— Du-te, măi! vă cheamă colonelul la club. V-a venit generalul. Ai dat de dracu. Să ne spui și nouă... Aștept pe Apostolescu... fac cinste, zicea ofițerilor Sarfalatos, Petre după prezentare, grînar, care vorbea trei limbi și avea mare noroc la cărți.

„Comitetul” a sosit cel dintîi, a ridicat draperiile, a deschis ferestrele la stradă. Unul cite unul sosesc ofițerii în ghetе, în cizme, suflînd, îngrijorați de be-leaua ce cădea pe cap.

— Cică vine generalul; e adevărat?

— Așa se aude.

— Oare la ce vine? Face inspecție?

— Dracu știe!

— A venit toată lumea? întreabă înfrigurat colonelul. Treceți pe companii... Compania întîi prezent? A doua?... A treia?...

— Lipsește Broștineanu... A, uite-l că vine... Hai mai repede, Ionele.

— Au sosit toți?

— Domnilor! deseară la ora 7.30 p.m. sosește domnul ghenearal, comandantul diviziei, după cum mi-a depeșat, cu d-na. V-am adunat aci pentru că

împreună cu soția mea și a domniei voastre, noi care formăm precum se știe familia militară, pentru că vine și soția domnului ghegeneral, să le pregătim o primire care să fie la înălțimea regimentului, iar nouă să ne facă cinste și să ne onoreze în deosebi, mai ales că din capul locului, ca să zic așa...

— Fugi, frate, d-acilea! întrerupse coloneleasa. Vorbă multă, sărăcia omului... Timpul trece, acuș e noapte... Ce mai este pînă-n seară? Trebuie să le dăm masă... Cînd tîrguiești, cînd gătești?...

— Cine-i cu popota?

— Pîrjolescu!

— Eu, săr't mîna. Dar piața e închisă... Azi e săr-bătoare. De! Cine a știut? Ieri a fost berechet... Pu-team să iau și pește! îl puneam la gheață frumos... cu maioneză... Era o splendoare!... Au fost și fragi... o frumusețe!... Da' cine a știut?

— Ce-i facem, Elizo? întrebă îngrijorat colone-lul.

— Pe mine mă întrebi!...

— Ce ziceți, domnilor? Pe dumneavoastră vă privește; sunteți în casa dumneavoastră... noi suntem mosafiri.

— Să facem ceva la iuțeală, exclamă un subloco-tenant.

— Să se rechiziționeze de la birt, propuse hotărît și încruntat un căpitan cu gradație.

— Da' dac-am găti fiecare ci avem pi acasă? Am făcut așa un Întîi Mai la Călărași ș-o fost tari bini! Am pitrecut admirabil, insinuă, galeș, casierîța.

— Bravo, dragă! Minunată idee! Gătim și trime-tem la club, zise ușurată coloneleasa, sărutînd-o zgomotos.

— Atunci fă mata o însemnărică: fiecare cu ci se angajează, ca să videm ci ni lipsești. Iacă eu iau dulciurile pi conta me.

— Eu aduc mazăre cu pîine prăjită, adăugă ime-diat coloneleasa, dar dumneata, căpitan Popescu?

— Nu știu... să văd... să mă înțeleg cu nevasta... îmi pare că a găsit ieri carne de purcel și a făcut niște sarmale.

— Din purcelul de la Enache? Am luat și eu; la mine s-a gătit tot sarmale... de purcel, sunt bune... cu mămăliguță și vinișor, lunecă al dracului, zice fă-cînd cu ochiul un locotenent bătrîn.

— Apropo! Lui Enache i-a făcut nevasta un băiat... întrerupse cineva.

— Sărăcuța di e! Faci șăpti la rînd, suspină ca-sierîța rușinată.

— Las-o păcatelor! Asta-i curată nesimțire. Ba nu zău! mai adaugă coloneleasa, ridicînd voalul deasupra pălăriei.

— Asta-i nostim... Parcă ne-am fi vorbit... și la mine a făcut Petre niște sarmale... se tolesc în gură, se vede că tot din purcelul ăsta, continuă maiorul F.

— Gătește bine hoțul ăla... e din companie de la mine; eu vi l-am trimis...

— Tăceți, că s-a brodit bine — șopti colonelul tai-nic, frecîndu-și mîinile de mulțumire — și eu am sar-male, avem cel puțin un fel asigurat...

— Că doar n-ai vrea să chemi ghenerăleasa la masă să-i dai sarmale?

— Păi n-am chemat-o eu, soro! S-a pofțit singură, mănîncă ce se găsește; *à la fourchette*¹ ș-apoi cine nu mănîncă sarmale? Pe urmă avem și mazăre; nu-i place una, mănîncă alta; mai pune o friptură de pui — că pui sunt, slava Domnului! o salată de țiri, fructe, brînză...

În fine, din lungi dezbateri ieși următorul:

PROGRAM DE MASA

În antreu

Țuică bătrîină (de la primar). Măsline, salam, sardele, scobitori.

Pîine tăiată bucățele.

¹ la botul calului (fr.).

La masă
Meniu

Salată de țiri (colonel)
Borș de pui (casierita)
Sarmale de purcel cu mămăliguță (mr. F., căp. P. și lt. T.)
Sofe de mazăre (colonel)
Friptură de pui (la frigare, la club în curte)
Salată de ardei și castraveți (medicul regimentului)
Prăjituri variate (casierita)
Pere, mere (ce s-o găsi)
Vin alb și roșu (de la via popei)
Sampanie (10 sticle de la Dăscălescu)
Brinză (la urmă)

Se stirnește oarecare tumult, ofițerii fiind nerăbdători să plece.

— Stați, domnilor, că nu s-a isprăvit; vine o parte și mai delicată; vorba e ce facem după masă? Aici să vă văd!

— Să facem un bal până în ziuă, zise un *chose*¹ cu tunică scurtă.

— O nimeriși! Cine a mai pomenit bal pe căldura asta? Se moaie gulerul, prăpădești mânușile, salonul nefrecat de astă-iarnă, dacă ni s-ar da voie să venim în bluze.

— Are dreptate bietul băiat, decise scurt coloneleasa: e o tortură. În bluze, firește că-n bluze, nici nu mai încapе îndoială!

— Dar cucoanele?

— În rochie de stradă, nici nu mai e de vorbit.

— Este și teatru... A venit trupa lui Raiciulescu.

— A venit teatru? întrebă radios colonelul. Trimete să-l cheme degrabă, mă rog ție. Acum să vie!...

— Urcă-te în trăsura cu pinză!

— Am înțeles...

¹ un oarecare (fr.).

— Lasă, nu te mai osteni, uite-l că vine singur, ca calul la grajd. Mi-a mincat sufletul, oftă obidit casierul.

— Bună ziua, Raiciulescule! Tocmai de tine vorbeam; vorbești de lup... Ce mai faci? Șezi colea... uite noi suntem adunați... deseară vine domnul ghegeneral; (punindu-i mina pe genunchi:) ia ascultă, bre! Nu ne faci tu un program așa mai subțirel, mai ales, cum s-ar zice...

— Pentru dumneavoastră? Vai de mine, sar în foc! (Scoțind un caiet unsuros din poalele unei redingote și mai unsuroase:) poftim repertoriul; o sută de piese. Alegeți ce vreți... dar dacă aveți încredere în mine v-aș aranja un program fain. Am o dramă nouă, *Fecioara blestemată*, în cinci acte și o sfîrșim cu o comedie, *Mi-reasa și iapa*, vă spun și niște versuri... aranjez eu!

— Bun, atunci du-te tu și aranjează. De priceput știu eu că te pricepi cînd vrei...

— Lăsați pe mine, doar nu mă cunoașteți de ieri. Vă cunosc de cînd erați locotenent la Huși... Ce timpuri! Ehe!... Altfel erau ofițerii pe atunci... pînă la ziuă: „zi-i mă!”... alte vremuri (brusc, fără tranziție:) domnule colonel, fă-ți pomană... săraci lipiți; la Vaslui ne-a plouat, ne-a plouat la Mărășești... Am intrat la apă... pe onoarea mea, dacă am de-o piine în buzunar.

— Bată-te să te bată! Tot așa te-am pomenit. (Către casier:) Dă-i... cît să-i dăm?

— Douăzeci de lei...

— Aoleu! ce stai de vorbești, nenișorule... opt persoane, hotel, bagaje, birt, trăsura... să-mi dea o sută de lei în contul biletelor... pe dumneavoastră care vă cunosc... de copil.

— Ci dă-i, frate, și isprăvește odată! izbucni Eliza, geloasă de trecutul colonelului.

— Să-i dăm, dacă-i așa vorba... și să se împartă biletele la companii.

— Fă chitanță... vezi de timbru...

— Domnule colonel, ne-ar trebui și nouă — prînsă ofițerii în cor, încurajîndu-se din ochi, dîndu-și cu

cotul — avem nevoie să ne cumpărăm mănuși, bărbier, mai una, alta... se duce.

— Alaltăieri s-au plătit soldele, răspunse sever ajutorul, care pînă aci nu făcuse nici un gest, nu scoșese nici o vorbă. Ce faceți cu banii ?

— Lasă, dă-le și lor... numai să iasă bine. Fă un tablou și deseară toată lumea în păr la danț și la teatru. Culcați-vă... pregătiți-vă...

— Isprăviși?... S-a făcut unu. La revedere, domnilor ! Hai, colonel, lasă-i pe dumnealor să aranjeze.

— Hai dragă !... Maior F., mă rog ție... Salonul... ai grije !

— Ci hai, frate, odată ! Doamne păzește !

— Hai... uite că mergem.... La revedere, băieți... odihniți-vă bine !

Pe la ora 3 p.m. apărură următorul :

ROMINIA

CORPUL XIX ARMATA
DIVIZIA 40
BRIGADA 80
REGIM. 160

Ordinul la raport No. 8754 din 21/IX/1910

Astăzi la ora 7.30 p.m. urmînd a sosi în garnizoană domnul gheeneral, comandantul diviziei 40-a, se ordonă :

1 Domnul gheeneral va sosi cu doamna.

2 Trăsura regimentului va fi prezentă la debarcader, caii va avea copitele unse și coșul ridicat pentru a nu se umple de praf. Domnii ofițeri și capii de serviciu, în ghetle de lac, chipiul alb și mănuși glase, la dreapta pontonului pe grade și vechime, avînd în față soțiile dumnealor prevăzute cu flori pentru a le oferi (cine dorește) doamnei domnului gheeneral.

Nu se admite nici o scuză. Trăsura regimentului va închide aripile celor două linii de ofițeri și doamne, formînd careu cu capetele cailor spre oraș cum se vede în alăturatul crochîu :

	T	P	
	—	—	
N.	O	O	S.
	O	O	D
	O	O	D
	O	O	
	O	O	
	T	P	

Legenda

P = ponton

D = doamne

O = ofițeri

T = trăsura

TP = trăs. cu pînză

3 Domnii ofițeri și doamnele se vor îndrepta pe drumul cel mai scurt, ferindu-se pe cît posibil de praf pentru a se afla pe sala cercului înainte de sosirea doamnei și domnului gheeneral, așezîndu-se în dreptul ușei ca în dreptul pontonului. Trăsura va rămîne la scară, iar latura careului o va forma masa cu gustări și aperitive, avînd în dreapta și la stînga doi sergenți deștepți, cu șorturi albe și mănuși de bumbac.

În timp ce se vor lua gustările de către doamna și domnul gheeneral, domnii ofițeri inferiori și familiile dumnealor vor ieși prin sala din dos, pentru a se găsi la masă fiecare în picioare în dreptul locului ce trebuie să ocupe prevăzut cu etichete.

4 Oamenii va fi consemnați în cazarmă în „g.d.s.” Patrurile va circula în oraș și va aresta pe cei fără bilete în regulă. Fac direct răspunzători pe comandanții de companii, atrăgînd pentru ultima oară aten-

ția domnilor comandanți de batalioane că nu se mai tolerează nici o debandadă și că reghimentul va lua măsurile de rigoare.

5 Sergentul Potrocea mtr. la no... din compania... va servi cu mânușile în miini pe doamna ghegeneral, idem sergentul Acatrinei mtr. la no... din compania... pe domnul ghegeneral. Ambii vor face școală sub directa răspundere a ofițerului popotar.

6 Masa va fi așezată în careu cu flori împrăștiate; se va cere pomierele și trichelurile de argint de la domnul Cutcudachis cu care m-am înțeles în această privință.

7 Va fi servete curate. La neajungere se va cumpăra trecându-se în contul spoitului cazanelor.

8 Se va opri ambele calupuri de înghețată de vanilie și lămiie și se va transporta la rece în beciul aprovizionării de la cofetărie.

9 Muzica va cânta în tot timpul mesei după cum urmează:

CONCERT

a Marșul cadeților

b Oghenoții (overtură) Huguenots-ouverture

c Opie dela Montai (vals) Aux pieds de la montagne

d Potpouri național

e Polca cu triluri

f Fantezi arab cu clopoței

g Marșul regimentului

10 Maistrul croitor se pedepsește de regiment cu șase zile carceră, cusind prost galoanele de la tunica domnului colonel; trebuia mai înapoi.

Ziua va fi scos la lucru și va continua cu transformarea mantalelor de reformă în pantaloni de cazarmă sub directa răspundere a ajutorului.

11 La șampanie, reghimentul va ține un toast, în onoarea doamnei și a domnului ghegeneral, în orice caz înainte de înghețată ce va fi adusă din vreme la popotă și ținută la gheață, în care timp muzica nu va cânta, trimițându-i-se vorbă.

12 Maiorul Frunzărescu se însărcinează cu aranjamentul clubului pentru care va lua o corvoadă de 10 oameni din fiecare companie și numărul de gradați necesari.

13 Se recomandă domnilor ofițeri liniște și ordine în timpul mesei. Întrebați va răspunde: „nu, doamnă ghegeneral, da, doamnă ghegeneral” altfel va fi cacofonie vorbind toți deodată.

14 După masă toți ofițerii în corpore va merge la teatru cu program special ocupind locurile alese de reghiment, astfel, ca la sosirea doamnei și domnului ghegeneral în public toată lumea să fie în picioare în dreptul locului ce trebuie să ocupe fiecare.

15 Muzica reghimentului va cânta de trei ori Marșul cadeților la poarta teatrului după care va merge pentru a concerta la grădină, iar după 10,30 p.m., adică după teatru, va veni cu orchestra și cu instrumentele de coardă pentru deschiderea balului.

16 Se ordonă ca nimeni să nu rămână neangajat, pentru aceasta se recomandă a se angaja din vreme înțelegându-se între ei, care cu cine dansează. La primul cadril domnul colonel va angaja pe doamna ghegeneral avînd de vis-à-vis pe ajutor cu soția domnului comandant al reghimentului.

17 În timpul pauzei se va servi răcoritoare în pahare curate circulînd pe tăvi pentru dansatori.

18 Tot în acest timp se va servi și muzicii o gustare constînd din piine și măslina. Piinea se va da din economie iar măslina se va procura din comerț.

19 Toată lumea va fi prezentă la bal înainte de sosirea doamnei și domnului ghegeneral. Pentru aceasta va pleca pe nevăzute, înainte de începerea comediei cu care se sfîrșește programul pentru a se scutura de praf la club. Se vor lua aspre măsuri notîndu-se în memoriu ofițerii care va părăsi balul înainte de plecarea domnului ghegeneral.

Pentru detalii se va adresa domnului colonel ajutor.

*Sublocotenentul Giurcă poate recita „Cine-i Nu-
hăm?” iar căpitanul Corbeanu, drama „La icoană”.*

*Comand. regimentului no. 160
Colonel (ss) Merișor Elie*

Adjutant al rg-tului

Locot. (ss) Amedeu Nicoară

P. S.

Secretar

subofițer A. Vasilicăi Alexandru

.

Pe la ora 5 p.m., în oraș era zaveră mare, nu se juca tabinet pe la terase, nici „dubeș” nu se auzea pe nicăieri. Bărbații în haine de Paști, cu batistele la gît, au fost trimiși iscoade.

Stau cîte doi, cîte trei, în poarta grădinii, spre debarcader în vale.

Un crăpăt de căldură încinge nisipul și zidurile caselor. Trei trăsuri cu roțile amețite, gata să sară din încheieturi, se rostogolesc fără încetare din deal în vale și înapoi, cărînd ofițeri claie peste grămadă, în picioare, cu săbiile afară, cu mîinile în sus pentru a feri mînușile.

— La grădina din vale... mină băiete!

.

— Să jucăm popice, propuse unul.

Zis și făcut; chipiul în copac, sabia într-un colț... să vie un rînd!

Ordonanțele cu periile în cizme, fierți în haine groase de șiac cărămiziu, așează popicele, aduc bere și țigări.

— Unde umbli, Dumitre? Șezi cu peria lîngă mine!

Rînd pe rînd sosesc cucoanele. Un nod de catifea, o bijuterie modestă, o frizură ad-hoc, trădează însemnătatea zilei. Toate vorbesc, își fac curaj, se îndeamnă, rid de aceleași glume.

— La ponton toată lumea. Vine vaporul!

— Cuconițelor, domnul colonel vă roagă să poftiți să vă aranjați, zice ofițerul adjutant, salutînd scurt și bătînd din pînteni.

— Se vede?

— Nu se vede încă, dar mai e o jumătate de oră...

— A venit toată lumea? întrebă aferat colonelul. Treci dumneata, madam Popescu, la dreapta, că ești mai făcută... Domnii ofițeri!... Căpitanii în rîndul întîii. Trăsura! unde-i trăsura? Ordonanțele să plece de acolo!...

— Mișcă-te, mă! n-auzi?... strigă toți în cor.

Dar iată că un domn slăbuț, mărunț, în haine gri, cu șapcă albă și ochelari negri, se apropie mergînd cam într-o parte și, descoperindu-se de departe, spune cu o voce stinsă:

— Vărog, scuzați... Imi pare rău... sunt vameșul cel nou... Azi am venit și eu... Tănăsescu. Imi pare bine!... Vaporul are întîrziere mare; cel puțin trei ore... M-a adus de la Centrală... În ziua de azi, dacă n-ai protecție!!!...

— Da' bine, domnule! izbucni colonelul. Ce porcărie e asta? Cum? Tocmai azi v-ați găsit *dumneavoastră* să întîrziați? Să faci ce știi! E domnul ghegeneral pe vapor. Avem masă... Vorbește la telefon!... Ehe! la nemți nu se petrec de astea, domnule...

— Imi pare rău... Mă scuzez... Nu pot face nimic... Nu depandă de vamă...

— Domnule colonel — șopti ofițerul popotar — să pună puii la frigare?

— Ce pui, domnule? spune madamei să nu dea zor, că este vreme. Întorcîndu-se către nevastă-sa: Ce-i facem, Elizo? Eu zic să mergem să mîncăm și să le oprim.

— Cum o să mîncăm, frate, cum o să mîncăm? Cum o să lăsăm pe oameni singuri la masă? Ei, Doamne păzește și apără! zise închinîndu-se colo-neleasa.

— Dar cu teatrul cum rămîne? Aia, banii i-a luat, sunt buni luați...

— Să dăm biletele înapoi, se grăbiră să zică ofițerii.

— Parcă ăla-i nebun să le primească?! Ehe! Banii s-au dus, băiete!

— Atunci să amîne teatrul.

— Da' di și, mă rog matali? Să înceapă teatrul mai divremi și cînd s-o sfîrși vinim la vapor.

— E dată dracului moldoveanca și pace!... Așa să facem; dă fuga, Pîrjolescule, să nu se atingă cineva de masă!

— Spuni mata ti rog, madamei, să deie tinjirili deoparti și să le acoperi bini.

— Muzica să vie direct la teatru, complectă colonelul. Dumneata, Ionescu, dă fuga și spune-i lui Răiciulescu să înceapă mai devreme. Șeful de gorniști să pîndească și să mă anunțe la teatru, cînd s-o ivi vaporul în dreptul ostrovului.

După aceste măsuri strategice, se îndreptară toți spre grădina din centru, în grupuri mici, cei superiori înainte, gravi, evitînd privirile cercetătoare ale civililor; cei mai mici, chicotind pe înfundate, dispăreau la cîte un colț de stradă.

★

Teatrul se sfîrșise. Civilii dormeau de mult. Ofițerii se întorceau pentru a doua oară de la vapor, oboșiți, plictisiți, plini de praf și nădușeală.

— Ce-i facem, Elizo?

— Hai, frate, ș-om mîncă; ce o fi, o fi. N-au stat ei nemîncăți pînă la ora asta. Dacă o fi, le facem un ceai și s-a isprăvit comedia.

— Ai dreptate, dragă. Desigur că au mîncat pe vapor. La masă, domnilor! zise colonelul nehotărît în suflet, pătruns de importanța hotărîrii ce-și luă asupra-și.

Toată lumea se trezește, pornește, ajunge mai în-suflețită. Masa fu veselă: glume, tachinări, cîntări de orchestră. Se făcuse ceasul două din noapte.

— Angajați pentru cadrul, vă rog! iar mai tîrziu: „uite inelul nu-i inelul“, care însă se schimbă repede, după cererea generală cu „îți place vecinica?“ joc iscoditor și viclean.

Dar cu tot antrenul lui Mișu Ionescu, „neobositul dansator“, entuziasmul scade vertiginos, cadrulul al doilea nu s-a putut face, iar „Cine-i Nuhăm“ n-a avut nici un succes și chiar „La icoană“, bucata de rezistență cu efect sigur, a fost primită cu indiferență. Ofițerii s-au împrăștiat; cucoanele amorțite pe canapele, învinse de somn și oboseală, se strîmbă vrînd să rămîna surîzătoare. O nevastă tîncă, rumenă și sănătoasă, a adormit ca un copil cu gura întredeschisă, cu buze roșii, nevinovate.

— Trăiți, don' colonel. N-a venit încă vaporul, răcni un fruntaș deștept.

— Ieși afară, măgarule!

Acum s-a luminat de ziuă binișor.

Rîndunelele au prins a ciripi sub strășini. Cîte un țaran desculț, căscînd, cu minteanul pe umeri, coboară spre chei. În salon, cucoanele frizate își îndreaptă rochiile, se aranjează în fața oglinzilor. Ofițerii, cu trăsăturile obosite, își fumează ultima țigară. Doi joacă table cu o lampă aprinsă și afumată alături. Pe o canapea, într-o cameră alăturată, „comitetul“ și coloneii se consultă pentru a nu știu cîta oară... Ajutorul, un înotător de forță — premiul întîii la băi de mare la Constanța — zise cu aer grav, liniștit și măsurat:

— Cred că cel mai nimerit lucru ar fi să nu ne mai culcăm. De prezentat, nu ne putem prezenta domnului ghegeneral în halul în care ne găsim. Vaporul are să întîrzie mult. Mai bine mergem toți la Dunăre și facem o baie strașnică. Nu va mai rămîne nici o urmă de oboseală.

— Și noi, cucoanele?

— Dar de ce nu? Mă rog, unde vedeți dumneavoastră ceva rău într-asta?

— Dar n-avem costume!

— Ei, asta-i acum! În cămăși e destul de convenabil, dumneavoastră de o parte, noi de alta: ca la Constanța. Ce? credeți că acolo costumele sunt mai grozave?

— Ura!! Bravo!! Trăiască domnul colonel!! strigară băieții care se grămădiseră la ușe.

— Ce zici, Elizo?

— Casierița merge?

— Da di și nu? Merg bucurăoasă, mai ales dacă mergi și mata.

— Luăm și ordonanțele cu noi, cu periile, să ne curețe hainele, să ne șteargă ghetetele...

— La Dunăre!! La Dunăre!! strigă toată asistența în cor.

...Embrasse-moi, Ni-net-te, Ni-net-te,

*Tu as la taille parfaite, Ni-net-te, Ni-net-te*¹, porniră cîntînd în cor toți înviorați de o veselie nouă, scontînd dinainte florii plăcuți ai unei băi întăritoare și pline de făgăduințe.

— Mergeți mai încet să ne ajungă și cucoanele; s-au dus să-și ia ce le trebuie.

...Embrasse-moi, Ni-net-te, embrasse-moi.

Ajutorul înoată în largul Dunării. Domnul colonel Merișor, suflînd, plutește aproape de mal cu fața în sus ca o geamandură rătăcită, purtată de valuri. Băieții se interpelează, rid zgomotos, se împroașcă cu apă.

Și la cucoane e veselie, strigăte ascuțite, gălăgie.

— E rece; vai ce rece e! Uite un pește!... Ține-mă!...

Mai la o parte, coloneleasa și casierița se lasă și se ridică, ținîndu-se de mînă, bătînd apa cum bate călărețul șaua.

— Di ci ti uiți mata la noi? Nu-i frumos. N-ai ci vide!

— Nu mă uit... Pardon... Nu mă cunoașteți, sunt vameșul cel nou... Caut pe domnul colonel... Vine vaporul... Face rondoul.

Dar cine l-a mai auzit!?

Cine l-a mai văzut?!... Cine a mai stat să-l asculte în învălmășeala aceea de femei cuprinse de panică?! Toate ude, cu cămășile lipite pe forme, în debandadă, dîndu-se la toți dracii, luptîndu-se cu ciorapii, rupînd șiretele... Nevasta tînără rîdea să moară, rămăsese în cămașă, neștiind cu ce să înceapă; pe cînd madam Merișor, pe jumătate îmbrăcată, despletită și desperată, striga lui Merișor:

— Da' bine, frate, nu v-a spus nimeni? Nu știți nimic? A sosit vaporul!!... A venit ghegeneralul!

— Nu mă-nnebuni!... Ioane!... Vasile!... Ordonața lui don' colonel!... Să vie c-o cheamă don' colonel!...

— S-a dus cu hainele acasă să le șteargă — desluși unul — că aici n-avea cu ce; dar trebuie să vie că s-a dus de mult...

Venea într-adevăr Ion cu ghetete „luceafăr“, cu hainele păturite frumos, cu cugetul împăcat al omului care-și făcuse datoria, dar venea degeaba. Colonelul căzuse în prostrație. Ceva se rupsese într-însul.

Nici pînă azi nu știe, spune el, pe ce lume a trăit, cine l-a îmbrăcat, cine l-a dus la ponton, unde a găsit biletul ghegeneralului care se scuza, regretînd că din cauza prea marii întîrzieri, nu se mai poate opri în urbea X.

Ajutorul a fost mutat disciplinar. Nu s-a lăsat coloneleasa și pace. Nici casierița n-a putut-o scoate din ideea că înadins i-a dus la baie ca să scape vaporul, să-l pună pe Merișor rău cu ghegeneralul, doar-doar i-o da lui comanda reghimentului.

¹ Sărută-mă, Ninette, Ninette.

Al o taille perfectă, Ninette, Ninette (fr.).

Maiorul Boțan

După o matură chibzuință, Maiorul Boțan, persoană între două vârste, cu părul rărit, cu ochii mici, cu mustața roșcată, se însurase, în fine, după ideile sale. La început se felicitase de alegerea ce făcuse. Înaltă, fină, distinsă, cu părul arămiu, cu ochii negri, cu buze răsfripte, ce lăsau să se întrevadă dinții mărunți și adorabili, spera că Emma va atrage și influența șefii, care i-ar putea fi folositori. Om practic și de o seriozitate recunoscută, Boțan socotea căsătoria o tovarășie: fiecare aduce ce poate prin orice mijloc.

„Vremea trece; dacă nu mă fac colonel cât mai sunt încă în putere, reflecta el adesea în orele pierdute la birou, plin de necaz, amintindu-și mai ales conversația ce avusese acum în urmă cu ministrul, cu care se întâlnise, suindu-se grăbit pe scări. «Frumoasă cucoană ai, domnule! Felicitările mele! Soția mea ar fi foarte fericită s-o cunoască mai de aproape; nu uita că primim în fiecare sîmbătă». Poftim. Și noi n-am fost decît o dată în casa omului! La urma urmei, ar putea chiar să se supere, să creadă că mă țin mare... cînd aș putea să fiu nelipsit... Și ce m-aș mai învîrți!... Dar ai cu cine te înțelege?... Eu nu zic că numaidecît... Nu merg pînă acolo!... Dar femeia care e șireată știe unde să se oprească și cum să se apere. Și apoi e și în interesul ei...”

Și tot gîndindu-se astfel, Maiorul Boțan nu era departe de a crede că fusese tras pe sfoară, că Emma frustrează tovarășia, și că, în orice caz, cu alta ar fi luat cel puțin o zestre mai bunicică.

Boțan n-avea pentru femeie o considerație deosebită; știa doar că trebuie stăpînită. Așa apucase el în satul lui. De altfel, nu cunoscuse nici una. Ca grad inferior și mai tîrziu, ca ofițer, în garnizoanele prin care trecuse, fusese amantul tuturor slujnicuțelor de pe la casele boierești, introduse pe furiș de către ordonanță, după culcarea stăpînilor. Dragoste scurtă, fără pretenții din nici o parte, fără complicații sentimentale și, mai ales, puțin costisitoare. Astăzi încă păstrase deprinderea acestor posedări brutale și nu arareori, chiar în primele luni de căsătorie, urmărise pe înserate vreo ungureancă, încîntat cînd putea să o înșele satisfăcîndu-și vanitatea lui veche de crai al mahalalelor.

În ce privește pe Emma, ea intrase în căsătorie cu deziluzia unui amor nenorocit: fusese părăsită de logodnicul ei, tovarășul copilăriei sale, care, ajuns inginer, se căsătorise în urmă cu fata unui brutar bogat. Convinsă de mamă-sa, ea acceptase fără multă gîndire cererea lui Boțan. Era atît de decepționată, încît totul îi era indiferent. Și pentru că trebuia cineva care să îngrijească de interesele lor, îl preferase pe el, tocmai pentru că, fiind în vîrstă, spera să aibă lîngă dînsul o viață liniștită. Ar fi fost chiar fericită să-l poată stima ca prieten, pentru ca viața să nu i se pară fără nici un sprijin, fără nici o consolare. Și graba cu care Boțan o ceruse în căsătorie îndreptăța această speranță.

Cu puținul bagaj moral luat de acasă, cu cîteva reguli de conveniențe culese la întîmplare, dar cu un fond netăgăduit de cinste, pe care nu-l datora nici familiei, nici societății, ci-i venea poate prin atavism, de la cine știe ce străbun îndepărtat, Emma se măritase la 23 de ani, naivă și sinceră ca un copil. Dar nu se înțeleseseră de la început și pentru a doua oară

ea era dureros dezamăgită : nici această încercare nu-i reuşise. Între ei era acum un fel de duşmănie ascunsă : el, intimidat, neîndrăznind să se dea de gol ; ea, temîndu-se de a-l pricepe ce urmăreşte şi unde vrea s-ajungă. La început sperase să-şi aranjeze un interior drăguţ. Bărbatul său era însă de o economie meschină ; refuzase de a-i tocmi servitoare, iar la dejun trebuia s-aştepte pînă se-ntorcea soldatul de la manutanţă, de unde cumpăra pîinea cu cinci parale mai ieftină. Şi păturile noi, întinse pe jos în antreu, o crispau de enervare.

Astăzi, îmbrăcată cu un *robe de chambre* drăguţ decoltat, cu mîneci largi, întinsă pe canapea în dormitor, se găsea într-un moment de descurajare morală, incapabilă de a se gândi serios, de a lua o hotărîre. Uşa se deschise uşor şi Ion, ordonanţa, înaintă sfios în ciorapi de lînă, întinzînd de departe o carte poştală.

— O aduse poştaşul, zise el, uitîndu-se aiurea.

Emma luă biletul şi, căutînd să vadă de la cine vine, se ridică s-o pună pe birou. Dar rîndurile strîmbe, literele extravagante şi semnătura o intrigară şi, neputînd rezista, citi cu groază :

„Domnule maior

*nuî frumos ca După ce ăi făcut Gustu cu mine să
num plăteşti e păcat că suntem şi noi destul de
amărîte dumnezeu mă ştie şi pe mine mai Mare
ruşine să mă trimeşti să cumpăr o Țigarie şi să
pleci fără ami da şi mie un cado avem şi noi chel-
tueli dacă num plăteşti reclam te Aştept vino as-
tăzi negreşit să nu te căieşti cu stimă.*

Didina teodorescu
fundătura părădis 27
*vino negreşit am săfi spun ceva**

Emma rămase o clipă fără viaţă ; apoi tot sîngele îi năvăli în faţă, îmbujorînd-o ca de friguri ; judecata extrem de lucidă îi arăta luminos toată grozăvia

realităţii. Înşelată după un an de căsătorie ! De cine şi cu cine ! Un sughiţ de scîrbă o făcu să se scuture cu repulsiune şi încrămeni cu mîinile împreunate, cu privirea fixă, cuprinsă de gînduri năvalnice, confuze.

Apoi se trezi ca din vis. Strînse o dantelă şi o puse în şifonieră, îndreptă un scaun, se mai gîndi o clipă şi începu să se îmbrace, palidă, cu gesturi maşinale, nesigure, cu o linişte îngrijorătoare. Gătindu-se, puse scrisoarea în poşetă, apoi luă dintr-un scrin o punguliţă, în care păstra încă economiile ei de fată şi ieşi.

Se poate spera orice de la o femeie amoroasă. Aceea care urăşte e fără milă, dar nimeni nu e în stare să conceapă la ce se poate deda o femeie adînc jignită în orgoliul ei.

Emma porni pe stradă la întîmplare, rătăci cîţva timp fără să vadă pe nimeni, lovindu-se de trecători fără a se scuza. Plimbarea aduse o destindere nervilor ei îndurerăţi. Intră mai liniştită în grădina Cişmigiului plină de bone, de zgomot, de copii şi de un ciripit asurzitor de vrăbii ce se pregăteau de culcare. Întîi avu intenţiunea să şadă, dar urmărită de priviri indiscrete, îşi luă seama şi continuă să se plimbe încetîşor pe una din aleile singuratice, meditînd asupra celor ce-i rămîneau de făcut. Lucrul i se părea simplu : îl va lăsa. Nu se credea nenorocită, dar îi era ruşine ; se simţea grozav de umilită. El îi era indiferent, ca şi înainte de căsătorie ; nu i-a fost nici amant, nici prieten. Şi, căutînd în poşetă batista pentru a şterge o lacrimă, dădu peste cartea poştală, o citi din nou pentru a se convinge încă o dată de toată grozăvia faptei. Apoi, accelerînd mersul, porni hotărîtă, ieşi pe poarta grădinii în Bulevardul Elisabeta, se urcă într-o birje cu coşul ridicat şi dînd adresa se ascunse în fundul trăsorii, coborîndu-şi voaleta.

Ajunsă în „Fundătura Paradis“, condecie trăsura la colţul stradei şi plecă pe jos în căutarea numărului 27, pe care-l găsi fără multă greutate.

— Domnișoara Didina Teodorescu, întrebă ea mergînd spre un grup de femei ce o inspectau cu privirea.

— Intrați pe sală. Odaia din fund, pe dreapta; dar nu știu dacă o fi acasă, îi răspunseră mai multe deodată.

Emma ezită o clipă, apoi, împinsă de curiozitate, înaintă pe sală, făcînd cîțiva pași prin întuneric și bătînd la ușă. Neavînd nici un răspuns, avu un moment de șovăire. Dar ispitită de a cunoaște ceva din viața acestei nenorocite, ținînd mai cu seamă s-o despăgubească de meschinăria bărbatului său, intră cu gîndul de a pune pe masă banii și cartea poștală. Camera curățică era binișor luminată de felinarul din stradă, așezat în dreptul ferestrei. Pătul mare o făcu să roșească. Un miros pătrunzător de parfum ieftin o neliniștea. Era gata să iasă cînd, întorcîndu-se, se găsi în fața unui licean roz-alb la față, cu părul inelat, cu ochii verzi strălucitori, subțirel ca o trestie, care rămase rușinat în mijlocul odăii, uîindu-se pe sub gene, neștiind ce să facă cu mîinile.

O indignare violentă se întipări pe fața Emmei. Cum? Toți pentru ele? Bătrini vițioși și copii cu laptele la gură? Atunci noi pentru cine ne păstrăm? Pentru cine împletim în pension atîtea visuri scumpe? După cine suspinăm în nopțile misterioase de vară? O revoltă sufletească fulgerătoare ca un scurt circuit îi turbură tot echilibrul. Și cuprinzînd de gît băiatul, îl sărută pătimaș, la întîmplare, pe ochi, pe păr, pe buze și, excitată de pielea lui catifelată, turburată de îndrăzneala lui crescîndă, căzu cu el pe pat, fără nici o grijă de ce s-ar fi putut întîmpla.

Fu o posesiune scurtă, stîngace, dar de o acuitate de plăcere pe care ea n-o cunoscuse încă. Se despărțiră repede: el grăbit să răspîndească printre prieteni vestea că a încheiat copilăria — nu fără a lăsa prealabil o piesă de cinci lei pe colțul mesei de noapte; ea răzbunată, simțindu-se pentru prima oară femeie, în-

țelegînd altfel viața. Nici unul nu bănuia că fiecare cîntase prima strofă din poema tinereții.

Emma abia sfîrși să pună ordine în toaleta ei, cînd ușa se deschise și o fată modest îmbrăcată, ce avea mai mult aerul unei lucrătoare, o întrebă intrînd:

— Pe mine mă așteptați?

— Dumneata ești Didina Teodorescu? Dumneata ai scris această carte poștală bărbatului meu?

— Eu, dar n-am știut că e însurat; vă rog iertați-mă. I-am aflat adresa întîmplător de pe o scrisoare ce i-a căzut la mine.

— Nu face nimic. Poftim, zise ea dîndu-i o hîrtie de o sută de lei.

— Sărut mîna... vă mulțumesc.

— N-ai pentru ce, fetico. Fii sigură că tot eu îți rămîn datoare.

Și ieși pe ușă, sub privirea zăpăcită a fetei, care nu știa ce să creadă. În stradă, Emma porni cu pasul elastic, măsurat, ușurată parcă de o povară ce pînă aci îi apăsă conștiința. Ieșise cu totul altfel de cum intrase. Se degajase de un bagaj inutil: „credința“.

— Dar ce-ai întîrziat atît?... De unde vii, o întrebă Boțan, atîrnîndu-și șervetul la gît.

— Am fost pe la mama. Mi-a deschis capul; ai dreptate, să mergem cît mai des pe la ministru, trebuie să ai ce meriți, adăogă ea cu un surîs enigmatic, ce-i flutura pe buze.

— Așa te vreau, fetico! De muncit, muncesc destul, slavă Domnului! Ascultă-mă pe mine și n-o să te căiești.

...Au trecut doi ani de atunci, colonelul Boțan e șeful unui serviciu important din minister. Despre ministru se spune că se ramolește din zi în zi. Emma are cel mai frumos automobil din Capitală, asistă la toate premierele, e port-drapelul modei. Lumea șoptește că are un gust pronunțat pentru fructe verzi. La

gît poartă veşnic acelaşi colier : o piesă redusă de cinci lei, prinsă într-un lăntişor subţire de argint.

— Numai cinci lei ? o întrebă semnificativ la bal, un *chose* impertinent.

— Depinde de dobitoc, răspunse ea fără ezitare. Pentru dumneata ar fi cinci mii.

Ca la Galaţi

E iarnă. Afară ninge cu fulgi mari, înfloriţi, ce se coboară liniştit, domol din cer. Orice zgomot e mai clar, mai apropiat. Se aud dinspre oraş sunete de clopoţei, lovituri de topor urmate de icneala omului ce lucrează, cite un „hais, Duman“ al unui ţăran necăjit, ce intră pe bariera oraşului cu un car de lemne verzi.

În cazarma aşezată la marginea oraşelului, oamenii cu capul descoperit, cu obrazul umflat de o îmbucătură de pîine, rînduiţi în şiruri, fac cruci grăbite în faţa cazanului pierdut în aburi.

E ora raportului.

Pe sală toţi gradaţii. Uşile se deschid şi se închid repede, trîntite de cei grăbiţi de graba tuturor.

Furieri cu tocul după ureche, sergenţi majori cu săbii lungi, soldaţi smeriţi „scoşi la raport“, înţepenţi de aşteptare.

În toate părţile anunţuri care „interzic intrarea f. s.“, alături de tablouri şi programe caligrafiate, dar decolorate de vreme.

În cancelarie forfoteală ; se caută ordine, se urmăresc rapoarte, se nasc şi se potolesc conflicte, se mănîncă probe. În special casieria e plină de ofiţeri. Toţi încintă pe casier, îi oferă ţigări, îi ridică ceva de jos.

„Ţi-a dat, mă?... Cît ai luat?... Dă-mi şi mie zece lei pînă mîine“, vorbesc între ei băieţii, îndreptîndu-se spre ieşire cu banii în mînă, cu mantalele descheiate.

Dar se opresc deodată, şintuiţi în loc de o sanie jer-

pelită din care se scobori un căpitan oacheș, frumos, chipeș, așa cum îl visează fetele, elegant îmbrăcat, cu țigaretă mare de chilibar, cu inele groase și sclipitoare pe degetul cel mic. Toți se reped, îi deschid ușa, îi ajută să se dezbrace de un demi-palton superb, căptușit cu atlas, cu reveruri roșii de general.

— Căpitanul Vi-vifor, se recomandă el ofițerilor, care se întreceau să i se prezinte, silindu-se să fie cit mai corecți.

Această gingăveală foarte ușoară, însoțită de un suris irezistibil, nu strica de loc frumosului căpitan, îi da, dimpotrivă, aerul unui *viveur* care a gustat și s-a plictisit de toate.

Unii zic că femeia într-adevăr frumoasă trebuie să fie ușor încrucișată. Dacă aceasta e drept, atunci nici gingăveala căpitanului nu e un cusur de seamă.

În garnizoană se afla numai un batalion. Ofițerii toți erau în jurul noului venit.

— Domnul maior e în cabinet?... Aș vrea să mă prezint de sosire.

— Da, da!... e în cabinet! Pofțiți, intrați... îl îndemneau ofițerii tineri.

— Nu, nu merge așa; eu sunt deprins altfel, zise el rizind cu indulgență. Apoi, adresându-se plantonului: Du-te și anunță, băiete, pe căpitanul Vifor.

Stătu cam mult în prezentare. Casierul fu chemat cu hîrțile de iscălit, ieși, se întoarse din nou cu un registru din filele căruia apărea colțul unui bilet de bancă ce semăna a fi de o sută. Apoi ieșiră toți. Maiorul plecă imediat, ursuz, bine înfășurat într-un capișon galben. Căpitanul, foarte aprins la față, spuse totuși cu o veselie provocatoare:

— Ei, bă-băieți, unde mergem?

— Haideți cu noi, domnule căpitan, că vă ducem noi, o să vedeți dumneavoastră.

Băieții radioși îl lăsau singur pe potecută și înaintau voinicește prin zăpadă, admirându-i din lature, cu competență, chipul *à la française* și croiala pardesi-

lui. Toți căseau gura, minunându-se de povestirea ștregăriilor lui de la Galați.

— Văd c-ați pierdut vremea degeaba, și nu s-a ocupat nimeni de educația voastră, le spuse el între altele pe drum. O să introduc sistemul de la Galați. Acolo țineam tablou în regulă de rindul fiecăruia la cinste. Plătea o dată, scăpa de grijă. Este departe unde mergem? Ma-mai e mult?

— Nu așa mult, ajungem îndată. Dăm pe din dos și ieșim mai repede. O să vedeți dumneavoastră ce fată frumoasă! O cheamă Maria, Maria Mititelu. Dar dumneavoastră să-i ziceți „duduie“, că așa-i place. Noi așa îi zicem, toți îi zic așa.

Intrară la Mititelu, o băcănioară mică și curată, cum numai prin părțile Moldovei se întâlnește. Saci cu năut și roșcove, prin sertare mirodenii de tot felul, iar atir-nate deasupra tejghelei, pachete de luminări galbene și snopuri de mățuri învolte.

Băcanul, om scundac, palid, cu barbă și păr de apostol, era bun și cinstit de nu-și mai afla seamăn; de aceea nici nu prea avea mușterii.

— Nu mai facem noi avere, zicea amărită cucoana Agripina, femeie înaltă cu sprincenele îmbinate, cău-tînd cu grije spre „duduia“, odorul și stăpînul casei. Da', ia acolo, să nu zicem că ședem degeaba, să scoatem și noi o pîine. Numai de ne-ar trăi fata, o fi ea mai norocoasă.

— Să vă trăiască! ziceau mușteriii.

— Să dea Dumnezeu! Mulțumesc și dumneavoastră.

Și ar fi fost păcat să nu trăiască, înaltă cum era, subțirică, cu ochii verzi, cu sprincenele îmbinate ca și mamă-sa. N-aș putea zice că era frumoasă, dar era atît de drăgălașă! Avea ceva deosebit: mai întîi fiind puternic mioapă, era singura domnișoară care purta *pince-nez* cu șnuruleț de aur, în tot cuprinsul județului Fălciu. Apoi ce te cucerea definitiv, e că vorbea cu „r“. Fată curățică, cum zicem noi, care învățase în internat la Iași. Cînd a văzut pe căpitanul, s-a roșit pînă-n albul ochilor și a dispărut. Ofițerii se așezară

în jurul mesei în odaia cu miros de busuioc, cu mobilă bătrânească, împodobită cu horbotă scrobită și acoperită de lină, lucrate în tinerețe de cucoana Agripina.

— Să ne aducă un litru de vin și un borviz, se grăbi să poruncească cel mai tânăr din băieți.

— Ce-ce umblați cu moșturi? Ce-ce țuică, ce-ce vin?! Suntem oșteri! Dă două sticle de Mmalaga! Viața e scurtă, trebuie pe-petrecută cu schepsis.

Se vede că cheia de la dulapul cu delicatețe era la duduia. După multe șoapte în odaia lor de culcare, fata aduse vinul pe o tavă frumos acoperită cu un șervețel brodat cu buchețele și ajururi.

Turnă ea singură în pahare și atât de cuminte, că nu vărsă nici o picătură din lichidul ruginiu.

— Da-da ceva „motive“ nu ne dai, duduie frumoasă?

— Motive? Întrebă fata nedumerită, roșindu-se de plăcere.

— Așa zicem noi la Galați la gustări. Dă-ne, dacă ești bună, niște icre negre, puțin jambon, măsline mari.

Fata dispăru din nou. De data asta, șoaptele fură mai înfundate în odaia de alături, așteptarea lungă, dar nu zadarnică. Duduia apărură din nou cu altă tavă frumos împodobită cu toate bunătățile.

Dar se isprăvisse vinul.

— Mai dă-dă-ne doi consilieri, că se resping „motivele“, zise glumind căpitanul.

— A, înțeleg, zise ea după o clipeală, rîzind copilărește, și, învîrtindu-se într-un călcii, ieși sărind ca o căprioară.

Conversația era acum generală, dar vorbea, firește, mai mult căpitanul.

— Ce drăguț orașel.

— Să vedeți vara ce frumos e! Sunt numai vii de jur împrejur.

— Îmi place că e liniște. Sunt săful de zgomotul orașelor mari. De Galați am oroare.

— Se poate?

— Prea am mulți prieteni. N-am pic de răgaz. Nu

mă slăbește nici prefectul, nici primarul. Barem de generalul Pilat, nici nu mai vorbesc. Ala nu mănîncă fără mine. Ce petreceri! Ce sindrotie! D-apoi la consulul rus, ce istorii, ce comedii!! Nu-mi ajungeau doi poli pe zi.

— Pe zi? Patruzeci de lei pe zi?

— Firește! Ce vă mirați? Aperitivele le luam la „Surré“; asta se știa, era de regulă. Ala s-a îmbogățit numai de pe urma mea. Ce să fac? Așa m-am deprins. Dar slavă Domnului! Am avere personală: casă, moșie... Leafa — adăugă el cu un gest ce completa disprețul — se duce în bacșișuri.

— Ei bravo! Nu te mai jura că te cred.

— Oare cînd ne-o veni și nouă rîndul să fim într-un oraș ca Brăila sau Galați, bunăoară?

— Dar să ai și averea lui domnu căpitan...

— Da' la București ți-ar plăcea?

— Ba bine că nu!

— Pune-ți pofta în cui! se întrerupeau rîzînd băieții.

— Unde mîncăm?

— La Tudorache... Se mănîncă bine, o să vedeți. Am avut noi grijă să-i trimitem vorbă că ați venit dumneavoastră și să oprească ceva bun.

— Socoteala! ceru căpitanul. Să mergem la masă că e unu jumătate.

Scoase un *porte-feuilles* cu monogramă și trăgînd din el un bilet de o sută, îl aruncă neglijent pe tavă. Cîrciumarul luă cu sîială biletul, dar îi fu rușine să aducă restul. Prea i se păru mare cheltuiala și trimise băiatul, un pici isteț, încălțat cu niște ghetete vechi de ale cucoanei, care zicînd „poștiți restul“, răsturnă pe masă un pumn de franci din care cițiva se rostogoli zgomotos sub pat.

— Nu, nu așa, băiețas, că rîde duduia de tine. Eu sunt deprins altfel, o să mă cunoști tu. Te învăț eu, încetul cu încetul, să servești ca la Galați. Ia o farfurie!..

— Știu, știu! zise pripit fata, necăjită că nu se gândise mai devreme și se întoarce cu o farfurie, pe farfurie un șervețel, pe șervețel banii așezați frumos pe socoteală.

— De azi înainte sunt al dumneavoastră. Ssă fiți pregătiți cu vin bun și bucăți alese. La parale nu mă uit!

Apoi băgă banii în buzunar, fără a-i număra, plictisit că mai are rest de luat și dete doi franci bacșiș băiatului.

— Bogdaproste! zise el, repezindu-se să-i sărute mîna și ieși pe ușă, uitîndu-se din nou în palmă.

Cîrciumăreasa, încremenită cu mîna la gură, mulțimea în gînd lui Dumnezeu, cu ochii la jcoane, de norocul ce-i căzuse în casă.

După masă, căpitanul obosit s-a dus la hotel să se trîntească puțin, dîndu-și întîlnire cu toții, pe seară, firește tot la Mititelu.

— Tot e serviciul suspendat după prînz, ziseră băieții frecîndu-și mîinile.

Începuse a se insera. Pe stradă, un moș bătrîn, cu cizme mari, greoaie, aprîndea felinarele urcîndu-se pe o scară șchioapă lustruită de vreme.

Băieții sosiră cei dintîi. În cîrciumă era aproape întineric. Fata, împodobită într-un șal mare bordo, cu franjuri lungi, nu se urnea de lîngă ușă, privind pe geam în stradă. Deodată plecă de la fereastră și se așeză cuminte pe scaun, lîngă tejghea.

Trecu o clipă și intră căpitanul.

— De ce stai lîngă ușă? Ai să răcești, duduie Marie, și pe urmă ce ne facem noi?

— Nu răcesc... Sunt învățată, îngăimă ea roșindu-se, necăjită c-a fost surprinsă.

— Oricum, nu e bine și dacă te mai prind ne supărăm. Vrei să te cerți cu mine? o întrebă el, săgetînd-o cu privirea.

— D-abia ați venit, n-aveți nici un interes. Cum să mă cert cu dumneavoastră? N-aș avea de ce să mă cert.

— Da' eu nu-i spun, păcatele mele! Da' ai cu cine te înțelege? oftă cucoana Agripina, căznindu-se să aprindă lampa.

— Da' parcă la internat ne făcea foc? Dormeam în frig. Și ne da o mîncare rea... cînd îmi aduc aminte!... A cheltuit tataia o mulțime de parale, de geaba... cu școala... cu drumurile.

— Băieții au venit?

— Au venit de mult. Poftiți! sunt la odaie. Acum e ceasul șase.

— Eu am făcut o vizită prefectului; îl cunosc de mult, suntem ca frații. Zor nevoie să mă oprească la masă. Abia am scăpat.

Cu lampa aprinsă, cu un foc ce ardea vesel într-o sobă rusească de cărămidă, petrecerea lor repede luă un caracter familiar. Maria nu se mai întoarce în prăvălie, nici băieții nu se mai duseră la masă. Era așa de bine în odaie și atît de frig afară! Și apoi nici nu le era foame, pretindeau ei, mîncaseră bine la dejun.

Căpitanul afirmă că la Galați mîncea totdeauna după teatru, de la care era nelipsit. Pe la șapte, bea doar o șocolată cu o felie de cozonac, cozonac proaspăt făcut anume pentru el la club.

Cucoana Agripina însă, care mîncea seara mai cu nădejde după ce închidea prăvălia și se împuțineau treburile, intra și ieșea, făcînd semne desperate fetei să vie la masă. Fata se sculă oarecum jenată că trebuie să mînînce, dar cu un semn șiret ce vădit făgăduia o surpriză, ieși repede pe ușă. Băieții erau la a patra sticlă de Malaga, cînd apărură din nou cucoana Agripina.

— Dă! Ideea e a Mariei... Dacă nu v-ați supăra... e tîrziu... oricît, vă e foame... sunteți tineri. Dumneavoastră nu sunteți obișnuiți să stați nemîncăți. N-avem cine știe ce... ca la casa omului... Dar îi scuza și dumneavoastră.

— De ce să ne supărăm? Vai de mine. Dimpotrivă. La mine, la moșie, se știe; cînd mă întorc de pe cîmp

măninc de regulă la notar. Îmi place să fie curat, dar nu sunt de loc mofturos.

— Despre partea curăteniei... Să lase ea ceva neacoperit sau murdar? Mai ales cum e duduia delicată de i se scîrbește din te miri ce...

Două mescioare înmădite, cu șervețele curate, îi strîneb pe toți, veseli, în jurul a două farfurii cu mîncare rece de iepure și altele cu mezeluri de casă.

— Absolut ca la mine la moșie. Țasta e păcatul meu. Și cum s-a nimerit de bine! Mîncarea de iepure e slăbiciunea mea. Dar de unde aveți iepure? L-ați cumpărat?

— Nu! Ia, mai umblu eu după ei, așa cîteodată... sărbătoarea, cînd am vreme.

— Ei bravo! O să ne înțelegem de minună. Eu sunt un vîntor pasionat. Am tot dichisul. O pușcă care mă ține nouă sute de lei. Bate admirabil!

— Ei, eu am ia acolo o ruginitură. Da', vedeți dumneavoastră, toată ziua închis în casă... am nevoie de aer... La cafenea nu mă duc... nu fuinez... cărți nu joc...

Căpitanul, așezat lîngă fată, o servea frumos, îi tăia bucățele, făgăduindu-i cărți frumoase de cetit; avea doar două biblioteci: una la Galați și alta la conacul moșiei. Cucoana Agripina îi cuprinse doar într-o privire și-și îndreptă din nou ochii la icoane.

— Am îmbătrînit, zicea ea băieților care îi reproșau lipsa fetei de la baluri. Cine s-o ducă? Eu nu pot din cauza reumatismelor.

— Sssă vă dau eu o rețetă. O știu de la mama. Dumnezeu s-o ierte. Dar s-o faceți... duduie, te însărcinez pe dumneata s-o execuți, dacă vrei să joci la bal peste o lună... La opt februarie e balul muzicii...

— Nu știu — zise fata — n-am fost niciodată și dacă n-aș fi băgată în seamă aș muri...

— Îmi pare rău... unde oi fi eu, să ții fără grije — răspunse căpitanul — poate altele or rămîne neangajate, dar dumneata...

— Și ce mă sfătuiți să fac? reluă cucoana Agripina, adresîndu-se căpitanului.

— E simplu de tot, foarte simplu. Să purtați în cio-rapi de lînă floare de pucioasă.

— Oare?! Și e bună? Dar-ar Maica Domnului... Am s-o fac și pe asta... Tot ce se poate; mai știți! Dumnezeu pesemne v-a adus în casa noastră.

Într-o vreme, căpitanul se sculă de la masă și șopti ceva la urechea băiatului care ieși lurișîndu-se, în timp ce cucoana Agripina strîngea farfuriile. Pe cînd toți erau cu ceștile în mînă, fără ca nimănui să-i fi dat prin gînd, răsună melodia unui vals cîntat de lăutari, ce răsăriră în ușă. Surpriza avu atît efect, că fata, bătînd din palme, zori ridicatul meselor și zbură în brațele frumosului căpitan, cu toate că în odaie era foarte strîmt.

Petrecură admirabil. Încercară toate dansurile. Căpitanul conduse chiar un cadril monstru, comandat în franțuzește, trecînd în șir prin ogradă, bucătărie și prăvălie. Le arătă tot felul de tururi cu cărțile, de păcăleli, de jocuri de societate. Cu băcanul se înțelese ca nici mai mult, nici mai puțin, să petreacă cincisprezece zile la el la moșie, ca holtei, pe timpul prepelițelor. Făcu pe cucoana Agripina să jure că va urma leacul și că va aduce pe duduia la balul prefecturii. Apoi oferi șampanie. Nu se mai săturau de el.

Acum ședeau lîngă sobă. Maria cîntă din gură *Steluța* lui Alecsandri, cu o voce slabă, dar drăguță și clară. Deodată, căpitanul își aduse aminte că trebuia să-și scoată bagajul de la gară. De altfel se făcuse ceasul aproape cinci.

— V-ați luat casă? întrebă duduia plină de interes.

— Deocamdată nu! Să văd ce găsesc. Nu mi-am adus decît dormitorul și biroul. O să le duc la companie.

Dete douăzeci de lei lăutarilor, care holbară ochii și se repeziră pe ușă, „mîncîndu-i sufletul și toate halea”. Apoi ceru socoteala. Cu șampanie, cu tot, se ridica la vreo sută șapte lei. Căpitanul trase din nou portoielul și, cu gestul de a scoate o hîrtie, zise ca și cum ar fi cerut o țigară:

— Schimbați-mi o mie de lei.

— N-avem, de unde s-avem noi o mie de lei.

— Se poate? Ce fac atunci? Asta mă incurcă rău. Trebuie să trimit cu ordonanța cinci sute de lei, plata servitorilor, la moșie. Așteaptă vechilul în gară la Mărășești. Trebuie neapărat să plece acuma de dimineață, cu trenul de 5,30.

— Poate schimbați la gară.

— N-are, am cercat eu când am venit. Ieri a făcut vârsarea, mi-a spus casierul. Să-i dau hirtia întreagă, te pomenști c-o pierde.

— Tăticule, să dăm banii de la tutun și când o schimba domnul căpitan... Nouă tot nu ne trebuie.

Și fără să mai aștepte, plecă și se întoarse cu o cutie de tinichea. Răsturnă conținutul în poală și numără cu ajutorul băieților patru sute optzeci și doi de lei, scoase din teighea cîteva fișicuri de gologani, legă apoi toți banii într-o batistă roză și îi puse căpitanului în mînă.

— Nnu, duuie frumoasă. Nu vreau să abuzez.

— Da' poftiți, luați, ce are a face! Parcă n-o să ni-i dați? O să ni-i dați mîine, insistă drăguț fata, uitîndu-se în ochii lui, purtînd deja în suflet dorul ascuns de a-l revedea mîine și în toate zilele.

— Nu pot să vă refuz mai mult, zise el, după o clipă de îndoială și, înclinîndu-se grațios, sărută aristocratic mîna tremurîndă a fetei.

Foarte emoționat, grăbi despărțirea, luîndu-și rămas bun de la cucoana Agripina, aminti lui Mititelu că îi așteaptă la țară pe vremea prepelițelor și salută *à la ronde* băieții, îndemnîndu-i să se culce. Se aruncă într-o birjă ce întimplător trecea pe acolo și porni spre gară, petrecut de ochii fetei ce rămăsese în prag.

Dimineața, maiorul spuse ofițerilor în conferință că noul camarad era trimis în judecata consiliului de război pentru greșeli grave contra onoarei și mutat în corp pînă la judecarea procesului, că se prezentase

fără sfanț și că i-a înlesnit drumul la București pentru a-și cere mutarea, el neputîndu-l primi în batalion.

După insistența fetei, tăticul oltă și nu făcu nici o reclamație. Cucoana Agripina se ruga îndurerată, la icoane, legată cu felii de cartofi la cap. Dar băieții n-o lăsară în pagubă. Feciori de răzeși chiaburi de prin împrejurimi, plătiră de-a valma contul și clapa căpitanului. Le rămînea amintirea unei zile petrecute ca la Galați și dorința de a trăi cu cinste așa cum învățaseră în casa părintească.

Numai duduia nu-și venea în fire. Se topea văzînd cu ochii. Biata cucoana Agripina nu știa ce să-i mai facă și cum să-i dea de leac. Un suflet compătimitor o povățui să cheme pe Ursuleasca, văduva unui preot din mahalaua Broștenilor.

A venit mama preoteasa, bătrînă, cu pleoapele în-sîngerate, ștergîndu-și mereu ochii cu basmaua po- pească rămasă de la răposatul.

A stîns cărbuni într-o ulcică nouă și cu degetele-i noduroase a tras fata pe deasupra sprincenelor, pe la tîmple, în jurul gîtului, scui-pînd în cruce, șoptînd tărășor:

— Scoate-l, Doamne, din inima fetei, din mintea fetei, că e fără voia ta și fără știrea ei. Scoate-l, Doamne, pe ușa, pe fereastră, pe horn. Piei, drace, în pustiu, în întuneric!

Repetă de trei ori operația, dete fetei să bea de trei ori din ulcicuță, o puse de se închină dinaintea icoanelor.

Se vede că i-a folosit descîntecul cucoanei preotese. Mai tirziu am găsit-o măritată după un răzeș cu stare, om blajin ca tată-său, dar cam stătut. Avea deja vreo trei băieți, toți neastîmpărați, cu sprincene imbi-nate și *pince-nez*-uri la pantaloni. Printr-o ciudată obse-șiune de femeie însărcinată, unul din ei, cel mai mare, favoritul, era ușor gîngav.

Punerea la punct

Ocolirile erau specialitatea colonelului nostru, a cărui faimă de frontavoi o recunoscuse chiar domnul comandant al corpului de armată. Baza lor, ne spunea el, cu orice ocazie, sunt *ochii și cotul*.

Pentru a instrui pe oameni și a ne învăța și pe noi meșteșugul, proceda de la simplu la compus: la început un om, unul singur, cel dinlăuntru, pivotul sau vârful înțepat al compasului, cum explica el arătând cu degetele celor fără știință de carte. Pivotul avea datoria să amețească învîrtindu-se în loc, să calce de sus, să îndrepte ochii fără a întoarce capul spre *regulator*. Acesta era omul din afară, deocamdată numai închipuit, și însărcinat să descrie arcu care avea să cuprindă ocolirea.

Acesta era tot secretul mișcării.

Da! Dar ce chin, ce grijă, cită răspundere pe capul unui recrutar, luat dintre cei mai slabi de minte, pentru a dovedi temeinicia metodei sale! De aceea, nimeni în regiment n-a reușit să prindă bine, bine de tot, secretul ocolirilor, deoarece omul îngrozit se lepăda de pivot, luîndu-și lumea în cap, chiar după prima ședință.

Dar și cînd reușea colonelul să adauge unul cîte unul, om lingă om și să mi țî-i învîrtească, încheștați în degete, strînși legați lingă pivot, spectacolul era impunător.

— Rap... rap... ochii... ochii... cotul... cotul, striga el transfigurat, în timp ce, într-o mișcare perpetuă, oa-

menii regimentului se învîrteau pe un singur rînd, învîrțiți de nădușeală, ocolind parcă pămîntul, bătătorindu-l să nu mai crească iarba, săltați puternic de un pluton de gorniști ce le suna din spate.

— Pivotul... pivotul... îngrijiți pivotul, că-i mare lucru, ne spunea el pe înserate cînd păraseam în grup cazarma.

— Degeaba, domnule colonel, oricît ne-am munci, ca dumneavoastră tot n-o să facem.

— I-auzi acuma, na!

— Dumneavoastră aveți experiență mare.

— I-auzi comedie!

— Nu e asta domnule, e talentul omului.

— Altă drăcie! O fi, nu zic, dar priceperea mea sau talentul, cum îl numiți dumneavoastră, reprezintă treizeci de ani de muncă: ocolirile mi-au albit părul și mi-au mîncat sufletul. Două lucruri am cunoscut în viață: casa și cazarma. Munciiți, munciiți, că și eu am muncit, învățați, că și eu am învățat. Ce! Dumneavoastră nu sunteți oameni ca și mine? Meșteșugul l-ați văzut: pivotul, formați-vă pivoturi. Dacă pivotul e bun...

Într-o zi aprinsă de vară, pe cînd la rîndul meu exercitam ocolirile, care nu lipseau din program, colonelul răsări pe nesimțite lingă mine.

— Nu merge, hai?...

— Domnule colonel...

— Dumneavoastră credeți că ocolirile sunt așa, un bagatel... le dați peste cap... fiș... fiș... poftim la masă, hai?...

— Domnule colonel...

— Ce „domnule colonel“... merge ori nu merge, răspunde-mi aici?

Colonelul nu suferea contraziceri. După o clipă de ezitare, hotărî să mă dau învins și exclamai cu descurajare adîncă:

— Nu merge, domnule colonel, nu merge de loc.

— Nu merge, văd și eu că nu merge, dar e vorba

să-mi spui de ce nu merge. Aici să te văd! mă întrebă cu tile și radios colonelul.

— Flancul stîng face pasul prea mare!...

— No!...

— ...asta... prea mic, vream să zic!

— No!

— Nu ridică îndeajuns piciorul.

— Tîă...

— Nu îndreaptă ochii spre regulator.

— Aș... Nu e pe ghiceală, domnule ofițer, e pe știință. Rîd bulgarii de noi, domnule ofițer, e pe știință, nu e pe ghiceală... Spune tu, sergentul ăla cu nasul strîmb...

— Trăiți, don' colonel... trăiți don' colonel...

— Spune tu, căprar... nu tu, ălălaltul...

— Trăiți, don' colonel, flancul stîng face pasul prea mare.

— No!

— Ori mă ȧm că prea mic...

— Vai de păcatele voastre... Apoi, clătînd din cap, zise cu compătimire: Voi nu vedeți că pivotul nu e așezat în punct? Hai, dați-vă la o parte... se răsti el disprețuitor, înlăturîndu-ne cu mina și, înfipt cu minile la spate în fața sergentului Udrea, cel mai falnic pivot din regiment, începu: Deschide piciorul drept... mai... mai... prea mult... prea mult... mai închide pe stîngul... mai... mai... ce, nu știi să închizi piciorul, sergent? hai?

Și, fulgerat în palme ce curgeau ca ploaia, sergentul Udrea deschise și închise cînd un picior, cînd altul, ridică și lăsa aci prea mult, aci prea puțin umerii, se plecă înainte și pe spate, cu ochii plini de lacrimi reținute, cu buza sîngerîndă, cu bărbia așa cum scrie la carte, deasupra gulerului fără a-l acoperi.

Stabilindu-l definitiv cu o ultimă palmă, dată cu dosul mîinii și fără vlagă, frontavoiul ostenit se întoarse în fine către noi și ne spuse ca de la catedră, în continuare:

— Acuma, după ce am pus pivotul la punct...

Un revoltat

Astă seară la popotă, la sfîrșitul mesei era discuție aprinsă. Fiecare venea cu o întîmplare nouă, mai gogonată decît cele cunoscute pînă aci, să zugrăvească pe domnul comandant al brigadei.

— Fugiți, domnilor, d-aici... este imposibil... spunea colonelul care abia luase comanda regimentului.

— Pe onoarea mea, afirma maiorul ajutor. Îi trimeteam aproape zilnic cînd ouă, cînd unt, cînd miei... și parale ioc... Ba înainte mai scria cîte o carte de vizită, acum de la un cîrd de vreme nici osteneala asta nu și-o mai dă. Comandă prin furier la telefon.

— E posibil, domnilor? Și cum ați răbdat una ca asta? Ori ați umblat după protecție... întreabă înmărmurit noul comandant, necăsătorit, cu ceva stare, deci cu toată aparența unui om liber.

— Nu e vorba de protecție, dar te gîndești la memoriu. Zece note bune nu fac cît una rea. Asta e-n stare... rabzi de nevoie!... N-am avut anchetă?... Care a fost rezultatul? Rezultatul a fost că ambii comandanți de regimente care o provocaseră au fost mutați.

— Eu unul nu știu, declară colonelul categoric. Nu cunosc decît datoria. Poate să mă mute peste nouă mări și nouă țări... Mă duc foarte bucuros oriunde... plec cu geamantanul și demnitatea mea. Eu nu adun ouă pentru nimeni.

— Așa e, dar pînă vă veți muta dumneavoastră o pățim noi și suferă regimentul. De ce credeți că stăm

de un an de zile împrăstiați în patru sate ? ! Era rîndul nostru să cantonăm în R... Aveam și noi o farmacie, o cafenea... era cu totul altceva...

— Am fi fost și mai aproape de oraș...

— Și nu făceam atîta drum pînă la tranșee, argumentau pe întrecute ofițerii. Pierdem toată ziua ducîndu-ne și întorcîndu-ne de la lucrări.

— Stați, domnilor, că nu merge așa. Spui, maiorule, că era rîndul nostru să cantonăm în... care a fost motivul pentru care...

— Motivul a fost că predecesorul dumneavoastră l-a pus să plătească mesele luate cu noi la popotă.

— Bine, frate, cînd vine generalul, o masă, două...

— Vezi, asta e, că nu era o masă, două, erau nouă, nouăsprezece... Își făcuse obicei... venea zilnic între mese, minca *à la carte*, ba trimetea și acasă din proviziile popotei. Și barîm dacă ar minca mai puțin: dar mîncă, dom'le, mîncă ceva de speriat, pe onoarea mea !... Și unde-i joacă chipiul în cap, cînd mestecă... că are și păcatul asta, mîncă cu chipiul în cap. Se vede că unde e tuns ca-n palmă.

— Fugiți, domnilor, d-acolo !

— Domnule colonel, pe onoarea mea. Aveți să vedeți și dumneavoastră. Nu e așa, domnilor ?

— Da, domnule colonel, așa e ! Cînd eram eu cu popota, a mincat trei zile cu cocoana și cu domnișoara și mi-a dat cinci lei, spunîndu-mi să dau restul ordonanțelor care au servit la masă.

— Dar mai acum o săptămînă... Nu știți ce s-a întimplat ! ? Să spună Popescu. Spune, Popescule, să audă și domnul colonel !

— Ei, ce să se întimplă... De-ale domnului general. M-am întîlnit cu dumnealui pe cînd mă întorceam de la lucrări, mi-a cerut biciclistul și l-a trimis la oraș, să-i cumpere o oală cu fragi. Pe drum, fragii s-au bătut în oală... mă rog, treizeci de kilometri sunt ăia !... Domnul general i-a văzut, i-a gustat și l-a trimis pe sergent să-i dea înapoi. Parcă țăranul era prost să

aștepte, ori parcă sergentul era nebun să se mai întoarcă. A dat banii de la el și a isprăvit comedia.

— Ce fel de om e ?

— Păi nu vă spun !...

— Nu, vreau să zic, cum e la înfățișare ?

— Nu l-ați cunoscut niciodată ?

— Nu, nu știu cum s-a făcut că...

— Umblă cu chipiu fără trese și cu o manta soldățească, într-o căruță rechiziționată, cu un cal pe care-l mină singur, fără ordonanțe, fără nimic.

— Dar la față, cum e la față ?

— Așa, fîlcos, cu o mustață ciupită și tirie veșnic după el și retul de la izmene.

— Ei bine, domnilor, orice s-ar întimpla, cu mine nu merge. Opresc formal să se dea ceva la brigadă. Orice cerere nelegală, orice pretenție...

— Să trăiți, domnule colonel, multă sănătate la toți domnii ofițeri, întrerupse, intrînd pe ușă. Venga brînzarul, bărbat voinic și frumos, așezat și demn ca toți oamenii de la munte. În lipsa dumneavoastră, cînd erați cu catanele la munte, a venit cucoana lui domnul general cu domnișoara și o ales citeva burdușele de brînză și citeva coșulețe tot de brînză, dar mai bună... adică tot una este, dar vezi că unii o găsesc mai bună... îi place mai mult în coșulețe... se vede că unde are mirosul de brad, dar brînză tot una e... că n-avem decît o calitate...

— Ei și...

— Și mă rog frumos, o zis așa, să o trimeteți mințenă cu o catană, să meargă pînă acolo și mi-o aduce și banii, că brînză o ales, dar banii nu mi-o plătit... Așa mă rog frumos la dumneavoastră...

— Bine, om vedea.

— Să nu-i dai nici un soldat, spuse încruntat și hotărît colonelul după ieșirea lui Venga.

— Ei, asta nu i-o puteți refuza, e general, lă dracu, orice s-ar zice, interveni maiorul.

— Dar bine, frate, n-are ordonanță, are trei ordonanțe.

— Ei bine, oricît, închipuiți-vă că eu aș fi acela ori că ar fi fost soția mea sau a dumneavoastră. A trecut pe aci, a văzut, a cumpărat, cum era s-o ducă acasă ? ! Nu, asta nu... Cum era să care femeia atîta brînză ?..

— Bine, dacă crezi dumneata, dar eu nu i-aș fi dat. În orice caz, ofițerul aghiotant... ești aici, domnule ?

— Da, domnule colonel, sunt aici, răspunse ofițerul aghiotant, care cumula această funcție cu ceea de ofițer cu aprovizionarea și de ofițer popotar.

— Ia notă : să faci chiar astă seară un raport către brigadă, în care ai s-arăți că pentru menținerea disciplinei și restrîngerea răspîndiților să nu se mai ceară oameni în servicii străine de nevoile regimentului.

— Domnule colonel, vă expuneți de prisos...

— Lăsați, domnule maior... Mi-l prezinți îniine dimineață să-l iscălesc.

Și în zgomot de scaune, ofițerii, pătrunși parcă de un suflu de regenerare, se ridicară de la masă, grămădindu-se spre ieșire, așteptînd să iasă mărîmile.

A doua zi, pe cînd ofițerii se adunau pentru dejun, intră neașteptat generalul în ținuta lui obișnuită, cu înfățișarea lui blajină și în cercul respectuos ce se formase în jurul său, întinse larg mina colonelului.

— Mulțumesc pentru brînză... e delicioasă... nevastă-mea e încîntată... ea dacă are brînză, nu-i mai trebuie nimic. Dar prea ai trimis multă, frate !...

— Domnule general, mă iertați...

— Nu face nimic... de mîncat tot se mîncă.

— Dar, domnule general, eu... nu eu...

— Apropo ! Am întîlnit o companie de la dumneata, care se ducea astăzi la tragere... foarte bună impresie... bine îmbrăcați... cîntă bine... altă îngrijire... altă comandă... mină de fier...

— Domnule general...

— ...repari trecutul.

— ...devotamentul nostru...

— ...sarcină grea, foarte grea...

— ...osteneala noastră...

— ...extrem de grea... dar *vaincre sans péril*...¹

— ...cu toată dragostea v-asigurăm...

— ...foarte mulțumit, la revedere, colonelule, la revedere, domnilor !

— Se poate ? ! Domnule general, nu stați la masă ?

— Păi... am loc ?

— Vai de mine ! Băiete, un tacîm pentru domnul general !

— Abia am luat comanda... nu face să mă iau cu el la hartă de la început, se spovedi colonelul maiorului, după plecarea generalului.

— Păi cînd vă spuneam eu...

¹ *vaincre sans péril, c'est triompher sans gloire* (fr.) → victoria fără primejdie este triumf fără glorie.

Metodă nouă

Plouă. Plouă mereu de câteva zile în șir. O ploaie ca prin sită, cu ropot mărunț și neîntrerupt, cerne gânduri negre din norii plumburii asupra pașnicului orașel. Ochiuri de baltă se înfloară pretutindeni, pomii pling frunzele pierdute, oamenii poartă în față idei criminale.

De-a lungul șoselei, în trap mic, un ciine cu coada între picioare, pelerin neobosit, duce în spinare să răspindească în lume toată jălnicia vremii. În cazarmă, recruții întorși de la ceași tremură înșiruiți de-a lungul zidurilor, sugind cu patimă mucuri de țigări răsucite în hirtia stacojie a pachetului de tutun.

Ofițerii cu pelerine lucioase, se ivesc încet, tăcuți, intrând de-a dreptul în cancelarie, fără a observa pe copiii cumiți ce se smeresc în drumul lor.

Apare și colonelul, fără sabie, nebărbierit, cu o pelerină scurtă din cale afară, filfiind în vînt ca un zmeu fără spezeze. Curînd apoi un gornist de frunte sună prelung și jalnic „adunarea ofițerilor“.

— Ce nu ne lasă să ne vedem de treabă?

— Iar a visat rău astă-noapte...

— Asta-i curată bătaie de joc!... se jeluiesc între ei ofițerii, posomorîți, adunîndu-se în sala de conferințe, în care colonelul părea că nu vede și nu aude pe nimeni.

Searbăd, drept, cu minile în buzunare, picioarele

crăcănate, privea cu priviri absente pe geam afară, cu spatele întors spre ofițeri.

Deodată, venit ca din altă lume, se întoarse și făcînd un gest cu mîna zise:

— Ei, ia ședeți domnilor!... a venit toți? (Brusc:)
Domnilor! vă rog, intrați în lege și regulament!

Apoi fluierînd scurt, se trînti la pămînt; stete o clipă, se ridică, fluieră din nou și se pitulă lingă sobă, parodiînd în toate aceste mișcări instrucția de luptă a soldatului; în fine mergînd deșanțat și cîntînd dorobănțește, se îndreptă spre ieșire.

— Iată domnilor, cu ce vă pierdeți vremea; aceasta este activitatea dumneavoastră. Citiți, luminați-vă, puneți-vă la curent cu civilizația, pentru Dumnezeu. În timp ce dumneavoastră vă bateți de muscă, în alie armate se lucrează mereu, se descopăr noi metode de pregătire a recrutului.

Am citit aseară, domnilor, o broșurică mică, subțire, câteva file. Dar cită lumină în ele, cită simplitate, cită filosofie. În această cărțuție, un căpitan francez, *Massacrier*, arată cum se poate pregăti pentru război un soldat, în cincisprezece zile. Știți dumneavoastră cu ce începe el instrucția?... Cu ce nu vă dă în gînd, cu tragerea, domnilor!... în timp ce noi o pisăm mereu cu instrucția pe loc. Nu vrem să ieșim din „paza veche“, afirmă colonelul fulgerîndu-ne cu privirea.

Ei bine, domnilor, s-o rupem cu trecutul și să intrăm pe calea judecătii, a luminii, a adevărului. V-am adunat ca să facem împreună o ședință practică, urmînd metoda *chicheroniană* a căpitanului *Marcassier*.

Și ridicîndu-se de pe scaun luă o pușcă din colțul camerei, îi deschise mecanismul, îl închise la loc, se uită mașinal pe țeavă cu căutătura distrată a savantului care pîndește mereu, cu gîndul, secretele naturii:

— Căpitanul *Massacrier* duce pe recrut la tragere a treia zi după sosirea lui în cazarmă. În prima zi îi explică mecanismul, a doua zi execută câteva ședințe de tragere redusă și a treia zi îi pune în mînă cartușul de război.

Dar dumneavoastră veți spune poate că nu se compară soldatul român cu...

Ei bine, domnilor, tocmai aici stă meșteșugul căpitanului *Macassé*. „Eu încep — zice el — cu cel mai prost soldat din companie, dacă el prinde ce-i spun, compania întreagă m-a înțeles“. Vezi ce bine s-a gândit, al dracului!

Ia să facem și noi o probă. Să încercăm, să vedem, n-am putea noi oare să lăurăm meșteșugul franțuzului? Dă-l dracului de *Massachié*, că n-o fi el mai deștept ca noi. Eu zic că se poate. Dumneavoastră ce credeți? Se poate ori nu se poate?... Tăceți, nu vă dă mina!... N-aveți încredere! Vă spun gogoși?! Ei bine, o să iau eu asupra mea să duc peste trei zile un recrutar la tragere de război.

Dați-mi pe cel mai prost soldat pe care-l aveți în companie.

— Chemați pe Stamboală de la a șasea...

— Să vă dau pe Todirașcu, de la mine...

— Mai bine pe Macofan de la a doua... propun comandantii de companie, disputându-și gloria de a posedea pe cel mai nenorocit om din regiment.

— Mă rog, mă rog! Căpitanul *Massacré*, prin soldat prost înțelege adică fără știință de carte; nu mi-aduceți un timpit pentru că atunci n-am făcut nimic...

— Lăsați, domnule colonel, că v-aduc eu unul de la mine, zise locotenentul Popescu.

Trecu puțin și, pe ușa ce ofițerul o ținea deschisă, intră, după mai multe îndemnuri, un vlăjgan de soldat sfios, pierdut, cu privirea împrăștiată, suflind ca o locomotivă, cătind mereu spre ieșire, incremenit în mijlocul ofițerilor.

— Cum te cheamă pe tine, băiete? întrebă mîeros colonelul.

— Ion, răsuflă recrutarul cu ochii pe ușa.

— De unde ești tu? continuă el, întorcîndu-se triumfător la noi.

— De la Băilești, mai avu curaj să îngăimeze recrutarul.

— Buun! Ia șezi colea, lingă mine. Dă-te mai aproape... mai... Șezi lejer pe scaun... Nu te teme... Suntem camarazi... tu ești camarad cu mine... domnii ofițeri, camarazi cu tine... Nu te emoționa, băiete, încercă colonelul să-l liniștească, punînd mina pe el ca să-l îmbuneze. Știi tu ce e asta, mă Ioane?

— Pușcă! scăpă ca din pușcă recrutarul, uitîndu-se înfuriat ca un lup încolțit.

— Vedeți, domnilor?! Nu l-am învățat eu. A spus singur... *Metoda chicheroniană*, îl întrebă, îi răspunde. Ai mai văzut tu pușcă, mă Ioane? continuă pedagogic colonelul.

— Da, răspunse flăcăul înrourat de nădușeală, din ce în ce mai neliniștit.

— Vedeți, domnilor? El răspunde! Ehe!! Franțuzul e hoț, domnule... (către soldat:) Semăna cu asta, băiete? Pușca pe care ai văzut-o la tine acasă seamănă... Nu te emoționa băiete... Nu te emoționa mă! Ce te emoționezi așa? Stai liniștit că te ia dracu! Ce te tot zbați ca un crap? Semăna pușca ta cu asta? Răspunde ce te întreb eu... Uită-te la mine, ce belești ochii pe geam?... semăna ori nu semăna...

— Nu! zise nenorocitul, trăgîndu-se spre ușa.

— Bun! așa, băiete! care va să zică nu semăna. Dar acum ia să ne spui tu, pe unde se încarcă pușca ta de acasă și pe unde se încarcă asta de o vezi? Ține! ia-o și tu în mină... insistă prietenos colonelul, încîntat de metoda chicheroniană.

Sunt insecte mici care simțînd primejdia se strîng, se fac moarte și orice le-ai face nu mai dau semne de viață. Tot astfel prostia este arma inofensivă cu care recrutarul speră să se împotrivească tuturor teoriilor chicheroniene, îndreptate în contra lui.

Ion luă pușca, o suci, o invirti, se uită pieziș la ea, apoi zise îndobitocit:

— Păi... eu nu am mai văzut pușcă.

— Cum n-ai mai văzut, mă țopirlane, că adineauri spuseși c-ai văzut?! Acum o întorci, hai?

— Dăă... așa am zis eu... dar eu nu știu... mă duc la *cumpăni*.

— Stai mă! unde pleci!... Șezi băiete, nu te teme... Nu te emoționa, mă!...

— Mă duc la companie, ce aveți cu mine?...

— Linștește-te, mă băiete... ce zvicnești ca o șopirlă, nu te emoționa, mă!... n-auzi să nu te emoționezi?... Paștele și grijană cui te-a închinat!...

Și cu cîteva palme fulgerătoare, brăzdă figura de ceară a voinicului băiat cu urmele unor miini înconștiente.

Ajutat de piciorul colonelului, recrutul scapă pe ușa și nu mai apără niciodată în mijlocul noilor săi camarazi.

Pentru cei rămași cu frunțile plecate, metoda lui Massacrier nu era nouă.

Orășelul, un orășel de pășune, e în lierbere. Ordonanțe cu lafele ieșite de sub șepcile prea mari, cu tocurele scilciate, soldații descinși, cu pantalonii rupți la spate, aleargă încoace și încolo, purtînd cu slînțenie în mină, care o pană de căpăstru proaspăt lăcuită, care o pereche de cizme întinse pe calapoade, sau o tunică cu care atîne parcă calea trecătorilor să-i îmbrace. În cazarmă, soldații ies și intră, se întorc de la spălat cu rufe ude, ce par scoase de la boiangerie, rămîn toți locului, scărpinîndu-se în cap, gîndindu-se laborios unde să le întindă la uscat, lucrul fiind deopotrivă oprit afară ca și înlăuntru. La zorii săraci ai unei dimineți nouroase de toamnă în agonie, unii se văcsuiesc cu picioarele sprijinite pe soclul clădirilor, scuipînd cu nădejde într-o perie cheală, în timp ce la poartă un camarad bărbiereste gornistul de serviciu, care îndură osînda lăsat pe vine, cu goarna în mină, cu capul sucit, pîndind sosirea comandantului.

Trăsura regimentului, străbătînd orășelul în galopul a doi cai orbi, primiți de la artilerie, a adus pe colonel cu noaptea în cap la serviciu. Înalt, cu figura prelungită, ca într-o oglindă de bărbierit, cu ochii albaștri spălăciți, cu pleoapele greoaie, fumează, privind pe fereastră, țigară după țigară, sperînd, ca și cocoșul care cîntă fără întrerupere, să grăbească zorii dimineții. Pierzînd răbdarea, trimite să cheme

pe ofițeri de acasă și, după oarecare tocmeli, reușește să-i adune aproape pe toți, în cabinetul său de lucru.

— Ședeți... șezi, domnule sublocotenent... Băiete, mai adu scaune, că te dau cu capul de pereți, măgarule! răcnește colonelul indignat, descoperind parcă ceva nou, enorm, neînchipuit: șederea ofițerilor în picioare în fața lui.

— Trăiți, don' colonel, nu mai sînt, am cătat pis'tăt locul.

— Păi spune așa, mă, ce taci ca un prost... ieși!... Poftim, domnule sublocotenent, șezi colea la biroul meu...

— Domnule colonel, vă rog...

— Nu, te rog fă-mi plăcerea... să vezi și dumneata cum e, sfîrșește el familiar în risul ce descrețește frunțile tuturor.

— Domnilor! V-am notat pe toți bine, cît se poate de bine, mult mai bine decît se așteptau unii dintre dumneavoastră. Sper că n-aveți să-mi dați prilejul să regret c-am trecut cu buretele chiar peste păcate mari. Nu spun nimic mai mult. Cred că fiecare m-a înțeles. După cum v-am anunțat încă acum trei zile, mîine avem inspecție inopinată a domnului comandant al corpului de armată. Prin ce mijloace am aflat, nu importă. Destul e c-ați fost înștiințați la timp; însă, domnilor, pentru mine, pentru dumneavoastră, pentru domnul general, pentru toată lumea, oficial rămîne bine stabilit că inspecția este inopinată. Ne-am înțeles și asupra punctului acesta. Nu este așa? Nimeni nu trebuie să bănuiască, să nu vă scape vreo vorbă prin familiile pe unde vă duceți, ori pe la cafenele, cumva...

— Cu ce tren vine?

— Ei, asta-i acum! O să vă spun și trenul! E indiferent. Odată ce e inspecție inopinată, poate să vie cu orice tren. Dumneavoastră trebuie să fiți gata în tot momentul.

— Domnule colonel, putem îmbrăca oamenii în garniturile de război?

— Puteți, desigur, chiar vă atrag atenția ca oamenii să fie li-te-ral-men-te scoși ca din cutie.

— Nu se poate, domnule colonel, ne oprește reglamentul.

— Ia lasă, domnule, dar cine o să ne controleze?

— Despre partea mea... dar dacă vine însoțit de vreun intendent și te ia la verificare, parcă ăla-i chior?

— Lăsați, domnilor, s-a hotărît... Eu nu vă spun nici să le îmbrăcați, nici să nu le îmbrăcați. Asta vă privește pe dumneavoastră, este gospodăria companiilor. Tocmai aici vreau să vă văd, să constat ălerul fiecăruia... pretindea colonelul, pipăindu-și nasul, ca și cum ar fi voit să distribuie ofițerilor tot disponibilul său de fler.

— Asta o aranjăm noi... facem cum e bine... dar voiam să vă raportez despre cazane; sunt nespoite de astă-vară, de cînd au plecat oamenii în concediu.

— Asta e adevărat, sunt roșii, se pot îmbolnăvi oamenii.

— S-a luat cositorul de pe ele...

— Trimite, domnule, cazanele, acum imediat. Dumneata înțelege ce vra să zică imediat? Pînă diseară să fie gata, dumneata răspunzi.

— Ne cere patruzeci de lei...

— O mie să ceară, o mie să dai, domnule ofițer!

— Foarte bine, dacă dați dumneavoastră ordin...

— Eu nu dau ordin, domnule ofițer, nu dau nici un ordin. Sunteți tineri, mișcați-vă, aveți un gram de inițiativă, pentru Dumnezeu, n-așteptați mereu ordine.

— Dar dacă domnul general ne cere să ieșim călări, eu n-am cal.

— Imposibil, domnilor, cînd s-a mai pomenit una ca asta, ar fi un dezastru.

— Mie mi-a scris un văr al meu de la Caracal că domnul general ține foarte mult ca soldații să cunoască crezul.

— Ți-a scris dumitale?... Auziți, domnilor?... Învățați-i crezul!

— Apoi acum cînd să-i mai învățăm?

— Puneți degrabă pe cineva care-l știe, să-l tragă la șapirograf și să-l împartă la companii.

— La mine îl au toți în cartușieră... Cum mi-a scris vărul meu...

— Auziți, domnilor? Da, e bine, nu strică... Să-l aveți toți în cartușieră, nu neglijați nimic. Apropo! Alegeți chiar de acum toți oamenii slabi, meseriașii, furierii, și băgați-i în gărzi.

— La poartă trebuie lăsat unul mai deștept.

— Da, da, da, la poartă puneți un fruntaș, nu uitați. Va să zică ne-am înțeles, domnilor. Regulați oamenii să facă baie, să se premenească...

— Dar cu idioții ce facem?

— Aveți mulți?

— Eu am doi.

— Și eu am.

— Așa, am și eu.

— Să nu se vadă... să nu-i văd de loc; faceți ce știți cu ei, treaba dumneavoastră.

— Să-i trimitem la furaje.

— Așa-i, trimiteți-i la paie, să stea acolo pînă trece inspectia. Ofițerul cu aprovizionarea! Ești aici, domnule? Ia-i dumneata pe seama dumitale, să nu cumva să dea generalul cu ochii de ei. Fă o echipă, mai curăță pe acolo, mai așează paiele, mai regulează lemnele ălea, am văzut că ai o grămadă de căruțe acolo, ce faci cu ele?

A doua zi cînd sosi înopinată generalul, totul era la locul lui. Soldații picurau din piciorare în haine noi, sculați în puterea nopții ca să se curețe localurile, ținuți în front c-un picior în repaos ca să nu se murdărească, să nu strice alinierea. Ofițerii, cu mânuși noi, cu chipiuri reglementare, cu aer de ofițeri străini, se plimbau înfrigurați de colo pînă colo,

îndreptînd o raniță, punînd oamenii să mai recite crezul, pe care ei îl spuneau ca pe o poveste.

Sub arcul de triumf înălțat în poartă din crengi ce se ofiliseră, colonelul, înnoit și el din cap pînă în picioare, se uita țintă înspre oraș, căutînd să prindă o clipă mai devreme apariția din vale a domnului general.

— Sună, mă!!! strigă ars comandantul, rectificîndu-și ținuta.

Trei semnale jalnice, îndelung prelungite, se fărâmițează în ecouri depărtate, împărțite cu trîmbița de Sfirlează, caporalul de gornisti, voinic, înalt și uscat, cu buze tivite ca de muiere rea.

De trei ori colonelul porni să fugă întru întîmpinarea generalului și se trase de trei ori înapoi, de teamă să nu fi plecat prea devreme. Cînd însă reuși, la al patrulea avînt, să prindă momentul, era de prisos. Trăsura regimentului, cu huruit de tun ce pune în baterie, trecu vijelios în galopul celor doi cai orbi, primiți de la artilerie și, luînd-o peste cîmp, se îndreptară din instinct spre furaje, unde era grajdul lor de vară... Pe urma trăsorii, scăpat teafăr ca prin minune, se silea s-alerge colonelul, înspăimîntat de catastrofa pe care și-o închipuia grozavă, plîngînd deja pe ruinele brigădei sale. La locul sinistrului, în urma colonelului, alergau respectuoși, îngrijindu-se să nu-l depășească, aghiotantul, ofițerul de serviciu, medicul regimentului însoțit de un sanitar, purtător de ajutoare: un ștergar nou și o sticlă de „atifelnic“ pe care o scăpă din mînă, pe dată ce ajunse la fața locului.

Din fericire, nu se întîmplase nici un accident. Caii se opriseră sprijiniți cu botul într-o căpiță de mei păsăresc. Generalul, parcă schimbat de o idee la față, coborî tacticos din trăsură, certă conducătorul părintește, îi făcu puțină teorie și se îndreptă după o inspectie oculară și circulară, către un grupșor de oameni întocmiți pe un rînd.

— Ce sunt oamenii ăștia ? întrebă el, surprins, pe ofițerul cu aprovizionarea, care făcea fețe, fețe, încremenit cu mina la chipiu.

— Domnule general... ăștia... su-sunt... oa-oameni cu judecata întunecată, explică, trăgându-și sufletul, colonelul, care reușise în fine să ajungă trăsura. Întrubuințăm cu ei o metodă deosebită, domnule general, am făcut o echipă specială... câte nițel, câte nițel. sper să trezesc în ei, domnule general, o scintilă de judecată, măcar, cit de cit. Dacă voiți să vedeți și dumneavoastră, deși sunt la început...

— Nu, nu, îți mulțumesc, în orice caz gestul dumitale este uman. Sunt frați nenorociți, vezi dumneata ? Nu trebuie să uităm că menirea ofițerului, ca și a grădinarului, este de a îndrepta mlădițele strimbe, vezi dumneata ?

— Tocmai pentru asta, domnule general, m-am gândit și eu...

— Faceți foarte bine că vă ocupați de ei. Se vede deja o poziție mai degajată, o licărire de viață, vezi dumneata ? Dar de ce nu-i îmbrăcați mai bine ? Prea sunt rupți. Dacă i-ai îmbrăca mai bine, ai da naștere în mintea lor la o comparație, la un mic proces de judecată. Vezi dumneata ?

— Domnule general, chiar aveam de gând... puțin mai târziu, știți, îi iau treptat...

— Da, dar asta nu cred să împiedice ceva, dimpotrivă ! vezi dumneata ?

— Înțeleg, domnule general. Chiar miine... Și, întorcându-se către ofițerul cu aprovizionarea, porunci scurt : Notează, domnule : haine noi, pentru echipa specială !

Un om dintr-o bucată

— ...În fine, domnilor, pun mare preț pe rezultatul acestei inspecții administrative a domnului general intendent. Meritul va fi numai al dumneavoastră. Cariera mea e aproape de sfârșit ; a dumneavoastră abia acum începe. Vă voi răsplăti și eu după munca ce veți depune. Și de !... Dumneavoastră știți că eu cînd scriu ceva unde trebuie, ori vă ridic unde n-ați visat, ori îmbătrîniți căpitani. (Ridicînd progresiv tonul :) Pe unde am fost, unitatea ce am comandat a ieșit totdeauna întîia. Am muncit, e drept, foarte mult, dar am ajuns acolo unde doream. (Patetic :) Vă rog, domnilor, să nu distrugeți într-o zi, munca unei vieți întregi, să nu-mi pătați trecutul. Sunt foarte larg, foarte galant. Cereți orice, vă dau tot, numai să ieșiți bine. Domnul maior ajutor are ordin să vă pună la dispoziție orice veți cere. Vă las. Consultați-vă, sfătuiți-vă, hotărîți tot, prevedeați tot, nimic să nu vă scape... Ați controlat livretele și foile matricole ?

— La mine s-a controlat, zise căpitanul Romașcanu, comandantul companiei a patra, urechea batalionului, ofițerul de încredere al colonelului.

— Toți, toți trebuie să le controleze... maior Toaneanu, ia să vezi dumneata ! Cu magaziile cum stați ?

— Eu stau foarte bine : am scuturat-o... am numărat-o... afirmă din nou favoritul.

— Toți, toți trebuie să stea bine !... Maior Toneanu, ia să le inspectezi dumneata !...

— N-avem naftalină, suflă timid unul.

— N-aveți naftalină ?... Dă-le naftalină !

— Eu mă mir de dumneata, căpitan Văleanu, spui dumneata că n-ai naftalină, intervine maiorul. (Răstit și răspicat :) Spune dumneata pe onoarea dumitale de militar și de om, nu v-am dat astă-iarnă cîte cinci kilograme de fiecare companie ? Ce-ați făcut cu ea ? că doar n-ați fi mîncat-o ?!

— S-a evaporat !

— Da ? S-a evaporat ? Bine, foarte bine ! Dacă s-a evaporat și dacă se evaporează toate, atunci evaporați-vă și dumneavoastră, să ne evaporăm și noi și să isprăvim comedia !... La drogherie de ce nu se evaporează ? Acolo nu se evaporează !...

— Fii culant, maior Toneanu ; dă-le tot, cumpără tot. Nu voi calicie la mine în batalion !

— Eu le dau, că nu le dau de la mine, dar să vedem de unde le plătim ?... Știți că divizia n-a aprobat contul cu paiele !...

— În fine, potrivește dumneata lucrurile și fă cum e mai bine, numai rezultatul să fie bun... La revedere, Tonene ! La revedere, domnilor ! Apropo, solda trupei s-a plătit ?

— Nu s-a plătit.

— Cum, maior Toneanu ? Întrebă colonelul, cu brațele încrucișate, cu un calm înfricoșător... Solda trupei ne-plă-ti-tă ?!

— Firește, de ce vă mirați ? N-ați dat dumneavoastră ordin s-achităm furnizorii cu mandatul trupei, că ne ședea toată ziua pe cap ?

— Eu ?!... Eu ți-am dat dumitale ordin să...

— Ce, ați uitat ?

— Eu ?! Ți-am dat dumitale... Fugi, maiorule, îmi pare rău.

— Domnule colonel, aduceți-vă aminte... cînd se ținea măcelarul după dumneavoastră... la grajd... de zicea că nu ne mai dă carne.

— Nu-mi aduc aminte să fi dat astfel de ordine... (hotărît să bea și acest pahar :) dar dacă dumneata vrei s-o arunci în spinarea mea...

— Domnule colonel, îmi pare rău... dacă dumneavoastră credeți că eu aș fi capabil...

— În fine... acum ce să mai vorbim... cîți bani avem în casă ?

— Nici un ban...

— Foarte frumos... îmi place administrația dumitale ! Ei, dar de acum nu mai merge... O să mă ocup și de asta... O să le fac eu pe toate...

— Domnule colonel, vă supărați degeaba...

— Nu, domnule, știu eu ce spun cînd vă spun că jucați drăgaica... Cantinerul n-are ?

— Nu, dar poate găsim la Maria.

— Care Maria ?!

— Zarzavagioaica batalionului.

— Aș...

— Domnule colonel, apoi dumneavoastră știți ce bani are aia ?...

(Ofițerii pe întrecute) : „Are, are... aia are parale, dom'le...”

— În fine... treaba dumitale : ia de unde știi și să se plătească astăzi soldele negreșit.

— La mine s-a plătit ; am dat de la mine, declară cu nevinovăție făcîndă căpitanul Romașcanu, despre care tot orașul știa că va reuși la toamnă la examenul de maior.

— Toți, toți trebuie să plătească ! Maior Toneanu, să-mi raportezi mine dacă s-au plătit soldele !... Eu vă las, domnilor... faceți cum e bine... Mergi, maiorule, ori mai rămii ?

— Eu mai rămîn, domnule colonel. Mai am cîte ceva.

(În cor) : „Am onoarea a vă saluta, domnule colonel !”

— Mare zăpăcit e, zise maiorul ofițerilor după plecarea colonelului. Uite așa le sucește și le încurcă toate. Noroc că are inimă bună ; altfel n-aș sta cu

el nici douăzeci și patru de ore... Ofițerul cu aprovizionarea e aici?

— Sunt aici, domnule maior!

— Bun! Ia notă dumneata și să cumperi imediat tot ce au nevoie companiile. Ce vă lipsește, domnilor?

— Să ni se dea var.

— Vaar?! Păi ce trebuie var? Ce legătură are varul cu inspecția administrativă? Dacă ar fi inspecție, aș înțelege. Dar în fine, eu nu mă opun. Vă dau, ca să nu ziceți c-ați ieșit rău din pricina mea. Cît var vă trebuie?

— Apoi... cite 50 de kilograme de companie cred c-ar ajunge...

— N-ajunge, întrerupse altul. Ne trebuie cel puțin 100 de kilograme... E salonul mare.

— Ce, domnilor, ați înnebunit? 100 de kilograme de var? apoi dumneavoastră vă dați seama cît var intră într-o sută de kilograme de var? (Întorcîndu-se către ofițerul cu aprovizionarea :) Pune, domnule, douăzeci de kilograme de var, cîte cinci de fiecare companie.

(În cor): „Da' bine, domnule maior!...”

— Mă rog, mă rog!... Nu învățați găina bătrînă să facă ouă... Altceva vă mai trebuie?

— Vopsea pentru magazii...

— Catran pentru temelii...

— Ce vopsea? ce catran? Gaz, domnilor. Gazul curăță bine! Frecat, șters cu cîrpa frumos, dar de!... dumneavoastră nu vă convine; v-ați deprins să trageți cu vopseaua peste murdărie. Pune, domnule, douăsprezece kilograme de gaz, cîte trei de fiecare companie! Incolo cred că nu vă mai trebuie nimic...

— Sfoară pentru cusut saltelele, îndrăzni să ceară un sublocotenent care ține locul căpitanului aflat în permisie.

— Ce??! răcni maiorul ars. N-ați cusut saltelele pînă acum?

— S-au cusut, s-au cusut de mult! Ce vorbești, domnule, dacă nu știi? interveni făcînd cu ochiul un căpitan bătrîn.

— La noi nu s-au cusut toate, mai zise fără să priceapă sublocotenentul.

— Nu știi dumneata, se poate? trebuie să se fi cusut, nu se poate!...

— Să nu dea dracul să vă găsească intendentul cu saltelele necusute că, să știți, pîine și sare cu colonelul nu mai mîncăți; atît vă spun: cine vrea să rămînă în batalion să muncească; cine nu... *bon voyage*!

— Doar morți să plecăm... trebuie să ne duceți la Turda... să vă vedem general.

(Maiorul îmbunat :) — Ce, domnilor... altceva n-aveți de vorbit... eu n-am pe nimeni, domnule, sunt cum mă vedeți și dumneavoastră.

— Se poate... tocmai dumneavoastră... la toamnă sunteți sigur locotenent-colonel.

— Bine, aia... atît ar mai lipsi. Colonelul m-a pus să mă notez singur... sunt propus la excepțional...

(Ofițerii în cor :) — Să trăiți!... La mai mare!

(Maiorul vesel :) — Vă mulțumesc, dar mai este... în fine... să lăsăm asta. Altceva nu văd ce v-ar mai lipsi.

— Domnule maior, dar ne trebuie gumă arabică, hîrtie colorată, tuș pentru înseriat...

— Ei bine, domnilor, vă mărturisesc, am fost și eu comandant de companie, dar nu mi-a dat niciodată în gînd să cer asemenea lucruri, răspunse ofensat maiorul. Pe urmă, aveți cheltuieli de cancelarie...

— Ce să ajungă un franc pe lună?! gîndiți-vă și dumneavoastră!

— N-ajunge!? Treaba dumneavoastră! (subit :) Dar ia stați, domnișorilor; n-aveți oameni în bani care mîncă în oraș? Nu v-a aprobat colonelul să țineți cîte cinci oameni cu hrana în bani? Ce faceți cu

¹ călătorie sprîncenată (fr.).

banii ? (Ieșit din fire:) Stringeți de gît sergenții mai-jori ! Vă poartă de nas ; nu fac nimic trîntorii ăia. Ziua dorm, noaptea se îmbată și vin la cazarmă cu capul umflat cît o baniță. (Calm :) Cum vă spun, și eu am fost comandant de companie, dar la mine umbla sfirlează. Atît ziceam : Ia vezi Buciumene ! și să fi poftit dumnealui să nu iasă bine... mai aveți ceva de cerut ?

— Să ni se dea întreținerea.

— Dă-le, domnule, întreținerea.

— N-am, N-am nici unsoare de cizme, nici de arme. Și săpunul nu ne-a sosit încă de la Galați. Am scris două cărți poștale, explică olîterul cu aprovizionarea.

— Dacă n-are omul, de unde să vă dea ? Mai așteptați și dumneavoastră. Altceva vă mai trebuie?... Să sune brețul... Mi-ajunge de azi dimineață. La șase eram în cazarmă. Am fost cel dintîi. Nici unul din dumneavoastră nu sosise. Sunteți boieri, ce vă pasă !...

.....

De o săptămînă aproape nu se mai face instrucție la batalion. Doar dimineața mai pleacă la cîmp cite un pumn de oameni comandați de cite un sublocotenent, care-i aduce grăbit înainte de vreme... Companie staai !... Pretutindeni, oameni desculți, în cămașe și izmene, spînzurați pe la ferestre, urcați pe schele de paturi, cu scufe de hîrtie, stropiți de var pe obraz. În curte, mormane de saltele și paturi, rufe întinse la uscat, în pomi, pe gard, pe iarbă. La fîntînă se freacă de zor gamelele. Mai la o parte, o pereche de spoitori cu țiganka veșnic înșărcinată, la foale. Ici, colo, magazii întinse pe iarbă, la soare. Din zori și pînă seara tirziu, mișcare, larmă, ropote de scări urcate și scoborîte în fugă, semnale nesfîrșite.

— Sună, gornist, sergenții de zi !...

— I-am sunat de două ori pas alergător !

— Mai sună o dată pentru cel de la a IV-a, că e boier, nu vine cu una cu două, zice Mitrofan, aghiotantul, cu capelul pe ceafă, cu nuiua în mînă.

În cancelarie se scrie și se înseriază pe capete.

— Ce matricol ai ? Ce anual ? Ce serie ai pe armă ?

Căpitani trec aferați de la unul la altul, se sfătuiesc, pornesc spre magazii, se întrunesc la cantină.

Numai la compania patra nici o mișcare. Nimeni nu știe ce se lucrează sau dacă se pregătește ceva. Magazia stă mută, cu storurile lăsate ca pleoapele ostentate peste o viață stinsă. Oamenii cu toată „amuniciția“ sunt afară la cîmp. Au defilat în zorii zilei prin fața căpitanului Romașcanu, proptit în fața cazarmii, cu aer sinistru, temut de toți, nemulțumit de toate. Doar plotonierul major Chiriță, bărbat virtos și așezat, nu se turbură. Nimeni în batalion nu știe că el conduce compania. Sunt doi ani de cînd se înțeleg în pragul porții, la aceeași oră.

— Niță, ai tu grije și dacă mai e ceva de iscălit...

— Lăsați, domnule căpitan... Dumneavoastră mai veniți astăzi pe la companie ?

— Nu cred ; dacă întreabă cineva de mine, zi : a fost și a plecat, chiar acușica a plecat, mă mir că nu v-ați întîlnit...

— Lăsați, domnule căpitan.

Și se despart, subolîterul pentru a se înapoia seara de la instrucție, celălalt pentru a pleca dimineața să se culce, în urma nopților grele petrecute la club, prins în vârtejul jocului de cărți. Între patru ochi, adevăratul căpitan e Niță și nu arareori apără cu spiritul de ordine al unei gospodine înțelepte și prevăzătoare dreptul oamenilor serios amenințat de ghinionul statornic al șefului lor care, în aceste zile fără control, nu se vede, nu se aude.

— Măi, ce să fie ? se întreabă îngrijorați ceilalți căpitani. Să știți că ăla ne face figura... Mare șmecher !

În ziua inspecției, cazarma plinge cu lacrimi de unsori proaspete. Totul e vopsit, pe jos e dat cu vase-

lină, scările sunt văruite, geamurile mînjite curat de cei însărcinați să le șteargă. Prin ușile larg deschise se vedeau grupuri simetrice de paturi imaculate, candelă aprinse, arhiva îmbujorată a companiei. Pe sala în care se deschideau ușile magaziiilor, așteptau căpitani, sergenții majori, furieri purtînd registre grele, îngrijați, nesiguri, gata totuși să dea orice relații. Magaziile, fără cusur. Un miros greu de gaz, de naftalină, se distila în aer. Numai magazia căpitanului ce se prezenta la examen era zăvorîtă. Sosește și el palid, nu deschide ușa, nu scoate o vorbă.

Puțin apoi se ivește și generalul însoțit de colonel. Generalul gînditor, cu capul plecat, cu mîinile la spate, merge mut, urmărit fidel de sabie, care face dîră în praful șoselei. Colonelul vorbește mult, cu gesturi mari. Pe urma lor pășește o suită numeroasă în care ajutorul, foarte complexant, rîdea cu cîțiva căpitani de intendență, plini de sănătate, cu mapele umflate la subțioară. Venea apoi căpitanul casier, ofițerul cu îmbrăcăminte, cel de serviciu certîndu-se cu aghiotantul batalionului pentru o grămăjoară de gunoi, uitată tocmai în calea generalului și, departe la orizont, un soldat în alb purtînd tava cu probe. Se opresc în loc. Par toți plini de interes pentru ce arată sau spune generalul; pornesc din nou, ajung la magazii.

— Am onoarea a mă prezenta, căpitan Popescu, comandantul companiei I-a.

— Asta-i magazia dumitale?

— Da, domnule general!

— Ai lipsuri?

— Nu, domnule general!

Apoi trece la II-a, la III-a, fără nici un incident remarcabil.

-- Îmi place; se vede îngrijire și faceți bine, domnilor, pentru că statul nostru care este sărac, precum bine știți și dumneavoastră, face sacrificii enorme și nouă ne incumbă sarcina să îngrijim și să cruțăm averea statului...

Trecu apoi la compania IV-a.

— Am onoarea a mă prezenta, căpitanul Romașcanu, comandantul companiei IV-a.

O cheie se invirtește, o ușă se deschide, perdelele lunecă pe vergele de fier, un rai apare în ochii generalului. Linii impecabile de vipuști, de căptușeli, de înălțătoare, piramide de gamele argintate, sorii de baionete și de cartușe! Era în adevăr feeric. Efectul fu surprinzător. Generalul se arătă vădit satisfăcut. Deodată, de pe culmea unui raft, o dihanie, după o scurtă traiectorie în aer, lovește drept în piept pe general, căzînd apoi ca un glonț, la picioarele lui. Generalul și cu toată suita se retrag rusește călcîndu-se pe picioare. O tăcere de moarte. Universul părea oprit în loc. Se uitau nedumeriți unii la alții. Colonelul făcea din ochi reproșuri amare favoritului său. Acesta da dezamăgit din umeri, arătîndu-și nevinovăția. Lovindu-se cu pumnul în piept, crîșnind din masele, fîgăduia, pe la spatele generalului, cu gesturi ostentative, o bătaie soră cu moartea magazinerului înghețat de spaimă.

— Ce e asta, băiete ?? întrebă recules generalul.

— Trăiți don' general... o bufniță... am adus-o din Dobrogea de cînd am fost de „răcute“ cu batalionul la Constanța... Mănîncă șoarecii... păzim „efectele“, îngîină palpitînd ca un liliac bietul magaziner.

— Foarte bine, băiete, foarte bine! E adevărat că bufnița stirpește șoarecii, zise generalul înseninat, întorcîndu-se către ofițerii care aprobau din cap. Am văzut și la Cotroceni, la depozitul de echipament.

Pe cînd vorbea generalul, căpitanul aspirant la gradul de maior, văzînd întorsătura fericită a incidentului, ieși pe nesimțite la iveală și, așezîndu-se în fața sergentului, zise cu voce tare:

— Eu, să trăiți, domnule general, de cînd comand compania, chiar ca locotenent, am avut totdeauna cite o bufniță în magazie.

Colonelul Ionescu

I

Colonelul Ionescu, un om nervos, îndesat, cu ochii mici, cu mustața tunsă, cu chelia hotărnicită de un volan de păr cănit, se scobori din trăsură, frumos decorat cu steaua, pentru a lua comanda regimentului. În vederea acestei solemnități, ajutorul luase măsurile de rigoare; poruncise ca totul să fie în ordine, ușile deschise la perete pentru ca noul comandant să poată intra *de visu*¹ în toate camerele, și-n pod dacă o avea poartă, fără s-aștepte pe cel cu chelie, care de obicei tocmai atunci își găsește dumnealui să lipsească, spunea din experiență maiorul în aprobarea generală a ofițerilor, ilustrată cu exemple din amintirile fiecăruia...

— Eu, tot așa, odată, pe 909, țiu minte...

Un semnal prelung trimbițat de un gornist la pindă curmă firul povestirii, vestind sosirea comandantului, scoțind garda afară, pe ofițeri la scară și capete goale însuflețite de priviri curioase, la colțurile cazărni și la ferestre.

— Ce sunt astea? întrebă fără răgaz colonelul, oprind cu degetul îndreptat spre chipiu, raportul ajutorului.

— Pomi.

— Pomi?

— Asta... arbori, vreau să zic.

¹ văzind cu ochii (lat.).

— Arbori?

— Copaci plantați astă toamnă.

— Copaci? întrebă din ce în ce mai aiurit colonelul.

— Adică tei.

— Tei...

— Tei tineri...

— Bețele astea de cort, tei?

— Pui de tei.

— Și ce i-ați pus, mă rog, aci în față? Să-i scoți, să-i scoți numaidecît, să cureți frumos și să pui zorele. Vreau verdeată, verdeată multă... Ce-i sărăcia asta în lața regimentului?! Alt loc n-ați găsit?

— Așa a dat ordin domnul general.

— Domnul general a dat ordin?

— Da, teii sunt de la moșia dumisale.

— Să-i uzi... să-i udați în fiecare seară...

— Atunci nu-i mai scoatem?

— Cum o să-i scoți? Ce comedie e asta!... Se poate?... Să pui tei, tei mulți, vreau pădure de tei, maiorule. Să care apă toată ziua... Cine-i aghiotantul?

— Eu, să trăiți, domnule colonel.

— Să uzi pomii în fiecare seară... le torni apă la rădăcină. Ai priceput?

— Am priceput.

— Apă multă, înțelegi?

— Înțeleg, să trăiți domnule colonel, dar nu prea este apă, și-s lîntînile departe... abia aducem pentru spălat. Avem numai o pereche de boi!

— Ați auzit? Să-l bage la carceră, trebuie să fie un ticălos!...

— Nu, domnule colonel! din contră. Pînă acum s-a purtat bine... E nepotul domnului general.

— Bine, frate! Ce gospodărie e asta? Dacă e nepotul generalului, de ce nu-i dați niște haine mai bune?

— Nu prea avem, stăm prost cu îmbrăcămintea.

— Pune, domnule, să-i facă în atelier... Să-i ia măsură, să-i facă numaidecît... Vii cu noi... să stai printre domni ofițeri... Acolo ce aveți?

— Armurăria.

— Ia cheamă armurierul... Ce-i pomul ăla din fața atelierului?

— Un salcim.

— Cine l-a pus?

— Noi.

— Cum ți-ai permis, măgarule, să trintеști pomul ăla în fața atelierului?

— Nu l-am pus eu, să trăiți don' colonel, a crescut singur... legăm caii la umbră, la potcovit.

— Ți place, maiorule?... De unde ești?

— De la Prisăcani.

— Să-l pui patru zile la închisoare. Tei n-ai găsit, baragladină?

II

Ovid Zamfirescu, alintat de părinții care l-au căpătat tirziu după căsătorie, a ieșit din clasa III-a de liceu cu părul lins și hotărit să nu facă nimic. Până ce i s-a dres glasul, a început să se radă, se ocupa ziua cu traforajul și noaptea citea până tirziu pe contele de Monte Cristo, sau pe conțesa cerșetoare, romane adunate din foiletoane și cusute cu îngrijire în dosare voluminoase. A doua zi abia era gata la ora dejunului. Se prezenta curat, palid, cu ochii verzi, mîinile lungi și albe și se așeza la masă în fața bătrînilor, care-l sorbeau din ochi, amăriți că-și pierde vremea. Nu îndrăznea însă nici unul să-i zică ceva, fiindcă crescuse repede și lung ca o cucută.

Și așa, ușor, plăcut, pe nesimțite, ferit de curenț și de blestemății, Coca se pomeni într-o bună dimineață în fața comisiei de recrutare. În ciuda certificatelor medicale și a lacrimilor coanei Raluca, medicul recrutor — n-a vrut să țină seamă nici de recomandațiile prefectului — l-a găsit bun pentru serviciu fără a-l repartiza măcar la vreo armă specială, cum s-ar fi cuvenit unui fecior de familie. „Noroc — spunea ea la orice ocazie — că musiu Ionescu (colonelul din

Huși, care comanda regimentul Cocuței) era un om tare cumsecade, manierat și bine crescut, așa că tinărul soldat își făcea armata mai mult în casă“.

Intr-o zi, pe un sfîrșit de toamnă, urcînd încet, greoi, spre cazarmă, colonelul Ionescu porunci cum intră în cancelarie, fără a se așeza la birou: „Să vie caporalul Zamfirescu!“

Peste puțin, Zamfirescu se strecura cu sfială pe ușa deschisă și roști, înclinîndu-se, formula sacramentală „Să trăiți, domnule colonel!“

Dar colonelul, întors cu spatele, fluiera bătînd în geam cu degetele-i scurte și groase, un marș plin de avînt războinic: „Hiu, hiu, hiu... ratata plam!“

Timpul de așteptare nu e calculat în regulament. El e însă precis hotărit de disciplină și corespunde momentului cînd încep a tremura genunchii. După o așteptare astfel socotită, Ovid Zamfirescu, ajuns caporal în virtutea inerției care guvernează oștirea, tușii sfios „him...“

— Cine-i? întrebă colonelul fără a se întoarce, fluierînd din ce în ce mai victorios.

— Eu.

— Care eu?

— Zamfirescu.

— Aaa, dumneata ești, tinere? Stai, șezi, ia loc... Cum o duci?

— Bine mersi.

— Mîncare ai bună?

— Tare bună.

— Mîncînci la cazarmă?

— Pe mine m-a abonat mamaia la birt.

— Altfel cum mergi?

— Mersi bine.

— Am auzit că vrei să te duci la Iași.

— Dacă-mi dai mata voie...

— Cînd te-ntorci?

— Cînd vrei mata.

— Cu ocazia asta îți dau și un butoiăș să-l duci la soru-mea.

— Cu plăcere.
 — Să nu te uiți că-i mare...
 — Nu face nimic.
 — De dus e ușor, că-i deșert. Chestia e cum îl aducem înapoi... că eu așa m-am înțeles cu soru-mea, să-i dau un vas gol și ea să-mi trimită unul plin, înțelegi.
 — Da.
 — Care va să zică te duci la Iași. Lași butoiul acolo și-l aduci pe cel plin. Pricepi?
 — Da.
 — Azi ce e... luni. Simbătă cred că te întorci?
 — Da.
 — Așa, bun... du-te!
 — Să trăiți!
 — A propos, am uitat, ea poate o să ceară parale, că e o prefăcută și o zgircită!... Cunoști pe soră-mea.
 — Nu.
 — Sigur că o să ceară parale baba, și-n cazul ăsta nu știu, să luăm ori să nu mai luăm?
 — Luați, domnule colonel.
 — Vorba e, ai s-o convingi tu să ți-l dea fără parale? Parcă văd că te duci degeaba... și decit să te întorci fără vin, mai bine nu te mai duc.
 — Nu, domnule colonel, mă duc.
 — Dacă ții cu orice preț și crezi că ai s-o poți convinge...
 — Și dacă n-oi putea, parcă tataia...
 — Doamne — îi retează vorba colonelul — fă-mă să văd și eu minunea asta!... De când ești caporal?
 — Din mai.
 — Vezi de te silește. La toamnă trebuie neapărat să fii sergent. Mama ce face?
 — E bine, mersi.
 — Zi-i complimente... Va să zică ne-am înțeles, așa rămîne?
 — Da.
 — Bon voyage! La revedere!
 — Să trăiți! Bonjour!

III

— Să trăiți don' plotoner, a fugit purcelu lui don' colonel.
 — Unde a fugit?
 — Eu știu, pesemne azi-noapte...
 — Și nu e de loc?
 — Când m-am dus dimineața să fac curățenie, să-l spăl, să-i dau mîncare, cum ați spus dumneavoastră, nu era neam.
 — Nu l-ai închis bine și ți-a scăpat, tilharule.
 — L-am închis, zău l-am închis.
 — Nu l-ai închis.
 — L-am închis, don' plotoner, știe și soldații.
 — Nu l-ai închis, că dacă-l închideai nu fugea.
 — O fi avut pe undeva vreo gaură.
 — Treaba ta, nu vreau să știu nimic. S-aduci purcelul de unde știi. Să-l pui la loc, că te omoară don' colonel.
 Colonelul căpătase purcelul în ajun și-l recomandase plutonierului, de față fiind și maiorul ajutor.
 — Vezi, mă, să-l crești.
 — Da, să trăiți!
 — Să-l îngrăși bine, c-o să mănînci și tu din el.
 — Da, să trăiți.
 — Țista crește repede, se face mare, opina admirativ maiorul ajutor. Luați treizeci... ce zic eu, șizeci și mai mult. Puteți lua o sută de kilograme de untură. Să-l hrănești bine, domnule, că mîncare avem berechet, slavă Domnului.
 — Nu prea mănîncă, trăiți don' maior, cînd e singur.
 — Nu se poate, să mănînce, trebuie să mănînce. Să mănînci, prostule, să creștem și să ne facem mari.
 Amintindu-și scena, plutonierul, înfipt o clipă locului, se scărpină în cap, mobiliză o echipă de sfinți și scuipînd lung, se-ndreptă cu capelul pe ceafă, necăjit, îngrijorat, spre bucătărie, gîndindu-se otrăvit la cele

întimplate, cînd, deodată, rămase incremenit, ciulind urechile.

— Huu !... Ține-l ! Nu-l lăsa, mă, nu-l lăsa, strigau grăjdarii îndemnîndu-se, injurînd, chiuînd, aruncînd cu furcile după un porc măricel, care, ostenit, se propti stupid, cu spume la gură și se lăsă prins țîpînd asurzitor.

— L-ați prins ? întrebă alergînd plutonierul.

— Da, don' plotonier, mă tem că e a lui don' colonel.

— Nu e ăla.

— Ăla era mai mic o țiră.

— Ăla era mai negru, don' plotoner.

— Taci, mă, ați fost voi de față, cînd l-a fătat mă-sa ?

— Băgați-l în coteț ! Să-l iei la spălat. Văcarule, să-l freci cu peria și de-l scapi înc-o dată, mai bine dezertezi.

— Ce-ți face purcelul ? întrebă mai tirziu colonelul, apropiîndu-se de grajd însoțit de ajutor.

— Crește, să trăiți don' colonel.

— Mănincă ?

— Mănincă, e ceva de speriat.

— Taaci mă, da' parcă nu e ăsta ?

— Ăsta e, don' colonel.

— Parcă era negru...

— Nu, don' colonel, era murdar, puteți întreba soldatul. Am pus de l-a spălat cu peria... Ce a ieșit dintr-însul...

— Parcă era mai mic.

— Tot așa era, vi s-a părut dumneavoastră, unde sedea culcat... îl știe și don' maior.

— Ăsta e, afirmă maiorul. Nu v-am spus eu, ați avut noroc... Ăștia cresc teribil...

Mic, mic de tot, schiop din alte vremuri, de cînd se purtau nemții cu coadă, zicea el, Moșu era cunoscut în tot orașul ; tinăr însă nu-l ținea minte nimeni. Așa îl apucase lumea : sur, cu părul în sus, cu sprincenele negre, stufoase, încrețit la față ca un zbirciog. Trecea sprijinîndu-se într-un băț de corn lustruit și oblu, umblind după tăiat lemne cu capra la spinare, cu fierăstrăul de-a curmezișul. Nu se învoia oriunde — avea casele lui și era ieftin : un blid de mîncare și doi, trei gologani. Tăia lemnele liniștit, măsurat, cu un tic nervos, care-i strîmba gura și barbișonul în ritmul fierăstrăului. Lemnele le crăpa, stînd într-un picior, cumpănindu-se cu cel beteag, ca o echilibristă cu umbreluța. Vorbea cu butucii ca cu oamenii : „Fii de treabă, strîmbule ! Nu vrei să te spargi, hai ? Stai, că-ți arăt eu ție...” Și, mic cum era, răsucea butucul deasupra capului și-l trîntea icnînd de căpății, răminînd cîțva timp răzîmat în coada toporului, cîntărindu-și din ochi isprava. N-avea nume, sau dacă avea, de cînd i se zicea „Moșu“, lumea îl uitase. Locuia în ograda crîșmei din marginea orașului, unde se aduna prostimea toată.

Moșu bea numai rachiu, pînă se-nchidea prăvălia : cinzeacă după cinzeacă, tacticos, cu gesturi de preot care slujește, povestind de holeră, de cazaci, de Cuza și avea invariabil pentru cine îl întreba, optzeci și șase de ani.

Îngălbenea încet ca o gutuie care se coace; puterile îl părăseau pe nesimțite. De la un timp se învoia numai cu tăiatul din fierăstrău, apoi ici, colo, două, trei lemne pe unde găsea, fără spintecat, la cucoane scăpătate, pentru un gologan. În cele din urmă, nu mai tăia de loc. Venea pe la curțile pe unde muncise odinioară și se așeza lângă poartă, la umbra gardului, așteptând fără să ceară. Iarna intra de-a dreptul în bucătărie. Cucoanele îl milosteau, bucătăresele îl ospătau cu resturi de mâncare, iar conașii făceau haz de senilitatea lui, pisându-l cu aceeași întrebare: „Ea ce face, bre?” la care Moșu răspundea cu ochii stinși, rizind cu gura de copil de lapte: „Sede pe canape”. Nemaîputându-se mișca, se obloji în grajd, lângă bivoliță, la curtea judecătorului de pace, om închis și avar, singurul la care toată viața Moșu tăia lemne pentru mâncare, din ce da Dumnezeu. S-o fi gândit Moșu atunci să-și plătească astfel și din vreme, chiria unui colț pentru bătrînețe?...!

Judecătorul asista în fiecare dimineață, cu o haină veche îmbrăcată peste cămașa înflorită de noapte, cu gulerul ridicat, la mulsul bivoliței. Măsura laptele și-l pune singur la foc pentru ca să nu-l amestece „tilhărița” cu apă. Prezența Moșului pe care-l simțea suflând ca un pui de găină la spatele lui, îl irita în fiecare zi mai mult.

— I-așcută, zise el bucătăresei — „tilhărița” — intrind în bucătărie. Mult o să șadă bețivul ăsta la noi?

— Dă conașule...

— Ce-i la mine, han?

— ...

— Hotel?

— ...

— Crîsmă?

— Dă, voia-i la mata, conașule... Se hodinește și el pînă o muri, că mult nu mai are săracul!

— Și mîncarea cine o plătește?

— Da' ce gîndești mata că mîncă?...!

— Lesne e de vorbit pe spinarea altuia...

— Îi face conîța așa cîte-un ceai de se mai încălzește... Cu asta se mai ține.

— Ceaiul nu costă parale?

— Ce-i, dragă, ce s-a întîmplat? Ce răcnești așa?

— De Moșu, conîță. Zice conașu să nu mai stea în grajd.

— Vaai!...

— Nici un vai. Nu vreau să-l mai văd. Du-te, Catincă, și spune-i să plece imediat.

— Nu mă duc, conașule, să știu bine că mi-i da o mie de galbeni...

— Spune-i tu, Mioară...

— Da' tu de ce nu-i spui?

— Eu sunt milos!

De la popotă

— Este?... ne întreabă colonelul privindu-ne circular prin ochelari. Firește — răspunse tot el, sorbind din cafeaua chinuită de soldați la gura sobei — fiindcă nu te lasă logica naturală, altfel ar crește dovleacul în virful stejarului. Este?

— Domnule colonel...

— Este?

— Dați-mi voie...

— Nu. Răspunde hotărît, doctore, carne sau vegetale?...

— Lăsați-mă și pe mine.

— Eu te las, dar nu te lasă logica... îți cade dovleacul pe nas. Este, domnilor?

— Eu vă întreb pe dumneavoastră numai un lucru, admiteți că omul se trage din maimuță?

— Ce vrei să spui cu asta?

— Mă rog, admiteți?

— Să admitem, că admit...

— Nu așa, vreau hotărît.

— Am admis, poftim, ca să-ți fac plăcerea.

— Bun. Ce mănincă?

— Cine?

— Maimuța, cu ce se hrănește?

— Ca omul, cu ce găsește și ea.

— Carne mănincă?

— Cine ți-a spus că mănincă carne? Tocmai d-aia a rămas în urmă, a degenerat, s-a depărtat de noi,

fiindcă n-a mincat carne. Este, domnilor? Maimuța nu-i carnivoră.

— Dar ce, noi sintem carnivori?

— Ce faace? Mori, doctore!... Omul fără o pîrjoală ardeiată, mințită pe grătar, moare, mori și dumneata, mor și eu, murim cu toții, ascultă-mă pe mine.

— Domnule colonel, dar carnivor e leul, tigru...

— Și omul ce dracu este?

— Omul e omnivor.

— Ce-ee?

— Păi ce, noi mîncăm oameni?

— Ooo!

— Pardon, ai zis omnivor...

— Dar, domnule colonel...

— Este?

— Vai de mine, știe oricine, și găina...

— Nici o găină, răspunde aici, nu umbla cu fofirlica...

— Dacă nu mă lăsați...

— Ca s-o întorci?... Ștrengarule... canibaliști, ai?...

Mila

E pe la sfârșitul lui august. Căldura s-a mai potolit. Vite răzlețe se întorc mugind spre casă. Oile, îngrămădindu-se, s-apropie de stînă, suflînd în iarba prăfuită. Frunzele se odihnesc fericite. Numai un plop scăldat în lumină, colo departe, lingă turla bisericii incendiată de scăpătatul soarelui tremură cuprins parcă de friguri.

La curte se deschid ferestrele cu zgomot, la perete și pe scări coboară încet o fată înaltă, elegantă, zveltă, cu păr bogat, cu ochii negri, albă, cu mâini delicate de patriciană. Duduia, cum îi zic toți, se plimbă mergînd încetinel, urmărită de jocul volanelor dantelate, ondulate grațios de mișcarea ritmică a șoldurilor pline în formă de amforă. În fund, lingă grădina spre care se îndreaptă castelana, copii desculți, în cămăși, cu fețele aprinse, aleargă hrijonindu-se să prindă pui de găină, sar, zboară peste garduri, se ascund prin tufe, pe după lemne, prin unghere, cuprinși de panică grozavă. Un chirăit asurzitor, răgușit de cocoșel ce se simte condamnat la moarte, anunță victoria micilor tirani. Învingătoarea, o țărăncuță coaptă ca o cireasă, cu codițele innodate pe cap, trece isteată, dolofană, cu sinii răsăriți, cu pulpele voinice, pe lingă duduia, durduind pămîntul, rîzînd triumfătoare, cu puiul la sin, căutînd în ochii stăpînei răsplata vredniciei sale.

— Nu, nu, nu, nu... fugi, să nu-l tăiați pe ăsta !...

— Așa a spus cucoana mare.

— Nu vreau... Să nu cumva să-l tăiați, că mă fac foc.

— Lasă, maică, să-l taie.

— Te rog, bunicuță, să nu-l taie.

— Na-ți-o bună !... Trebuie să mîncăm, fii cuminte.

— Să taie altul.

— ăsta sau altul...

— Altul, pe ăsta nu vreau să-l taie.

— Da' nu e tot una, copilă, hăi ?...

— ăsta e Cyrano.

— De, oameni buni...

— Da mata nu vezi, bunicuță, cit îi de frumușel, alb de tot, cu penaj și cravată roșie, parcă e un prințisor... Uite cum i se bate pieptul... Sărăcuțul de el... Nu te teme, prostule, că nu lasă mama să te taie pe tine.

— Doamne ! face bătrîna, rîzînd îndrăgostită, scui-pînd de deochi, închinîndu-se fericită, în adorațiune, ca-n fața icoanei.

— Stați, c-am prins altul ! spune venînd grabnic un țigănuș rîzînd, cu figura luminată de albeața dinților, ce străjuiesc o gură de sînge. Să-l tăiem ?...

— Vai, ce frumușel e !... Să nu-l taie, te rog din suflet, bunicuță, dacă mă iubești, să nu-l taie... să caute unul mai urît...

— Nu se poate, s-au și culcat. Cine să alerge, cine să umble să-i caute noaptea prin pomi ? !... Nici n-are cînd să-l mai frigă...

— Să-l frigă ? !... exclamă duduia frîntă de durere, nespus de frumoasă, cutremurîndu-se de groază. Nu vreau să-l frigă, mata nu vezi cit e de moțat...

— Asta-i acu...

— Și-nciorecat.

— Da' taci, dudui...

— Și roș ca un cardinal.

— Nu-i, dudui, nu te teme... zice apropiîndu-se familiară, bucătăreasa, o țigancă ce îmbătrînise la curte.

— Ce să fie ?

— Așa cum i-ai zis mătă.
— Cum, mamă Anică?
— Catrinal, eu știu... Pisămne clapon...
— Ha, ha, ha!... Ai auzit, bunicuță?... Vai ce-a spus!... Ha, ha, ha!...

— Oi hi spus, dacă-s proastă... Ia o biată babă, care te-a ținut în brațe... Și unde m-apucaii de git și mă stringeai, și mă sărutai!... Să nu te hi luat cineva de la mine, că era comédie... Na! na!... unde făceai cu minulele... Da' acu ai uitat pe baba, n-am fumat de trei zile...

— N-ai tutun?

— N-are baba... Dă fuga, Gligore, de prinde altu, mamă... Foiță mai am o bucățică, din hirtia care mi-ai dat-o de la pălăria matală... Că tare bună o mai fost...

— Ia sfirșiți, mă rog, că s-a făcut noapte... Lasă-mă, nu mai stîrni puii... Spune repede și isprăvește, pe care vrei să-l taie, pe cel alb sau pe cel roș?

— Pe amindoi, decide duduia, lăsînd pasărea scuturîndu-se de pene, ieșînd roșie, grăbită înaintea unui tînar oacheș, ce se ivea călare. Rămii la masă, nu?

Ne varietur

Generalul inspector, indignat că era nevoit să calce pe pămînt, înaintă în silă, urmat de o suită de ofițeri docili, îngrijorați, eșalonați în adîncime și pe grade, care se temeau să calce sănătos așa cum erau deprinși. Cortegiul părea o serie de bănuți duși de procuror la locul crimei. Toți avuseseră relații cu mortul. Fiecare se temea să nu fie acuzat de omor... Victima era regimentul, înșiruit din zori pe cîmpul mărginit de șanțuri. Un singur nor, piclos și vinăt, scoborit să-l atingi cu mina, acoperea trupa ca o cască grea de război.

— Drepti!... Pentru onor... răsună o voce prelungă, ce ambiționa să fie glasul trimbiței din urmă și să trezească oamenii morți de neodihnă.

— Lăsați... lasă astea, oprește te rog... clișee vechi, colonele.

Colonelul rămase pietrificat, ca osînditul care se trezește în picioare după un foc de salvă, îndreptat împotriva lui.

— Să vie un om cu o mitralieră.

Cîțiva ofițeri fugiră luîndu-se la întrecere. Peste puțin, un soldat arămiu, escortat ca un prizonier de ofițerul triumfător, înainta șchiopătînd, intrat cu de-a sila într-o pereche de bocanci noi. Stingaci, în mantaua bătoasă ce-i îngreua mișcările, nouă și ea ca tot restul îmbrăcămîntei, se opri în fața generalului ca un condamnat la moarte.

— Cum te cheamă pe tine ?
 — Florea.
 — Florea ?
 — Cristache, să trăiți.
 — Nu Florea ?
 — Ba Florea.
 — Mă țigane, alege-ți, ori Florea, ori Cristache.
 — Florea Cristache.
 — Dă-te mă mai aproape... Legați-l la ochi... strins, să nu vadă.
 — Aolio... nu sunt eu, mînca-ți-aș sufletul.
 — Nu te teme, Cristache, că nu te omoară nimeni (Întorcîndu-se către ofițeri :) el a auzit din război... e bună și frica citeodată... Vezi tu ceva, mă Florea ?
 — Nu văd, mînca-te-aș, că m-a strins tare.
 — Cîte degete sunt aici ? Nu pune mina la batistă, țigane...
 — Păi nu le poci număra.
 (Infinit superior :) — D-aia te-am legat și eu. Ei, apucă-te acumă și deslă pușca și să mi-o faci la loc ca din fabrică.

— Doamne !... Păi așa, cu ochii legați ?
 — Uite așa, legat la ochi.
 În respirația reținută a ofițerilor, cu un oftat ce suieră printre dinții săi albi neregulați, soldatul se așează în genunchi și, cu mîini uscate, innegrite, scoase trusa cu unelte.

Colonelul, galben ca de ceară, aștepta ca martirii condamnați la proba supremă, o minune cerească. Fiecare dibuială era o decepție. Fiecare învîrtitură de daltă o speranță. Orice bucată desfăcută o ușurare.

Un observator dezinteresat ar fi băgat poate de seamă că țiganul o făcea de oaie. Dibuielile lui erau exagerate și desfacerea pieselor se succeda în ordine prea convențională, ceea ce trăda o practică îndelungată.

Dar cine sta să bage de seamă, în panica generală, asemenea amănunte. În cîteva clipe ce părură colo-

nelului un veac, într-o tăcere de ziduri părăsite, soldatul desfăcu arma înșirînd bucățile metodic pe batista întinsă, cu îngrijire dinaintea lui.

— Așa, băiete, acumă închei-o la loc.

Operația merse mai ușor. Ultima piesă încheiată aduse un curcubeu pe fețele întunecate ale ofițerilor.

— Bravo, colonele, strigă entuziasmat generalul, sărutîndu-l pe amîndoi obrazii.

— Domnule general...

— Nimic, că strici totul... Destul.. mi-am făcut idee. Văd că s-a muncit. Vă felicit, domnilor, și la revedere... Nu, mulțumesc, nu vreau suită... Mă duc singur. Rămii cu ofițerii dumițale.

— La cine e în companie ? întrebă transportat colonelul după plecarea generalului.

— La mine...

— Domnule căpitan, îți mulțumesc și vin să te sărut la rîndul meu... Sărută-l și tu pe Florea...

— Ce să-l sărute, domnule, că-i armurier.

Pentru țară

La Olt lupta dura de trei zile. Tunurile bubuiau cutremurind văzduhul, cumițind copiii, umplind de groază femeile și bătrînii, lăsați pentru paza satelor. Mitralierele false cu care nemții cercetau întinderea frontului, se auzeau plescăind fără astimpăr, supărător, de pretutindenii, ca niște berze învrăbite, uriașe. Soldații noștri, tătuci cu fețele îndoliate de bărbi inculte și de suferințe ascunse, presărați în șanțuri lungi, ce le veneau pînă la genunchi, trăgeau în vînt, cuprinși de panica misterioasă că nu zăreau de nicăieri dușmanul. Proști, flămînzi și goi, credeau orice, așteptîndu-se la toate: în apa vie și moartă, în pecetea cu care nemții însemnau pe cei liberați, ca să-i recunoască și să-i omoare, dacă, după această mărinimie, i-ar mai fi întîlnit în luptă.

Mulți își pierduseră mințile. Stăteau țintind cu ochi întunecați pămîntul, încremeniți de groază printre tovarășii morți, cu membrele zgîrcite, cu fețele prinse într-un semn de întrebare. Unul se ridică deodată în picioare și fugi, fără armă, răcnind sălbatic, înspre inamic. O seamă se depărtau pe furiș, se răzlețeau și, suflete chinuite, se mutilau fără ȋscusință, pentru a scăpa de urgie. Un glonț în palma stingă pusă pe gura țevii și omul fugea rătăcit, cu cănurile spintecate, la ambulanță, unde rana ȋnnegrită de fum trăda repede toată scăderea soldatului ȋnvins.

Medicii semnalară ticăloșia și ordine superioare, severe ca toate ordinele superioare, impuneau măsuri extreme.

Colonelul Popescu, comandant destoinic și blajin, dar hotărît la nevoie, n-apucase a-l citi bine și de la ambulanță i se aduse, escortat de un doctorand, un om rănit.

— Domnule colonel, e de la dumnevoastră, s-a împușcat singur... se vede forma rănii și negreala.

— Cum te cheamă?

— Gligore.

— Gligore și mai cum?

— Gligore.

— Alt nume n-ai?

— Ba Gligore al Mariței.

— De ce te-ai împușcat?

— A scăpat glonțul, mîncea-ți-aș ălea...

— Minți, de ce te-ai împușcat, mă țigane?

— Oi hi greșit.

— De, mă băiete, n-am ce să-ți fac, asta nu e greșeală, ci păcat care nu se iartă, și, întorcîndu-se către agenții de legătură, porunci cu voce scurtă: Să vie cîte un om cu arma din fiecare grupă... apoi scoase o țigară pentru a-și potoli emoțiunea, ȋnvîrtind-se ȋncoace și ȋncolo, neștiind unde s-o aprindă.

— Care aveți un foc... dar nu răspunse nimeni și ȋn neștire o aprinse de la mutilatul care îi prezenta cu sfială un fitil aprîns cu mîna lui sfîrtecătă, cu cealaltă dînd umil onorul, sperînd să-și micșoreze vina, neștiind ce îl așteaptă.

— Au venit oamenii?

— Da, să trăiți.

— Unde sunt?

— Ȋn vilcea, ȋn dreptul șanțului.

— Duceți-l acolo... mai ȋnapoi. Vino lingă mine, doctore... Să vie preotul.

Nenorocitul, alb ca varul, cu tulei de barbă ce parcă creșteau văzînd cu ochii, privea rizînd rătăcit, cu capul gol, așteptînd cu gîtul uscat sfîrșitul comediei

care face din țigani obiect de glume dureroase, după cum știa el din cazarmă.

— V-am chemat să spuneți camarazilor cum mor lași și să pedepsiți cu mina voastră pe acel care și-a călcat jurământul, răbindu-se singur.

— Legați-l la ochi. Comandă, sergent.

Preotul ridică crucea și mormăi pe nas cu vorbe înecate „iar de a greșit cu voie sau fără voie, cu fapta sau cu gândul, cu știință sau fără știință...” restul se pierdu într-o comandă scurtă.

— La ochi... daați foc!

O pocnitură dezlinată rupse ecoul ca pe o pînă putredă. Toți rămaseră prostiți. Camarazii trăsaseră în sus cu ochii închiși. Un glonț, unul singur, al sergentului, lovise pe Gligore, care se zvîrcolea, ținîndu-se de burtă. Soldații se-nchinau, doctorul alergă în grabă, îi slișie hainele, căutînd rana. Îi făcu o injecție și un pansament sumar. Mărgele de spumă ușoară perlau acum în colțul gurii muribundului.

— Ce zici, doctore?

— E condamnat, isprăviți-l...

Soldații prinseră a se închina din nou.

— Nu, ajunge, cum i-o fi scris, întrebați-l ce vrea?

— Ce să mai vreau?... răspunse horcăind Gligore, oțărît, brobonit de nădușeală, cu ochii împăienjeniti de moarte... făcurăți treabă... am șase copii, să li ochit barem într-un chicior.

În puterea nopții, Alcaz, director la Ministerul Opinions Publice, sări din pat și porni scîncind prin odaie, clătînd din cap, ținîndu-se de falcă, chinuit de o durere de măsea cu junghiuri ascuțite, ce se repetau cu o regularitate cronometrică.

Ostenit, se așeză pe marginea patului și, cînd să se creadă mai ușurat, sări ars și plecă din nou la plimbare dînd cu pumnii în masă, în pereți, în tot ce înțitnea în cale. Încercă toate lucrurile: se pâlă cu puiul de pernă încălzit la gura sobei, obloji măseaua cu usturoi pisat, împănă urechile cu vată și, exasperat că durerea nu contenește, se hotări eroic să ia o gură de apă rece, ca să amortească nervii, așa cum auzise din bătrîni. Fu străbătut însă de un junghi atît de ascuțit, încît năvăli afară, nebun de suferință.

Viscoalea grozav. La poartă crescuse troian de zăpadă, în care, scufundîndu-se, pierdu papucul și constată neplăcut că e cu picioarele goale.

Se întoarse cumințit și — nu-i venea să creadă — fără dureri. Închise încet ușa, se dezbracă cu gesturi liniștite, mergînd ușor, ca în jurul unui mort ce odihnește. Făcu lampa mică și, ținîndu-și răsufllarea, se lungi în pat pe o coastă, cu precauțiuni de om rănit. Lăsă binișor capul pe pernă și închise ochii într-un suspin de ușurare.

Dar după o clipă de iluzie, durerile porniră din nou, rare, slabe ca venind de departe, apoi, întărîndu-se

treptat, începură să-l ciocănească fără răgaz, în tac-
tul unui expres ce aleargă. Alcaz mări lumina, de-
plapuma la o parte, își trase pantalonii, ghetele, îm-
bracă șoșonii, paltonul, își așază fularul în fața oglin-
zii, cu gesturiordonate, grave, de om ce-și face tes-
tamentul și, indesind căciula pe urechi, luă chibritu-
rile în buzunar, stinse lumina și plecă hotărît, ca la
asalt.

În stradă ridică gulerul și, cu capul între umeri, cu
mîinile în buzunar, înaintă prin zăpada care crescuse
pînă la genunchi. Durerile îl părăsiseră. Nimic însă
nu-l mai putea întoarce. Voia să se răzbune.

Scoborî în Izvor, trecu podul de la Mihai-vodă, o
luă pe Lipscani unde știa un dentist din treacăt și,
oprindu-se în fața unei porți masive, bătă cîtăva
vreme, din ce în ce mai tare.

- Cine-i?
- Domnul doctor e acasă?
- Eu sunt... Cine ești dumneata?
- Îmi dați voie, Alcaz, directorul...
- Vă năcăjește maseaua? Poțiți.
- Scuzați că vă deranjez la ora asta... începu Al-
caz intrînd în cabinetul doctorului.
- Nu face nimic.
- Ba foarte mult, dar mi-am zis: medicii sunt ca
niște apostoli...
- Mă rog...
- În special dumneavoastră...
- Sedeți în fotoliu.
- La mine, un dentist merită mai mult decît un
doctor... la ei toate merg pe ghiceală...
- Sedeți, să vedem.
- Dumneavoastră luați omului cu mîna... Ia spune,
doctore, doare rău, ce zici?
- De loc.
- Spui drept?
- Garantat.
- Doctore, să știi, că dacă mi-o scoți bine, pe
lingă dreptul dumatăle, îți trimit un curcan îndopat

cu nuci, să mă pomenești, tocmai de la Piatra-Neamț...
de la mama...

— Mersi.

— Numai să ți-l frigă bine și să-i dai o linguriță
de rom înainte de a-l tăia...

— Asta n-am știut... Sedeți.

— Vine de-l frăgezeste... îl face cum e spuma.

— N-aveți nici o grijă, căscați gura.

— Ce ai în mîna?

— Nimic.

— Arată să văd.

— Poftim. *Rien dans les mains, rien dans les po-
ches...*¹ Poate nici să nu fie nevoie.

— Crezi?

— Să vedem.

— Așa ne amăgiți dumneavoastră...

— De loc. N-aș avea nici un interes. O masea în-
treținută rentează mai mult decît una scoasă și toată
lumea e mulțumită: clienții rămîn cu dinții în gură
și noi cu banii în buzunar.

— Bravo, doctore! Îmi place de dumneata că ești
băiat sincer... Se vede că ești român verde...

— Sunt evreu, domnule.

— Nu face nimic. Eu îți spun drept, nu că ești
dumneata de față... evreii îmi sunt foarte dragi... Ro-
mînul, domnule, nu este antisemit... eu, cel puțin...

— Deschideți gura mai mult... Asta vă doare?

— Aia... așa mi se pare... eu știu?

— S-o ștergem cu puțină vată...

— Dacă crezi că trebuie s-o scoți, scoate-o. Numai
să nu mă doară, doctore, eu nu sunt ingrat. Poartă-te
bine și ai să vezi ce client ai căpătat.

— N-aveți să simțiți nimic. Nu vă temeți.

— Nu mi-e frică, dar nu-mi place să mă doară...
umblă binișor și-ți promit o balercuță de vin roș, să-l
ții pe unghie.

¹ nimic în mîini, nimic în buzunare (fr.).

- Mersi... vă doare?
- Ai scos-o?
- Deja?... O, nu merge așa repede. Trebuie aneziat bine, să nu doară de loc.
- Așa... Să nu mă doară de loc, dragă doctore, că am să te recomand la toată lumea... Sunt foarte cunoscut, să vezi ce clientelă îți fac eu duminică... Și dacă ai copii, pot să le dau lecții de franceză...
- Căsați gura, mai mult, fără frică. Nu vă temeți.
- Ai...
- Clătiți-vă.
- Glururulu... ptii!... Gata?
- V-a durut?
- Glururulu... Ptiu! Puțin.
- Mai clătiți-vă...
- Glururulu... ptii! Unde-i maseala?
- Clătiți-vă bine, dați cu limba...
- Glururulu... ptii!...
- Poftim și corpul delictului. Vedeți, era atacată la rădăcină.
- Hm!... Nu era cine știe ce lucru. Puteai să n-o scoți... Unde mi-e căciula?
- In antreu.
- Bine zici... Poftim...
- Dumneavoastră vreți să glumiți, domnule?...
- Ba nu glumesc de loc.
- Doi poli, la mijlocul nopții?!...
- Lacomii mai sunteți!... D-aia vă urăște toată lumea, și bine face. Nu vă mai săturați de bani. Cu cinci lei mi-o scotea orice bărbier.

Pe o ploaie mărunțică, neisprăvită, într-o brașoveancă trasă de doi cai festeliți, maiorul se întorcea de pe frontieră, pe un drum de care, ce ogoia calea ferată. Ofițerul, înfășurat în cojoc, părea amorțit. Vizitiul și ordonanța care ținea geamantanul în brațe ca mama un copil mai mărișor, erau morocănoși, se zgribuleau în mantalele grele de apă... Pe înserate, ajunseseră la gara Banloc, ținta călătoriei lor. Aici îi așteptau căpitanul, plutonierul și vreo doi, trei oameni, aduși pentru orice întâmplare.

- Am onoare a vă...
- Bună ziua... Repede te rog... să plecăm... Sunt mort de oboseală.
- V-a plouat?
- Tot timpul... Mi-ai găsit gazdă?
- Am aranjat pentru dumneavoastră la castel.
- Care castel?
- La contele Caracioni.
- Ce conte? (Furios :) Nu ți-am spus să-mi cauți o cameră modestă separată, dacă nu găsești la hotel?
- Am crezut că glumiți.
- Ce să glumesc... Nu mă duc...
- V-a trimis și trăsura.
- Nu mă duc.
- Sunteți așteptat.
- Nu mă duc... Românește înțelegeți? Cum o să mă duc?... Dumneata nu vezi în ce hal sunt? Uite în ce

situație m-ai pus!... Și dacă nu ți-ai spus... Dar v-am spus de atâtea ori, noi nu suntem trimiși aici să facem paradă... O cameră modestă, separată, ca să nu incomodăm pe nimeni, unde să te poți dezbrăca...

Vorbind așa, maiorul se îndreptă inconștient, cu sufletul otrăvit, spre ieșire. Un landou cu ușile timbrate, profund ca un șlep, cu vizitiu în caftan „à la hussarde“, cu cai ce se frământau în hamuri argintate, trase la scară. Un fecior smulse geamantanul din mîinile ordonantei, un altul umflă oșterul pe sus și, înainte de a se dezmetici, cu toată corpolența lui, maiorul se pomeni instalat confortabil, lunecînd dulce în trapul întins al cailor de rasă. N-avea timp să reflecteze, preocupat să răspundă locuitorilor ce se ploconeau în calea lui scoțînd căciulile și lulelele în formă de saxofon. Caleașca trecu repede pe dinaintea unei ospătării intitulată: „Birt pentru oameni“. Coti la dreapta, făcu la stînga, apoi apucă din nou la dreapta și intra pe neașteptate, prin niște porți monumentale, pe o alee de ulmi seculari într-un parc latifundiar, la marginea căruia se opri în fața unui castel ce purta pecetea vremii.

Se înnoptase. Doi feciori îl deteră jos, purtîndu-l de subțiori, ca pe un paralytic și maiorul trecu uluit printre două rînduri de slugi înșirate ca o gardă de onoare, urcă treptele de piatră luminate de doi lachei, care mergeau înaintea lui purtînd sfeșnice împărătești. La lumina făcliilor, care improșcau cu stropi de aur armurile grele ce decorau pereții din sala cavelor, se deslușeau în negurile îngrămădite în colțuri, tipuri de strămoși cu mîna pe hangere și capete zburlite de mistreți, ce-și arătau colții. La ușa salonului apărură un domn în haine negre, se recomandă baronul Hauser, administratorul domeniilor senioriale și, într-o franțuzească chineză, îi ură bun venit în casa contelui Caracioni, care pentru moment lipsește din țară. Maiorul răspunse aproximativ, după care

baronul îi încredință un servitor bătrîn, recomandîndu-l: „Ioșka, Kammerdiener de mese conte“.

— Anșante!

— Fu pa manje?

— Pa, no... ui... Să te ia dracu, mormăi maiorul și, stringînd mina întinsă a baronului, plecă precedat de Ioșka ce purta sfeșnicul de argint.

— Bascinot...

— Unde dracu s-o fi dus Mitroi... se gîndea maiorul.

— Teșek...

— Ar avea haz să fi pierdut geamantanul...

Frînt de șale, cu pași nesiguri, bătrînul Ioșka, înfiul camerist al contelui Caracioni, se ploconi deschizînd ușa unei camere vaste ca o bibliotecă națională și trecu înainte. Toate imaginile se fotografiau la minut în ochii maiorului: albeața imaculată a patului princiar din mijlocul odăii, spălătorul cu trei lighene, draperiile grele de catifea rubinie, chipurile severe din pereți și luciul parchetului, care trosnea la fiecare pas, trezînd ecouri adormite de veacuri. Cu gest brusc, nesocotit, maiorul scoase un bilet de 100 de lei. Îl puse cu de-a sila în mîna lui Ioșka și, stringîndu-l de braț, îi strigă la ureche, cu desperarea omului ce se înecă:

— Aduci la mine Mitroi, geamantan.

— Bagaj?

— Igen, igen...

Apreciînd procedeul, Ioșka plecă și se întoarse cu Mitroi, care călca în vîrful degetelor, ținîndu-și răsufilarea, neîndrăznînd să se descopere.

Ioșka se retrase îndoît ca un actor ce iese din scenă, urmărit de aplauze.

Rămăși singuri, cei doi militari, ridicați la același grad de impresiune, vorbeau ca niște conspiratori:

— Unde ai fost? Pune geamantanul ici... Fugi, du-te, că ești plin de noroi... Stai... Trage-mi cizmele... Am umplut pămîntul.

— Frumoasă bucatărie au ăştia... străluceşte de gîndeşti că-i biserica.

— Bine, taci... Lasă-mă... Umblă încet... Ascultă, mă Mitroi! Spune plutonierului, cum s-o lumina, să-mi trimită căruţa.

După plecarea lui Mitroi, maiorul încremeni în mijlocul odăii, copleşit de nehotărîri...

„Să mă spăl... împrăştiu apă, fac zgomot... şi apoi cum dracu să las toate lighenele murdare... E bucluc... Să sun s-aducă altă apă... e tevatură mare. Să mă culc... cum naiba să te culci în toate albiturile astea, nespălat...”

Ridicînd ochii, se văzu în oglindă şi se sperie. O năduşală rece îl înrouă, pornind de la ceafă. Apoi se recunoscă; desluşise în penumbră chipul şi mantaua cu care era îmbrăcat. Se simţea grozav de obosit şi se lăsă jos, să şadă pe taburelul de lingă masa ce era alături de dînsul. Maiorul era înalt. Taburelul scund cum nu se obişnuieşte. Oboseala ajutînd, ofiţerul care calculase rău distanţa, căzu mai mult decît se aşeză pe scaunul capitonat, din care izbucni un cîntec, un marş triumfal, cu talgere şi tobă mare, ce răsunau în liniştea nopţii ca o muzică militară.

— Ptiu, ucigă-te crucea... exclamă bietul om, să-rînd ars.

Muzica încetase. Era un scaun surpriză. Nu mai fu nevoie de plapumă, pe care, cu spiritul de iniţiativă caracteristic militarului, se repezise s-o ia din pat, ca să înăbuşe sgomotul.

Ii venea să plîngă.

În cele din urmă, hotărî ca cel puţin să se pună în siguranţă, înspăimîntat că neglijase această precauţiune elementară. Sub ochii unei galerii de strămoşi, luă sfeşnicul de pe masă, făcu un pas, parchetul trosni, dar, cuprins de panică, maiorul nu se mai opri şi înainta, călcînd ca pe vreascuri, mări paşii, învîrti cheia, răsuflă de uşurare şi... stinse lumînarea. Dezastrul era complet. Soarta oferea maiorului ocazia

să regrete că nu e fumător. N-avea chibrituri. Întunericul era desăvîrşit. Ferestrele castelului, ca la toate casele vechi din Transilvania, erau acupate noaptea cu obloane de lemn. Nu albeau de loc. Catastrofa îi luase minţile. Nu ştia încotro s-apuce. În cele din urmă se hotărî să plece de-a lungul pereţilor. Bijbiind, se lovi de colţul mesei, băgă degetele într-un pahar cu apă şi, la gîndul că poate sparge cine ştie ce obiect de preţ, se îmbărbătă cu apostrofa romînului la necaz şi, hotărîndu-se la un fel, mai liniştit după ce încuiase uşa, dezbracă mantaua, se întinse pe covoraşul ce-l simţise sub picioarele dinaintea mesei, aşezîndu-se cu faţa în sus. Răceala parchetului produse o reacţiune salutară asupra nervilor săi exasperaţi. O destindere binefăcătoare îl făcu să răsuflă uşurat, pentru întîia oară de cînd intrase în castel. Stele citva timp lipsit de gînduri, cu ochii pironiţi în întuneric, apoi încercă să pună ordine în ideile sale. Îşi discută situaţia ca pe o temă militară: trupele amice, partidul albastru — adică el — şi partidul roş — inamicul — reprezentat prin baronul Hauser. În fine, mijloacele de care dispunea el şi cele cu care i se împotriva inamicul. De la început constatase, regretînd, că forţele inamice erau superioare: lachei, landouri, castel, apoi ceremonialul, care-l intimidă mai mult ca celelalte.

Ofiţerul era de familie modestă. Acasă mînceau ce dădea Dumnezeu, cînd le era foame. Oameni gospodari, nu erau de fel pretenţioşi. De regulă, cei care muncesc nu stau mult la masă. Bucăţile bune sunt rezervate pentru zile mari.

Maiorul se gîdea că forţele inamicului aveau să sporească odată cu lumina zilei! Ioşka cu cafeaua cu lapte, dejunul cu feciorul la spate şi tacîmurile de argint. Dar mai ales conversaţia ce urma să întreţină cu baronul Hauser, ai cărui favoriţi albi îl intimidau, îl făcu să găsească imediat soluţia: va bate în retragere, fără ca inamicul să prindă de veste.

În viața omului însă, ca și în operațiunile militare, neprevăzutul sau imponderabilul, cum îl numesc taciticianii, nimicul care hotărăște de soarta bătațiilor, joacă un rol considerabil.

Mai liniștit după hotărîrea ce luase, maiorul, cu judecata obosită, începuse să dea ochii-n gene, să clipească din ce în ce mai rar. Ideile se succedau fugare, se amestecau deformîndu-se, înfiripîndu-se în vis. Într-o sală latifundiară, plină de cavaleri ce se înșirau, ploconindu-se în calea lui, trecea într-o caleașcă trasă de Ioșka și Mitroi, care se întindeau înotînd în noroi, fără să poată ieși la mal...

Cînd era gata să adoarmă, imponderabilul îl rechemă la viață. Speriat, ofițerul deschise ochii mari ca sub amenințarea unei catastrofe inevitabile. O crampă violentă, ascuțită ca o durere de măsea, îi săgetă stomacul. După frămîntările interne, catastrofa se anunța fără zăbavă. Se ridică în poziția omului care s-a odihnit pentru întîia oară. Un pocnet de mobilă uscată îl inundă cu o sudoare rece. O durere mai violentă, mai prelungită ca cea dintîi, îl făcu să sară în sus și, astupînd cu o mină craterul vulcanului ce clocotea în el, fără să mai stea pe gânduri, porni bijbiind spre ușe. Întîmplă-se orice s-o întîmpla, dar afară din salon, se gîndi el în sine. Pornind, găsi ușa pe neașteptate, pași binișor, se împiedică într-un corp moale întins afară de-a curmezișul și căzu ca o minge în salturi scurte, trezind ecoul și toți slinții din calendar.

— Stai! Cine-i? strigă bravul Mitroi culcat dinaintea ușii, trezit din somn, repezindu-se grămadă pe ofițer.

— Taci, fir-ai al dracului... Eu sunt... om bun, Popescu.

— Dumneavoastră sunteți, domnule maior?

— Unde e closetul?

— Closetul?

Dar sala se umplu de lumină. Două femei în cămăși lungi, ghemuite de spaimă, ca două animale, se iviră în prag cu luminările în mînă...

— Closet, closet, le strigă Mitroi, făcîndu-le să înțeleagă prin semne despre ce e vorba.

— Tesceik.

Femeile porniră înainte, maiorul după ele și Mitroi încheia cortegiul. Din cînd în cînd slugile se opreau să apere lumina, se ploconeau, maiorul răspundea la politețe, închinîndu-se și el și porneau din nou cu același ceremonial prin sălile întortocheate ce duceau în portul salvator. Deschizînd o ușă îngustă, deteră lumina maioralui, se ploconiră și maiorul, primind lumina, intră în sanctuar, se închină pentru ultima oară, dîndu-le la toți dracii. Femeile plecară. Era și timpul. Cînd se întoarse din excursiune, trecînd prin sală, oftă ușurat. Prin crăpătura obloanelor filtrau raze de lumină. De departe se auzeau cîntări de coșoi slabe. Se făcuse ziuă.

„Bine c-a dat Dumnezeu“, se gîndi el. Trimise pe Mitroi să-i aducă cizmele și începu să se pregătească de plecare. Răvăși patul, să creadă lumea c-a dormit cineva în el. Îndreptă covorașul și cînd se ridică de jos, Ioșka răsărise la spatele lui, ținînd o tavă cu sticle lungi, cu două păhărele mici și așezîndu-le pe masă, se ploconi murmurînd respectuos:

— Tesceik.

Maiorul se crezu obligat să guste. Turnă dintr-o sticlă o licoare aurie, duse paharul la gură și porni oțărît pînă la ligheanul în care scupă locul ce ținea pe limbă. Era o sîlboviță veche cu care magnații unguri își dreg inima cînd se scoală, doctorie care nu-i la îndemîna oricui, nici n-o poate suporta oricine. Dar pentru a nu jigni pe nimeni și mai ales pentru a nu se micșora în fața ungarilor, ofițerul desertă în lighean o cantitate apreciabilă după ce se clăti în gură, bănuind o crimă premeditată dar neizbutită. În ușă apărură Mitroi, purtînd cizmele ca pe niște moaște sfinte.

— Ai venit... bravo. Trăsura e gata?

— Gata.

— Împinge tare... împinge, fire-ai al dracului... Împinge, mă.

Mitroi împingea îmbrobodit de nădușeală. Cizmele ținute sub căpățiiul lui, de teamă să nu i le fure cineva peste noapte, n-avuseseră vreme să se usuce. Olițerul trăgea și Mitroi împingea, unul roșu la față, celălalt gata să-i iasă ochii de sforțări inutile.

— Nu vrea să intre.

— Papucii i-ai luat?

— Mă tem că nu i-am luat.

Dezastrul era complet. Dar militarul de carieră are soluțiuni pentru toate dezastrele.

— Leapădă bocancii!

Mitroi, militar și el, deprins cu izicutarea ordinului care nu se discută, se trînti la pămînt cu iuteala țigănușilor care cer de pomană și se descălță. Un miros pătrunzător de țap închis într-o cameră se răspîndi ca un gaz asfixiant trecînd pe sub nasul mușchetarilor din pereți. Maiorul, trăsînt în față, se înecă greu ca de astm, șovăi o clipă, dar rezistă stoic. N-avea libertatea alegerii.

— Scoate și jambierele!

Soldatul credincios deslășură acum jambierele de postav, cumpărate cu banii economisiți din soldă: jambiere verzi de culoarea spanacului, lungi să poți priponi o vacă în țarină. Osteneala era însă de prisos, bocancii erau prea mici.

Piedicile stimulează însă inițiativa militară. Cînd se frînge sabia, ostașul luptă cu teaca.

— Să mă iei în spinare, fire-ai al dracului, pînă la trăsura, că n-am poftă să merg desculț prin noroi.

— Vă iau, să trăiți!

Călășătean, bănicer care încărca șlepurî, deșertînd sacii cu boabe de aur, cărați în spinare o zi de vară, Mitroi îngenunche ca o cămilă în pustiu, umflă pe olițer de pulpe, îl săltă în circă și porni cu pași săl-

tăreți ca oltenii, care se încovoiaie sub greutatea coșurilor încărcate cu zarzavat de tot felul.

Mitroi nu știa decît patru clase primare. La regiment învățase școala soldatului și serviciul interior. Crescut în libertate, simțul orientării îl posedă practic, din instinct, ca păsările călătoare, numai afară în cîmp. În castel intrase noaptea. Nu avusese timp să se familiarizeze cu topografia locului. În jurul lui se înfățișau uși care semănau între ele ca toate ușile făcute la fel.

Atîtea uși îl încurcaseră. Neshiind încotro s-apuce, omul înclină să pornească spre dreapta. Mitroi însă era stîngaci. Porni desculț, purtînd pe maior în spinare, deschizînd ușile cu piciorul, ținînd mereu stînga, trecînd din sală în cameră și din cameră în sală, lac de apă, ascuțindu-și simțul mirosului pentru a simți de departe aerul proaspăt, ca rațele prizoniere care se îndreaptă spre apă îndată ce le dai drumul.

Instinctul lui Mitroi triumfă. Deschise altă ușă și se găsi afară, în capul scării, în fața baronului Hauser și ușurat de povară. Maiorul căzuse trăsînt. Toate împrejurările îi fuseseră defavorabile. Imponderabilul îi jucase festa persecutîndu-l pînă la sfîrșit. Așa a fost învins Napoleon la Waterloo.

O groază de slugi se repeziră să-l ridice. Baronul dirija opera de salvare cercetîndu-l într-un dialect esperantist.

— Oben... aufstehen... toa mal etr?

— Non, moi plecam... bot a moi ude.

— Vu pa te prandr?

— Je... non.

— Cafe.

— Nih.

— Aber bitte nur...

— Pa.

— Vizite șato.

— Imposibil, moa cizme ude... Romînește înțelegi?

— Sigur că înțeleg, răspunse liniștit baronul. Am stat la București multă vreme.

— Atunci vorbește românește, ce mă tot încurci?... ori peșemne nu vreți să vorbiți românește.

— Ba mă rog, la nevoie, vorbim... Chiar contele Caracioni este de origine română. Familia Crăciun din Oltenia, dar am auzit că dumneavoastră, românilor, nu vă place.

— Ascultă, dragă, poți să-mi dai o pereche de cizme?

— Se poate, mă rog.

O jumătate de oră mai târziu, maiorul, încălțat cu cizmele de vinat ale contelui Caracioni, care ajungeau pin-la buric, se îndrepta după o noapte furtunoasă spre Țirg, într-un landou, tras de patru cai înaintași, vorbind cu risete zgomotoase, mai vesel pe măsură ce se depărta de castel, alături de baronul Hauser, cu a cărui barbeți de zăpadă se împrietenise.

— Cum ați dormit? îl întreabă căpitanul la barieră.

— Mulțumesc. Bine. Să nu mai îmi faci figuri d-astea, îi șopti confidențial maiorul, coborîndu-se anevoie din trăsură.

Calicu

Mahalaua era plină de cîini. Seara nu putea trece nimeni pe stradă de răul lor. Săreau, apucau caii de bot și urmăreau, lătrînd furios, muncitorii care-și apărau cu bățul spatele petițit, liniștiți, cum se apăra un cal de muște.

Noi avem numai trei: Rozica, o cățelușă neagră, cu băiețelul ei, Bombonel, și un dulău de curte, pe care, nu știu pentru ce, slugile îl botezaseră Calicul.

Iarna, cînd veneam acasă în vacanța de Crăciun, ieșeam afară cu capul gol și strigam cu farfuria în mîină, cît mă lua gura:

— Nea, Calicu, nea! de se auzea dincolo de Tă-tărași.

Unde ne așezam, cîinii erau la picioarele noastre. Și cînd mîncam, îi hrăneam pe sub masă, păcălindu-i uneori, sărutîndu-i în bot de milă, cînd se lungeau de iuteala piperului ascuns în miezul de pîine.

Era vară. Se mărita una din surori. Dimineața țăța Eliza pornea cu mireasa în oraș după tirguiele de nuntă, de unde se întorceau cu trăsura plină de pachete, ce se oprea cu calul nădușit la scară. Căci, în Moldova, pe vremuri, n-a pomenit nimeni să se dea cineva jos din trăsură la poarta casei, chiar cînd ograda era mică cît o farfurioară de păpușă.

Într-o zi, după dejun, veni madam Sura, o croitoareasă care lucra numai pe la case mari, și se apucară de croit.

Masa lungă era așezată afară, la umbra casei. Muștele toate se îngrămădiseră în lărlurioara din care se ospătase cu dulceață madam Sura. Țața Eliza și cusutorea, amîndouă cu ochelari, întindeau hasaua pe masă, o măsurau cu cotul și cu palma, lăsînd să treacă un deget pentru tivitură. Crestau cu foarfecele și, apucînd pinza cu degetele întoarse, o slîșiau de-a lungul cu ruptură tărăgănată de mitralieră. Mai tîrziu, cînd se spăla trusoul și se întindeau albiturile de-a lungul și de-a latul curții, veneau mahalagii și cunoștințele să le inventarieze, întrebînd de sănătate.

După croială, Țața Eliza și madam Sura numărau bucățile, șoptînd misterios, punînd deoparte legăturile menite care pentru pantaloni, care pentru cămăși, pentru fețe de pernă sau cearceafuri și cînd se încurcau stăteau locului, se certau, aruncîndu-și vina, apoi după o clipă de nedumerire, bucuroase că i-au dat de rost, luau altă cafea pe colțul mesei.

Harnică, Țața Eliza n-avea timp de pierdut. Isprăvind tabietul, aruncă țigara, gata să se apuce de lucru, drept sub coada lui Calicu, care dormea întins ca un pașă. Simțînd arsură, cîinele strînse coada și, frigîndu-se din ce în ce mai tare, o rupse de fugă nebun de durere, cu focul după el, dînd peste trecători, urmărit de slugi, de vecini, care se luaseră după el, înarmați cu topoare, cu frigări, cu greble, strigînd cît îi lua gura:

— Huo!... Ține mă!... Nu lăsa!... Dă-i!...

Cîinele speriat se strecură ca prin minune, zădărniciînd loviturile date cu sete tot alături de el.

Indignat, m-am repezit furios, cu lacrimile în ochi, să apuc de git pe tovarășul meu de jocuri, care, bănuindu-mă, se vede, complice cu prigonitorii lui, m-a mușcat de mîină și, sărînd peste gardul șubred de la casa lui Costache spoitorul, a scăpat în cimitirul bisericii Sf. Haralambie și nu l-a mai văzut nimeni.

Eu mă întorceam asudat, certîndu-mă cu cîrdul de mahalagii ce se țineau după mine și, cum am intrat

pe poartă, am primit două palme zdravene, pentru că, a zis Țața Eliza: „Nu mai aveam astîmpăr“.

În lipsa mea, trimisese să vie degrabă baba Safta, care știa să descinte și să lecuiască toate boalele.

— Mamaie, da' nu-i nevoie.

— Taci tu!

— Zău, mamaie.

— Vrei să turbezi?

— Nu mamaie, zău, mamaie!

A fost de prisos. Cum a venit baba Safta, a cerut un rachiaș, zicînd că nu mincase de ieri, l-a dat de dușcă, apoi și-a îndopat luleaua de tutun scos de la briu dintr-o băsică de porc încrețită și, scuipeînd mereu, luă cărbuni pe un petec de tablă ruginită, îi stîngea, aruncîndu-i într-o ulcică cu apă în care cădeau slîriînd, plutind deasupra. Apoi cu un cuțit îmi făcu cruci în creștetul capului, pe limbă, la ceală, pe la încheieturile degetelor, pe piept...

În fine, lăsîndu-mă să răsullu, ceru usturoi, boabe de piper, rădăcini de pădărie, le pisă în piuliță bodogănînd din gură, le prăji la foc, adăugă niște buruieni scoase din sîn și, strecurînd fiertura, mi-a dat-o s-o beau cît oi putea de fierbinte.

Am adormit tun. Dimineața m-am sculat galben și umflat ca un pepene.

Calicu, jigărit și plin de scaieți, mă lîngea pe obraz.

Sfintul Vasile

- O mie de ani pace!
- De unde vii tu?
- Din Banat.
- Acolo ești?
- Ce, n-ai știut?
- Nu... Cum o duci?
- Bine, dar greu al dracului. Eu le fac toate. Generalul nici nu vrea să știe. Am nemerit-o prost. Tu?
- Mai prost ca tine. Muncesc ca un salahor. Eu fac programele, lucrez corespondența, desfac confidențialele. Altfel ce să zic, o duc bine: umblu la vînat, îmi iau concediu cînd vreau...
- Bravo ție! Acum ești în concediu?
- Cinsprezece zile, dar tu?
- Și eu.
- Unde mergem?
- Hai, că te duc eu într-un loc. Are un pelin... Nu găsești în toată Craiova. Toată lumea vine la el... Birjar! Hai la Cameleanu, știi?
- Cum să nu.
- Mină!... Ai rude în Craiova?
- Nu, am venit așa. Ce general ai?
- Pe Englezu.
- Parol? Ce mai face Englezu? Nu l-am văzut din război. Am fost cu el la Muncel. Nu vă băgați acolo, i-am spus. Ne-am retras și a luat Mihai Viteazu.

— Asta are bun că ascultă, altfel le-ar face hoacănă...

- Nu-i prost Englezu...
- Stop. Ce faci, lasă, că-i plătesc eu.
- Îmi pare rău... Na.
- Ține, ia de la mine.
- Na și de la mine.
- Să trăiți!... Anul nou întru mulți ani cu bucurie și sănătate...
- Așa e, bine zici: mîine e Anul nou, uitasem, pe onoarea mea. Bine că mi-ai adus aminte. Na-ți cinci lei să bei o ȋuică.
- Na și de la mine.
- Bogdaprosti!... Să trăiți, Dumnezeu să-mi dea sănătate să vă văd ghegenerali.
- O să trăiești, să ne vezi... Ce zici, Nae?
- Așa zic și eu.
- Să vă audă Dumnezeu. Am cunoscut pe... ăsta... cum îl cheamă... poate știți dumneavoastră, că eu am uitat...
- Hai lasă, șterge-o.
- E, să trăiți, să fiți sănătoși... Dar să mă iertați, conașule, aș bea și eu un pelinaș, că n-am mîncat de-aseară.
- Ia uite mă, al dracului!
- Cum se-nvață cu nărav.
- Năravul e al omului.
- Lasă-l mă, și intră.
- Intră tu.
- Ce, ți-e rușine? Băiete, e cineva? Dă un pelin birjarului.
- Mic?
- Mare. Mai e cineva?
- Încă n-a venit nimeni.
- Dă-ne și nouă o juma' de pelin.
- Ești om întreg, ce umbli cu jumătăți.
- Vorba ta. Ad-un litru...
- E bun?
- Proaspăt, acum l-am scos.

— Noroc, veré.
 — Să trăiești, frate-meu. Uite Iordache... Domnul Iordache Nicolăiescu, consilier la Primărie.
 — Vice.
 — Bravo, la mai mare !... De cînd ?
 — O, de mult.
 — Pardon, zău, iartă-mă, n-am știut.
 — Nu face nimic.
 — Bei un pahar ?... Băiete, mai dă un litru. Taie și un mizilie.
 — Ce poștiți ?
 — Cîrnați ai ?
 — Este.
 — Cu usturoi ?
 — Fără usturoi se poate ?
 — Așa, bun, bravo ! Minte-i nițel pe cărbuni, să slirîie. Uite și Costache...
 — Hai noroc, căpitane !... Uite și primarul...
 — Ce e cu voi ?
 — Imi dai voie : domnul căpitan... Cum ați zis că vă cheamă ?
 — Aronescu.
 — Așa, pardon... Domnul căpitan Aronescu... Domnul primar. Pe pramatia asta, nu ți-o mai recomand ; că o cunoști : căpitanul Popescu, doljan de-ai noștri.
 Odaia rezervată se umpluse. Venise toată primăria, funcționarii de la bănci și, pe urma lor, cu miros de copoi, toți comisarii.
 Dintr-un litru într-altul, se încinse un chef la toartă. S-au innădit mesele, s-a mîncat brînză cu ceapă, slănină cu usturoi, pastramă veritabilă, s-au băut cafele cenușii și s-au ținut toasturi. Rivalizînd de generozități, căpitanii erau acum generali, și comisia interimară se transformase, după expresia fericită a ofițerilor, în consiliul de miniștri.
 Cheful a durat pînă seara. Despre ziuă, căpitanii se pomeniră singuri, descheiați la mantale, cu capul aprîns, la marginea trotuarului, silindu-se să aprindă unul de la altul un muc de țigară stîns, respingîndu-se

ca doi poli magnetizați, în ciuda tuturor sforțărilor de a se apropia.

— Bun e Englezul, don'le, reveni unul din ei la ideea de la care pornise.

— Om !

— Tlăiam cu el ca c-un flate. Mă învelea cu pătula lui, măăăăă... dumnezeii mă-sii !... Singele mi-l dau pentru el !... Hai să-l vedem.

— Doarme.

— Ce-ți pasă.

— Mă, doarme.

— Nu te privește.

— Doarme omul.

— Eu răspund.

— Doarme.

— Ce să doarmă, e ziua lui.

— Iiii... Bi-jar, bi-jar !... Hai la domnul general Englezu...

Era dimineața. O dimineață albă, leneșă, ridicată abia din păturile de negură, care se tirau încă prin fundul curților. La general, o ordonanță, un munte de om, umblînd binișor în ciorapi de lină, scutura salonul, cu ușile și ferestrele larg deschise.

Ofițerii coborîră din trăsură, cu demnitate concentrată, se ajustară trăgîndu-și cutele mantalei, deteră cu mina prin plete și, cu luciditate instinctivă „în fața primejdiei“, porniră drept, supraveghindu-se cu coada ochiului și din trei pași se precipitară înăuntru, încremenind ca luminarea în fața ordonanței, care uitase să ridă, minunîndu-se de întimplare.

— Acasă-i domnul general ?

— Acasă.

— Spune-i c-am venit noi.

— Doarme.

— Nu te privește.

— Du-te de-i spune că-a venit domnul căpitan Popescu și Aronescu.

— Am înțeles.

— Hai s-o ștergem mai bine.

- Eu răspund.
- Ce-i... cine-i... ce poftiți?... O, o!
- Coniță.
- Ha, ha, ha!
- Ne-am ars.
- Taci.
- Ce poftiți dumneavoastră?
- Trăiți, domnule ghegeneral, ziua dumneavoastră.
- la mulți ani! La mai mare!
- Mărine!
- Ordonati.
- Du pe domnii ofițeri în biroul meu. Ai făcut focul?
- Da, să trăiți, don' general.
- Ajută-le să se dezbrace și să se culce.
- Să trăiți, don' general, eu pe d'astră.
- Cărați-vă, că vă bag la închisoare.
- ...de cînd m-ați învelit cu pătura.
- Bine, bine, bine.

Pe la opt seara, căpitanii, care dormeau pe sofa ca doi purcei, trezindu-se cu capul greu, cu gura amară, se pipăiau prin întuneric, căutînd să-și adune mințile, neștiind cu cine, nici unde se află alături. Apoi, simultan, treziți de același fulger de lumină, se așezară dintr-o săritură pe marginea canapelei.

- Unde suntem?
- Dracul știe.
- Cît e ceasul?
- A stat.
- Ai un chibrit?
- N-am.
- Sună să vie cineva.
- Unde e soneria?
- Vezi, caută pe lîngă ușă.
- Dumneavoastră ați sunat?
- La cine ești tu, mă?
- La domnul general Englezu.
- La cine?
- La don' general Englezu.

- Pfiu, pfiu, pfiu...
- Cum am venit noi aci, mă?
- Cu trăsura.
- Domnul general știe?
- Să poate să nu știe? Dumnealui a spus să vă culc.
- Eram beți?
- Erați.
- Rău?
- Rău.
- Rău te tot?
- Ce-am pățit cu dumneavoastră pînă v-am culcat.
- O făcurăm fiartă.
- Tu strici.
- Eu?
- Tu ai vrut.
- Pardon. Tu spuneai că-l cunoști.
- Să mă ierți, tu ai spus că îl cheamă Vasile. Cum îl cheamă pe domnul general, mă?
- Pe don' general al nostru îl cheamă Englezu Ion.
- Vezi, camarade, ce-ai făcut?
- Ce-am făcut?
- Veniți încoace, domnilor... E tirziu, poftiți la masă.
- Nevastă, îți prezint pe domnul căpitan Aronescu, pe care l-am avut agent de legătură în război, pe căpitanul Popescu îl cunoști... fetele mele Rozica și Marcela. Luați loc, ședeți.
- Domnule general...
- Serviți-vă... De cînd ești la Craiova?
- Vă rog să mă iertați.
- Ai crescut, te-ai făcut mare.
- Ofițerii mincau smeriți ca niște condamnați la moarte.
- Fetele, două fete slabe, înalte, cumiți, îmbrăcate la fel, cu nasul ascuțit, cu umerii ascuțiți, cu coatele ascuțite, tăiau delicat, mincau încet, sporind supliciul căpitanilor, pe care îi treceau toate nădușile.
- Bea, domnule.

- Domnule general...
- Ați depășit măsura.
- Iartă-i și tu. Copii... Au greșit și ei.
- Duceți-vă, fetelor, în odaia voastră. Bine, domnilor, se poate să faceți una ca asta?
- Domnule general...
- Să veniți, fără rușine, într-o zi ca asta, când tot omul...
- Eu, dacă n-am familie.
- N-ai părinți?
- N-am pe nimeni.
- Ce cauți la Craiova?
- Am venit așa, auzisem că e căpitanul Popescu, orfan și el, n-are nici tată nici mamă.
- Au dreptate bieții băieți, dacă n-au unde se duce, așa se strică tinerii. Ia însurați-vă... De ce nu vă însurați? Să luați o fată curată, bine crescută, cuminte, să nu căutați zestre, să fie de familie.
- Parcă dacă am găsi-o, nu ne-am insura!
- Și eu m-aș insura. Dacă ați ști dumneavoastră pe cineva, că eu pe dumneavoastră vă cunosc. N-am să uit niciodată când ați venit noaptea și m-ați învelit cu pătura.
- Mititelul! Bravo, asta înseamnă că are inimă bună.
- Hai să ne sculăm. Mărine, să aduci cafeaua în salon și spune domnișoarelor să vie să cinte la pian.
- Eu, dragii mei, le zicea generalul împingându-i bineșor în salon, zestre nu le dau, dar le-am crescut bine: cîntă la pian, vorbesc englezește, franțuzește...

M-am prezentat domnului prefect să-l interviewez asupra proiectelor sale administrative.

- Am venit să vă cer...
- Să nu-mi ceri nimic...
- ...Sau mai bine zis, să vă iau un interview.
- D-alea nici n-am.
- Nu, un interrogator, cum s-ar zice, pentru ziar ca să știe lumea la ce să se aștepte.
- Bun, așa spune, în... cum îi ziseși?
- Interview, să vă interviewez.
- Bine, poftim, interviază-mă, dă-i drumul că mă grăbesc.
- Domnule colonel...
- Prefect, nu mai sunt colonel, s-a terminat... Ce-am pățit pînă am deprins ordonanța!... Alt idiot și ăla... A trebuit să-l dau cu capul de ușe...
- Domnule colonel...
- Prefect, mă, tu nu vezi că sunt civil... Apropo, că mă cunoști mai de mult, cum îmi șade mai bine, civil sau militar?
- Să vă spun drept, omul nu e niciodată mulțumit. Când erați militar, mă gîndeam că v-ar ședa mai bine civil, dar acum văzîndu-vă civil, parcă tot mai bine vă stă în uniformă.
- Apăi că umblu eu și militar. Asta a fost așa, știu, ca să nu mirie ăștia p-aci, că a venit armata la putere. Mai întîi că nici n-am haine civile; astea sunt și

de vară și de iarnă și am de gînd să nu-mi fac de loc...
Știi eu, mai stă ori nu mai stă...

— Poate să stea el și să plecați dumneavoastră.

— Nu, că mă cunoaște de la Mărășești, știe cum am luptat.

— Ce proiecte aveți pentru viitor ?

— Nici unul. Noi nu lucrăm cu proiecte. Am dat ordin să se curețe peste tot. Mîine cînd oi ieși pe stradă să nu găsesc un pai.

— Aveți să aduceți vreo modificare, pleacă cineva ?

— Aș, de unde, rămîne toată lumea pe loc. Dar n-are voie nimeni să iasă din oraș. Ordinul lu' don' general. Am mutat doar biroul, ca să stau sub portretele M.M.L.L. Așa e oficios.

— Oficial.

— Oficial, oficios, vorba e că nu s-a priceput nimănui. A trebuit să venim noi, militarii.

— Aveți de gînd să înlocuiți pe cineva ?

— Dece mă-ntrebi ?

— Văd că v-ați adus curierul.

— A nu, ce are a face... p-asta l-am adus, fiindcă-mi cunoaște ortografia.

— V-ați fotografiat ?

— În grup, cu camarazii ; personal, de unul singur, niciodată.

— Îmi trebuia fotografia dumneavoastră.

— M-am gîndit eu să ți-o dau s-o dai la gazetă, dar nu știu ce să fac. Cum să mă fotografiez, civil sau militar ?

— Și civil și militar.

— Se poate ?

— Sigur.

— Bravo, știi, ai dreptate, voi gazetarii sunteți dați dracului. Eu, domnule, pe gazetari îi divinizez, pentru că, vorba aia : presa e presă, tot presă rămîne și o să fie presă cît o trăi, pentru că nu putem trăi fără presă... Dar să nu se obrăznicească... Cînd s-o obrăz-nici, îl bag... în presă. Scurtă socoteală... De tine îmi

place, nu ești prost. Va să zică așa rămîne, una sus și una jos...

— Da.

— Nu. Pardon... Stai să nu încurcăm... Care o pui sus, care jos ?... Vezi, la asta nu ne-am gîndit... Cine e mai mare, colonelul sau prefectul ?... Eu cred că tot colonelul deasupra, întîi pentru că e mai vechi.

— Dar dacă i-am pune alături ?

— Tii, minunat, vere.

— Și scriem dedesubt : înainte și după.

— Ei, bravo ! ai tăiat gardianul ! Vin' să te pup ; dacă cumva ai vreo nevoie...

— Am, domnule prefect, un afurisit de chiriaș...

— Bun de tot... Trimite-l la mine, că ți-l răsucesc eu... Și laudă-mă bine... adică, ce să mă lauzi, că am fost rănit de două ori.

— Știu, să trăiți.

— Știe toată lumea. La revedere !... și cînd o ieși, îmi dai și mie 500 exemplare să le impart pe la ăia.

Sfintul Dumitru

A trecut și Sf. Dumitru. Bine că a dat Dumnezeu! Il aștept în fiecare an cu îngrijorare. În afară de belelele casnice, această cucernică sărbătoare îmi impune și obligațiunea să mă duc la niște fini moșteniți, care de mult ce se întrec să mă mulțumească și să mă onoreze, mă exasperează.

Sunt doi bătrini care locuiesc parcă de când e lumea într-o stradelă dosnică, în afară de orice zgomot.

Sfintul Dumitru e pentru ei sărbătoarea cea mai mare. Cu două, trei zile înainte scutură casa de iarnă, curăță sobele, pun varză la acrit și cind sosesc la dejun trebuie s-o botez în calitate de naș, să torn eu prima găleată de apă.

Finii mei sunt oameni simpli, desprinși parcă dintr-un album vechi. El sever, cu barbeți cum nu se mai poartă și cu guler scrobit, cu nastur de mărgean, cum se purta odată. Ea, femeie corpolentă, cu burta balonată de nașteri laborioase, cu miinile înăsprite de treburile casei, cu capul plin de rețete de bucate și de leacuri.

Avuseseră nouă copii, din care mai trăiau doi: un băiat mic în clasele primare, hotărit să devină ambador, și o fată de 19 ani, care făcuse profesionala, avea buton pe nas, părul zburat, și prezenta particularitatea, pe care finul Dumitru mi-o amintește la fiecare aniversare ca pentru întâia oară, că e născută și

botezată la Sfintul Dumitru, adică tocmai în ziua când s-au cununat ei.

Datorită acestei împătrite coincidențe sînt obligat să aduc o dată pe an domnișoarei Pulcheria — a fost dorința familiei — un ban de aur, ca să-i poarte noroc, și băiețelului ceva serios, care să-l pregătească pentru cariera diplomatică, o agendă cu calendar sau o călimară, care să se poată purta, fără să se răstoarne, în buzunar, pentru că finul meu, domnul Dumitru Dumitrescu, e convins că diplomatul trebuie să fie gata să țină și să noteze discursuri, cum se exprima el, relezînd aerul cu mîna-i slăbănoagă, la moment.

Afară de mine mai sunt invitați la masă rude mai mari, funcționari mai mici și meseriași cumsecade în haine de sărbătoare, rași în frica lui Dumnezeu, care mîncă, fără să scoată o vorbă, depărtați cuviincios de masă, părăsind tacimul la fiecare bucătică, ridicîndu-se numai să ciocnească, îndemnîndu-se din ochi, glăsuind în cor „să trăiască“, adică eu.

Eram așezat în capul mesei. Trebuia să mîncine supă de două ori, de două ori sarmale și un hartan de gîscă friptă pe cartofi, rugat să scuz, fiindcă au fost sarmale, și nu mai mergea să fie pusă varză cum cer tabietul.

Cum finul nu obișnuiește vin decît la zile mari, tulburelul de Sfintul Dumitru îl încălzește repede și, după plăcinta cu mere, odată cu cafelele, după ce s-au pus resturile deoparte pentru mai tirziu, cînd i-o veni nașului foame, încep producțiunile.

Debutează junele Cazimir — a fost dorința familiei — care se depărtează lingă ușă, de unde zbiară crescendo: „*ca un glob de aur luna strălucea, și pe o vale verde oștile dormea...*“

Dar aproape de sfîrșit, nemaiavinînd glas, se încurcă, tuși, o luă de la început, după tonul dat de finul Dumitru din nefericire prea jos și junele Cazimir se înfurie pe noi, porni să plîngă refugiîndu-se în brațele sînei Gherghina, care îl mîngîia cu vorbe dulci: „Mîncă-l-ar mama de ce are să ajungă el“, căci fina nu putea zice niciodată la sfîrșitul mesei: „diplomat“ în

ziua de Sfântul Dumitru, lucru de care domnul Mihaelache făcea haz, refugiindu-se superior în gulerul scrobit, ros nițel pe margine. După Cazimir venea, sau mai bine zis urma să vină rindul Pulcheriei, invitată scurt, ca la școală, de finul Dumitru :

— Treci, Pulcherio !

Atunci se producea catastrofa.

— Nu cînt. Să nu mă pui să cînt, că nu cînt.

— Cîntă !

— Nu cînt.

— Cîntă, cînd îți zic eu !

— Nu cînt, tată, zău nu cînt.

— Cîntă, cînd îți zice tat'tău.

— Nu cînt, mamă.

— Ia taci tu, se răstește finul Dumitru către nevastă-sa... Și de ce nu vrei să cînți, mă rog ? o întrebă el scurt, hotărîtor, ca la jurați.

— Pentru că nu vreau să cînt și sunt și răgușită.

— Da' anul trecut cum ai cîntat ?

— Anul trecut a fost altceva.

— Cum altceva, ce a fost anul trecut ?

— Anul trecut a fost anul trecut și anul ăsta...

Dar fata n-apucă să isprăvească argumentația care se anunța atît de strînsă și o palmă răsunătoare o așeză automat pe scaunul de pe care se ridicase să-și susțină procesul.

— Foarte bine i-a făcut, spuneau meseriașii, care trăiseră viață grea de ucenici. Trebuie să asculte de părinți. Cînd ești mic înghiți și faci ce ți se spune. Înțeleg să nu știi, da' cînd știi să cînți așa de frumos ! Care alta să fie, ar vrea, da' dacă nu poate, sau nu i-a fost dat de la Dumnezeu... Cîntă *Steluța*, poftim, că ai cîntat-o și anul trecut și încă destul de bine...

— Asta nu se face, protestau energic, amestecîndu-și glasurile, funcționarii. Într-o zi ea asta și față cu nașul... Domnișoara e fată mare, nu mai merge s-o bați, s-a isprăvit... Taci... nu mai plinge, domnișoară, îți strici ochii degeaba... Scuză și dumneata. S-a întîmplat, s-a întîmplat... mortul de la groapă nu

se mai întoarce... Vino și cere pardon să vă împăcați...

— Lăsați-o, că e încăpățînată... Asta și cînd era mică nu cerea pardon, s-o fi omorît-o... E mindră ca tat'său...

Finul Dumitru curmă neînțelegerea, dînd drumul gramofonului, un gramofon cu pilnie mare și douăsprezece plăci : *Coana Manda și cometa*, *Hora cu na-iul*, *Discursul bețivului* și, în fine, *Steluța*, cîntată cu ahturi de un lăutar... „de s-auzea, dom'le, de parcă cînta la fereastră...”

Din colțul de unde suspina să pornească o moară de vînt, rău inspirată sau antrenată de patosul țiganului anonim, domnișoara Pulcheria aruncă capricios cu o octavă mai sus, ridicîndu-se în picioare, un răsunător și prelungit : „În veci printre stelu-u-uțe”...

— Taci !

— Las-o, Dumitre...

— Nu se poate.

— Lăsați-o...

— Am zis.

— Spune-i dumneata, nașule.

— Las-o, fine !

— Nu, nașule, că se-nvață cu nărv... Trebuia să cînte cînd i-am spus eu... Acum are să tacă.

— Ba am să cînt.

— N-ai să cînți.

— Ba am să cînt.

— Cîntă, dacă-ți dă mina.

— În vee...

Dar o palmă mai răsunătoare decît cea dintîi curmă vecinicia.

— La anul dacă nu cînți, să știi că te bat.

— Ba poate că nu ți-ai mai face ris... O da Dumnezeu și-o bate-o bărbatu-său...

Oale sparte

Intr-o după amiază nesuferită de vară, colonelul mustăcios și cîrn lucra în cabinetul său cu storurile lăsate, deschis la tunică, într-o liniște profundă.

O muscă zbura în salturi scurte, contura mina scriitorului, i se plimba pe nas, îi mîngîia chelia și dispărea zglobie în umbra draperiilor grele de catifea măslinie.

În fața comandantului aștepta ofițerul cu aprovizionarea odihnindu-și cînd un picior, cînd altul, tușind discret pentru a reaminti prezența lui colonelului care, adîncit în lucru, scrie și taie, taie și serie din nou, laborios, pe linii și între linii, cu un scris greoi, indescifrabil.

— Buun! Am terminat, zise el în fine, ridicînd capul. Mă rog, eu ți l-am făcut, rămîne ca dumneata să-l pui în perete și să ai ochii pe el. Asta e toată socoteala... Să nu ieși din program. Ascultă-mă pe mine... eu ca dumneata am fost, cînd vei ajunge și dumneata ca mine, o să vezi ce-nseamnă să le ai toate regulate frumuseț, cu socoteală și la timp. Și dumneata dormi liniștit, și trupa mîncă bine. Ascultă colea :

Program de masă

De la 7—14 iulie

Luni. La prînz : borș cu orez ; seara, borș cu cartofe.

Marți : La prînz : borș cu cartofe; seara : borș cu orez.

Observi variația ? zise el privind pe ofițer pe deasupra ochelarilor.

Miercuri. Zi de post. Fasole pe toată linia.

Joi...

— Trăiți don' colonel, anunță speriat plantonul. Domnul gheeneral a venit peste șanț și-o intrat pe din dos la bucătărie... Nu i-a prins nimeni de veste, termină soldatul minunîndu-se.

Inchîngîndu-se din mers cu sabia care-l bătea peste pulpe, colonelul alergă pe urma generalului.

— S-a dus înspre remizie, îl îndreptă un soldat încremenit locului.

— Ba la închisoare, afirmă un altul, trimițîndu-l în partea opusă.

Dar norocului i se făcu milă de colonel și-l puse pe neașteptate în fața generalului, cu care pătrunse deodată într-o cameră ocupată de trupă.

Pe atunci bîntuia cu furie în armată o boală molipsitoare de ochi, care făcea ravagii în efectivele regimentelor. Comandamentele dăduseră ordine și instrucțiuni, ordonînd igiena cea mai severă pentru a stăvili epidemia. Generalul comandant al corpului de armată recomandase, între altele, batiste curate, pe care oamenii le purtau, cu ordine să nu le întrebuițeze, pentru a le avea, ferească Dumnezeu, gata pentru orice întîmplare, ca cea de azi bunăoară.

— Au ? întrebă din ochi colonelul pe comandantul companiei.

— Au ! răspunse francmasonic acesta, clipind imperceptibil.

Generalul se adresă la întîmplare primului om ce-i ieși înainte.

— De unde vii tu, băiatule ?

După cum copiii scapă totdeauna pîinea cu partea unsă cu dulceață în țărînă, de regulă, la inspecții generalii nimeresc soldații cei proști.

— De unde vii tu, băiatule ? repetă generalul.

— Trăiți, don' ghenereal, venim de la tragere.

— Bine, băiatule, de la tragere... Și care e datoria ta, băiatule, cind vii de la tragere?

— Noi cind venim de la tragere, avem de datorie... cind venim de la tragere... să trăiți, don' ghenereal, avem de datorie să ne curățim armele, răspunse soldatul, înțelegînd în fine semnele disperate ce-i făceau ofițerii pe întrecute.

— Așa, bine, băiatule! Ai tras tu astăzi cu pușca?

— Tras, să trăiți, don' ghenereal.

— Cum e arma ta, băiatule?... Nu te uita la domnii ofițeri, uită-te la mine... văd că ne înțelegem bine. Tu nu ești prost; ești băiat deștept. Cum e arma ta după tragere?

— Cum să fie?

— E curată sau murdară?

— E murdară, să trăiți don' ghenereal!!

— Așa, băiatule... Ei, o lași tu așa murdară?

— N-o lăsăm murdară... O curățim, să trăiți don' ghenereal!

— Bine băiatule! Acum ia curăță și tu arma ta, să te văd cum o cureți.

Soldatul își luă pușca de pe pat și, fără a sta pe gînduri, preocupat numai de ideea de a dovedi cum știe el să-și curețe arma, nemaiavind nevoie de semnele ofițerilor, scoase din buzunar batista nouă, nouă, spre marea satisfacție a generalului și spre disperarea corpului ofițeresc strîns pe șa la spatele lui.

— Așa, băiatule... șterge-o și pe dinăuntru... Pe dinăuntru n-o ștergi tu?...

— Ba o ștergem și pe la mecanistru...

— Ei, destul băiatule, opri generalul experiența ce amenința să nu mai ia sfîrșit. Acum șterge-te și tu de nădușeală... Tu ai muncit, afară e cald, ești nădușit, șterge-te pe la ochi, băiatule.

Soldatul, de bună credință, amăgit de prietenia generalului, porni a șterge fața cu aceeași nădejde și cu batista neagră de unsoare.

— Ți place, colonelule?... Iată cum se execută ordinele mele.

Și urcîndu-se în trăsura ce-l aștepta afară, dispăru fără a saluta pe nimeni.

— Eu n-am ce vă face. Dacă nu vreți să țineți seamă de ordinele regimentului — o să vă notez și eu în memoriu, zise încruntat colonelul și ieși amărît pe urmele generalului.

— Efectul inițiativei! întonă sarcastic, la rîndul său, maiorul. Aveam toată încrederea... credeam că am cu cine mă înțelege...

— Domnule maior...

— Mă rog, domnule căpitan, nu te-am întrebat nimic. Ți-am spus eu ceva? Constat. Consecințele o să le vezi dumneata pe urmă.

— Bine, domnule sublocotenent, izbucni căpitanul, după plecarea maiorului. Ți-am lăsat toată libertatea... să faci ce vrei. Spune dumneata singur, ți-am cerut eu socoteală cind vii și cind pleci? Luat-ai vreo pedeapsă de la mine? Făcutu-ți-am vreo observație?... Mărturisește dumneata singur!

— Domnule căpitan, vă spun pe onoarea mea...

— Nimic... nu voi s-aud nimic! Te rog, de miine, să poțestești regulat la serviciu, că te închid imediat. Scurt și cuprinzător. Și plecă necăjit, cu chipiul pe ceafă, trîntind ușa în urma lui.

— Sergenți sinteți voi?... uite hal de gradați!... Așa v-am învățat eu? Ei las' dacă așa e vorba. Diseară toți gradații la închisoare... Vă învăț eu minte!...

— Care ești ăla care te-a întrebat domnul ghenereal? Ieși la linie! strigă sergentul major, pînă a nu ieși ofițerul pe ușe. Dă-te încoace la mine, camarade... can-dela și minăstirea...

Dar tăcerea de moarte ce domnea în cameră nu fu turburată de nimic. Soldatul, presimțind ce-l așteaptă, dezertase.

Legea progresului

De vreo cîteva seri trupa unui profesor de gimnastică, bine cunoscut în oraşelele de provincie, îşi continua reprzentatiile în curtea unui pătrat de case de la „Hotel London“, unde se exalau mirosuri pestilenţiale.

Pe atunci poporul suferea de o criză acută de naţionalism. Eram în plină exploatare a chestiunii „micilor dorobanţi“, care a rentat atît de frumuşel cîtorva pensionari de la „şap'sapte“ şi altora. Ideea era seducătoare, iar cînd o idee e seducătoare, excrocarea publicului e sigură. Dar mai ispititoare era alegoria: veteranii — trecutul — întindeau mîna micilor dorobanţi — viitorul. Că n-au întins-o degeaba ne-au spus-o pe urmă tribunalele. Dar în fine!

Am vrut numai să arăt datorită cărei împrejurări o mină de copii, învîrtind puşti de lemn în aer şi învîrtindu-se odată cu ele, au putut să grămădească într-o curte, cu toate aparenţele unui loc viran, pompos intitulată „La pomul verde“, tot selectul Fălticenilor.

De prisos să spun că nu era nici un pom nici verde, nici uscat. Reprezentaţia se desfăşura într-un clar-obscur admirabil nuanţat de patru felinare ce-şi făceau cu ochiul. Tunete de aplauze subliniau strofele patriotice, în ritmul cărora copii vagabonzi, minuind puştile, cîntau piţigăiat:

„Eu sunt dorobanţul cel vestit în lume,
Cînd m-arăt pe mal, tremură Vidinul,
Tărişoară mindră eu voi apăra,
Ura, să trăiască majestatea sa!“

După care celebrul profesor saluta încovoindu-se cu un aer fatal, cu pletele în ochi.

După reprezentaţie, colonelul mă luă la o bere şi-mi dezveli scheletul unui plan măreţ din care desluşii o confederaţiune uriaşă a micilor dorobanţi, mai întii în Moldova, Muntenia şi Oltenia, apoi peste Carpaţi şi Prut. Domniasa urma, fireşte, să fie preşedintele, iar eu era să devin cu timpul inspector general al federaţiunii; întreaga federaţiune pusă, cum e regula — sub patronajul altetei sale regale. Pentru moment am fost însărcinat să fur meştesugul profesorului şi să-l introduc pe tăcute în cazarmă. Colonelul, profitînd de faptul că oraşelul Fălticeni e ignorat de suedezi, a botezat aceste jocuri de copii „gimnastică suedeză“, sigur fiind de impunitate.

Am furat meştesugul, conformindu-mă ordinului ce primisem. Luni de zile, ofiţeri şi soldaţi se învîrtiră cîntînd la rîndul lor, lungind cîntecele, complicînd mişcărilor, cu întoarceri scurte, cu ocoliri la sfoară, cu minuiiri repezite, cu cîntece provocatoare, aşa cum cere „legea progresului“ care era *leit-motivul* oricărui discurs al domnului colonel.

„...Domnilor, spunea el ofiţerilor, din două lucruri unul: ori eu sunt nepriceput şi atunci luaţi-mă de gît, scuturaţi-mă, strigaţi-mi: ho! destul, opreşte-te! dă-te jos, nebunule! nu meriţi să stai unde ai ajuns... Ori dumneavoastră nu vă faceţi datoria şi atunci am eu dreptul să vă scutur şi să vă strig: urmaţi legea progresului, pentru Dumnezeu!“

Am urmat cu legea progresului pînă la inspecţia de toamnă. Generalul, în acest răstimp, apucase înainte, niţel cam cu hapca, colonelului nostru şi se instalase în scaunul prezidenţial, luînd în mină frinele federa-

țimii micilor dorobanți din raionul corpului X de armată. Vina era însă, trebuie s-o recunosc, numai a colonelului, care dezvoltase prematur, printr-un raport confidențial adresat generalului, mărețele sale planuri. Contrar obiceiului, generalul n-a fost ingrat. Entuziasmat pînă la delir de progresul regimentului în gimnastica suedeză, a recompensat pe domnul colonel Crisescu printr-un discurs frumos, numindu-l deocamdată pionul cel mai înaintat al federațiunii.

Și pentru că probabil avea nevoie de mulți pioni, care să formeze la frontieră un lanț neîntrerupt de santinele, a hotărît în același timp să adune la noi instructorii de la celelalte regimente, pentru a învăța „gimnastica suedeză“.

Paralel cu „legea progresului“ se dezvoltă în mintea domnului colonel superioritatea pasului prusian asupra tuturor celorlalte pasuri.

Să ne înțelegem. Fiecare din noi cunoaște, mai mult sau mai puțin, pasul prusian. Dar secretul, secretul cel mare, acel „*le pourquoi des choses*“¹ îl poseda numai domnul colonel Crisescu. Domniasa îl aflase de la un căpitan de rezervă prusian, arhitect-constructor pe vremea cînd se lucrau forturile de la Nămolosa sub supravegherea apropiată a d-lui colonel, căpitan și el pe atunci, în armata specială a geniului.

— Un an întreg — ne spunea el adesea — m-a bătut neamțul în cancelarie, pînă cînd i-am prins mesteșugul.

Nouă nu ni l-a destăinuit niciodată. Trebuie însă, în adevăr, să fi fost mare dibăcie, căci nici colonelul, după cum mărturisea el singur, nu-l făcea tocmai-tocmai ca neamțul; dar și dintre noi nimeni, nimeni, în regiment nu-l făcea tocmai ca d-l colonel.

Cu venirea instructorilor de la celelalte corpuri, aceste două paralele, „legea progresului“ și „pasul prusian“, pe care fugeau ochii metalici și mobili ai

colonelului, se prelungiră cum se prelungesc orice paralele care se respectă, la infinit. Toate urechile erau pătrunse de ele. Vai de străinul pe care un interes oarecare, o inspirație nelericită, sau numai un capriciu al soartei, îl aducea în cabinetul său de lucru. *Expressia* e cea consacrată. De fapt, „cabinetul de lucru“ reprezintă pentru domnul colonel o piață de exercițiu; pentru a se menține în formele stricte ale pasului prusian, îl măsoară în lung și în lat.

Cu solicitatorii, conversația decurgea obișnuit cam astfel:

— Ai venit?... Șezi, drăguță!... Ia loc!...

— Frumos regiment aveți, domnule colonel!

— Dar dumneata nu mă-ntrebi în ce hal l-am găsit și cît am muncit ca să-l aduc în starea în care-l vezi și dumneata! Cînd am venit nu știau nici marșul: ia așa umblau... ia așa umblau... arată colonelul umblind crăcănat prin salon. Da ia să-i vezi acum! Uite așa merg... uite-așa merg... zang... zang... i-auzi... i-auzi... exclamă el călcînd înțepat sub ochii holbați ai civilului, așa cum îl învățase neamțul de la Nămolosa.

Într-una din zile, pe cînd mă căzneau la cazarmă să inițiez pe instructori în misterele pasului prusian, apare în cadrul porții silueta ascetică a colonelului.

— Rău!... rău!... foarte rău!... Nu e așa!

M-am retras rușinat din fața maestrului. El, apropiindu-se grav și inspirat, întrebă, plin de compătimire, pe un caporal din front:

— Din ce regiment ești, băiete?

— Trăiți don' colonel, eu sunt din batalionul 15 vînători.

— Cine îl comandă?

— Trăiți, don' colonel, batalionul îl comandă domnul colonel Văleanu Alexandru.

— Cine te-a instruit pe tine?

— Trăiți, don' colonel, pe mine m-a instruit domnul sublocotenent Bujor Marin.

— Prost te-a instruit, băiete!... Foarte prost! Cînd te-i întoarce la batalion, să le spui, auzi tu, mă?

¹ cauză cauzelor (fr.).

— Nu le spun, s'trăiți don' colonel, că m-au instruit bine.

— Cum bine, mă?! Ce fel de bine? Țsta e marș care îl faci tu? Uite așa se merge mă (pornind)... zang!... zang!... i-auzi!... i-auzi!... Dacă calci așa cum calci tu, crapă praporele în tine, se zdruncină creierii în cap, mă! Dacă mergi așa cum îți arăt eu, îți se luminează orizontul. Unde mai pui că așa cum îl faci tu, trebuie să te obosească al dracului.

— Nu obolesc, s'trăiți don' colonel! răspunse îndrăzneț caporalul. E bine și așa cum am învățat la batalion.

— Așaaa?! Nu obosești?! Bine! Treci lângă mine... (adresându-se mie :) Comandă, domnule!

— Înainte, marș!

Ș-au pornit să meargă în fața lumii care se adunase să-i privească. Dădeau ocol cazărni; colonelul mergea întins, așa cum îl învățase pe el neamțul, caporalul apropiindu-se mai mult de ceea ce se numește în arta călăriei „pasul spaniol”. Mergeau țănoși, ambițioși amândoi. Unul pentru triumful „legii progresului” și al „pasului prusian”, celălalt pentru faima batalionului și respectul ce învățase de la ofițerul său. Colonelul în fierbere crescîndă, caporalul liniștit, sigur de el.

Din mers îl întrebă o dată, fără a întoarce capul:

— Obosiși, mă?

— Nu! răspunse caporalul.

— Dă-i nainte!

Porniră din nou, mai ocoliră o dată curtea. Erani neliniștit, emoționat, ca în fața unui spectacol periculos la care aștepți în fiecare moment moartea îndrăznețului care te uimește totuși prin îndrăzneala sa. Colonelul întrebă iarăși, fierbînd ca o oală acoperită:

— Osteniși, mă?

— Nu! răspunse hotărît caporalul.

— Dă-i nainte și cînd îi osteni, să-mi spui.

După un răstimp văzusem porțița de scăpare. Făceam semne desperate caporalului să recunoască su-

perioritatea pasului prusian; dar el mergea sfiorînd, ca un armăsar de rasă, fără să observe nimic în jurul său, hotărît de moarte. Colonelul, cu ochii tulburi, cu spume la gură, îl mai întrebă o dată:

— Obosiși, mă?

— Nu! răspunse surizînd ironic caporalul, pot să merg pînă miine.

— Așaaa?! N-ai obosit, hai?!

Și năpustindu-se ca o fiară, umplu de sînge, lovind cu pumnii la întimplare peste figură pe bietul caporal, care sta în poziție nemișcat, cu mîinile la vîpușcă, așa cum îl învățase la batalion sublocotenentul Bujor Marin.

Colonelul a plecat apoi în pasul prusian, clătînînd din cap, ducînd cu el „legea progresului” satisfăcută.

Mîna de fier

Ofițerii abia întorși de la cîmp intrară pe nerăsuflăte și plini de praf, în cabinetul comandantului venit de o săptămîină în regiment. Se rînduiră tăcuți în semicerc centrat de colonelul, care, alb de minie, sta rezemat de birou, cu brațele încrucișate.

Reputația regimentului nu era faimoasă. Păcatele sale trecuseră de mult marginea județului, hotărînd în cele din urmă ministerul să se alarmeze și să trimeată un om cu mîna de fier. Regimentele de frontieră sunt în compunerea armatei unități de exil. Ofițerii care o fac de oaie, care se încurcă cu socoteli sau cu nevasta șefului sunt pohodna... Folticeni, Tulcea sau Calafat. Datorită acestui sistem, jumătate din ofițerii adunați astăzi în fața colonelului veniseră pe cale disciplinară în regiment. Înțelegeți acum necesitatea acestei mîini de fier, care, acționată de un cap de lemn, era într-adevăr grozavă. La prima vedere, persoana turtită a comandantului, care răsărea chel, cîrn și apoplectic, ar fi stîrnit desigur risul celor de față, dacă această glumă a naturii n-ar fi fost pusă sub suzeranitatea unor sprincene negre, stufoase, enorme, care adăposteau un ochi fulgerător, căci celalt era fix.

În cabinetul cu ferestrele închise domnea o căldură înăbușitoare. Ofițerii, cei mai grași cu bluzele ude, stăteau neclintii. Din cînd în cînd, o tuse timidă, un suspin abortat, trezea ecouri, întărind o liniște ce pă-

rea seculară. Mai la o parte, dator vîndut, maiorul ațipise cu ochii cășcați, beat de respect conținut, ca o găină hipnotizată de o linie albă, trasă dinaintea ei.

— Domnilor, v-am adunat...

Dar fu întrerupt numaidecît. Cuvîntul îi expiră pe buze ca avîntul la marginea prăpastiei. În cabinet domni o clipă de ger polar. Toate privirile se îndreptară cu compătimire asupra nefericitului întîrziat.

— Domnule colonel, am onoarea a mă prezenta, căpitanul Popescu Constantin...

— Aa, dumneata ești căpitanul Popescu Constantin, întrebă, șuierînd de minie, colonelul.

— Eu...

— Dumneata ești ? !

— Eu sunt...

— Va să zică dumneata ești căpitanul Popescu Constantin, izbucni colonelul, cu glasul chemării din urmă.

— Dați-mi voie...

— Nimic...

— Faceți...

— Nici o vorbă !

— Dumneavoastră credeți...

— Taci !... Cum ai avut curajul să te prezinți în fața mea ? !

— Dar dați-mi voie...

— Taci !

— Vă rog...

— Nimic !

— Lăsați-mă și pe mine...

— Nimic ! Te-mbeți...

— Domnule colonel...

— Cazi pe sub mese...

— Domnule colonel...

— Și mai porți medalie, hai ? !... Douăzeci și cinci de ani de beție credincioasă !... Scoate medalia, nerușinatule !

— Acuma ieși.

— Scoate-o !...

- Domnule colonel...
- Scoate-o!
- O scot, dar dați-mi voie...
- Domnule colonel...
- Ieși! Marș! N-am nevoie de bețivi în regiment.
- Da nu-s eu Popescu, dom'le...
- Nu e el Popescu, domnule colonel, ingină dulceag ajutorul.
- Cum spui, maiorule, că nu-i Popescu?
- Sunt Popescu...
- E Popescu, domnule colonel, aveți dreptate dumneavoastră, dar sunt doi Popești în regiment. Cel care bea e Popescu N. Constantin.
- Aia e-n spital...
- Eu sunt Popescu A. Constantin.
- Va să zică nu ești dumneata Popescu ăla?
- Nu, domnule colonel, eu sunt Popescu A. Constantin, mă știe d. maior. Nu beau, cărți nu joc, de fumat nu fumez...
- Nu te mai lauda, nu e nici o pricopseală. Să-l ții din scurt, maiorule... Olișerul trebuie să știe de toate.

— Ți-o spun hotărit, nu mai merge, trebuie să facem economii. Mai lasă plimbările. Vrei să mă bagi la pușcărie?!

— Așa! bine. Mă duc la mama. M-am săturat de sărăcie... Ori vii să mă ieși la curse, ori rămiți și petreceți singuri... Nu trebuia să te însori dacă nu ești în stare să ții trenul unei femei...

— Fac ce pot, dacă vroiai tren să-ți fi dat mă-ta zestre.

— Vai ce mojiție! Mizerabilul! Doamne, cât sunt de nenorocită! Și, izbucnind în plîns, se încuie în dormitor.

Căpitanul Vărgatu nu putea să vadă plîngînd nici chiar pe femeia lui. Învăluț în fum de țigară, se plimba în papuci cu mîinile în buzunar, îmbrăcat într-un flanel roș îngăurit ca o bucată de șvaițer. Apoi, oprindu-se pe loc, se aplecă pe fereastră și, făcînd mina pilnie, strigă cu voce de manevră:

- Morărașu!
- Ordinați! răzni cineva ars din dosul unui grajd.
- Ado cizmele!
- Da, să trăiți!
- Trap!
- Indată!
- De-abia te urnești, îi zise căpitanul cîrpindu-l, în timp ce soldatul gîlîind împingea în talpa cizmei ce intra anevoie.

— Le udași, ce le făcuși ?
— Nu, să trăiți !
— Fire-ai al dracului... adu tunica. Apoi, oprindu-se, șopti printre uși : Mițule, eu mă duc, să văd poate mă întâlnesc cu vreun prieten...

Dar nu primi nici un răspuns.

Afară, căpitanul, pătruns de o speranță nelămurită, respirând greoi un aer pîcios de toamnă, o luă încet inconștient spre cazarmă. Astăzi mahalaua cazărmiilor este în fierbere : toată lumea știe că este botez mare la plutonierul major Bucurel. Din zori, soldații cară de la cazarmă mese și scaune, lămpi sau piramizi de piine neagră, strînsă în duriți de raniță, în timp ce, acasă, unii taie un berbec atîrnat de craca unui pom îngălbenit, iar doi țigani, în mantale jerpelite, cîntă în surdină pe la poartă, din cobză și din clănet.

— Vin aduseși tu ? întrebă prietenoasă, cu voce slabă, madame Bucurel, oacheșă, frumușică dar palidă, ca după naștere.

— Aș... n-a vrut să-mi dea pe datorie !
— Nici țuică ?
— Nici...
— Ce ne facem ?
— Tortul l-ai luat ?
— Il scoate mama.
— A măcelarului vine ?
— Vine.
— Și coana preoteasă ?
— Și... Să ai grije de sifoane, strigă ea increzătoare după dinsul, care ieșise repede, îndreptîndu-se fără manta spre cazarmă.

— A venitără recruții ? întrebă Bucurel din pragul companiei.

— Unii din ei au mai venit.

— Stringeți-i în cameră !

Mînați de caporal, recruții, sfioși, călcînd nesigur, înaintau grămadă, aiuriți, căutîndu-și locul, întinși de minecă în toate părțile.

— Întoarceți-i cu fața la mine !

— Măă !... fața la don' plutonier !

După multă tropăială, un fluierat asurzitor făcu din recruți statui de piatră.

— Să vie o masă și un scaun din cancelarie !

— Trăiți, don' plutonier, masa și scaunul e la dumneavoastră... făcu un semn din cap furierul, arătînd că înțelege spre casa plutonierului.

— Bine ! la un creion și o bucată de hirtie. Apoi, adresîndu-se recruților : Ascultă aici la mine, camarade, că cu mine o să vă mînceați amarul doi ani de zile. Domnii ofițeri sunt musafiri la companie. Eu te îmbrac, eu te hrănesc, eu îți dau drumul în conced... care te-oi purta bine, frumos, colea regulat cum știu eu, toți vă duceți acasă de Crăciun, de unde nu, drăcu v-a luat. Să vă păstrați amuniția în regulă, să nu vă lipsească pătura, că aici nu se fură, nici mantaua, ori cămașa, ori izmenele... nimic să nu vă lipsească... ori dopul de la armă, că plătești ca popa și te dau în judecată pentru pierdere de efecte aparținînd statului, ați înțeles ?...

— Da...

— Este printre voi vreunul care fură ?

— Nu !

— Ieși mă, înainte, care știi că furi.

— ...

— Care va să zică nu fură nimeni ? Bine !... Ascultă aici la mine. În cazarmă nu se fură, dar se poate întîmpla să lipsească. Pădure fără uscătură nu se poate. Că dacă pui cămașa la uscat, n-o mai găsești de nu sfai lîngă ea... și mantaua și pătura ți-o trage de pe tine, dacă nu dormi ca iepurele. Eu ți-o spun, ca să știi să te ferești... și banii ți-i fură, care ți-a dat mai-că-ta să-ți răcorești sufletul la instrucție. Care ți-o fura mantaua, să vii la mine, dar care ți-o fura banii, n-am ce să-ți fac... că banu-i ban... nu se cunoaște, n-are matricul... Da' eu fiindcă sunt, ca să zic, părintele vostru, care vrei să iau banii în păstrare, că la mine

nu se fură, că nu sunt decât eu și nevasta. Cine o să fure... nevasta ?

— Nu !

— Eu ?

— Ți, fac recruții clătinind din cap cu indignare.

— Mai e copilul... ăla o să fie hoț, dar nu acu, mai târziu... Să mai crească, că e numai de șase zile, adăugă el șiret, pe cînd recruții rid liniștit, cu gura pînă la ureche. Prin urmare, banii voștri sunt asigurați mai abtîr ca la bancă... că s-a mai văzut casier fugînd cu banii oamenilor, da eu n-o să dizertez cu banii voștri... nu-i așa ?

— Așa e !

— Prin urmare, la mine cînd îi avea nevoie, se găsește... Bun înțeles, numai ăla de vrea... ăla de nu vrea, treaba lui. De i-o fura, nu-i vina mea ; io mi-am făcut datoria. Păstrați banii la voi, ori mi-i dați mie ?

— Îi dăm dumneavoastră !

— Ieși mă, înainte, care nu vrei să dai banii !

— ...

— Îi dați toți ?

— Toți !

— Să vină din flancul drept cite unul. Spune cit dai și din ce comună ești !

— Eu, 3 franci, răcnește recrutul aruncînd gologanii în capelă.

— De unde ești ?

— Tomite din Opișor, județul Mehedinți.

— Din satul ăla de hoți ? Acolo, cică nu se duce nimeni de bătrînețe, mor toți copii în pușcărie...

Recruții chicotesc de rîs și trec la rînd, înveseliți de glumele majurului.

— Eu, 5 lei, de la Cușmir, Mehedinți...

— De unde se uită porcii pe fereastră ?

— Drepti ! răsună un glas pe neașteptate dinspre ușe. Camera amuți și Bucurel înlemni cu capela plină de monedă pestriță, în fața căpitanului Vărgatu...

— Ce faci aici ? întrebă plin de severitate căpitanul, cu un deget prins între nasturii tunicii.

— Trăiți, don' căpitan, cu recruții...

— Ce-i cu ei, ce bani sunt ăștia ?

— Ca să nu-i fure noaptea cînd dorm... s-a strîns și la celelalte companii.

— Foarte bine, urmează...

Operația continuă repede într-o tăcere mormintală.

— Eu din Perișor, 10 lei... Jud. Dolj.

— Eu Păcătosu, Țigănași... 60 bani.

— Bine ți-a zis Păcătosu, încercă să glumească căpitanul, dar nu îndrăzni să ridă nimeni.

— Cit s-a adunat ? întrebă el la slîrșit.

Sub ochii săi, plutonierul și furierul făceau fișicuri de gologani, bănuțe și lei, pe care căpitanul îi băgă pe nenumărate în buzunar.

— Cit ai spus că sunt ?

— Două sute șaptezeci lei și șazeci de bani, zise, timpit, plutonierul.

— Șazeci de bani ai lui Păcătosu, desigur... na-ți-i înapoi, mă !...

— Nu, trăiți, domnule căpitan, lăsați-i la dumneavoastră. Mi-i dați dumneavoastră cînd mi-o trebui.

— Așa, băiete, cînd ți-o trebui... Eu sunt tatăl vostru, eu vă port de grijă și vă scot oameni de treabă. Să fiți cuminți, să ascultați de șefii voștri și să nu vă furați că aici nu se fură, și să vă păziți efectele, să nu'le pierdeți, că le plătiți. Cine nu deschide ochii deschide punga. Să nu te aud miine, poi miine că-ți lipsește ceva... de s-o întimpla, treaba ta, nu vreau să știu nimic... să vă păziți unii pe alții... Dacă sunteți hoți, n-am ce să vă fac... Hai, dă-le drumul în curte !

Pătruns de o bucurie internă, căpitanul Vărgatu se îndreaptă liniștit, ușurat, spre ușă, urmat de Bucurel ca de un ciine plouat.

— Trăiți, don' căpitan !

Dar căpitanul mergea fără să audă.

— Trăiți, don' căpitan, repetă Bucurel, tușînd pentru a-și drege glasul...

— Ai ?

- Dați-mi voie să vă spun ceva.
- Cîntă!
- Eu, după cum știți dumneavoastră, sunt însurat... Acu o săptămînă mi-a făcut nevasta un băiat... și așa eu, acu n-am cu ce să-l botez...
- Păi ce făcuși cu solda?
- Patruzeci și cinci de lei... Ce să fac mai întii?
- Patruzeci și cinci de lei, ce, e de colea... Alții trăiesc și cu mai puțin...
- Am avut cheltuieli... moașe, doctorii...
- Ține, să-mi dai la soldă.
- Nu-mi ajunge, ce să fac cu un pol... dumneavoastră nu vă gîndiți?!...
- De, măi băiete, n-am ce-ți face, și plecă. Dar după cîțiva pași, întorcîndu-se, îi aruncă în obraz cu severitate: Nu trebuia să te însori, dacă nu te simțai în stare să duci trenul unei femei...

Se întunecase de mult. Capitala se înăbușea cuprinsă de o ceață groasă. Lumina felinarelor străbătea greu prin păturile de vată, ivindu-se parcă din adîncuri depărtate. Birjarii gata să se ciocnească se certau fără să se vadă înjurînd de mirare, bucuroși că au scăpat teferi. Tramvaiele nu mai circulă, trecătorii se răresc, zgomotul se depărtează. Liniște. Numai la răscruciul dinspre Malmaison, un pluton de recruți n-are odihnă. Întorși de la masă, sunt opriți în stradă cu gamelele la subțioară și frecați înainte de culcare, în fața cantonamentului, de un gradat, care se bucură de încrederea șefilor mai mărunței.

— Drepti! La loc! Trage scurt piciorul, mă cămărade, ca cum te-ar înțepa cineva pe la spate. Uită-te, colea la mine!

Drepti! Repaos! Drepti! Repaos! Ai văzut, cămărade? Aruncă potcoavele de la bocanci! Nu-ți fie frică. Să-ți sară piciorul din închetură! Să nu-ți pese de loc... De loc să nu-ți pese... ca cum n-ar fi al tău... fă cum ți-am arătat! Nu-s tot om ca și voi? Deprinde-te să lucrezi scurt. Nu sunteți și voi oameni ca mine?

Ia... drepti!... Nu e bine!... Mai scurt, mă cămărade! Să-ți sară zăpada în ochi!...

Drepti!... Mai scurt, mă, n-auzi?... Lucrează scurt, mă cămărade!... Trage scurt piciorul să s-aprindă ză-

pada, ca cum ai trage cu chibritul pe o cutie de *sudeză*!...

Recruții, pierduți în ceața ce se îngroșase din ce în ce mai mult, păreau o dungă neagră ca marginea unei păduri ce o crezi departe, în întunericul ce abia se risipește.

— Popa!... cheamă răstit caporalul, hotărîndu-se să treacă la teorie.

— *Ordinați!*...

— La loc!... Popa!

— *Ordinați!*...

— Măă!... timpitule, așa să răspunde? Popa!

— Zănt!...

— Păi? Vino la mine!...

— Trăiți!

— La loc! Vino la mine!...

— Am înțeles!...

— La loc!... Răspunde cum te-am învățat eu, că te ții toată noaptea, dorm cu voi în stradă. Nu te încurca, că te ia dracu! Vino la mine!...

— Îndată.

— Păi?...

Imboldit de camarazi pe la spate, recrutul, bătînd trei pași, trînti piciorul în mijlocul unei băltoace care ne umplu de apă pe cîteștrei și răcni cît îi luă gura:

— Trăiți, don' *capural*, sunt soldatul Popa Vasile din comuna Afumați, județul Dîmbovița. Ce-ați poruncit?

— Zi *Tatăl nostru!*... hotări înduplecat micul seî cu minile în buzunarele mantalei...

Și am plecat urmărit de o voce aspră, neîncercată, dar smerită, care se ruga cu credință:

„Și nu ne du pe noi în ispită.”

Ascultă-l, Doamne... am murmurat cu sinceritate, grăbindu-mă înfrigurat spre casă.

Cîinii de război

Satul Florești, împrăștiat ca toate satele de munte, se ascundea între coline, pus parcă la adăpost de vremuri grele. Numai cîteva case, despărțite prin curți mari înecate de boz, ieșiră la drum mai îndrăznețe să reprezinte școala, primăria și postul de jandarmi, strînse în jurul circumaii și ocupate fără împotrivire de regimentul venit să întărească frontiera.

De la popotă, după masa de seară, prelungită și veselită de aceleași motive, ofițerii, interpelîndu-se cu risete și glume cu cheie, se răspîndeau la voia întîmplării care îi rînduise în cantonament. Curînd, luminile ce mai licăreau ici, colo, printre fagii uriași, se stînseseră, una cite una, ofițerii se culcară și ei și satul adormi, în fine, respirînd ușor în freanăt de codri.

Deodată, goarna unui soldat iscusit răsună în puterea nopții, turburînd văile, sunînd precipitat, nerăbdător, „chemarea ofițerilor”, în lătratul furios al cîinilor ieșiți la poartă cu copii, cu femei, cu lumea toată.

— Unde ești, mă?

— Cine ne cheamă?

— Unde ne adunăm?

— Numai don' *comandanți* de *cumpanie* să poartă la *șicoală*, la don' colonel, deslușea nevăzut gornistul.

— Ofițerii ceilalți nu?

— Nu, nu.

— Păi, de ce ne sunași pe toți, idiotule ?
— Așa am primit ordin, să sun pe toți domnii ofițeri.

— Păi ziceai că numai căpitani, de ce n-ai trimis agenții de legătură, boule ?

— Da' cine știe pe unde s-au culcat, i-a căutat și don' colonel...

— Eu v-am chemat, eu... poștiți aci la mine, nu face nimic, veniți cu toții, cu atât mai bine dacă a venit toată lumea. Aprindeți o lampă... aveți lămpi ?

— Avem, da' le-am lăsat în cantonament.

— Pfiuu!... De ce, domnilor, de ce ? Se poate ? Astea sunt lămpi de război. Trebuie să le aveți în tot momentul asupra dumneavoastră, că d-aia le zice de buzunar. Du-te, domnule, și o ia pe a mea, vezi că, mi se pare, e pe masă.

— A dumneavoastră n-are baterie, știți că n-a funcționat nici aseară, aminti aghiotantul regimentului.

— Așa e, bine zici. Înseamnă dumneata să nu uiți... să trimetem la București să ne ia câteva baterii de rezervă. În fine, nu face nimic... am vrut să vă cîtesc un ordin telegrafic extraurgent și cu mare precădere, pe care l-am primit acușica și pe care vi-l repet negru pe alb : „Raportați telegrafic unde ați ajuns cu ciinii de război...”

— Care ciini ?

— N-avem ciini.

— N-a fost nici un ordin.

— Vă rog, lăsați, n-am terminat, vom discuta pe urmă... „Luați măsuri”... ascultați domnilor ? „luați măsuri pentru a crește doi porci de companie”.

*Comandantul Diviziei
General Grozavu*

— Nu se poate !

— Imposibil !

— De asta ne arde nouă !

— Tăceți, domnilor, nu vorbiți copilării, cum să nu se poată, dacă e ordin ? Și apoi, trebuia să vă așteptați... N-ați primit botnițe și bice ?... Alea nu erau pentru țințări !... Și broșurile relative la dresajul ciinilor de război ale Marelui Stat Major, le-ați uitat ? alea erau pentru dumneavoastră, ce ați făcut cu ele ?

— Sunt în magazie.

— De ce le țineți în magazie, pentru Dumnezeu ?

— Păi unde să le ținem ?

— Să le citiți, să nu le țineți în magazie. Acum ce raportăm diviziei... Cum o întorci, maiorule ?

Maiorul, vechi în serviciu, îngrășat peste fire și puțin astmatic, șuieră liniștit :

— Este ciini berechet !

— O fi, da' nu-i avem noi.

— O să avem și noi, dați drumul oamenilor în permisie și la întoarcere să aducă ciinii.

— Și porcii, adăugă un căpitan vechi în grad, sedus de rentabilitatea ideii — creștem și pentru noi.

— Și porci, desigur, întări răgușit maiorul.

— Dar cine-i plătește ?

— Statul, cine să-i plătească ?

— Dacă aprobați să se ducă oamenii în concediu, în trei zile avem ciini, se prind entuziasmați căpitani.

— Ce trei zile, domnule ? Eu i-aduc pin' deseară, am și ochit unul.

— Domnilor, nu așa, fiți cu băgare de seamă ! Ciinii au drept la hrană, cîte un leu și douăzeci mi se pare... După cum vedeți, ordinul e serios. Să nu furați ciinii oamenilor, să ne facem de ris...

— Lăsați pe mine, dacă i-o mai cunoaște...

— În sfîrșit, treaba dumneavoastră, atît vă recomand, să fie tineri și de rasă mare, ciobănească. Să nu mi-aduceți cine știe ce javre.

— Cui îi dăm în primire ?

— Asta e iarăși o chestiune importantă, cui să-i dăm ?

— Să-i dăm lui Georgescu, el e cu sporturile.

— Domnule colonel, eu nu mă pricep, n-am dresat cîini în viața mea.

— Nu-i nimic, ai ocazia să înveți acum; și apoi dumneata umbli și la vinat, mi se pare?

— Umblă, umblă...

— Are și pușcă.

— Astă iarnă a împușcat o capră.

— Domnule colonel, dați-mi voie, încercă să protesteze disperat sublocotenentul.

— Am terminat! Părăsiți obiceiul de a vă eschiva de la orice însărcinare.

— Să-i dăm și puceii...

— Aia îi iau bucuros.

— Te cred...

— Lăsați gluma. La revedere, domnilor.

Citeva zile mai tirziu, pe o dimineață plăcută de munte, colonelul, în ținuta de campanie, se plimba în mijlocul unui orașel de vile liliputene, răsărite ca prin farmec în curtea primăriei, așezate chiar la marginea șoselei. Șaizeci de căsuțe cu săgeți și strășini dantelate, cu coperișul în patru ape, adăposteau una sută douăzeci de cîini ale căror nume războinice de: Glonț, Cartuș, Pistol, Fox etc., scrise în litere atrăgătoare pe frontispiciul vilelor de forme și mărimi variate, ne-ar fi îndemnat numai ele singure la ofensivă. Pensionarii, corecturi de ogari, cu coada covrig, dulăi flocoși cu bucle pline de scaieți, cățele cu lîile supte, cîini de toate neamurile, proaspăt amputați de urechi și coadă și arși apoi cu fierul de sanitarii companiilor, cîini bălani, negri, tarcați sau cafenii ca urșii, tunși de tot ca englezii sau ca leii, numai pe jumătate, așteptau ferecați în lanțuri să ducă cartușe pe linia de foc, să descopere răniți pe cîmpul de luptă, sau să plece furioși în patrulare. Dar senzaționalul acestei pregătiri războinice îl prezenta fără îndoială o pereche de cățelandri, potriveți în păr și la statură, înhămați, cu pieptare roșii, la roatele unui cărucior de copil, cu clopoțel la oșie și care la întoarcere tirau la vale chiar pe sublocotenentul Georgescu, dresorul lor,

în admirația pișcată de invidie a ofițerilor ieșiți în pragul popotei. Decorul-l complectau soldații voinici, aleși pe sprinceană, înarmați cu bice scurte și care străjuiau vilele, ca pe niște locuințe ministeriale, călîcind regulat în străchinile cu apă, așezate pentru cîini la ușa lor. Tactician iscusit, colonelul nu-și băgase în acțiune toate forțele sale. Menajase generalului o surpriză: parcul puceilor, unde vreo optzeci de godaci roz-albi, spălați cu peria, cu cerceș de lînă roșie la ureche, urma să-l cucerească definitiv. Spre mai mare siguranță, în război trebuiesc prevăzute toate — doi grășuni fuseseră sacrificați pe altarul popotei.

Colonelul, vădit încîntat, fierbea de nerăbdare în așteptarea generalului, care urma să pice dintr-un moment într-altul. Succesul era asigurat. Din informațiuni culese cu diplomatie, nici unul din regimentele diviziei nu mobilizase cîini de război. Dar nici o fericire nu este complectă și orice speranță — se știe — are punctul său negru. Un lucru mic în sine, care nu prezenta nici o însemnătate față de strategia pregătirii, îl enerva pe colonel mai mult decît dacă ar fi fost rezonabil: pensionarii se retrăseseră ca melcii în găoace, vilele păreau pustii. Colonelul ar fi voit să-i vadă șezînd cum știm cu toți că șed cîinii: unii așa, alții cu botul pe labe, la rînd, în pragul căsuțelor, ca la fotograf.

— Scoateți cîinii la iveală, mă, ce i-ați băgat așa înăuntru.

— Trăiți, don' colonel, se bagă ei singuri... de căldură.

— Dac-o sta așa și cînd o veni generalul, ne-am pricopsit.

— Nu stau, don' colonel, îi scoatem noi, răspund soldații, strîngînd coada biciului cu mîinile lor nădușite.

Un trimbițat prelungit cu artă întrerupsese convorbirea, se sfîrîmă în bucățele, lovindu-se de stînci, vestînd

tuturor sosirea generalului. Colonelul plecă grăbit la raport, îngrijat, nesigur, fără speranță. Inspecțiile, reflecta el inconștient, sunt ca și examenele: cazi uneori când te crezi mai pregătit.

— Domnule general, regimentul 180 infanterie, cu un efectiv de 3500 de oameni, 200 de cai și 120 de cîini de război...

— Bravo! Aveți și cîini de război? întrerupse generalul schițînd un salut. Foarte bine. Ești singurul regiment care a executat ordinul meu. Îi ai de mult?

— Nu tocmai... să vedeți, cam de vreo două luni. A trebuit s-a alegem.

— Aaa, foarte bine! Atunci ai început și dresajul? întrebă generalul satisfăcut.

— Mdaa, relativ, domnule general, știți, cîinii cio-bănești sunt răi... încăpățînați!...

— Trebuie luați cu binișorul... Lăsați-i încet, sfătuia generalul, plecîndu-se cu precauțiune să vadă cîinii din cușcă.

„Ham, ham, ham!” și doi dulăi cu părul zburlit, cu colți de crocodil, se repeziră cu atîta furie, că generalul plin de spaimă, gata să fie sfîșiat, abia avu timpul să-și ferească pantalonii.

— Nu-s dresați.

— Domnule general...

— Nu i-ai dresat de loc...

— ...vă închipuiți și dumneavoastră...

— Ei nu trebuie să se repeadă la romîni; să sară asupra dușmanului, să nu se dea la noi. Trebuie pedepsiți și pedepsiți imediat asupra faptului. Și, consecvent acestei reguli pedagogice, răcni amenințînd cu sabia de la distanță: marș!

— Cine-l puse, Doamne!? avu timpul să se întrebe disperat colonelul și se luă fugind pe urmele generalului, urmăriți de cîțiva dulăi de stîină cari, scoși samavolnicește din cuștile lor, rupînd zgardele putrede, săriră într-un elan de solidaritate în ajutorul tovarășilor și se încăierară într-o larmă asurzitoare.

— Nu i-ai dresat, reproșă gîlîind generalul ureat pe prispa unei case.

— Domnule general, vă rog să credeți, s-au întrebuințat toate metodele...

— Nu-s dresați... de loc.

— Depinde de temperamente... care sunt mai docili... am unii, să vedeți și dumneavoastră. Armașu!...

— Ordinați!

— Cheamă pe domnul sublocotenent Georgescu. Să vină cu Orest și Pilad, știi, cîinii cu căruciorul... să-i prezinte lui don' ghegeneral.

Dar Oreste și Pilade se prezentară singuri, venind dinspre cîmpul de instrucție într-o fugă dezordonată, sfărîmînd căruciorul de pietre, alergînd, scheunînd, cu limbile scoase, cu ochii strălucitori, după un măgar ce fugea și el cu coada în sus, zbierînd cit îl lua gura.

Ceva mai departe, în urma lor, călărînd ca pentru întia oară, apărură dresorul, sublocotenentul Georgescu, silindu-se zadarnic să pună calul în galop. Filmul trecu ca un meteor sub ochii generalului, care, supărat, plecă fără ziua-bună. Colonelul se îmbolnăvi de gălbîinare.

În toamnă, cînd s-au făcut propunerile de înaintări în armată, generalul l-a notat bun în grad și, firește, colonelul, la rîndul său, n-a propus pe sublocotenentul Georgescu la avansare. Iar mai tirziu, cînd comandamentele prin circulări repetate îndemnau regimentele la cea mai mare economie, colonelul a dat următorul ordin:

„Avînd în vedere circulara M. de război, No. 118564 comunicată cu ordinul Corpului de Armată No. 73520, transmis direct la Divizie, cu ordinul No. 8751, ordon:

Urmînd ca reghimentul să facă cele mai mari economii pentru a nu depăși alocația de hrană, companiile vor demobiliza cîinii de război, trimițîndu-i imediat la vetrele lor“.

*Comandantul Regimentului
(ss) Colonel Merișor.*

— Dar hrana pînă în prezent, cine o plătește? întrebare într-un glas comandantii de companie.

— Nu vreau să știu nimic, treaba dumneavoastră.

EPILOG

Regimentul a plecat fără cîini la mobilizare. Porceii, să nu fie de deochi, crescuseră cît niște viței.

În retragere

Eram în plină retragere. Greutățile operațiunii erau sporite de o vreme mohorită. Ploua subțire, pieziș, o ploaie rece ce-ți înțepa obrazul ca punctele de foc. Soldații cu picioarele grele, cu hainele ude, culcați în țarina pustie, așteptau resemnați să intre în hora fără sfîrșit a morții. Cîmpia tristă părea nemărginită.

Văzduhul se cutremura de bubuituri de tun, ce se-nfundau în urechi. Din cînd în cînd, trăsuri greoaie, cu caii jigăriți, plini de noroi, treceau în huruit de roate grăbite să scape de urgie, invidiate de cei siliți să moară.

La Cartierul diviziei era forfoteală. Ofițeri, ofițeri de toate gradele, reprezentînd toate armele, intrau, ieșeau, se adunau cu caii la mînă, incolonau, cu strigăte răgușite, trăsurile: cele de cancelarie, asaltate de chiu-langii pudrați, de popotă, care gemeau sub povara bagajelor interzise, trăsurile lungi de pioneri, ce se puneau de-a curmezișul drumului, briștile și cupeurile de rechiziție minate de odrasle ministeriale. Trimise înainte, oprite, rechemate, se încurcau, încriminîndu-se într-o simfonie măreață de nechezături, de injurături, de zberete, printre care se strecura ca din alte lumi glasul civilizației, biziitul neîntrerupt al unui telefon de campanie instalat în fața cantonului, unde se stabilise comandamentul. Înăuntru la o masă butucoasă, generalul temut pe vremuri, care avea la activul său importante lucrări de pace și *Viața Sfîntului Ioan*

Gură de Aur, stătea amorțit pe scaun cu mantaua cu capșon, cu pelerină, fixind cu priviri obosite, prin ochelarii mari, cercuiți cu fildes, lutul din odaie. Departe la cîțiva kilometri, în preajma unui pod de lemn, o companie de milițieni zdrențuiți acoperea retragerea trupelor, înșiruită de-a lungul apei galbene, ce se călătorea, ducînd la voia întîmplării cutii sparte de conserve.

Răzimat de rampă, locotenentul Cioroianu privea îndurerat la retragerea dezordonată a oamenilor, care fugeau făcîndu-și cruce. Figura lui serioasă era aburită de rușine. Compania deznădăjduită, plugari ce se gîndeau la copii, la ogor, la vatră, își întorceau privirile spre dinsul. Situația era în adevăr grayă. Inamicul înainta, era aproape. Ofițerul nu se putea retrage, nici împotrivi și-i venea să plîngă. Venise pregătît pentru ofensivă, să plătească cu viața lui victoria, nu umilința de a cădea prizonier. Intrase în război plin de speranță. În cazarmă nu-și afla locul în așteptarea ceasului hotărîtor. Firea lui războinică era întreținută de glasul trompetelor bulgărești, ce ajungeau ca o provocare la urechile calafetenilor, peste apele Dunării albastre. Acum se uita în jurul lui cu jale. Case dărîmate, tunuri părăsite, cai scăpați, ce fugeau încordați de spaimă, convoiuri de tîrgi învelite se perindau într-un vaiet nesfîrșit de gemete și blesteme. Automobile arborînd simbolul jertfei treceau în goană, vînturînd răniții cu capetele însingerate. Nenorociții, albi ca varul, cu capul gol, cu părul vilvoi, fugeau cu priviri rătăcite purtînd în palma zdrelită pecetea neagră a lașității lor.

— Mai sunt?... mai sunt?... mă, n-auzi?... mai sunt trupe în urmă?

— Mai sunt... nu mai sunt... trebuie să mai fie... noi nu prea știm, că suntem răniți... încotro e ambulanția?...

Peste puțin, un plutonaș de oameni în toată firea, înnegriți de fum, de bărbi crescute în voie, trecu grăbit sub comanda unui pușchi de sublocotenent cu mustățile rase, care, abia ținîndu-se de ei, se căznea să le

potrivească pasul: „Hun, doi, trei, patru, hun, doi, trei, patru...”, încăpățînat, inconștient de eroismul lui.

— Mai sunt trupe în urmă, domnule sublocotenent?

— Nu mai sunt.

— Dumnezeu ești ultimul?

— Sunt ariergardă... vin și nemții...

— Uf! exclamă locotenentul, ușurat că-și pune oamenii la adăpost și se adresa diviziei cu care era legat prin telefon:

— Allo!... allo!... allo divizia... Divizia?... Cine-i la aparat?... Să trăiți, domnule maior, aici locotenent Cioroianu... comunicați, vă rog, domnului general că s-au scurs toate trupele și dacă pot să distrug podul... inamicul e aproape... allo... ce-ați spus?... dacă pot să distrug podul... da, da, am înțeles, aștept pe poziție...

Maiorul năvăli în odaia în care generalul ațipise pe scaun și, corect, ostășește, cu mina la chipiu, raportă terminarea retragerii ca o ispravă națională.

— Să trăiți, domnule general, trupele s-au retras în ordine, poate să distrugă podul?

— Hai?

— Locotenentul Cioroianu însărcinat cu distrugerea podului raportează că retragerea s-a terminat și întrebă dacă poate să distrugă podul.

— Să-mi aducă galoșii...

— Da, domnule general... și, repezîndu-se pe ușă, maiorul strigă din prag, autorizat de importanța misiunii sale: Stanciu!... Unde-i Stanciu?... Planton!... Unde-i plantonul?... unde umbli, mă, mama ta!... Dă galoșii lui don' general!...

— Galoșii?

— Galoșii... unde sunt galoșii lui don' general?

— Galoșii lu don' ghenereal?...

— Galoșii, boule!... ce-ai făcut galoșii, că-i cere domnul general?!

— Eu nu știu unde sunt galoșii lu don' ghenereal...

— Să trăiți, domnule maior — vesti telefonistul — domnul locotenent Cioroianu întreabă dacă poate să

distrugă podul, că ai noștri s-au retras... se vede inamicul...

— S-aștepte la telefon...

— Domnule general, poate să distrugă podul?

— Am spus să-mi aduceți galoșii...

— Îndată, domnule general... să-i curețe nițel... vi-i aduc numaidecît.

— Haide, mă, ce faci, mă? ai găsit galoșii?... dă mai repede că așteaptă domnul general...

— Unde să găsească galoșii... ce, eu știu unde sunt galoșii!... Eu n-am avut galoșii în primire.

— Fire-ai al dracului să fii de timpit!... să scoți galoșii, că te smintesc...

— Să trăiți, domnule general, cui ați dat dumneavoastră galoșii în primire?

— Ce?

— Nu se găsește galoșii nicăieri!

— Hai?... Cheamă șeful de stat major...

— Sunt aci, domnule general.

— Ia vezi, colonele... ce-i dezordinea asta?... unde-mi sunt galoșii?... Să se găsească galoșii, că nu plecați de aci!...

— Unde i-ați lăsat, domnule general?

— Aci i-am lăsat!... Să se găsească galoșii.

— Pierdem timp, domnule general!...

— Nu voi să știu nimic.

— Cui i-ați dat în primire?

— Să vie plantonul!...

— Stanciu!... Planton!...

— Ordinați!

— Unde sunt galoșii, tilharule?

— Îi aveți în picioare, trăiți, don' general, observă bucuros soldatul, care nu îndrăznise să se uite în ochii superiorului.

— Așa e, frate!... Ei, drăcie... Bine, băiete... Să distrugă podul...

Credința

Minăstirea Neamțului! Mă urcăm încet, cu faîna pe umeri, la schit. Sorbeam aerul tare de munte ca pe un elixir dătător de viață. Din cînd în cînd mă opream cu privirea pierdută spre stîncile de cremene ce se zăreau albite, departe, în zarea de ametiste. Mă simțeam mic, copleșit de măreția locurilor.

— Nu se poate, am strigat descoperindu-mă într-un elan de recunoștință. *E pur si muove!* Trebuie să fie un Dumnezeu...

— Este, maică... Cum să nu fie, răspunse o voce lingă mine, băgîndu-mă în toți spărieții.

Desculță, o bătrînă cu sinii răsufflați ce se vedeau zbîrciți prin gura cămășii de cînepă groasă, sta lingă un șipot ce țuruia o apă limpede și molfăia flămîndă dintr-o azimă neagră.

— Da' la schit te duci?

— Bună dimineața! La schit.

— Sărut mîna. Ai vreun bolnav?

— N-am pe nimeni.

— Da' pentru ce vrei să te rogi?

— Nu mă duc pentru asta.

— Eu gîndeam că te duci să te rogi la icoană.

— Ce icoană?

— Icoana sîntei Varvara. A găsit-o călugăriș aruncată de pe vremea leșurilor, se vede... S-au spălat-o, s-au sfințit-o, s-au pus-o frumuseț în perete, s-acu face minuni.

— Taci!
— Zău.
— Fugi, mătușă, nu mai vorbi.
— Iacaa...
— Ce putere poate să aibă o bucată de lemn?
— Vai de mine, păi așa vorbești mata de sfânta icoană. Nu gindești că te-aude Cel-de-sus! Ori mai știi, poate nu ți-i frică nici de Dumnezeu.
— Ba, mătușă, în Dumnezeu cred, da' iacă drept să spun, la icoane nu mă închin.

— Fă cruce și nu vorbi așa, că e păcat, zise baba închinându-se. Mai de mult, pînă-a n-aduce călugării pe sfânta Varvara, era o icoană a Maicii Domnului și o ducă, cine știe pentru ce păcate, îi dăruise o salbă de galbeni. Schitul era deschis zi și noapte. Candelă ardea hojma... Să-ți dau vreo două perje?

— Dă-mi dacă vrei.
— Da' ascultați?
— Ascult, spune, spune... Da' dă-mi și o bucată de azimă, că mi-ai făcut poftă.
— Apoi de ce n-ai cerut?... Na, ia, rupe de ici.
La munte dis-de-dimineată, după cîteva înghițituri de aer rece, prunele cu piine sunt delicioase. Mincam cu lăcomie. Mă simțeam bine, dezbrăcat de patimi și cu chef de vorbă.

— Spune, mătușă...
— Și cum îți zic eu matale, salba lucea la gîtul sfintei... Cum să nu lucească, dacă era de aur!... Ș-o venit un tâlhar, arde-l-ar focu!... Adică ce l-aș mai blăstăma eu, c-o murit. Dumnezeu să-l ierte...

— A furat salba?
— Doamne ferește. Adicăte asta avea el în gînd, da' cînd a smucit salba și a vrut să fugă, nu s-a mai putut urni din loc... I-o înțepenit chicioarele!...

— L-a prins emoția.
— Ba jandarmii. Aghe i-o scos salba din mîini și l-o dus la spital. Tremura ca varga și cum l-o pus în pat o mai trecut ce-o mai trecut și s-o apucat de-o murit... Mai zi ceva dacă-ți dă mina...

— Nu mai zic nimic.
— Apăi să nu mai zici, că-i păcat.
— Și ce minuni face sfînta Varvara?
— Tăti cele. Cînstesti călugărul cu cît te lasă inima, postești o zi întreagă, bunăoară cum îi de astă-sară pînă miine sară și te rogi în genunchi.
— D-ta te-ai rugat vreodată?
— M-am rugat și eu anțărt... Nu anu ista, celălalt.
— Ce te-ai rugat?
— Am o fată măritată și nu face copii nici ca cum. Și din pricina asta, tare mai trăiește rău cu bărbatu-său... Ș-așa, numai ce-o aud că zice într-o zi: „Du-te mata, mămucă, și te roagă, că eu oi hi se vede păcătoasă, de mă pedepsește Dumnezeu să n-am copii”. Da' ea, sāraca, ce-i vinovată, că se năcăjește destul, și are bărbat tînăr.
— Și te-ai dus?
— Păi.
— Te-ai rugat, a făcut copii?
— A făcut, da' nu ea, ci soră-sa, că mai am o fată mai mică, aceea nu-i măritată, că eu de rugat m-am rugat să facă copii, da-n prostia me am uitat să spun numele celei măritate și sfînta, dac-o văzut, a dat la cine o vrut să deie.

Rațe cu repetiție

Cu pași mari și lampas dublu, colonelul — brigadier cu stea — despicând valurile mulțimii ce se retrăgea ca Marea Roșie în fața lui Moise, înainta uscat și negru, ca o țigară de foi, să se imbarce pe canoniera Oituz care, lucitoare, fluturând drapelul, se legăna la țarm, cochetă, minusculă, legată de seninul cerului cu un briu dezlinat de fum albăstrui.

Pe bord observă neclintit manevra de plecare, binocla provocător malul opus, cerind detalii. Maiorul, proaspăt la comandă, străin și el de locuri, afirma enormități agravate de colonel cu competență.

— Ce apă este acolo ?

— Marița.

— Sumi Marița ?

— Da, domnule colonel.

Soarele și gravitatea apăsau însă deopotrivă asupra viitorului ghenereal. Pe nesimțite cedă vechilor obiceiuri, scoțind chipiul, deschindu-se la un nasture, la doi și se pomeni alături de maior, așezați ca niște camarazi, fără tunici, la umbra unei foi de cort întinsă pe catarg, discutind pe larg sporirea soldelor, modificând radical legea de înaintare.

Colonelul nu era, desigur, un cărturar : cunoștea regulamentele, dar pe cele vechi, care, se știe, se bat în cap cu cele noi, chemat să le aplice. Gradele le luase rusește iar din însușirile militare poseda numai

ceea ce s-a obișnuit a se numi în ostire „ochiul cîmpului”. Războiul devenind însă subteran, ochiul cîmpului nu-i servea la nimic.

Venea la inspecții protocolare, ostil, pornit să găsească toate relele, și sfârșea prin a se declara satisfăcut, tratînd ofițerii cu o familiaritate fără rezervă : „Bine, Costache, foarte bine ! sunt mulțumit...”

Colonelul avea o pelerină italiană și o calitate mare : era foarte corect, o recunoștea singur, și un mic cusur, afirmau camarazii, foarte zgîrcit : însușiri care, frecîndu-se, se temperau, făcîndu-l — ca pe noi toți — sensibil la atențiuni delicate.

— Ce mîncăm, Costache ?

— Vă e foame ?

— De, măi băiete, apa cam subțiază... simt așa, un fel de melancolie la stomac...

— Numai decît... Gata, timonier ?

— Gata, don'major !

— Gata, domnule colonel.

— Ce, e gata ?!... Bravo, dom'le !...

— Ce ne dai ?... astea-s icre ?

— Icre negre.

— Cu cît le luași ?

— Patruzeci de lei kilogramul.

— Mai mult, don'maior...

— Taci mă, ce știi tu !... Or fi la București ; la noi pe Dunăre, un bacșiș acolo...

— Zău ?... Fă-mi și mie rost, mă băiete, poți ?

— Cum să nu.

— Mă rog ție, nu uita. Nu de mult, un kilogram, că-s numai eu și nevasta... Stăi, să-ți dau și banii. Nevasta și noaptea s-o scoli din somn să-i dai icre... Poftim patruzeci de lei...

— Lăsați...

— Nu, ca să fiu sigur... Scrie ici, am primit de la domnul colonel...

— ...Ghenereal...

— Las', scrie tu ce zic eu. Iscălește... așa !... Acum n-o să ai încotro.

— Serviți-vă.
 — Conopidă?!... Uite al dracului!... Măă!... Păi voi trăiți bine, mă Costache!... Ce, și șampanie?... Ei, las' la dracu, pin-aci! Nu destupa, mă!
 — Lăsați să destupe.
 — Să nu destupe.
 — Destup-o, dom'le.
 — Prea mult! La ce-ai destupat-o, măgarule?... Am să te bag la carceră! Zău, nu trebuia, tu știi că eu...
 — Nu vă speriați, cinci lei sticla.
 — Parol?
 — De contrabandă.
 — Păi așa spune, dom'le!... Toarnă, băiete! Să-mi bei și mie 20 de sticle. Stăi să-ți dau banii.
 — Lăsați...
 — Nu, poftim. *Le bon con fon bo ami*¹... iscălește colea... Cafea este?
 — Avem.
 — Adă cafeaua, că eu o să mă trîntesc puțin. Așa m-am deprins, dorm de cînd eram mic... ce-am de plată?
 — Nimic.
 — Nu se poate.
 — Dom'le ghenereal.
 — Nu primesc.
 — Vă rog.
 — Ascultă, Costache...
 — Mă ofensați.
 — De ce nu vrei tu s-o luăm pe nemțește, brudenșaf?
 — Nu.
 — Bine, mă Costache, dacă zici tu... Să trăiești, vin' să te pup! Totdeauna ai fost băiat bun, te știu din școală... Trebuie să-ți vie și ție rîndul la avansare... Lasă mă, cu mine se-mpacă toată lumea. Spune sincer — nu c-am să fiu eu ghenereal, suntem doar între patru ochi — nu sunt eu un băiat bun?

¹ deformarea expresiei franceze — les bons comptes font les bons amis : socotelile corecte întrețin bunele legături prietenești.

— Domnule ghenereal, omi ca dumneavoastră...
 — Ce zic băieții de mine?
 — Bine, ce pot să zică?
 — Eu n-am făcut rău la nimeni, mă... Sunt exigent, vorba ăluia, c-așa-i brânza, da' n-am dat o pedeapsă și nici nu cred... Adică stăi, ce să-ți spui... Să vedem, nu știu. Nu putem angaja viitorul, nu-i așa, Costache?... La revedere! Unde mă culc?
 — Pofțiți jos.
 — Tu nu te culci?
 — Nu, c-am ajuns la Corabia.
 — Așa e, hai sus. Uite, dom'le, repede a mers. Nici nu credeam! Ce are unchișul ăla?
 — Rațe.
 — Ce ceri pe rațe, moșule?
 — D-apoi dă, eu știu ce să cer... Dumneavoastră ce dați?
 — Eu mă tocmesc; cit spui dumneata?
 — O sută de lei.
 — Măă, nu ție-e rușine, moșule?
 — Nu mi-e rușine, că le-am hrănit cu boabe. Plătim o sută treizeci de lei dubla la negustor.
 — E scump, moșule...
 — Scump zic și eu, da' iaca s-a făcut zece lei litrul de gază...
 — Scumpe, scumpe...
 — Nu le lua dacă-s scumpe.
 — Lasă-le mai ieftin, moșule. Dumnealui e don' ghenereal.
 — Să fie sănătos!... Am și eu un ficior în armată, ați fi auzit poate de el... Marin al lui Simion Potloagă, din paispe antilerie...
 — Bun, lasă, bravo! Ei, ce zici, iau rațele?
 — Le bei, dacă dai.
 — Cit?
 — Așa cum am spus.
 — Citii?!...
 — Lăsați, don' ghenereal, se poate?... E din sectorul meu. Adă rațele, mă!

— Nu le dau, nu.
 — Lasă...
 — Nu le dau.
 — Ia mina, nu fi nerod!
 — Așa merge?
 — E pentru don' ghenereal, prostule!
 — Mai pune dar zece lei.
 — Nu mai pun nici un crețar... Sunt slabe moarte.
 — Slabe, că ouă. Nici să le tăiați, că e păcat... Sunt d-ălea turcești, ouă în fiecare zi.

— Zău?
 — Păi... Le-ați luat ieftin, ca la armată, da' nu-i nimica... V-ați îndura poate și ați da drumul băiatului, c-atita mai am... Al mare a murit pe front... Zi, nu mai pui zece lei, hai?... Atunci să le mîncați sănătoși, da' eu așa zic, să nu le tăiați, că-i păcat. Era bine să-mi mai fi dat barim de-o țuică, că-s bătrîn, nu mai am putere... Să fiu mai tînăr...

Călătoria era lungă. Înaintau încet, inspectînd frontiera, rupînd monotonia drumului cu partide nenumărate de table jucate pe cîte cinci lei cu banii alături de cutie: hirtii jerpelitate ce se odihneau între două schimburi, tescuite c-o piatră, să nu le zboare vîntul.

A doua zi, ghenerealul, ascunzînd o nerăbdare interesată sub o indiferență britanică, propuse maiorului o recunoaștere.

— Ce-ți fac rațele? Hai să vedem ce ispravă au făcut dumnealor... Au ouat rațele, timonier?

— Trăiți, don' colonel, n-a ouat.
 — Cum n-au ouat, mă ticălosule...
 — N-a ouat, să trăiți.
 — Să știi, maiorule, c-au mîncat ouăle... Țștia sunt niște tilhari, să ai ochii pe ei. Nu e vorba de un ou: admite că l-a făcut și l-a spart... S-a dus, moașă-sa pe gheață... Dar să nu te prostescă, să se creadă mai deștepți.

Tot restul zilei, colonelul se plimbă fără chef. Nu jucă table și se retrase devreme, fără civilitățile de rigoare, în cabina sa. Ingrijorat, maiorul întruni echi-

pajul compus, pe lingă timonier, care îndeplinea rolul unei femei la toate, dintr-un soldat mecanic și două ordonanțe și le ținu la pupă, în secret, o cuvîntare ale cărei șoaapte se pierdură în întuneric, printre sălciile noduroase indoite de vînt.

În dimineața următoare, ordonanța anunță yesel, pe cînd ajută stăpinului să se îmbrace:

— Trăiți, don' ghenereal, a ouat rațele!
 — Zău, mă?
 — Amîndouă.
 — Bravo! Mă miram și eu, unde sunt ouăle?
 — Nu le-am luat. Ziceam că să le vedeți și dumneavoastră.

— Așa?... Bine, merg. Auziși, maiorule?... Bună dimineața! Au ouat rațele... Cum ai dormit?... Zice c-au ouat amîndouă... Vorba e ce ne facem de boabe?

— E boabe berechet.
 — Aveți boabe?
 — Pică de la șlepurî.
 — Atunci o să mai cumpăr vreo două perechi și vi le las vouă... Mi le trimiteți la iarnă. Unde sunt rațele?... Ce mă, patru?

— Trăiți, don' ghenereal.
 — Patru ouă, se poate, maiorule?
 — Se poate, domnule ghenereal. Rațe turcești, cu repetiție...

— Curat, vorba ta! Bravo moșului! Se vede că unde n-au ouat ieri.

— Erau obosite.
 — Săracele! Dați-le mîncare... și hai să te fac o tablă.

— Vă pornirăți ca idioții, se-ncruntă maiorul în spatele ghenerealului. Numai timonierul să aibă grijă.

— Nu mai pun nici eu, trăiți, don' maior.
 — Nu fi prost.
 — Mi-e frică, zău mi-e frică.
 — De ce ți-e frică?
 — Amîndouă-s rățoi.

Cum sunt ei...

Pe cîmpul Lefterie, ars de soare, dis-de-dimineață, oamenii sar prin bălării ca lăcustele, se culcă și se ridică, se ridică și se culcă din nou, mereu, la infinit, niciodată „ca fulgerul“, cum pretinde un dop de sergent cu capel particular, care la un semnal cu fluierul, fermecat ca în poveste, îi bagă în pămînt.

- Nu vrei să lucrezi, cămărade?
- Trăiți, don' sergent...
- Nu vrei, hai?
- Trăiți, don'...
- Nu vrei de loc?
- Trăiți...
- De ce nu vrei să lucrezi, mă?
- ...
- Spune mă, de ce nu vrei să lucrezi?
- Trăiți...
- Mă, vrei să lucrezi?
- Vreau...
- Să lucrezi, cămărade!
- Lucrez...
- Să lucrezi, mă cămărade, că dacă nu lucrezi intru-n famelia mă-tii, sfîrși el pe-nfundate, urmărind cu ochii plimbarea plictisită a ofițerului.

Am plecat. Dar cînd aproape de prînz tramvaiul mă aduse din nou la podul Lefterie, cum îl porecli o taxatoare neîngrijită, am dat peste un grup de oameni cu

capelul pe ceafă, aprinși la față, înrouați de nădușeală, opriți în stradă.

- De ce nu cînti, mă?
- Trăiți, don' sergent...
- De ce, mă cămărade?
- Trăiți, don'...
- Spune, mă cămărade, de ce nu vrei să cînti?
- Trăiți...
- Mă, vrei să cînti?

— ...

— Vrei ori nu vrei?

— Domnule sergent, iartă-mă, poate o fi bolnav omul, m-amestecai eu unde nu-mi fierbea oala, recunoscînd împricinații mei de dimineață. Dar n-avusei timp să deslușesc bine răspunsul, care, în vecinătatea bisericii sf. Elefterie luase parcă un miros pronunțat de tămîie. Un ofițer tinăr, neodihnit, un copilandru nălțuț, subțirel, cu plete negre, cu ochii la fel, ras și pudrat cum se cuvine, cu care mă întilneam adesea pe platforma vagonului și care după toată aparența comanda plutonul, întrebă, apropiindu-se încet, blajin ca un frate:

- Ce e cu tine, Voineo? Ești bolnav, te doare ceva?
- Nu, să trăiți, don' sublocotenent, nu sunt bolnav, răspunse pe nerăsuflăte soldatul, uitîndu-se în ochii ofițerului. A venit așeară un om de la noi din sat și mi-a adus veste că a murit mama.

— O, ce mizerie, zise ofițerul, scuturîndu-se cu un gest de compătimire. Apoi, apropiindu-se mai mult, îi puse mina pe umăr și-l întrebă prietenește: Ești din Romanați, nu? Nici eu n-am mamă. Cînd ai tren? Bani ai?... n-ai... Ține un pol... continuă el, după ce se scotoci cu trudă prin buzunare, descoperind pe rînd o corespondență veche, o fotografie ștersă și cîteva țigări mutilate... Ai 8 zile... raportează eu. Astăzi e miercuri?

— Vineri, se grăbi să îndrepte, salutînd scurt, bălînd stropșit din călcîie, sergentul.

— Joi, joi, azi e joi, afirmară oamenii pe întrecute, rîzînd de uluiala gradatului.

— Liniște!... vineri, adică de mîine într-o săptămînă să îi prezent la serviciu. Ne-am înțeles...

— Trăiți, don' sublocotent, pecethui soldatul.

— Oamenii la cazarmă în pas de voie fără cîntare!

Olișterul plecă apoi cu mîinile în buzunare, cu sabia de capul ei, cu țigara în colțul gurii.

Eu îl mincam din ochi, îndreptîndu-mă spre casă la doi-trei pași în urma lui. Cînd să mă despart, la colț, în dreptul cîrciumii „La Vinători“, reprezentată printr-un infanterist holbat de spaimă că stă deasupra ușii în fața unui roșior cu mîini prea scurte, ordonanța ieși în calea stăpinului său și, mergînd alături de el, îi răcni necăjit confidențial la ureche:

— N-a vrut spălătoreasa să ne dea rufele, cîcă să-i ducem banii, i-auzi...

— (viu interesat) Ce-ai făcut la poker, Nae?

— (nepăsător) Am ciupit ceva.

— (vesel) Bravo!... Mult?

— (neglijent) Vreo nouă sute.

— (îngrijat) Te așezi la șămene?

— (superior) Aș!

— (convins) Foarte cuminte!... Dă-mi și mie trei poli. La joc nu ți-aș fi cerut... știi, de ghinion.

— (scurt) N-am.

— (repede) Dă-mi, că m-am curățat de o mie de lei și poate mă refac.

— (retras în găoace) M-am jurat că nu mai dau la nimeni.

— (scai) Dă-mi de cabulă, că tu ești norocos.

— Nu, monșer... la o nevoie... unui prieten... dar ca să joci.

— (slăbind) Atunci dă-mi doi poli să mă duc acasă.

— (logic) Ce să te mai duci acasă după ce te-ai curățat.

— (confidențial) Dă-mi, zău... m-așteaptă nevasta s-o duc la cinematograful. Pe onoarea mea... să fie al dracului cin' te minte.

— (sever) Nu. N-ai idee cît îmi pare de bine cînd vă curățați, tu și Mitică. Jucăți ca niște mazete.

— (fatalist) Cînd nu e noroc...

— (disprețuitor) Ce noroc? Ați îmbătrânit în club și tot proști ați rămas. Șămenul nu se joacă cum îl jucați voi. Eu nu risc un pol pînă nu calculez ce are să se întîmple cu el. Pun un pol, las paroli; dacă bat, merg cu inițiala și iar paroli. Cum am făcut o sută, două de lei, adio și n-ai cuvînte.

— (fript) Dă-mi barim un pol de trăsură.

— (capabil)... pe urmă, la joc trebuie să fii și puțin *psicologic*... Să nu-ți scape bancherul din ochi... să-i studiezi toate mișcările...

— (resemnat) Fugi, frate, e norocul!

— (doctoral) Nu e norocul, dom'le. Din momentul ce ai făcut bancul, o luptă de șarlatanie se angajează între dumneata și bancher. Trebuie să-i observi toate mișcările: cum ia cartea, cum o filează, cum se pronunță și să urmărești seria de pontă.

— (disperat) Ascultă, Nae, nu îți măgar... dă-mi zece lei, că ți-i dau imediat, pe onoarea mea... ce, nu ți-e rușine?

— (apropiindu-se de joc) Eu pariez cu tine că numai după cum pronunță bancherul „dau“, „dau carte“, sau „carte dau“, că altfel n-are cum, eu știu la sigur ce puncte are.

— Fugi, frate.

— Nu mă-nșel niciodată... absolut niciodată.

— (pierzînd orice nădejde) Zi mai bine să ne aducă cîte un sprîț și o bucată de brînză... Tu nu măninci nimic? Mie mi s-a făcut foame al dracului.

— (pasionat cu ochii la joc) Stai că măninci la mine.

— Cum o să merg tocmai la Făgădău... ce, îți bați joc de mine?!

— (transfigurat) Taci... serie de pontă, uite să vezi... cît e la banc?

— (crupierul impasibil) Două mii șase.

— (hotărît de moarte) Banco!

— (crupierul impasibil) Nouă la banc!

— (injectat) Stai, domnule crupier... nu te pronunța dumneata. Ori atunci băgați-ne și mîna în

buzunar, luați-ne tot, că așa merge aici, pe jăcmă-neală.

— (crupierul impasibil) Ce s-aștept, domnule Nae... ați cerut bancul.

— (gata să plîngă) S-aștepți, domnule, poate am de gînd să iau pe cineva.

— (prietenui satisfăcut) Să iei pe Davila din pe-rete... fire-ai al dracului de timpit să fii!

Bolocan

Căpitanul Grigore, uscat, negru și zbanghiu, era cel mai strașnic frontavoi din tot cuprinsul corpului I de armată. El comanda defilările, prezenta batalionul la inspecția generală și numai el era în stare să primească, chiar din prima zi, recruții regimentului și să cutremure pământul în marșuri de paradă: sus, sus, rap, rap!... Și oamenii încordați, înspăimintați, mițați de la spate de gradații care-i loveau cu ceatlăile peste pulpe, înaintau ca niște somnambuli, ridicau și trînteau opinca de li se cutremurau obraji, apropiindu-se sau depărtându-se în tacturi surde, păstrînd, prin minuni de echilibru, capelele pe vârful capului.

Sus, pe culmea care mărginea cîmpul de instrucție întins ca o moșie boierească, se profila în scăpătatul soarelui soldatul Bolocan, înfipt ca un semnal topografic, purtînd pătura, cearceaful și gamela, așteptînd pe căpitanul Grigore să meargă la scăldat.

De cînd fusese grad inferior și pînă astăzi, căpitanul Grigore, nici după ce se însurase și era în vizită cu colonelul și cu Zambulatos, cel mai bogat arendaș de prin împrejurimi, nu-și schimbase programul.

Astăzi, după o zi de căldură copleșitoare, cu picioarele fripte de dogoreala nisipului încins de arșiță, istovit de comenzi sălbătice, cu chipiul pe

ceafă și descheiat la bluză, se cobora la Dunăre, însoțit la doi-trei pași de Bolocan, cel mai chipeș, dar cel mai prost soldat din companie, după părerea generalului.

Căpitanul Grigore nu știa să înoate; îi era chiar frică de apă.

Pe malul Dunării, ce-și călătorea apele încrețite spre adîncuri depărtate, Bolocan îl freca cu nisip pînă i se roșea pielea, îl săpunea din belșug, apoi, urcat pe un trunchi de salcie bătrînă, scorburoasă, îi turna în cap gamela cu apă, iar căpitanul se limezea cu respirația tăiată de strigăte neînțelese.

Bolocan, așezat în genunchi, curăța și ștergea apoi cu îngrijire picioarele noduroase ale căpitanului; în timp ce el, în cămașă și izmene albe care contrastau grozav cu fața lui făciunită, își sucea țigara din tabachera de carton lăcuit, ornată cu chipul țarului.

După baie, căpitanul urca agale, pentru a nu se încălzi, malul escarpat al Dunării și, ajuns la companie, se așeza la masă, în grădinița împrejmuită cu porumb și floarea soarelui pentru care meritase elogiile corpului de armată.

Simultan, din două direcții diferite, se prezentau bucătarul și băiatul de la cantină: unul cu o gamelă sfîrîindă, adusă pe cărămidă, celălalt cu litrul de țuică galbenă.

Căpitanul mîncă tacticos, mestecînd încet, așeza parcă fiecare înghițitură la locul ei, străjuit de Bolocan și de cantinier, pe care îi înjura cu o imparțialitate înduioșătoare.

Niciodată nu s-a întîmplat ca ultima lingură de ciorbă să nu fie însoțită de ultima înghițitură de țuică și plecînd cu chipiul pe ceafă să nu-i cuprindă pe amîndoi într-o ultimă înjurătură.

Eu unul, vă mărturisesc, nu m-am încrezut nici odată în aerul de simplitate al recruților. În cazarmă, fiecare se învîrtește pentru a trăi mai bine, pentru a se feri de primejdiile care circula nevăzute în aer

și cad ca din senin pe capul oamenilor. Cei cu dare de mină se apără împărțind plocoane bogate; ceilalți rabdă și, când nu mai pot răbda, dezertează.

Sunt însă și mijloace de apărare viclene, care se transmit ca un cuvânt de ordine din contingent în contingent.

Cum au observat soldații că în cazarmă numai proștii trăiesc bine, nu știu. Fapt e, că foarte mulți recruți se fac că nu pricep nimic și, cu timpul, după ce au rezistat tuturor metodelor de educațiune și de convingere contondentă, sunt scutiți de orice serviciu. „Dați-mi un soldat deștept“... cer superiorii și, desigur, nu se gîndește nimeni să le dea un Bolocan.

Sufletul recrutului n-avea însă secrete pentru căpitanul Grigore, care fusese și el soldat bătut și înjurat pe vremea lui și întrebuițase desigur aceleași mijloace de apărare, nici el nu știa de unde. Înțelesese perfect de bine pe Bolocan, pe care îl luase sub protecția sa, pentru amorul artei, răsplătindu-i cu o palmă veselă, fulgerătoare, orice serviciu. Incolo, Bolocan trăia bine; prostia îi reușise. Trecea în companie de „omul lui don' căpitan“; nimeni altul nu se mai atîngea de el. Era scutit de planton, de gardă, de instrucție și lua de regulă două porții de carne.

Aproape de liberare, Bolocan și-a dat arama pe față. N-am văzut ființă să se răzbune și să guste finețea răzbunării cu mai multă conștiință decît acest om batjocorit atîta vreme.

Era în ziua mare, solemnă, temută, a inspecției de toamnă. Generalul bolnăvicios, posomorît, de o severitate excesivă, înainta arțăgos, criticînd tot, fără nici o considerație pentru smerenția tuturor, fără atenție pentru oameni, fără nici o privire binevoitoare pentru cearceafurile albe, pentru dășumelele frecate cu atîta trudă în zorii zilei. Deodată se oprește în fața lui Bolocan și, arătîndu-i patronul regimentului — icoana sf. Ioan Botezătorul, care

toarnă de sus apă în capul lui Isus gol, în mijlocul gîrlei — îl întrebă cu strășnicie în timp ce suita grămădită fără respirație la spatele lui îi făcea semne desperate:

— Ce închipuie tabloul ăla, băiatule?

— Să trăiți, don' ghenear, e don' căpitan Grigore cînd face baie la Dunăre, răspunse Bolocan cu o licărire de inteligență, care se stinse repede.

Dureri mărunte

Generalul X, fost multă vreme atașat militar la Paris, luase de curînd comanda unei divizii pe Dunăre. Înalt, fin, cu ochii prolonzi, cu păr cărunț, noul comandant cucerise pe toată lumea prin apăsăturile sale distinse.

Era sufletul „causeriilor” de salon, susținînd cu însuflețire, apărînd pas cu pas cu gesturi lenese, blazate, teorii ușor paradoxale asupra amorului, artei, literaturii, care distrau societatea, dispunînd-o la spirite fericite și glume vesele. Nu se petrecea fără el. Era invitat pretutindeni. Vădulele — toate de război — îl urmăreau cu priviri incendiare, îl ispiteau cu rîsuri scurte, provocatoare. În calea lui, duduile, roșindu-se, suspinau discret... știindu-l neînsurat, de se auzea pînă la mansardă, în fine toți cei căsătoriți făcuseră din el amic al casei. Apoi prietenii observară treptat că generalul, care lua masa la popotă și locuia la comandament, se arăta din ce în ce mai rar, pierduse culorile și bunele sale dispozițiuni, se plimba descoperit, agitat, pe aleile lăturalnice, monologînd cu gesturi ciudate, ce spintecau aerul ca niște lovituri de sabie. Se zvonise chiar că în serviciu era acum de o violență extremă. Nu mai primea audiențe, brusca ofițerii, repezea ordonanțele, nimeni nu știa ce vrea, deși se căzneau toți să-l înțeleagă și n-ar fi îndrăznit nici unul să-l contrazică.

— Cine a fost Cristos? întrebă el pe un colonel, greu avansat la vechime, ce se prezentase în afaceri urgente de serviciu.

— Fiul...

— ...nimănui... un farsor.

— Adevărat, aici aveți dreptate.

— Cel mai mare filosof, colonele, mă-nțelegi?

— Foarte învățat, asta-i adevărat.

— Lasă-mă... lăsați-mă... ia-ți hîrțiile, răcnî generalul trîntind cu pumnul în masă, stropindu-se de cerneală, spre marea mirare a unei doamne, de o eleganță sobră, de o frumusețe netăgăduită care, apărută în cadrul ușii pe neașteptate, îl întrebă blîndă, îndurerată ca o madonă:

— Georges, scumpul meu, ce ai?

— Emma... tu? tu aici? O, ce fericire! Doamne, ce bine c-ai venit. Ia-mă... nu mă lăsa!

— Dar ce ai tu?... Te simți bolnav? continuă ea, apropiindu-se îngrijată, privindu-l cu pasiune.

— Nu, dragă... sunt... să fugim... Dacă mai stau, înnebunesc. Mă crezi?

— Dar ce ai, ce simți, și se porni sfioasă să plîngă, lipindu-se de dînsul.

— Să fugim, îți spun... De șase luni de zile de cînd comand divizia nu mă contrazice nimeni.

— Vai, cît m-am speriat... Dar de ce te superi? Eu cred că trebuie să fie foarte comod, exclamă ea liniștită, rîzînd cu ochii umezi.

— Comod? bravo! Dar înțelegi tu ce înseamnă să ai zilnic a face cu resemnații care aștern sugativă și aprobă orice enormitate? Ioane!

— Ordinați!...

— Adă culărul. Și, hotărît de moarte, aruncă, grămădind la întîmplare în lada deschisă în mijlocul odăii, cărți, haine și bibelouri.

Peste cîteva zile, prietenii aflară din jurnale de-misia generalului, pe care toți îl credeau ticnit.

Pricopsitul

Ministerul Toleranței, înființat într-o noapte, s-a instalat în pripă într-o casă de raport găsită la repezeală. Unsprezece fotoliuri virgine așteptau cu brațele deschise în fața birourilor, ce răspindeau încă miros de terebentină, pe directorii celor 11 direcțiuni înființate deocamdată, după cum arată oficioasele guvernului.

La mijlocul catului întii, cu un rând de ferestre largi ce dau în stradă, se află apartamentul noului ministru: opt camere cu mobile abia cumpărate, ce așteptau resemnate ca simetria implacabilă să le hotărăască un loc oficial în spațiu.

În cămașă națională, cu o chelie matură și o burtă silitoare, glumind cu servitoarea — moldo-veancă veșnic îmbodolită, adusă din locul natal — ministrul, flăcău tomnatic, muiat puțin pe genunchi, se bărbieră într-o oglindă atârnată de mînerul ferestrei.

— Ei, Catinco, ai mai văzut tu așa ministru?

— N-am mai văzut, conașule!

— Da' ce zici, mă prinde?

— Cum să nu te prindă, păcatele mele!

— Ține de curea... mai sus! Ai vrea tu să fii ministru?

— Doamne, conașule, cum îți vine matală să glumești... Să fii mata sănătos, eu — oftă ea din adânc

— m-oi face ministru pe ceea lume.

În waterproof, cu caschetă și ochelari de turist, încercînd să răscumpere printr-o ținută gravă banalitatea costumului, ministrul era gata să iasă, cînd o frișcă de femeie, în ciorapi de mătase, cu buzele carminate și cu pălăria înfundată pe ochi, căzînd ca un bolid, se prinse de gîtul său, agitînd în aer un drac de pantofior lucios și negru ca un pui de arab. La drept vorbind, ministrul scurt pe picioare nu se prea cutremurase de focul sărutării, prelungită cu artă, atîta cît să-i iasă ochii din cap.

— Fă-mă de-a-ntîia, îi șopti ea galeș, cu ochi perverși, după ce-l lăsă să-și tragă sufletul.

— Dar bine, dragă, abia te-am numit... Nu se poate... la noi este o ordine... nu merge așa... avem principii... încercă el s-o convingă cu respirația înțetăiată, desfăcîndu-i brațele.

— Zit!...

Și, repezindu-se din nou, îl mușcă de obraz cu furie, apoi, aruncîndu-i cascheta și ochelarii cît colo, dezbrăcîndu-l ca pe un copil, îl împinse pe patul răvășit și prinse a-l săruta la împlinire pe ochi, pe nas, pe bărbie, făcîndu-l să treacă prin toate culorile curcubeului.

Tilly era așa de grăbită să înainteze, încît biata Catinca, dosind cu rușine nu știu ce sub pestelcă, abia avu timp să părăsească odaia.

Coborîndu-se o oră mai tîrziu din apartamentele sale, fredonînd o arie din *Văduva veselă*, ministrul se opri o clipă la ieșirea din stradă, ca regii care se știu pîndiți de fotografi și, vesel, fericit, încălzit de soare, cu pantalonii o idee mai scurți, strînse mîna șefului de cabinet, un tînar sclivisit care-i luă ghiozdanul, dînd mai multă importanță misiunii sale decît deferență stăpînului. Portarul, om bătrîn, umil și viclean, puse geamantanul la picioarele șoferului și automobilul porni cu o ușoară smucitură, răsturnînd pe ministru pe pernele moi ale cupeului care înainta tăcut, lucitor sub soare, strecurîndu-se cu apeluri stridente de sirenă.

După o călătorie întreruptă la Focșani, vehiculul de dimensiunile unui vagon de lux arse Tecuciul, Birladul, trecu ca o trombă pe strada mică și pustie a Vasluiului, călcă un câine în dreptul băcăniei lui Silberman și înainte ca locuitorii ieșiți la ferestre să vadă cine-i mișălul, dispăru pe barieră, ducând vertiginos pe noul ministru pentru întâia oară, spre Podul Iloaii — moldovenii îi zic Podiloaii — locul său natal.

Locul natal!... Leagănul scumpei noastre copilării. Numai apropiindu-se de el după o lungă despărțire, ministrul se simți o clipă scuturat de păcate, înțelegând abia acum taina paradisului pierdut. Scheletul unui zmeu ce se zbuciuma prizonier în sîrmele de telegraf, livada de unde fura mere sub nasul cucoanei preotese, care îl ocăra, fugărindu-l bătrînește, biserica veche, șindrelită, cu crucea plecată de vînt și vreme, casa primarului pe lingă care trecea cu sfială, foișorul de foc ce i se părea neisprăvit, erau imagini duioase, fermecătoare, sfinte, povestite tainic de moara îmbătrînită și schiloadă ce se învîrtea și astăzi pe dealul Babei, depănînd firul copilăriei sale.

Dar amintirile copilăriei au tîrît se vede în zborul lor limuzina ministerială care, ca prin farmec de poveste, stopă brusc, punînd pe delincvent în fața realității, reprezentată de o mulțime împestrită în haine vechi. La un semnal de năframă fluturată ostentativ de un trepăduș în redingotă, izbucniră urale răgușite întărite cu vrednicie de o bandă de țigani jerpeliți, ce suflau pe întrecute în citeva instrumente turtite, bizar încolăcite, de alamă.

Ministrul, nepregătit, se zăpăci, încercă să se ridice, și ducînd batista la ochi, căzu moale în brațele secretarului, sughițînd zgomotos ca Magdalena la picioarele lui Isus. Apoi, deodată, într-o sforțare eroică, se înălță cu violență și aruncă cu un gest ce cuprindea lumea apostrofa celebră:

— Frrraților!

Mulțimea cu capetele plecate, cucernică ca la Inviere, „amuțise“.

— Frrraților, repetă mai energic ministrul; am plecat de la voi, din mijlocul vostru, de la sînul vostru și mă întorc să vă spun: iată unde am ajuns prin muncă. Munciți și voi, fraților, dacă vreți să ajungeți ca mine. Cine vrea să fie ministru să muncească, cum am muncit eu. Democrația cere muncă. Toată lumea să muncească, să munciți, să muncim cu toții. Astăzi eu sunt puternic și voi slabi, mâine pot să fiu eu slab și voi...

— Nu se poate, nu se poate, ești omul nostru, nu vrem noi.

— Vă mulțumesc, frrraților, voi fi puternic cît veți vrea voi... eu sunt servitorul vostru, spuneți ce vă doare, ce vă lipsește, ce doriți...

— Sărut mîna, conașule... apoi tare am avea nevoie de niște cuie!

— Cuie? n-aveți cuie?... înseamnă, prefectule, un vagon de cuie!

— Și tablă, vă sărutăm mîna!

— Pune și tablă...

— Jamăr, n-avem jamăr, repetă cu încăpăținare un sticlar evreu, bătrîn, în caftan, cu ochii plini de ceață...

— N-aveți geamuri?... înseamnă, prefectule, un vagon de geamuri. Ce mai vreți? Cereți tot, vă dau orice!

— Domnule ministru, grăi subprefectul tușînd pentru a-și drege glasul și dezlipindu-se cu pălăria în mîna de ușa automobilului, locuitorii ar avea mare dorință să aibă un gimnaziu care să poarte numele dumneavoastră...

— Aprob; înseamnă, prefectule, un gimnaziu la Podul Iloaii — hotărî înfrigurat ministrul — casă aveți?

— Este casă!

— N-avem, de unde să avem... ce vorbești, bre omule, dacă nu știi?

— Domnule ministru, de casă am face noi ce-am face, reluă subprefectul, urmărit de mulțimea care îi sorbea vorba din gură. De profesori e mai greu! Nu-i vorbă, pentru partea literară m-aș angaja eu, dar n-avem pentru partea științifică...

— Bun, dumneata pentru partea literară; cine vrea partea științifică?

— Poate farmacistul!...

— Pentru știință e cam greu...

— Înțelegeți-vă între voi... Căutați și pentru partea științifică și trimiteți o delegație la mine, la minister, să dau aprobarea.

A trecut vreme. Nefiind oameni de știință la Podul Iloaii, gimnaziul nu s-a înființat, și chiar subprefectul, care se propusese la început pentru partea literară, optase în cele din urmă pentru catedrele de gimnastică și cînt.

Din vagonul de cuie, podiloienii s-au ales doar cu piroanele tăiate de ministru, la fața locului. Iar sticlearul, fiind bătrîn, n-a putut s-aștepte și a murit cerînd într-un ultim suspin:

— Jamăr!

Jocul de război

(ședință în continuare)

Intr-o cameră vastă, albă, crud luminată de opt ferestre mari, o masă largă, acoperită cu hărți litografice, stă gata să se zdrobească sub povara ofițerilor tolăniți pe ea, citind mașinal cu mintea absentă, localități atît de des repetate fără să mai stirnească același interes: Ionășești, Puțul lui Crăciun, Poiana Fetei...

— Vă aduceți aminte, domnilor, din ședința trecută, începu colonelul, directorul manevrei, că partidul albastru cantonase în seara de la 13 la 14 la sud-est de Ionășești, pe cînd trupele înaintate ale partidului roș atinseseră culmea Cerdacului și, dacă nu mă înșel, ajunsesem cu discuția la împospătarea munițiilor. Să trecem în revistă această importantă chestiune, luînd-o de la capăt. Așa, să ne spună bunăoară domnul sublocotenent Virtosu, cite cartușe are soldatul asupra lui în timp de război?

— Soldatul are în cartușeră...

— Cartu-și-eră, se zice cartușieră, îl corectă cu vădită superioritate colonelul, uitîndu-se la noi cu compătimire.

— Domnule colonel, dați-mi voie, vine dela cartuș...

— Da' ce, eu ți-am spus că vine dela clarinet?

— Nu, dar... cartuș, cartușeră.

— Ce are a face... sări grabnic maiorul în ajutorul colonelului. Zici barbă, bărbier, nu bărber.

— Dar se zice și graniță, grănicer, după cum se spune și menaj, menajeră, deci și cartuş, cartuşeră.

Maiorul şovăi o clipă ca și cind ar fi primit o lovitură în piept, apoi, indignat, cu părul zbirlit, aruncă pe nerăsuflăte :

— Ușă, ușier; cameră, camerier; cură, curier; toate în ier, domnule sublocotenent; cartuş, cartuşieră, pentru că este de partea femeiască și altă dată te rog să fii mai cuviincios și să ascuți, că noi sintem mai bătrini și știm mai multe decit dumneata.

— Domnule maior, nu vă supărați, este părerea mea.

— Nu merge pe păreri, nu ești de capul dumitale. Teprindeți-vă să vorbiți rominește, că-i frumoasă și limba rominească, în străinătate...

— Dar mai întâi cartuş nici nu e rominesc...

— Zău? Cine ți-a spus dumitale că nu e rominesc, că eu tot cartuş am auzit de pe cind eram cu cămașa alară din pantaloni. Zi-i dumneata altfel, dacă ești așa de priceput.

— Glonț... da, da, glonț, să știți dumneavoastră, degeaba rideți, domnilor, puteți să rideți cit poștiți... Țăranul nostru...

— Se spune și așa și așa, interveni împăciuitor căpitanul Sprincenatu, a cărui laborioasă carieră expira în april. La 18 Gorj, în 93 se zicea și cartuşeră, nu e rău; dar vorba e, că e mai bine cum spune domnul colonel să se zică cartuşieră, cum se obișnuia în vechime și la 4 vînători, cind comandam compania 4-a pe 87... abia venise prințul... acolo să fi văzut defilare! O mie de oameni, dom'le, pe un rînd, în pas alergător! Da' îi și struneam!

— Domnilor — reluă colonelul — vă rog să mă credeți, vă dau cuvîntul meu de onoare, așa se obișnuiește, așa cere uzul, sint termeni consacrați. Păi ce, ne jucăm de-a baba oarba? Se zice cartuş, cartuşieră. Să nu spuneți altfel, că vă faceți de ris; o să ridă lumea de noi. Stați... continuă el mai energic, cu fața luminată de o idee nouă, hotărîndu-se, pentru a risipi

îndoiala, să recurgă la un arbitraj. Să ne spună domnul sublocotenent Onci... Oncio... Onciolac. Onciolac te cheamă, nu?

— Onofrei Dumitru...

— Da, da, așa, știam eu. Spune-ne dumneata, că dumneata cunoști mai bine regulile. Cum e corect gramatical să se zică, car-tu-și-eră, sau car-tu-șe-ră, cum pretinde dumnealui?...

Și rămase cu capul într-o parte, privind cu coada ochiului, trăgînd cu urechea, așteptînd triumfător, în poziția prepelicarului care a stîrnit vînatul, răspunsul ofițerului.

— La noi se zice cartuşelă, lămuri înălțîndu-se mereu, nevinovat și cu smerenie, arbitru Onofrei Dumitru, ofițer de rezervă, învățător din satul Popinzălești, chemat de cîteva luni în activitate.

O carieră

Căpitanul Drăgoi era foarte considerat printre ofițeri. Trecuse prin toată filiera încercărilor grele. Din grad inferior, înaintase sublocotenent, în regimentul unui colonel cu fete multe, care se uscau răvășite de doruri ascunse. Drăgoi, lecor de țaran, mirosind sărăcia, n-a cerut pe nici una din ele și, lucru extraordinar, n-a pățimit nimic de pe urma acestei necuviințe. Avea, e drept, o oarecare experiență. Îi rămăsese filosofia simplă a recrutului care zîmbește idiot în fața amestecului repetat al șefilor în nașterile familiei sale. Oricite fete ar avea un colonel, nu rezistă acestei calități cînd are ambiție și vrea să ajungă brigadier. Comandantul lui Drăgoi era foarte ambițios. Se resemna, deci, pentru a înainta la alegere, să se folosească de Drăgoi numai ca subaltern, rămînd să-și mărite demozelele la vechime.

Ajutorul, ambițios și el, era totdeauna de părerea șefului și foarte matinal. Cu toate acestea, n-a reușit niciodată să vie la cazarmă înaintea lui Drăgoi, pe care îl surprindea în zorii zilei, udînd cu mina lui ceapa din grădina regimentului. De asemenea, nu o dată s-a întimplat ca ducîndu-se să-și vadă iapa, colonelul să dea peste Drăgoi pietruind șosele, sau în picioare cu barda în mină, acoperind grajdul.

— Bun ofițer, hotări colonelul.

— Bun, întări ajutorul.

— Gospodar.

— Teribil.

În urma acestui dialog, viitorul lui Drăgoi se anunța strălucit. Avansat locotenent în mod excepțional, fu numit ofițer cu aprovizionarea, sarcina cea mai onorabilă din corp, piatra de încercare a viitoarelor genii militare. În această calitate a dat toată măsura priceperii sale. Țin minte că în iarna aceea nimerise o varză!... dar ce nu pusese într-însa: foi de stejar să nu se moaie, hrean să înțepe la limbă, porumb să se îngălbenească, cărbuni stinși să-i limpezească zeama... și știți cit a costat? Nimica toată: cinci parale bucata una peste alta, cărată cu carele lor de oamenii regimentului, în schimbul citorva zile de permisie. Tot sedeau ei degeaba în cazarmă!...

— Ia vezi, musiu Drăgoi, să nu cumva să mă lași fără varză de iarnă, că te string de git... îi zicea cite o cucoană privindu-l gales.

De asta tocmai se ferea el ca de foc. Și cum multe ar fi fost gata să-l stringă de git, căci pe atunci nu era urit hoțul, le-a purtat de grije socotindu-le pe toate în efectivul regimentului.

Din ofițerii însurați nici unul n-a pus varză în anul acela; ba chiar, nu arareori, cite o slujnicuță a d-lui „Cutare” răsărea în fața porții, cu o oală sub pestelcă și aștepta pe ofițer, nătingă cu ochii în jos, tachinînd cu piciorul desculț o frunză uscată, roșindu-se la trecerea fiecărui soldat, prefăcîndu-se că îi e rușine, așa cum cere regula bunei cuviințe în clasa de jos.

Colonelul își făcuse obicei; venea la cazarmă pe jos, încet, alene cu două rînduri de pelerine, se ducea la grajd, ocolea curtea, făcea aceleași observații și apoi, cu conștiința curată, se îndrepta, urmat de ajutor, de ofițerul de serviciu și de aghiotantul regimentului, spre beciul aprovizionării, unde îl întâmpina locotenentul Drăgoi. Aici, nimeni nu putea să zică decît: halal gospodărie! Morcovi îngropați în rînduri; snopi de praz, cu cozile tăiate la sfîrșit; pămînt galben proaspăt întins întotdeauna, iar la rînd, așe-

zate ca pentru incendiu, șasesprezece butoaie cu varză. de te suiai pe scaun ca să te uiți în ele.

— Ei, ia dă-ne, domnule, cite o șampanie de-a dumitale, să vedem cum se ține.

În beci era călduț. Aci se luau deciziunile ce aveau să orienteze regimentul, se schițau programe, se decidea după lungi dezbateri transformarea mantalelor vechi în pantaloni noi pentru recruți.

— Pe săptămîna viitoare o să începem alt butoi, zise Drăgoi oftînd, ca și cum faptul acesta l-ar fi costat foarte mult.

Și, îndoit în unghi, prezenta colonelului un pahar de zeamă profirie, deasupra căreia fierbeau stropii, curat ca în șampanie.

— Cam repede s-a isprăvit; ai mers cam repede, zise grav și îngrijat colonelul.

— Da' nu se poate, domnule, interveni ajutorul. Mă rog, noi am început butoiul... să vedem... Cînd am început noi butoiul?

— Marți... ba nu... luni.

— L-am început chiar sîmbătă, în ziua de Sft. Nicolae, afirmă aghiotantul.

— Așa, tocmai ce voiam să zic eu, reluă tușînd fără nevoie ajutorul. Cite verze au fost în butoi?

— Țsta e butoiul A. Și, scoțînd un carnet din buzunar, Drăgoi citi precis, sub ochii aprobatori ai colonelului: ...Butoiul A, una sută optzeci și șase verze mari, treizeci și două verze roșii și cinci kilograme sare...

— Domnule colonel, propuse ajutorul, eu cred că ar fi bine să numărăm verzele, să facem un tablou și să dăm prin ordin la raport zilele de varză și numărul bucăților, ca să putem stabili un control.

— Bun, dar cum facem să numărăm atîta varză?

— Apoi n-avem de numărat decît ce a rămas în butoiul A; celelalte sunt neîncepute și ofițerul știe ce are în ele.

— Bun, dar vorba e unde o deșertăm... eu zic s-o punem pe sacii ăia scuturați bine...

— Nu faceți nimic, că sunt de var și apoi se ădă; mai bine o deșertăm în hîrdaie, zise aghiotantul cu autoritatea servitorului care se știe indispensabil.

— Tocmai la ce mă gindeam eu, zise maiorul tușînd din nou.

Se aduse hîrdăul și se procedă la operație.

Ridicați pe ce găsiră în mijlocul butoiului, toți băgară mîinile în el, plini de zel în fața colonelului, care gusta acum pe îndelete al doilea pahar de șampanică.

— Ia uitați-vă dumneavoastră, probă de varză... zise mindru ajutorul, prezentînd-o colonelului, care fiind mai în lumină, se slîrși, zărînd între degetele maiorului un șobolan tăbăcit ca o levretă.

Se împrăștiară, otrăviți, care încotro.

Locotenentul Drăgoi, recunoștea singur, nu pățise așa rușine de cînd era om de încredere în regiment.

Colonelul fu însă deplin convins că n-a făcut-o cu precugetare. Să fi fost altul... de... Atît doar i-a zis cînd i-a citit elogiile în baza cărora îl propunea la avansarea excepțională:

— Trebuia să controlezi mai adînc...

— Lasă, Drăgoi, că ești cam vinovat, întări ajutorul; de o lună de zile de cînd urma domnul colonel cura...

— Fugi... nu-mi aduce aminte, se rugă colonelul scuturîndu-se.

În primăvara următoare, locotenentul Drăgoi avansă căpitan și, după două luni, luă casieria în primire.

În odaia albă, mică, tăiată în două de un grilaj de lemn văpsit în gri, Drăgoi prezida la destinele regimentului, de trei ani de zile în această calitate; știe tot, cunoaște tot, nu-l surprinde nimic. Răspunsurile ce da la relațiile cerute de divizie și uneori direct de corpul de armată și chiar de Minister erau adevărate capodopere de pledoarie advocătească.

Avea totdeauna o porțiță de scăpare. Iar în cazuri mai delicate, complica corespondența referindu-se la no... și no... din... și din... că arareori avea cineva curajul s-o ducă până la capăt. În acest timp, lucrurile se îndreptau de la sine sau prin prieteni. Desigur numai întâmplarea făcuse ca la fiecare autoritate să aibă cîte unul — pus parcă cu mina — acolo unde de obicei se înecă cererile și rapoartele regimentelor. Avea și el în schimb — ce-i dreptul — pentru ei, atențiuni delicate: așa, de pildă, celor din Minister le trimetea pescării și icre negre în gheață; generalilor le orna masa cu fel de fel de sălbăticiuni de munte și de pădure, de cîmp și de baltă, căci trebuie să știți că Drăgoi era un vînător neîntrecut.

Față de cei mai mărunței, mai rar, e drept, din pricina serviciului — dar și cînd îi prindea întâmplător undeva, pe la aperitive, îi-i răsucea urit de tot.

Coloneii aveau în el o încredere oarbă. Cînd se mutau din regiment, la prima mișcare în armată, și-l dădeau în primire ca pe o mobilă bătrinească, o bijuterie sau un portret de familie.

Cu camarazii trăia bine. Avea mai ales o slăbiciune pronunțată pentru ofițerii destrăbalați în cheltuieli, pe care îi administra ca pe niște minori, ținîndu-le o contabilitate foarte complicată. El le achita ratele, le reînnoia abonamentele, le plătea datoriile, găsea chiar pentru cel mai încurcat, care n-avea nimic de primit, o piesă de consolare la plata soldelor. Băieții îl iubeau nevoie mare. La cafenea îi ofereau cafele, pe întrecute; la berărie țiri prăjiți și bere il așteptau, la orice masă s-ar fi așezat printre ei. Și el le primea toate, cu atîta resemnare, cu atîta abnegație, încît de piatră să fi fost și nu puteai să nu te simți obligat pentru viitor.

Dovezile de dragoste curgeau din toate părțile. Uneori rîdea el singur: se pomenea de ziua onomastică sau de Anul nou cu șase țigarete de chilibar curat, toate cu monogramă. „Așa — ne spunea el rîzînd cu poftă — s-a întîmplat unei verișoare de ale mele: a primit ca dar de nuntă din partea rudelor și prietene-

lor sale, nu mai puțin de 12 duzini de cești... De atunci, adăugă el, eu mai bine întreb... nu-i rușine... tot banul ăla îl cheltuiesc; de ce să nu-i fac plăcere complectă, mă-nțelegi?”

Un singur lucru îi făcea plăcere complectă, în orice cantitate: tutun de lux și în cutii mari. Și nu era ofițer care să nu țină seama de slăbiciunea casierului, cînd lua cîte un scont... Dar de la el, căci în casă nu era nici un ban.

— Domnule căpitan, am o chitanță de 40 lei.

— Ad-o-ncoă; dar nu prea am mărunte... să vedem... Și căuta între hirtii, aduna din cutiile casei de fier, se scotocea în portofel și abia aduna omul 35 lei. N-am decît 35; fugi... să vii miine...

— Domnule căpitan... vă rog foarte mult... dați-mi cît aveți...

— Na, mă băiete, dar să știi că mi-ai luat tot mărunțișul; n-am să pot face nici o plată... dar fiindecă ești tu...

— Să trăiți...

Și era așa de bun omul, că aproape totdeauna rămînea fără mărunțiș.

În raporturile sale cu furnizorii era, în adevăr, de admirat. Îi poțea să șadă cu o prietenie atît de autoritară, că toți rămîneau în picioare lingă ușă. Singur măcelarul, purtînd lanț gros de aur și inele masive, se așeza pe scaun, cu miinile roșii, unsuroase, puse pe genunchi, așteptînd cu răbdare îngerească în dreptul ferestrei la o distanță convenabilă de d-l casier, să i se achite bonurile.

Două cești goale — una pe colțul biroului, alta pe marginea ferestrei pline de drojdii și mucuri de țigări — trădau singure temeinicia unui hatir, care înălța pe măcelar în stima celorlalți furnizori.

Căpitanului nu-i scăpa cont nevămuît, anticipînd reținerile de baluri, loterii, subscripții de monumente etc.

— Se dă? te am sigur, nu mai alerg să te caut —
le spunea el — nu se dă? atunci facem un fond de
rezervă.

Cu toată simplitatea lucrului, se întâmplau uneori
încurcături, nu-i vorba, bunăoară ca unul să plătească
de două ori; dar asta n-are a face... alătea câte are omul
pe cap... De fier să fie cineva... Cu ordine și răbdare,
căpitanul Drăgoi își făcu cu timpul, din economiile
sale, o rezervă destul de frumușică, la Banca „Zborul”
din localitate.

„...Merită să înainteze la gradul de maior...” slirșeau
toate notele elogioase din memoriul său. Această apreciere
atât de des repetată convinse în fine pe căpitanul
Drăgoi că nu trebuie să mai întârzie un moment de
a se pune la dispoziția regelui, pentru conducerea
marilor unități.

Din primăvară și pînă în toamnă s-a preparat pe
capete. A luat parte la două marșuri cu regimentul,
iar la manevrele mari a comandat o dată chiar un
batalion. Simțindu-se destul de tare în partea practică,
Drăgoi se năpusti cu aceeași râvnă pe partea teoretică.
Venea la cancelarie purtînd la subțioară: *Teme tactice*
de Colonel Arghirescu și plin de hotărîri laudă-
bile. Punea cartea pe casa de fier la îndemînă, se dez-
brăca metodic, își freca miinile, răsuca tacticos o
țigară și era gata să înceapă dintr-un moment
într-altul.

Dar parcă era un făcut; tocmai atunci și-aducea
aminte de un ordin urgent al corpului de armată, de
gropurile care trebuiau expediate, și așa, din obișnu-
ință, se îndrepta spre birou și „deschidea prăvălia”,
cum zicea el, scoțînd călimările, creionul roș-albastru,
caietul de însemnări, scrumiera, chibriturile și uitînd
de toate, devotat serviciului, striga:

— Adă corespondența, Calomfirescu...

După cum vedeți, nu era vina lui. De șase luni de
cînd purta cu el *Temele tactice*, vol. I de col. Arghi-

rescu, n-avusese omul parte să-l deschidă măcar o
dată. Ieșind la unu de la cancelarie, pornea din nou
cu cartea la subțioară, promițîndu-și și mai energic
să citească acasă, în liniște, la măsuta lui de brad cu
două sertare, lucrată în regiment.

Dar capul îi era atît de buimăcit de fel de fel de
hirtii rezolvate, de socoteli descumcate că, ducîndu-se
și el ca omul să ia o țuică înainte de masă, nu o dată
i s-a întîmplat să o uite pe teigheaua băcanului sau
pe vreo cutie de pesmeți „Pearson & C-ie”.

— Citești mereu, nu te lași... ce să-i faci?... tre-
buie... fără asta nu se poate, îi zicea băcanul a doua
zi, dîndu-i cartea. Ori mai bine v-o trimis acasă, poate
mai tirguți ceva și vi le trimet odată.

— Nu... nu... ad-o-înceace. De cînd o caut... Cum
mă duc acasă trebuie să mă apuc de citit. De știam
că-i atîta bătaie de cap, drept să-ți spun, nici nu mă
mai gîndeam.

— Aș... se poate... Dumneata mergi la sigur, dom-
nule... Dacă n-ai reuși dumneata... cine o să reu-
șească? Cîți am văzut eu... nici nu se compară și azi
sunt colonei. Era ăla, cum îi zice... Dăscălescu... gine-
rele popei, ăla era, pardon, dator și la ciini, dom'le...
și-a reușit... Nu-i vorba, era tare despre partea nea-
murilor. La urma urmei, la drept vorbind, nu-i vreun
lucru mare cînd te gîndești. Da' se mai adaugă acolo
la leafă. Cit o să primești mai mult?

— Cam vreo sută de lei.

— Taci, frate... Tot e ceva. Eu știam mai puțin.
Vorba e, mare procopseală nu e. Mă crezi dumneata?
Sunt timpuri cînd iau cite 100 de lei într-o zi și nu mă
mișc de loc; șed colea pe scaun. Da-i vorba, ambiția
e mare. Mă rog, dacă n-are omul ambiție, s-a ispră-
vit... Mai punem una?

— Mai pune... Vezi, la asta m-am gîndit și eu,
nene Nae: să-ți treacă toți copiii pe dinaintea... prea
e de tot... Mai la urma urmei ce o să fie? o să cad
și pace...

— Se poate... la gustați din mușchiulețul ăsta.

Și într-adevăr, după cum o să vedeți, nu se putea.

Pe un sfârșit de toamnă ploioasă, la Bălării pe șesul Severinului, căpitanul Drăgoi, comandantul unui detașament mixt, era omul cel mai incurcat din lume.

În fața lui, hotărâți de moarte, stăteau înlemniți și la rând comandanții Cavaleriei, Artileriei și Infanteriei. În lături o comisie de generali, posomorîți, nerăbdători să vadă dispozițiunile de luptă ale candidatului. Înapoi trupe, în fața orizontul și deasupra cerul nemărginit. Nici un semn, nici o speranță. Căpitanul Drăgoi și-ar fi înaintat mai bine demisia decît trupele de atac. Înjura în gîndul său pe reprezentanții armelor surori și comisia de generali care cu ceasul în mînă pîneau cele 10 minute de meditație cerute de marii tacticieni — hai, hai, căpitane... Dacă te-ai gîndi și la război atît de mult... Dușmanul merge, nu te-așteaptă pe dumneata să-ți dai ordinele...

— Sigur, întări cel mai nou general, apăsînd pe ultima silabă.

Pe Drăgoi îl mîncea capul și simțea cum i se ridică părul la ceafă. Un bob de sudoare lunecă pe șira spinării.

— Hai, căpitane, că ne-apucă noaptea...

„Am cu ce trăi, își zicea Drăgoi în sine... ducă-se dracului cu majoria lor cu tot... Ce-mi trebuia mie balamucul ăsta“... Și hotărît să mărturisească că nu știe, se pomeni bilbiînd cu fălcile încleștate cu o voce care nu era a lui :

— Cavaleria înainte... Artileria lingă oi pe dealul din dreapta... Infanteria înapoi...

Fu o ușurare generală. Răsunară comenzi exagerate și galopuri de cai cu chingile pline de noroi. Generalii porniră, depărtîndu-se încet, zgribuliți de frig, prîvind în vag, fără a schimba o vorbă.

Rămas singur, Drăgoi avu mai mult curaj, riscă chiar cîteva observații cu voce tare în spatele generalilor.

— Ocupați creasta... ocupați creasta...

La drept vorbind, nu-și făcea nici o iluzie asupra reușitei sale. Se și consolase aprinzînd o țigară, gîndindu-se că au mai pătît-o și alții. Rămăsese singur. Trupele se împrăștiau mișcate fără scop. În schimb, se scoborise pe lingă artilerie pilcul de oi fumurii care veneau rostogolindu-se la vale, ondulînd ca valurile. Drăgoi tresări cînd ciobanul, clătînd din cap pentru a-și potrivi căciula, îi spuse rezemîndu-se în bită, după ce scuipă lung printre dinți :

— Mută antilera pe dealul celălalt, dinspre răsărit... ascultă-mă pe mine... am îmbătrînit pe locurile astea; ciți au trimis-o acolo unde ai trimis-o dumneata nu s-au mai făcut maiuri... Am fost și la Crăini-cean și la Anverescu...

— Un călăreț... strigă Drăgoi fluierînd disperat, luminat de această inspirație fericită pe care o socotea providențială și, înfrigurat, trimise artileriei ordine să se mute pe dealul din stînga.

— Eu — povestea el în urmă ofițerilor la regiment — deodată am trimis artileria pe dreapta. Mi se părea mie că domină mai bine valea. Cînd însă am desfășurat acțiunea, dintr-o aruncătură de ochi mi-am dat seama și am mutat-o numaidecît pe stînga.

— Ce a zis generalul ?

— Că era o încercare disperată de a restabili echilibrul sub focul inamicului și m-a felicitat. Să știți : sunteți tineri ; aveți să vă duceți și voi mîine-poimîine la examen. Artileria este cheia. Dacă știi să umbli cu artileria...

În aprilie, după un banchet copios, scăldat în lacrimi și șampanie, maiorul Drăgoi, mutat prin avansare, plecă din regiment, ducînd cu el gajul de simpatie al camarazilor, bustul lui Napoleon cît un copil de mare.

Recomandațiuni

Cocoana — 48 ani

Servitoarea — țigăncușă oacheșe, 'durdulie, 17 ani

In bucătărie

— Cum te cheamă ?

— Olimpia.

— O să te strig Anica... Cine te-a botezat trebuie să fi fost nebun. Ei, ce zici, rămii ?

— Rămin.

— Vezi să nu stai toată ziua la poartă.

— N-am ce căta la poartă.

— Las' că vă cunosc eu. Vă curg ochii după motani.

— Eu nici nu știu ce-s aceia motani.

— Și să nu te mai increțești, ori ești vreo ticăloasă ? De unde ați luat, mă rog, obiceiul de vă increțeți ca cucoanele ?

— Așa mi-i părul, ducă. Să vezi mata, cînd m-oi spăla pe cap, se încilcește de parcă e nebun.

— În casă să umbli desculță, n-ai nevoie să faci lux.

— Mai ghini, că nu mai dau parale pe ciubotele.

— Leafa o țin la mine, să ai cînd te-oi mărita și tu.

— Cum vrei mata.

— Da' să nu strici nimic, că orice spargi, îți pun la socoteală. Să te porți bine, să nu răspunzi, să nu fii obraznică, să fii cuminte, auzi... ?

— De cuminte...

— Și să ascuți.

— Ascult.

— Și să nu fii lacomă la mîncare că șade rușine.

— Păi cum !

— Că e pentru binele tău, să nu zică lumea, cînd ai ieși de la mine, că ai crescut în pădure... Dimineața, vii sus, ridici storul, îmi săruți mina și după ce luăm cafeaua și ai mîncat și tu o bucătică de pîine...

— Nu mînîc eu așa de dimineață, nici nu mi-e foame...

— Ei bravo, dacă o fi așa, poate să scot ceva din tine. Dacă-i vrea să mă ascuți ; de unde nu, sănătate... Ce spuneam ? Așa, — cureți odaia mea, pe urmă pe a conașului, că d-lui doarme într-altă odaie și se scoală mai tirziu, freci salonul, treci în sufrage-rie, în antreu, scuturi peste tot, faci focurile și pe urmă te duci la bucătărie, să vezi de mîncare, că nu mai ai nici o treabă, și vii sus numai cînd te chem, da' să vii repede... Ține minte, eu sun o dată și conașul de două ori... Noaptea mai ales, cum auzi clopotul, să vii numaidecît, așa cum te găsești.

— Asta știu, mi-a spus și conașul...

Declin

Pe un sfârșit de toamnă încălzită de ultimele raze, parfumată de ultimele flori, domnul general, comandant al corpului de armată, face ultima inspecție, atingând în fine limita de vîrstă, după ce guvernul trecuse cu păsurile peste orice limită.

E ceva din melancolia unei roze care moare, în sfîrșitul unei cariere de ostaș, care a găsit în gibernă faimosul baston de mareșal. Un drag de mugurel îmbobocit, îmbrăcat în verde ca un paj, cu egreta roșie, cuceritoare, se trezește trandafir într-o bună dimineață, alintat de soare, parfumînd zelirul, ispitind amantii, sfidînd natura prin culmea strălucitoare sale frumuseși.

Apoi, brusc, istovit de sărutatul fluturilor înnebuniți de dragoste, se respiră pentru o ultimă dezmierdare și se risipește cîmpul de flori morții, după ce a stăpînit o clipă lumea.

Tot așa, dintr-un copil cu vocea în formație, cu puterile în creștere, aprins în uniforma școalei militare, ca dintr-o crisalidă, iese într-o bună zi la iveală un sublocotenent rușinat ca o fecioară, pîrguit ca o cîreasă, zvult ca un prinț din povești, îndrăzneț, dornic de aventuri ca dînsul și ca dînsul, arde pripit la focul tinereții, strălucește o clipă pe scena lumii, se inclină sub povara anilor și a decorațiilor și moare scuturîndu-se de iluzii, ca roza de petale.

Girbovit, clătinînd din cap la fiecare pas, cu genunchii nesiguri, cu pantalonii fluturînd, cănit fără meșteșug, generalul înaintează netemut, cu privirea stinsă, obosit, indulgent peste măsură, însoțit de comandantul regimentului care-l urmează neglijent, cu aer de protector, consimțind să-i dea relații, permițîndu-și păreri personale, sfîrșind prin a aproba totul cu o compătimire vădită, cu graba cu care se cedează maniacilor inofensivi.

Colonelul îl poartă la întîmplare, fără cruțare, de la cantină pe la furaje și pe la grădina de zarzavat, iar generalul îl însoțește docil ca un copil, vîroind a arăta că a rămas verde, oprîndu-se și minunîndu-se, pentru a-și potoli bătăile inimii în fața unei șire de paie sau pentru a admira un răzor de ceapă pipernicită, însetată.

Și pe măsură ce inspecția înaintează, suita crește în urma generalului, se transformă într-o adevărată procesiune care gravitează mai mult în jurul comandantului de regiment, căruia maiori și căpitani zeloși se grăbesc să-i dea relații, să propună serviciile lor pentru nivelarea unei șosele, pentru un gard ce se clatină, în timp ce ofițerii tineri se distrează pe la spatele generalului, înfundînd pină în urechi „trocanul” unui camarad care se bucură de popularitatea celui mai prost din corp. Generalul simțea tot ce nu vroia să vadă, tot ce se ferea s-audă.

Au trecut pe rînd prin toate camerele spălate cu gaz, înveselite de cearceafurile albe, descoperite, care se vor ridica în urma lui; au ajuns în fine la infirmerie. Aici, doborît de oboseală, se extaziază cîzînd pe scaun în fața unui dulăpior cu cîteva pense și bisturiuri virgine, întinse pe vată sub comanda unui forceps înfiorător la vedere. Entuziasmul generalului crește cu descoperirea unui dulap cu medicamente, intitulat cu litere mari gotice „Farmacie” și culminează înaintea unui spălător cu pedale.

— Bravo, doctoré, văd că ai de toate! Dar radium ai? glumește generalul, mulțumit că stă pe scaun.

— O, domnule general, cînd am avea radium...

— Cum, n-ai d-ăla? se-ntoarce căzînd ca din noui colonelul. Cumpără, domnule, cîteva kilograme, să se găsească...

O lumină trecu prin ochii generalului. Era răzbunat.

Cadre vechi

Pe șoseaua Cotrocenilor, soldați zdrențuiți, gărzi gătite frumos, corvoade de oameni nădușiți, pe jos sau în furgoane trase de catiri nostaglici, se-nerucișează cu călăreți, cu faetoane de lăptari, cu trăsuri de comandamente conduse cu stîngăcie, cu automobile ruinate ce trec în goana mare. Nori uriași de praf întunecă văzduhul, se înalță, se întind, se spulberă în zare ca cenușa unui vulcan în erupțiune. Pe trotuare, la umbra gardurilor, recruți cu capelele pe ceafă tăinuiesc cu cei veniți de acasă; bărbații încălțați pe piciorul gol fumează cu gîndul la nevoile ce au lăsat în urmă; femeile arse de soare, cu tulpanul slobod, cu tălpile crăpate de drumuri lungi, se uită la ei cu dragoste și le pun dinainte cîte-o găină friptă, ouă răscoapte ce s-au spart în traistă și bucăți de azimă pămîntie.

Un fluierat strident vestește sosirea unui comandant superior. Comenzi, strigăte, înjurături pornesc din toate părțile. Căraușii cuprinși de panică trezesc cu lovituri sălbatice boii ce călcau măsurat, rumegînd liniștit cu fire de bale ce atirneau de botul lor, argintii, subțiri ca de păianjen.

Santinela de la poartă dă onorul, gornistul sună prelung și trăsura dispare huruînd peste puntea șanțului, în umbra aleii. La scară a ieșit intru întîmpinarea comandantului ofițerul de zi, care raportează că „serviciul s-a îndeplinit conform regulamentului

și...“ ordine!or date, ar fi vrut s-adauge el, dar comandantul bătrîn și chel retează cu un gest raportul și, lăsînd ofițerul pe sală, intră în cancelarie însoțit de un sergent bine hrănit ce ținea o nuia întinsă de-a lungul pantalonilor.

— Bine, Văcarule, măgarul ăla nu s-a ținut de vorbă.

— Văd și eu că nu s-a ținut de vorbă...

— A terminat butoaiele?

— Nu le-a terminat!

— Cum mă, nu le-a terminat?...

— Nu le-a terminat, să trăiți.

— Ce spui mă, se poate să nu le fi terminat... Era vorba să le termine de simbătă...

— Le termina dacă era și ălălalt, da' a rămas dogarul singur... ălălalt a dizertat...

— Se pricepea?

— Nu se pricepea tocmai bine, că era tinichigiu...

— Și cînd are de gînd să le termine?...

— Cred că le termină curînd.

— Vezi, Văcarule, ai grijă... Săptămîna viitoare culeg via... eu cu tine vorbesc.

— Înțeleg, să trăiți.

— Ai trimis oameni la vie?

— Au plecat de ieri.

— La păsări pe cine ai dat?

— Pe Turlan.

— Se pricepe?

— Eu cred că se pricepe... are patru clase...

— O ști să umble cu ele?

— Cum dracu să nu știe.

— Să nu ți le fure, mă, ori să moară de sete, că tu răspunzi. Eu pe tine te apuc, să știi.

— Alea-s în sama mea.

— Treaba ta, nu m-amestec. De-or pieri să nu mai dai ochi cu nevasta.

— Știu. Am vorbit ieri cu nășica.

— Porcu ce face?

— Face bine.

— Are mincare?

— Ce rămîne de la cazan.

— Are de ajuns?

— Rămîne destul.

— Da' de ce rămîne, nu e mîncarea bună?

— Ba e bună, da nu le place oamenilor.

— Altceva?...

— Nimic... Faceți dumneavoastră un raport să ne mai dea oameni. N-avem cu cine schimba garda.

— Da' unde sunt oamenii?

— Nu știți?... Patru la vie, doi la dumneavoastră acasă, unu...

— Mai fă economie, Văcarule. Ia-l pe ăl de la porc și dă-l în primire să pască odată cu curcile...

— Nu, lăsați-l pe ăla, că stă bine el acolo. Să piară porcul și să dau eu de rușine...

— Ai și tu dreptate. La urma urmei să rămînă și neschimbată, dacă nu ne dă oameni, nu suntem noi de vină...

— Ne-a cerut și la brigadă...

— Tî, tî, tî... Ei cum se poate asta, dom'le?... Extraordinar!... Nu se gîndesc de loc... Tu ce vrei, băiete?

— Trăiți, don' colonel, zice cu vorbe îndelung chibzuite, înecîndu-se de emoțiune, un soldat mălăieț, intrat fără veste, stînd în poziție, cu bocancii ferienită. Eu soldatul Gurgui Năstasă am ieșit la raportul dumneavoastră să-mi dați drumu și mie-n conced, că n-am fost tomite de la Crăciun, și am un tată bătrîn și mamă văduvă și alți frați nu mai am, că-s mici, și-s numai eu singur...

— Taci mă!... Și garda cine s-o facă, mitropolitul?... Ieși afară!

Pisălogul

- Știi că miine avem pe țața Tinca la dejun, zise uevesti-sii Gică Ionescu, șef principal la cadastru.
- Vai de mine! Ce ne facem! Nu mai am un ban.
- Ce ai făcut mia de lei?
- S-a dus, fă socoteala: carne, pîine, zarzavat...
- În două zile o mie de lei!?
- Dacă vrei să mă crezi.
- Te cred, dragă; da' oricît, o mie de lei în două zile...
- Trei, nu două.
- Chiar trei.
- O sută nu ți-am dat ție?
- Mai rămîn nouă.
- Zece lei am cumpărat cărbuni, patru sute am dat croitoresei.
- Cît?
- Nu puteam s-o amin... E foarte cumsecade, de cite ori o chem, vine numaidecît.
- Și sunt în concediu...
- Cine te-a pus s-o inviți... Imi reproșezi mie, uite unde se duc banii.
- În cite avem azi?
- În douăzeci și șapte.
- Mă duc la birou să cer un avans. Dă-mi un pol de tramvai.
- N-am.
- Serios?

- Fă socoteala.
- Ei, fir-ar a dracului de viață!
- Du-te, Gicule, te rog, cit poți de repede. E aproape douăsprezece, miine e sărbătoare... La unu nu mai găsești pe nimeni... Trebuie să-i fac o prăjitură. Știi ce multuroasă-i țața Tinca.
- Mă duc, da' las-o și tu mai ușor.
- Mai mare economie ca asta...
- Pst... Sabalaerusun, boierule! îi strigă cineva lui Ionescu, care aștepta grăbit să taie calea Victoriei, prins într-o încilcitură de vehicule diferite.
- Bonjur, Gogule.
- Ce bonjur, du-te dracului!... Ce-ți face nevasta?
- Bine. Iartă-mă, abia am timp s-ajung la birou.
- Ei, ho, stai! Cade omul din pod și tot răsufă.
- Ce mai e nou?
- Vechituri.
- Tot la cadastru ești?
- Tot.
- Ce faci acolo?
- Șef principal.
- Bravo ție! Frate-tău pe unde e?
- La Caracal. Zău, iartă-mă.
- Ce-nvırtește?
- Are o afacere.
- Bravo lui. Ai copii?
- N-am.
- Ferice de tine.
- Scuză-mă, Gogule.
- Un minut, să-ți spun una nostimă.
- Dragă, e tirziu... Trebuie neapărat...
- Stai să vezi. Duminică am fost cu Nae la Ileana.
- Care Nae?
- Nu-l știi pe Nae?
- ...
- Cîrnu de la Comunicații.
- Da, da... ei?

— Ne-am așezat la o masă și am comandat niște ciuperci. Ți plac ciupercile?

— Îmi plac, da' te rog, lasă-mă... Dacă ai ști cât sunt de grăbit.

— Ci stai mă, du-te dracului! După ce ne vedem așa de rar... Ce spuneam... așa, de ciuperci, eu le ador și la Ileana le prepară admirabil: cu piper, cu untdelemn și nițică lămâie, sunt delicioase. Nae barim le topește... Noaimal¹ zic eu, după ce am scoborit o porție în tranșee. Revenirăm, zise el. Și noaimal și revenirăm, câte patru porții fiecare. Am uscat și trei baterii... A plătit Cîrnu de s-a spetit...

— Bravo! Văd că vă distrați. La revedere!

— Stai să vezi! După masă am plecat în turneu de propagandă: am stat cu Muchi la Femina, cu Tanți la Moulin Rouge și în spre ziuă cu Tanți și cu Muchi care a venit după noi la Moulin Rouge, o făcurăm lată la Mitică Dona. Când se pornește Cîrnu!... Bună fată Tanți, da' păcat de ea, nu face de chef. Unguroaica, ce să spun, mi-a plăcut, e dată dracului... bea, ceva de speriat... l-a mușcat pe Nae de obraz, mă... vinăt l-a făcut... da' i-a tras și ăla o palmă. Cîrnu nu știe multe și are mîna grea al dracului.

— Bine de voi, la revedere!

— Ce bine, măi?... Ei nu, mă supăr, pe onoarea mea...

— Șezi că îmi rupi haina, nebunule.

— Stai, așteaptă să isprăvesc.

— Spune, dar repede, parol că trebuie să plec.

— N-am închis ochii toată noaptea... Uite așa m-am învîrtit, uite așa: cînd pe o coastă, cînd cu fața în sus.

— Te-ai întoxicat, salutare.

— Bre, ce om!

— Nu pot, mă, n-auzi că sunt grăbit? La unu se-nchide...

— Bravo! nu te mai duce...

— Trebuie, mă, nu te-nțelegi...

— Imposibil, dă un șprîț. Cine scapă trenul, plătește amendă. Așa am hotărît noi... să-ntrebi pe Nae.

— Ce tren?

— E unu, prostule, tu nu vezi?

¹ deformarea expresiei germane *nock ein mal* — încă o dată.

Cele trei elemente

În curtea nesfîrșită a regimentului, vecină cu imășul comunal, soldații, scoși pe întuneric, se pregătesc de inspecție. Se crapă de ziuă. Atmosfera umedă era parfumată de un miros pătrunzător de ierburi coapte, udate de rouă. Din depărtare se auzeau sunete slăbite, de pitpalac, și înjurături tari. Puțin cite puțin, negurile se risipeau, oameni și lucruri ieșiră ca din pămînt la iveală. Soarele luminea deodată un furnicar de oameni în cămăși peticite, piramide de arme lucitoare și vrafuri de răniți împachetate.

— Ieși care nu te-ai spălat!...

Un caporal așezat pe marginea hîrdăului împărțea cu o cănuță de tinichea și cu nuiaua — sceptrul micilor comandamente — o apă sălcie, plină de gunoaie. Oamenii veneau cîte unul, își umpleau gura cu apă și o lăsau să picure cu socoteală în pumnii bătătoriți de munci grele.

— Spală-te și în urechi...

Mai la o parte, șezînd pe tobă cu capul gol, în soarele strălucitor, un gornist cu un brici făcut dintr-un virf de coasă își bărbierește camarazii în dureri ascunse. Incet, pe nesimțite, dezordinea se micșorează, zgomotul slăbește, răsună comenzi, oamenii se adună, companiile se rînduiesc, ofițerii încep instrucția.

— Punem ranițele, domnule sublocotenent?

— Da, da, să pună ranițele.

— Cine v-a pus să puneți ranițele?

— Eu, domnule locotenent.

— Foarte rău!... leapădă ranița toată lumea! Asta e barbarie.

— Ce, n-ați mai pus ranițele?

— Domnule căpitan...

— Ciinii ne mănîncă, domnule locotenent! puneți ranițele numaidecît.

— Toată lumea să lase ranița jos!... Ordenu lui don' maiur, răcnește cineva din depărtare. Să nu pună nimeni ranițele pînă nu dă dumnealui orden.

— Ce facem, domnule căpitan?

— Dumneata ești surd, n-ai auzit? Ordinul-i ordin. Leapădă ranița!

— Puneți ranițele! Ieși la linie! Muzică!... Bină, maiorule, se poate să-mi faci d-astea?!... Uite generalul! Dați mai repede! Treci drapelul la locul său... Mînăstirea cui te-a închinat! Sună, gornist!

Un semnal prelung, meșteșugit, a încremenit oamenii cu ranițele în mîini, punînd capăt frămîntărilor.

— Să lase ranițele dacă nu le-ați pus pînă acum. Sănătate, flăcăi!

— Trăați!

Un răcnet, pornit din mii de piepturi încordate, cutremură văzduhul, fărîmițîndu-se în ecouri depărtate. Intr-o liniște solemnă, turburată un moment de schelăiturile unui ciine vagabond gonit cu pietre, generalul trecu prin fața frontului, liniștit, măsurat; îndreaptă o curea, pune întrebări, face mici observații.

— Cam vechi hainele.

— Domnule general...

— Nu te scuza... La ce?... Fac o constatare... Nu ești dumneata vinovat... atit ne dă țara... ce-mi arăți, asta e principalul... Am venit să văd ce ați învățat, asta mă interesează.

Reținut în zadar, smucindu-se cu încăpăținare furioasă, un om se repezi înainte și raportă într-o liniște dureroasă :

— Să trăiți, don' ghenereal, mă bate.

— Cin' te bate ?

— Toți mă bate.

— Așa... frumos... foarte frumos, n-am ce zice.

— Domnule general...

— Nu te scuza... ce companie ?

— A patra.

— Cine comandă ?

— Căpitanul Mihăescu. Ieși, domnule !

— Așa ? Tocmai dumneata ? !... cu școala de război... Nu m-așteptam !

— Domnule general...

— Nu te scuza... Știu ce ai să-mi spui... că-i ticălos...

— Nu...

— Nedisciplinat.

— Nu...

— Hoț, dezertor...

— Nu, domnule general, dar nu pricepe nimic.

— Asta nu se poate.

— Domnule general, vă rog să credeți...

— Dumneata spui asta, care ai școala de război ?... Mă rog, ochi are ?

— Are.

— Urechi are ?

— Are.

— Minte are ?

— N-are.

— Are, căpitane, că altfel n-ar fi om... Astea sunt cele trei elemente cerute de pedagogia modernă : ochi să vadă, urechi să audă, minte să priceapă. Trebuie însă altceva, care, cu regret constat, dum-

neavoastră vă lipsește cu desăvîrșire, domnilor : răbdare, răbdare și iar răbdare ! Răbdare ! Răbdare multă, răbdare mare !

— Domnule general, cînd e greu de cap...

— Ce înseamnă greu de cap ?... Ce vorbă e aia ?...

— Nu pricepe nimic.

— Da ? Curios ! Să vedem, să încercăm și noi.

Generalul rămase o clipă gînditor, cu capul în pămînt, apoi îndreptîndu-se, zise cu blîndețe :

— Cine e comandantul tău de brigadă ?

— Don' ghenereal Popescu Ion.

— Ascultă la mine, băiete, generalul Popescu Ion care comanda înaintea mea brigada a ieșit la pensie. Eu, generalul Bălănescu Alexandru, comand brigada a patra. Ei, cine-i comandantul tău de brigadă ?

— Don' ghenereal Popescu Ion.

— Nu, mă băiete, îl corectă cu omenie generalul. Aia nu mai e în armată. Eu sunt în locul lui, generalul Bălănescu Alexandru, înțelegi tu ? Cine-i comandantul tău de brigadă ?

— Don' ghenereal Popescu Ion.

— Mă, ăla a murit... doarme sub pămînt... s-a isprăvit cu el... nu mai vorbim de dînsul... eu, ăsta care mă vezi tu dinaintea ta, generalul Bălănescu Alexandru, comand brigada... Ei, cine-i comandantul tău de brigadă ?

— Don' ghenereal Popescu Ion.

Generalul se șterse puțin de nădușeală, apoi, întorcîndu-se către ofițerii ce se strinseseră în jurul lui, zise, ce e drept, foarte liniștit :

— Prea l-am luat de sus... Să pornim mai de jos, de la treapta lui. Ascultă, băiete : De azi înainte eu nu mai sunt general. Sunt soldat. Soldatul Bălănescu Alexandru. Dar pe tine cum te cheamă, mă camarade ? îl întrebă vesel generalul, bătîndu-l prietenește pe umăr.

— Bălănescu Alexandru.

O pereche de palme zdravene erau să fie urmate de alte perechi de palme dacă n-ar fi intervenit căpitanul:

— Nu mai dați, domnule general... îl bateți degeaba... De data asta el are dreptate... Tot Bălănescu Alexandru îl cheamă și pe dinsul.

Specialități

Țarul era așteptat la Constanța. Regele Carol venise și veghea singur la ultimele preparative. Garnizoana se zăpăcise de tot. Trăsuri cu coviltire, câțiva călăreți, toți bicicliștii regimentului vinturau pe străzile măturate, împodobite și stropite, purtînd de colo pînă colo, prin nisipul proaspăt așternut, ordine contradictorii. În companie, în escadroane și în baterii, soldații spălau, frecau, lustruiau, păziți cu strășnicie de căprarii care mobilizaseră în jurul lor toate contingentele de sfinți. La cîmpul de instrucție, în cămăși, ridicați pe înălțimi ce-și făceau față, gradați zeloși repetau specialități menite să uimească pe țarul tuturor rușilor. Scrima cu arma, gimnastica suedeză și mai ales telegrafie optică. În cancelaria companiei, plutonierul major Ciurel lucra cu mîna lui, și cu importanța cuvenită, etichete artistice caligrafiate în cinstea împăratului. În cameră un miros vag de cuarghel.

— Trăiți, don' plotoner, îmi cere pe Anton la comenduire, îi raportează de la fereastră sergentul de zi pe companie.

— Cine?

— Domnul ofițer de serviciu.

— Nu se poate, ăla e cu alfabetul Morse.

— Pe cine dăm atunci, că alt *beciuclis*t nu mai avem.

— Dă-i pe Rotariu.

— Păi ăla nu știe...
 — Ei, și ce, o să-l învăț eu ? !
 — Nu, da' don' sublocotinent știe că Rotariu nu știe
 — Să meargă pe jos dacă nu știe... Spune-i să ia mașina și să plece... Sau mai bine să umble cu bicicleta cu două tălpi, care i-a lăsat-o mă-sa suvenire și să lase mașina aici.
 — Da' dacă mă-ntreabă don' sublocotinent de Anton ?...
 — Spune-i că nu l-ai găsit.
 — Trăiți, don' plotoner, strigă Anton apărut și el la fereastră. M-a văzut don' sublocotinent Iliescu și mi-a dat ordin să iau *beciucletu* și să mă duc la comanduire.
 — N-ai să te duci. Nu ești cu alfabetul Morse ?
 — Mi-a... spus să mă duc...
 — Du-te, camarade, dar să știi că te raportezi lui don' sublocotinent Popescu, că fiind cu alfabetul Morse, te-ai rugat de domnul sublocotinent Iliescu să te trimeată la comanduire.
 — Nu m-am rugat eu, să trăiți, don' plotoner, dînsul m-a chemat, că mă știe de răcute.
 — Du-te, du-te, dar să știi că te-ai ars, camarade.
 — Ba eu dacă dați ordin nu mă duc...
 — Trăiți, don' plotoner, pe Anton îl cheamă domnul ofițer de serviciu, vesti din nou, în spatele celorlalți, un soldat speriat, nădușit, care venise din gardă în pas alergător.
 — Să mă duc ?
 — Fă ce știi, camarade.
 Socotind că a rezistat destul ispitei de a vedea pe țar mai devreme, Anton umflă bicicleta, își puse niște jambiere albe și se prezentă ofițerului de serviciu.
 — Bine, mă țilharule, aștepti invitație ?
 — Nu, să trăiți, don' sublocotinent, tocmai că mie îmi place cu *beciucletu*...

— Ia-ți bicicleta și du-te la comanduire, că te ia dracu...

— Nu mă lasă de la companie.

— Ai ajuns ?

— Cică sunt cu *anfabetu Morsă*.

— Mișcă-te, că bag sabia în tine !

Două minute mai târziu, zigzagînd pe mașina, care lăsa, protestînd din toate încheieturile, urme adînci în praful șoselei, soldatul Anton urca din greu panta ce ducea spre comanduire, strivind cu bocancii săi butucoși, pedalele bicicletei înflorită de lumina soarelui.

— Încotro, camarade ?

— Trăiți, don' sublocotinent, m-a trimis don' sublocotinent Iliescu la comanduire.

— Păi nu i-ai spus că ești la Morse ?

— I-am spus, să trăiți... nu mă lasă, zic, don' sublocotinent Popescu de la *anfabet*.

— Și ce ți-a spus ?

— Că mă bagă la închisoare.

— Adu bicicleta-ncoa și mișcă-te la companie din ordinul meu...

Anton rămase scărpinîndu-se în cap, uitîndu-se cu jînd după sublocotinentul Popescu, care se cobora vertiginos la vale, fercheș, pudrat, mănșat, cu picioare întinse pe rezimătoare, cu sabia pe lingă el, cu o droaie de cîini în urma lui.

— Ce faci aici, mă ?

— Trăiți, don' căpitan...

— Ce cauți în oraș ?

— Sunt beciuclist...

— N-ai auzit că nu mai e voie să umblați forfota ?

— Știu, să trăiți don' căpitan, dar eu fiind beciuclist...

— Tu ești biciclist ?

— Sunt biciclist, trăiți don' căpitan.

— Dacă ești biciclist, du-te pînă la mine și spune-i cucoanei să nu m-aștepte cu masa, că mănînc în oraș.

— Înțeleg, trăiți, don' căpitan, dar eu sunt și la Morsă...

— Unde ?

— Cu *anjabetul Morsă*.

— Dacă nu l-ai învățat pîn-acu...

— L-am învățat, trăiți don' căpitan.

— Il știi bine ?

— Da, să trăiți, don' căpitan.

— Atunci rămii acasă, să tai și yreo două lemne.

Gușă de porumbel

Un maioraș, mirat ca un miel în ajunul Paștelui, cu părul rărit, cu burta pornită la avansare excepțională, intră, fără să închidă ușa, în camera furierilor și, ridicînd piciorul pe masă, ordonă aprinzîndu-și țigara :

— Ia o cîrpă, băiețe, și șterge-mă binișor de praf.

Interpelatul, un băiat subțirel, delicat, cu mîini de fecioară, se îndreptă codindu-se roșu ca o sfeclă și, resemnîndu-se, scoase o batistă virgină și începu să șteargă delicat „chantiuri-le“ superiorului.

— Freacă, băiete ! N-ai luat ceaiul ?

— Nu.

— Nu s-a ajuns ?

— Ba nu-mi place.

— Nu e bun ?

— E infect.

— Ce vorbești, mă ? Da' la tat'tău mincai mai bine ?

— Ca acasă.

— Aci unde mănînci ?

— La birt.

— Ești fecior de bani gata ?

— De general.

— Ajunge, mersi, destul, copile, știam, te-am pus numai la încercare, am vrut să-ți dau o mică lecție ; n-ai avut încredere în mine, trebuia să te prezinți deschis ca la un camarad ; sunt băiatul lui don'

gheneral cutare. Cum îl cheamă pe domnul gheneral ?

— Popescu, a murit, era de rezervă.

— Șterge și cizma ailaltă. Cine te-a adus aici în birou ?

— Cumnatul meu, domnul colonel Ionescu.

— Ești cumnat cu...

— Ține pe sora mea.

— Destul, ajunge, lasă, mulțumesc, îmi pare bine, bănuiam eu că trebuie să fii de familie, hai cu mine în oraș.

— Am de lucru.

— Nu face nimic, ești invitatul meu. La cazan nu te-ngrași, amice.

Pe o șosea nepietruită, trasată în pripă, cu poduri ce jucau sub picioare, cu marginile consolidate cu fascine de nuiele, soldații, uzi de ploaie, sleiți de puteri, înaintau tăcuți cu picioarele grele, prostiți de primejdiile nenumărate la care se gîndeau. Cîte unul, ici-colo oftînd din greu, rămînea, căzînd istovit, unde apuca să cadă, sculat repede de pumnii disciplinei oarbe și fără raționament.

Înainte !

Unde ? Pentru ce ? Nu se întreba și nu știa nimeni.

La intervale hotărîte de puțurile ce întîlneau în cale trupele, tamponîndu-se, se opreau pentru odihnă. Soldații cădeau cu fața în sus pe raniți, ca niște vite îngrășate aduse de departe la tăiere. Un călăraș, săltîndu-se pe o mîrtoagă feștelită, încărcată ca o cămilă, trepăda strigînd de-a lungul coloanei :

— Domnii comandanți de regimente la ordine !

— Domnilor, le spuse generalul cu aer capabil, ceea ce am să vă spun este strict confidențial. M-ați înțeles ?

(Coloneii salutînd resemnați) : — Da.

Urmă o tăcere profundă. Toți stăteau cu capetele plecate, atinși parcă de îngerul morții.

Uitîndu-se cu bănuială împrejur, generalul șopti :

— Aproiați-vă. Am de gînd să fac o diversiune, de aceea v-am adus aici. Diversiunea se face cu

trupe proaspete și prin surprindere. La noapte aveți să primiți ordinul de marș. Secretul operațiunii garantează succesul întreprinderii. Fiți prudenți, țineți trupa în mână și Dumnezeu să ne ajute.

— Să vie domnii ofițeri! porunciră simultan comandantii de regimente întorși la locurile lor și grăiră astfel:

— Domnilor, nu se știe ce se poate întâmpla, e bine să fim pregătiți. În război trebuie să te aștepti la orice. Oamenii să mănince și să se culce.

— Rămînem aci?

— Da, adică nu... Poate.

— Să știm dacă aducem bucătăriile.

— Așa e. (Brusc:) Ce mai la deal la vale. Eu sunt de părere să-i spui bolnavului verde. S-a terminat cu minciunile; intrăm în foc. Facem diversiune cu trupe proaspete. Nu spuneți la nimeni. Nu uitați că și zidurile au urechi. Oamenii să mănince, mîncăți și dumneavoastră, o să mîncînc și eu, ca să fim gata în orice moment.

Comandanții de companii pleacă îngîndurați și, plini de experiență, adună în jurul lor gradații:

— Ascultă ici la mine. La noapte facem diversiune. Nu trebuie să știe nimeni, nici pomul de lîngă tine să nu afle, dacă vreți să ieșim bine. Să știți de la mine: în război și frunzele au urechi... Dumnezeu din cer dac-ar fi lîngă tine să nu-i spui. Ați înțeles?

— Da, să trăiți!

— Plecați, dați mîncare la oameni.

— N-avem nimic, azi e zi de conserve.

— Și n-aveți conserve?

— Le-au mîncat ca să nu le mai poarte, că-s grele.

— Treaba voastră.

— Trăiți, don' plotoner. Năstasă nu vrea să meargă la apă.

— De ce nu vrei să te duci la apă, mă?

— Mă duc, să trăiți, don' plotonier, dar am fost și ieri.

— Mîna, răcni plutonierul, adresîndu-se oamenilor împietriți de somn în amurg. Mîncăți, care aveți, dați bidoanele la apă că poate nu vă mai întîlniți cu ele. La noapte toată trupa iese la *inversiune*. Să nu scoți o vorbă, să mergi ca cum ai fi mut... Ați înțeles?

Dar nu răspunse nimeni.

Ancheta

— Planton... mă, planton !... Unde dracu s-a băgat
ăla ?...

— Aici sunt, don' locotinent.

— Unde umbli, mă ?

— Nicăieri.

— Cum nicăieri, că te strig de un ceas.

— Eram la *tilifon*... a omorît un domn ofițer la
righiment.

— Ce ?

— Pe un don' ofițer l-a împușcat la tragere.

— Când ?

— Spunea *tilifonistul*.

— Alo... Alo... Cine-i acolo ?... Tu ești, Vasi-
lescu ?... Bună dimineața... Ce mă, a omorît un ofițer
la voi ?

— Pe cine ?

— Săracul !... Cînd ?

— Cînd ?

— Ei, cum ?

— Ia uită-te, dom'le... Mă duc să-i spui genera-
lului... Cum ?...

— Și eu tot azi dimineață am vorbit cu el... a fost
pe la brigadă.

— Ce spui ?... Pomul ?... care pom ?...

— Aaa, omul... da, da, ce e omul... ai dreptate,
nimica toată... Săracul de el ! La revedere !...

— Domnule general, ați auzit... A murit Toporan.

— Care Toporan ?

— Sublocotenentul Toporan de la treizeci.

— Ei, ce te-ai alarmat așa ? A murit, a murit...
ce să-i facem, îi dăm onorurile cuvenite și s-a ispră-
vit... Altceva ce putem să-i facem... N-o să murim
toți ? Ostașul trebuie să fie pregătit... un glonț... pac...
gata !

— Bine, da' să moară așa !

— Cum ?

— Dumneavoastră n-ați auzit... a murit la tra-
gere.

— Ce ?

— L-a împușcat.

— Pe cine ?

— Pe Toporan.

— Cine ?

— Nu știu ; am uitat să întreb. Atît mi-a spus
locotenentul Vasilescu la telefon, că l-a împușcat
pe Toporan la tragere. Nici el nu știa cum, că și lui
i s-a comunicat tot la telefon de la cîmpul de tra-
gere.

— Dă ordin degrabă să pună caii la trăsură...
Ce neglijență !... Oamenii ăștia sunt buni de îm-
pușcat...

— Ei, cum s-a întîmplat, colonele ?

— Ce, ați auzit și dumneavoastră ?
 — Te-ntreb cum s-a întâmplat ?
 — Cum să se întâmple, domnule general... Cum se-ntimplă accidentul, dumneavoastră nu știți ?
 — Dumneata unde erai ?
 — Acolo eram și eu, tocmai sosisem... Mi-a vîjîit glonțul pe la ureche... un deget mai la stînga și eram gata...
 — Ei, cum s-a întâmplat, spuneți-mi și mie. Vreau să știu de la început cum s-a întâmplat.
 — Spune dumneata, maiorule, că ai fost de la început.
 — Domnule general, la ora 12 jumătate p.m. am sunat adunarea regimentului, fiindcă era ordin la raport ca la ora 1 p.m. toată lumea să fie la cîmpul de tragere. Tocmai îmi adusese calul și mă pregăteam să-ncalec...
 — Lasă, mulțumesc, destul, maiorule. Dumneata știi cum s-a întâmplat, căpitane ?
 — Știu, domnule general, eram lîngă el. Mi-a suierat glonțul pe la ureche...
 — Spune dumneata, cum s-a întâmplat ?
 — Iacă cum s-a întâmplat, domnule general. Eram adunați pentru tragere. Se așezau țintele. Pe cînd încărcam revolverul...
 — Era tragerea cu revolverul ?
 — Da, domnule general.
 — La a cîtea ședință sunteți ?
 — Întîia ședință, domnule general.
 — Ați întîrziat... ați întîrziat rău de tot. De ce-ați întîrziat atît ?
 — Domnule general, noi eram adunați pentru tragere...
 — Extraordinar !... Mă rog, pot să aflu cum a murit Toporan ?... E cineva în stare să-mi spună scurt, în două cuvinte, cum s-a întâmplat de ați asasinat, da, asasinat, pe sublocotenentul Toporan ? !...

— Noi l-am asasinat pe Toporan ?
 — Da, colonelule. Atîta neglijență înseamnă asasinat.
 — Da' n-a murit nimeni, domnule general, păcatele mele... Ieși înainte, Toporan, să te vadă domnul general.
 — Bine, domnule locotenent, ce va să zică asta ? !... Dumneata mi-ai spus că l-a împușcat.
 — Așa mi-a comunicat Vasilescu la telefon. Nu mi-ai spus așa, domnule ?... Spune dumneata pe cuvînt de onoare.
 — Așa am auzit și eu, domnule general.
 — Nu, domnule general, să vedeți cum a fost. Toporan s-a dus să însemne rezultatele și cînd a plecat, căpitanul Popescu, fără să vrea, a scăpat un foc, tocmai cînd Toporan împiedecîndu-se a căzut jos. El, auzind lovitura, nu s-a mai ridicat, de frică că s-a început tragerea, și nu știu cine a răspîndit zvonul că a murit, dar n-a murit nimeni.
 — Domnule general, am avut un noroc... puteam să mor... Mi-a trecut glonțul pe la ureche... i-am simțit căldura. Dacă nu mă lăsam jos...
 — Va să zică nu s-a întâmplat nici un accident ?
 — Ba a lovit un soldat.
 — Ce soldat ?
 — Nu l-a lovit, i-a șters puțin urechea, domnule general, da' l-a pansat la infirmerie, nu mai are nimic, puteți să-l vedeți și dumneavoastră... Mă băietule, ia spune lu Pîslariu de la cai... îl știi pe Pîslariu ?
 — Pe pîslariu ?... îl știu, trăiți, don' colonel.
 — Dă fuga să vină Pîslariu. Are și calul dumneavoastră în primire... e cel mai bun soldat. Vara îi țineam la păscut toată ziua.

• • • • •
 — Trăiți, don' ghenereal !
 — Tu ești Pîslariu ?
 — Eu, să trăiți.
 — Tu îngrijești de calul meu ?
 — Eu, să trăiți !

- Ce face calul ?
- Mănîncă, să trăiți, don' ghenearl.
- Ei, cum te-a lovit glonțul, băiete ?
- Să trăiți, don' ghenearl, eu veneam cu caii...
- Erai cu caii ?
- Cu caii eram.
- Da-mprejurul țintelor se pasc caii, boule ?
- Nu, trăiți, don' ghenearl, nu-i pășteam împrejurul țintelor.
- Dacă-mi omora calul, cu ce-l plăteai, măgare ?... Să-l bage la carceră... Putea să-mi omoare calul, tilharul ăsta.
- Trăiți, don' ghenearl, calul dumneavoastră nici nu era.
- Cum nu era ?
- Îl scoteam mai târziu, don' ghenearl, pe răcoare, că-i crăpa *chielea* de soare... așa, mai bine îi car iarba cu sacul.
- Bine... Bravo, băiete ! Văd că ești deștept... dar puteai să mori și tu, prostule.

Duduia, femeie nemăritată, sulemenită, cu părul oxigenat, cu lornion ce-i atârna de git, își luase rămas bun de la toți și era gata să se urce în brișcă, trasă de mult la scară, minată de un unchiaș desculț, în cămașă de cîneșă, cu pălărie mare, înverzită de ploi, cu chimir lat, bătut în ținte. Dar întorcîndu-se pentru a săruta încă o dată pe sora sa, pe conîta, văduvă fără copii, zări plodul care o servise toată iarna și care dormise cu ea în odaie, culcată jos, pe covor, înaintea patului. Deschise cu intenție vădită geanta în piele de crocodil, cu colțuri argintate și, răzgîndindu-se aproape în același timp, scoase numai o batistă minusculă, dantelată, își dezmiardă nasul, ferind cu îngrijire văruiala, o puse încetinel la loc și o întrebă cu dărnicie :

— Ce să-ți aduc la anul, Măndică ?

— ...

— Să nu-i aduci nimic, că-i leneșă...

— Las', garantez eu că n-are să mai fie, nu e așa ?... Vorbește, spune ce să-ți aduc ?...

— ...

— Dă-o-ncolo, că e o prefăcută și o mincinoasă de n-are margini...

— Vai, așa faci ? !... E rușine, fată, să nu mai spui minciuni, că taie popa limba... Hai, spune, ce să-ți aduc ?

— ...

— Sărută mîna duduui, că stai ca o pr ost . N-azi ce te întreabă... că acu te plesnesc. Ia degetele din gură, toanto! Zi: să-mi aduci o rochie, dacă voi fi cumin te  i oi asculta pe con  ta,  i n-oi mai sparge nimic, că nu  i-am spus isprăvile dumisale... alaltăieri a spart o cea c , o linguri   lipsește dacă n-o fi furat-o, Dumnezeu  tie, c-a fost mă-sa pe aci...

— Ei iart-o  i mata acum, pentru ultima oară, de ha rul meu... Hai spune, M ndico, vrei rochie?

— ...
— Vezi ce îndărătnică e!...  mi vine nu  tiu ce să-i fac când o văd a a  nc p  tinat .

— *Prenez-la avec le bien*¹. Ia spune-mi, M ndico, numai mie,  ncet  or, la ureche, să nu audă nimeni, rochie sau ciobo tele?

— ...
— Ei, dacă faci a a mă supăr... vrei să plec supărată?... Nu iube ti tu pe duduia ta?... Altă dată nu te mai culc cu mine în odaie... Spune repede ce să- i aduc?...

— ...
— Să spui că te coco ese în bătaie, dacă nu spui... hotărî con  ta, repezindu-se să ia biciul... Rochie sau ciobo tele?

— ...
— Spune, M ndico, spune tată... spune ce întreabă duduia că ne omoară con  ta, o îndemnă blajin unchia ul, uit ndu-se nepătruns în zare, cu h  turile întinse.

— O p pu  ,  opti fata tremur nd că ochii în jos, îmbujorată ca de friguri.

— Ei d , oameni buni, vă place?... A i mai pomenit a a soi r u? G ndul ei tot la joacă... Lipse te, scir n vie, să nu te văd...

Sculat în zorii unei zile de vară, căpitanul Vărgatu, după c teva ore de mar uri  i defilări, gusta lacom, din fruntea cazanului, adunată într-o strachină  i prezentată ca probă de bel ug pe o fav  de lemn de un soldat desculț, cu scuf  albă de bucătar francez.  terg nd grăsimea ce se sleise pe must  tile lui de ar n t, se îndreptă spre casă, leg n ndu-se cu gravitatea cuvenită celui mai vechi căpitan din regiment. Nu r s-punse sentinelei de la poartă, care încremenise onorându-l, c ti la dreapta, la st nga, apoi se opri în loc cu îndoială, ca omul care a uitat ceva  i-i pare rău că  i-a adus aminte prea t rziu, re inut de a reface drumul străbătut.  n cele din urmă, din teamă de nevastă, o fost  actri   ambulantă, care se farda cumplit  i-l mu truluia ca pe un recrut, se întoarse cu nasul  ndispus  i opri în drum compania, care tocmai se ducea la masă în mers de paradă.

— Tapi erul e aci?

— Da, să tr i ti, don' căpitan... Herman!... Unde   tapițerul? D  fuga, mă, de cheamă tapițerul.

— A mîncat?

— N-a mîncat.

— Să vie după mine  i să-i opri i m ncare,  i  n e-les, caporal?

— Da, să tr i ti, don' căpitan.

¹ Traduc erea literală, în lb. franceză,   expresiei: *la-o c u binele*.

- Să m-ajungă din urmă.
- Da, să trăiți.
- Și să nu rămînă nemîncat.
- Nu rămîne.

Pe la ora trei p.m., Herman terminase de așezat draperii galbene — o ambiție a doamnei căpitan Vărgatu, care scuturase, legată la cap, dormitorul, cum obișnuia, o dată pe lună.

- Du-te și tu de mănîncă.

Herman, cu capul pe ceafă, urcă nădușit, lihnit de foame, dealul cazărmii.

— Unde ai fost mă, te caut de un ceas... Umbli hai-hui !...

- Eu ?

— Da' cine, eu ?... hai că te cheamă don' colonel, ai dat de dracu...

- Eu nici n-am mîncat.

- Trebuia să mănînci.

- Unde să mănînc, dacă am fost la don' căpitan.

— Mănînci pe urmă, hai că te-așteaptă... A trimis de două ori după tine.

Pe la ora 8 p.m., doamna colonel, femeie impozantă, privea cu grandoare satisfăcută divanul îmbrăcat din nou, pe care avea să întindă scoarțele colecționate cu îngrijire de la bolșevici.¹

- Hai, lasă... destul. Du-te și tu de mănîncă.

— Să trăiți, don' locotenent, raportă plantonul ofițerului de serviciu, a venit tapițerul.

- Cheamă-l încoa !... Pe unde umbli, mă țîlharule ?

- Să trăiți, don' locotenent, am fost la don' căpitan.

— De ce minți, mă, n-am trimis eu să întrebe la don' căpitan, și nu te-a găsit ?

- Eram la don' colonel.

— Cum erai la don' colonel, mă țidane, că dacă erai la don' colonel, nu trimetea don' colonel de două ori să te cheme ?

- Să trăiți, don' locotenent...

- Zi, umbli cu uite popa, nu e popa...

- Eu nici n-am mîncat.

— Să-l bage imediat la carceră... la don' colonel, hai ?

¹ E vorba de jafurile făcute de ofițerii armatei burghezo-moșierești în intervenția criminală de după primul război mondial împotriva Uniunii Sovietice.

Împărțirea cazonă

Generalul era socotit tare, pentru că în inspecții se uita în gura sobei, descoperirea gănilor ascunse de sergenții majori în podul grajdului și se ducea întins la cel mai prost soldat din regiment, să-l întrebe dacă i s-a vorbit vreodată de axul țevii prelungit la infinit, de spațiul primejdios sau de ceva la fel.

Odată, însă, a rămas și el surprins. Din gura unui cuptor de cărămidă, lucrat pe jumătate și părăsit, înecat în buruieni, țîșni neașteptat, în fața lui, o scroafă mare, enormă, cu rit de mistreț, cu țitele înșirate ca niște jumătăți de lămii stoarse. Bestia fugi grohăind o bucată, dar, alarmată de guțaitul a opt porci albi, cu coada în sfredeli, ce veneau în urma ei, cuprinși de panică, se întoarse cu inima friptă de remușcări și se propti stupidă, învrăjbită, spumegînd ca o zgripțoarăică în fața omului pămîntean. Românul, și în special militarul, mutat din loc în loc, avid de odihnă și de muncă pașnică, nutrește în sufletul lui un sentiment pastoral. O fermă model este visul oricărui veteran. Cînd a văzut porcii, generalul uită de toate și rise înduioșat, larg, cu gura plină de aur, pînă la urechi.

— Bre, bre, bre, ce porci frumoși!

— Am rezervat și pentru dumneavoastră o pereche, afirmă grăbit colonelul, fără să știe încă ai cui erau.

— Numai de i-ar îngriji bine, că vezi dumneata porcul nu e ce se crede... E cel mai gingaș animal,

domnule! Dacă nu-l ții curat, moare și nu se mai îngrășă cît lumea.

— Am să mă interesez chiar eu personal. Alegeți-vă care vreți... Ia întoarceți scroafa, mă, să aleagă domnul general!... Eu zic să luați p-ăștia ori p-ăia... sau mai de grabă p-ăia.

— Nu, uite, să mi-l dai p-ăsta și p-ăla... Nu p-ăla, mă, ălălalt... Așa,ăștia doi.

— Să vă trăiască! Să-i însemne numaidecît, să nu s-atingă nimeni de ei... Ăștia sunt porcii domnului general!... Doriți să mai mergeți undeva?

— Ce să mai merg, am văzut ce aveam de văzut. Ați muncit, se vede. Vă mulțumesc, la revedere!...

Generalul, împlînzit, plecă pe jos cu sabia la spate.

— Vezi, maiorule, că ne-am găsit beleaua, să ai grijă de porcii generalului.

— Lasaiți, se poate!

— Ochii și porcii. La revedere. Vă mulțumesc, am ieșit bine... Parcă aș lua și eu o pereche.

— Luați, domnule colonel. Să vă dau pe ăia care i-a oprit domnul general.

(Scandalizat) — Fugi, frate, nici nū te gîndi.

(Convingător) — Da' ce, sunt toți la fel, observați și dumneavoastră, nu e nici unul, să zici, mai răsărit.

(Moale) — Odată ce i-a ales el.

— Credeți că mai ține minte!

(Iezuit) — Nu știu, treaba dumitale. Fă ce știi, numai să fie generalul mulțumit. La revedere!

— Să trăiți! Lăsați c-aranjez eu... (După ce s-a despărțat colonelul :) Ai cui sunt porcii?

— Ai plutonierului Bucurel.

(Familiar) — Ai tăi sunt porcii, mă porc de ciine?... Ai porci și nu spui nimic!... Ai tăi sunt?

(Onorat) — Ai mei.

(Admirativ) — Taci, măi.

(Fudul) — Soi rusesc.

— Hoțule! Zi, la d-astea te pricepi?

(Rîzînd pe sub mustăți) — Așa, o leacă.

— Păi atunci să-mi oprești și mie doi.
(Slugarnic) — Cum nu, vă dau bucuros. Care vreți dumneavoastră... Poate mi-ți da și mie niște lemne, că am copii și nevastă și-s numai eu singur.

— Mai târziu, mă băietе, las' să vedem, deocamdată, cum stăm cu lemnele, pe urmă om aranja-o noi și p-asta... Să-mi-i dai pe ăia doi, pe care nu-i vrea colonelul.

— Păi, ăia i-a oprit don' general.

— Nu, domnul general i-a oprit p-ăilalți. Chiar să-i prindă și să-i ducă la armurier să-i însemneze, să le cresteze urechea stîngă. Va să zică tocmai bine; doi generalul, doi ai domnului colonel, ăștia doi zici că mi-i dai mie și-ți rămîne și ție doi.

— Care doi, că doi sunt ai mei?

— ăia i-am făgăduit lui don' căpitan.

(Sumar) — Te privește, dacă vrei să-i dai, treaba ta... Să vedem ce o să măninci de Crăciun... Vezi, ai grijă la primăvară, cînd o fătа scroafa să-mi oprești și mie (părintește) și să nu mai faci prostia să-i dai pe toți, mai bine îi vinzi și iei parale.

Sub salcîmul incendiat de soare, patru matroane picătate futurist, arțăgoase ca niște cloști și obeze ca butoaiele ce se uscau în fundul curții, joacă poker la o masă rustică.

— Cine le face?

— Cine întreabă.

— Eu le-am făcut.

— Ba, pardon, că nu le-ai făcut dumneata, le-a făcut madam Popescu.

— Da, da, eu le-am făcut.

— Vai, madam, pe ochii mei...

— Nu te mai jura degeaba.

— Dragă, pe ce am mai scump.

— Fă-le, fă-le...

— Nu-i rîndul meu, da' hai să le fac...

— Pas.

— Păsărică.

— N-are pas. Am deschis eu.

— Merg.

— Și eu.

— Puneți mizele să-mi iau restul.

— Eu am pus.

— Unde ai pus, asta-i miza mea.

— Nu e adevărat, eu am aruncat-o.

— Dumneata n-ai pus.

— Cum n-am pus, ce vorbă e asta ?
 — Dumneata n-ai avut nici un ban pe masă.
 — Da' nu mi-ai schimbat un pol adineauri ?
 — Atunci cine n-a pus ?
 — Nu știu, eu am pus.
 — Și eu am pus.
 — Dumneata n-ai pus.
 — Să mă trăsnească Sfântul, să rămîn oarbă, să mă ducă de mină la pod, că e sfînta duminică, dacă n-am pus.
 — Atunci cine n-a pus ? Cît trebuie să fie jos ?
 — Să facem socoteala : opt lei... zece lei, că a mers toată lumea și jos e numai opt lei, lipsesc prin urnare doi lei.
 — Așa e, bine le-a socotit. Lipsesc doi lei.
 — Ei, cine n-a pus ?
 — Nu știu, eu am pus cea dintîi.
 — Și eu am pus.
 — Atunci vii dumneata cu doi lei.
 — Nu viu cu nimic.
 — Ba vii cu doi lei.
 — Pe onoarea dumitale ? Zi pe onoarea dumitale și te cred.
 — Pe onoarea mea.
 — Frumoasă onoare ai ! Halal să-ți fie. De unde știi dumneata că viu eu cu doi lei ?
 — Da' doi lei nu s-a luat la caniotă ?
 — Așa e, bine zici, ai dreptate. Faceți cărțile. (Natural, fără tranziție :) Ce-ai acolo în fundul curții ?... Am deschis.
 — Nu dau. Bucătăria de vară.
 — Un chibiț (declamator) : Bucătăria mea de vară e la țară.
 — (cu ifos) : Locuința mea de vară... Pas, nu dau... Ah, ce frumoasă e !
 — Le faci.
 — Le trec. De Eminescu, mi se pare.
 — O fi de Coșbuc... N-am nici o carte, mereu îmi vin șepții. Și ăla zice că le face frumoase. Adă să le

fac eu. De cine e, maiorule, că dumneata trebuie să știi.

Maiorul (serios) : De Tudor Vladimirescu.

— Vezi, știam eu că e de un domnitor... Am stat. Da' nu știam cum îl cheamă. (Ridicîndu-se greu :) Ah, cum mă dor picioarele !...

— Ce, nu mai joci ?

— Mă duc, că e tîrziu.

— Bine, cînd oi cîștiga, am să mă las și eu.

— Treaba dumitale. Eu nu cîștig nimic.

— Pe onoarea dumitale ?

— Atîta să cîștige dușmanii mei, iar de nu, să moară cine minte. Pierdeam o sută de lei, mi-am întors banii, pe copiii mei vă spun.

— Asta e culmea, auzi, dragă, că nu cîștigă ! Pierd o sută șaptezeci de lei și zice că nu cîștigă. Mai fă barin un tur.

— Nu, că e tîrziu.

— Hai, mai fă un tur.

— E tîrziu.

— Ai dreptate. Nu strici dumneata, strică cine se bagă în țărițe.

— Te rog să nu fii obraznică.

— Și eu te rog să nu mă faci obraznică, înțelegeți ?
 Obraznică ești dumneata.

— Nerușinato !

— Nerușinată ești dumneata ! Auzi, să mă facă obraznică... Eu, care țineam la dînsa și i-am luat apărarea întotdeauna.

— N-am nevoie de apărarea nimănui. Dacă vrei să știi, mai mult țiu eu la tine și ți-am luat apărarea, s-o știi de la mine.

— Ei, tăceți. Pupați-vă și nu vă mai certați. Mîine vii ?

— La ce să viu, să-mi aud vorbe ?

— A glumiț, cîte nu se spun la cărți... Vino mîine.

— Nu știu, să vedem.

— Vino mai devreme.

— Bine, atunci pe la două.

— Aşa.
 — Orvoar, bonsoar şi la revedere!
 — Nu mă săruţi?
 — Hai să te sărut, scroafo! N-ai merita, că mi-ai spus adineauri nişte vorbe... Orvoar! (În cor :) La revedere!...

— Scirba dracului, aşa face totdeauna. Auzi, că mi-a luat ea mie apărarea! Atîta să trăiască ea. Eu unde mă duc, mi se deschid uşile, sunt primită ca o regină. Pe ea a dat-o afară de la Petrovicioaia.

— Parol?
 — Serios, aşa am auzit.
 — Oare de ce?
 — Îmi pare că a prins-o trişînd. N-aveţi idee ce hoaţă e, şi o calică de n-are margini.
 — Dacă o primiţi la joc...
 — Lasă să vezi ce am să-i fac eu mîine... Cum o deschide gura, cum îi zic plus.
 — Plăteşte, dă-o dracului.
 — Să plătească, dacă îi dă mîna. Vreţi să jucăm în trei?
 — În trei nu joc.
 — Hai să jucăm în trei.
 — Ți-am spus că nu joc în trei.
 — Da' de ce nu joci în trei?
 — Pentru că nu joc în trei niciodată... E şi tîrziu.
 — Jucăm o jumătate de oră.
 — Atunci scoate şeptii şi să tragem locurile.
 — Ce să mai tragem locurile!
 — Altfel nu joc.
 — Da' de ce nu joci?
 — Pentru că nu-mi place să joc în trei.
 — Ei, poftim. Hai să tragem locurile... Parcă e locu... Nu e locu, ci dobitocu, madam!... Mneata le faci.
 — Ba le faci dumneata.
 — Eu le-am pasat.
 — Atunci nu joc.

— Iar?
 — Ți-am spus de la început, dragă, eu nu joc în trei...
 — Moaşă-ta!
 — Nu te lega de mama, că mama e moartă. Dacă ai şti dumneata cine a fost mama mea! E născută Popescu, din ramura cea bună, aşa că vezi dumneata... Hai, fă-le... dă-te dracului...

AMINTIRI

.....

Căci pe atunci, slugile nu erau mofturoase, iar stăpînii nu-şi închipuiau că pot fi altfel. Prostimea se hrănea la Paşti şi la Crăciun. Incolo, dimineaţa mincau ce rămînea din ajun şi seara ce da Dumnezeu. Fata din casă avea opt lei pe lună şi cînd se obrăznicea, mamaia mă trimetea cu un bileţel la comisie, de unde mă întorceam sărind într-un picior, însoţit de un ipistat cîrn, cu chipiul la o parte. Peste puţin, strîns de durere, auzeam loviturile de cravaşcă împletită din vînă de bou arsă, ce se lipeau şuietînd pe trupul golaş al dădăcii, în faţa mamei, în antreul de gală, cu uşile închise, pînă cînd se îndura s-o ierte.

— Destul... mersi... nu mai da mata.

Vinovata se ducea la treabă cu buzele tivite, cu privirea întunecată, fără pic de lacrimi, repezindu-mă din calea ei ca pe un criminal, sărutîndu-mă, gata să rîdă, cînd mă vedea că plîng.

Angajarea slugilor prezenta pentru mine un interes deosebit.

Releliţa, evreică grasă, cu bariş legat sub barbă şi papuci pe talpă, venea legănîndu-se ca o raţă leşească şi cădea pe scaun.

— Nu mai pot de chicioare... am aşa o romatism... Dacă n-am parale să mă duc undeva la Bălţăteşti,

ori la Oglînză... Am auzit că și colo îi bun... Duduca doarme?

— Nu doarme, îi răspundeam eu roșind, catadicșind să iau bucățica de turtă dulce, cu care mă obișnuise evreica.

— Du-ți di spune că o venit Malca... Spune că i-am adus o fată...

La poartă aștepta, în adevăr, o femeie, o țărăncă tină, ofilită, cu o legăturică petrecută sub braț, care cuprindea toată zestrea ei.

— Ai venit?... Bine că ți-ai adus aminte... De cînd ți-am spus să-mi aduci femeie...

— Iaca, am adus... Ți-am găsit o fată bună... O slujit și la Ghiculeasa și la Sturzoaia și la madam Șuțu.

— De bună ce-o fost, o schimbat se vede atîția stăpîni.

Madam Malca se trudi să se ridice de pe scaun, renunță și, plecîndu-se, șopti ceva mamei, care o ascultă vădit interesată, pîndindu-mă cu coada ochiului.

— ...și după ce i-o făcut un copil — reluă Malca, confirmînd secretul cu voce tare — i-o dat drumul și amu nici nu vrea să știe... Noroc că n-o trăit mult... Sunt numai două zile de cînd o ieșit din spital... Cum l-o născut, o murit... Poate să fie și mancă.

— Cum o cheamă?

— Aglaie... Da' poți să-i zici cum vrei...

— Ia cheam-o...

— Aglaie!... strigai eu, sărînd scările cîte trei... Vin mata că te cheamă mamaia...

Am intrat ținîndu-ne de mînă, atras de suferința strînsă în ochii ei.

— Apropie-te... Sărută-mi mina, ce stai ca o proastă... cum te cheamă?

— Aglaia.

— Ai mai slujit undeva?

— Am slujit, dar n-am stat mult.

— De ce ai plecat?

— Dacă ni-o fost rău și nu puteam face treabă.

— Știi să grijești?

— Știu.

— De măturat știi să mătur?

— Știu să mătur. Parcă acasă nu măturam...

— Să freci tacîmurile știi?

— Știu să frec și tacîmurile.

— Să speli pi jos?...

Fata nu mai vorbea. Părea împietrită. Două lacrimi mari străluciră limpezi. Prinse o clipă în gene, se pierdură rostogolindu-se în bluza pătată de unsoare, în dreptul sînilor.

— Ce te bocești?... Trebuia să-ți păzești capul... cît ceri pe lună?

— Doisprezece franci.

— Cît?... Acuș te plesnesc... Doisprezece franci, să stai toată ziua la poartă, cu ochii după handraleți... sāraca de tine... Ce mi-ai adus stîrpitura asta?... Ți-am spus să-mi aduci femeie cumsecade... Auziți, oameni buni, doisprezece franci...

— Parcă o luat... o cerut, n-a luat... are să meargă și pentru mai puțin... Opt franci nu-ți ajunge?

— Eu știu...

— Iaca nouă franci, să nu fie vorba... Unde ai să mai găsești așa un chilipir? Ai mîncare, ai unde să șezi, noaptea te odihnești. ...Stai o lună și dacă nu ți-o place... Cu de-a sila nu te ține nimeni.

— Las-o, madamă, dacă nu vrea...

— Ei, ce zici, rămii?... Ieși afară și te mai gîndește ori spune ducăi vorbă bună.

— Rămîn... Numai să-mi dai mata șase franci, să-mi scot așternutul, că am rămas datoare la o femeie.

— Parale?... Vrai parale?... Abia te-am văzut în ochi și vrai pārale?... Lipsești să nu te vād...

— Ce faci?... Iacă o fugit.

— Ducă-se!... Nu vezi ce gînduri are... Eu, madam Malcă, ți-am spus și dāunāzi... Vreau femeie curățică, îmbrăcățică, nu prea tină, nici bătrînă, cu rostul ei,

să facă toată treaba în casă, să lucreze, să steie cu copiii, să știe să deschidă ușa...

— Am tocmai așa o femeie, cum îți trebuie dumi-tale, da' cere mult...

— Cît ?

— Vre cincisprezece franci...

— Ad-o s-o vedem.

— Chiar am s-o aduc... Poate iau și eu o carboacă... Să mă bată Dumnezeu, dacă n-am rupt o pereche de ciuboțele.

A adus-o, dar mai bine n-o aducea.

Intr-o zi, cam pe la toaca de seară, Malca s-a prezentat cu același ceremonial, cu aceeași fărîmiță de turtă dulce.

— Du-te și spune la mamaia c-o venit Malca... Iaca și duduca. Sărut mina.

— Ai adus-o ?

— Vrai s-o vezi ?

— Zi-i să intre.

— Ei, madam Profira ?... striga Malca scoțind capul pe fereastră. Ia vino-ncoace.

Pe ușa deschisă intră o femeie cu urechile trase de cercei împlețiți, cu broșă smălțuită la gît, cu pălărioara înflorită ținînd cu o mînă coada rochiei și cu cealaltă o umbreluță învoalată. Se opri la o distanță convenabilă și, înclinîndu-se oarecum dezamăgită, zice cu buzele tivite, rezervată :

— Bonjur !...

Țața Eliza o privea aiurită. Cu gura strîmbată de minie reținută, reuși, nu știu prin ce minune, s-o întrebe cu vocea înecată, tremurînd din cap :

— Ce poștești dumneata ?

— Mi-a zis 'neaei — zise femeia arătînd spre Malca cu vîrfurile umbreleței — că aveți nevoie de o fandișan...

— Cum ?... Ce ?... o întrebă țața Eliza, apropiindu-se albă la față, prefăcîndu-se că n-a înțeles bine.

— Poate aveți nevoie de o fandi...

— Ptîu !... bată-te Dumnezeu, izbucni mamaia, scuipînd-o între ochi... și repezîndu-se profund jignită

de îndrăzneală, îi smulse capeluța și, călcînd-o în picioare, repeta înversunată : Slugă cu pălărie... Sluga cu pălărie...

Femeia scăpă pe poartă cu coada înflăcărată după ea. Cînd m-am întors acasă, în antreu, în fața a două cești cu cafea neagră, mamaia dăscălea pe Malca, trăgînd liniștită din țigară...

— Ți-am spus și deunăzi... Mie îmi trebuie o femeie fără gărgăuni, curățică, îmbrăcățică...

* * * * *

[De Paști]

Plouase câteva zile în șir. Se lumina de ziua. Găinile, nedumerite, ieșeau câte una, se scuturau și porneau grăbite după mâncare. Rațele se scăldau cu nesăț în ochiul de baltă ce se întindea înfiorându-se pînă la poartă. Un curcan stingher se înfoia jucînd în loc. Negura întîrzia destrămîndu-se prin crengile înmugurite. Peste puțin, soarele lumina vârful pomilor, casele; se înălța oglindindu-se, prefăcînd în mărgel colorate stropii de pe iarba binișor răsărită.

Spre seară, dădaca ne spăla pe rînd, în balia așezată în mijlocul odăii și, luîndu-ne în brațe ea să nu ne murdărim pe picioare, primeniți, cu cămăși curate, ne așeza în pat desfăcîndu-se greu de noi, care aveam chef de hirjoană.

După ce scoase afară cofele, balia, ceaunul în care ne adusese apă clocotită, șterse pe jos cu o pînză de sac și maica Leonora, luînd dintre sobă ceainicul astupat cu hîrtie, oblojit cu șaluri de lînă, ca să se facă „cum trebuie“, ne dăde la fiecare un pahar de ceai în care turnă cu mîna tremurîndă, peste felia de lămîie înstelată ce plutea deasupra, cite-o picătură de rom, „de cel bun“.

Trebuia să ne împărtășim, să ne spovedim, iar pe urmă, moș Nicu avea să meargă cu noi să ne cumpere, ca în fiecare an, ghetе și pălărie nouă.

— Căutați, cînd îi intra în biserică, să fiți cuminți, să vă faceți cruce, să vă închinați întîi în fața Maicii Domnului, apoi înaintea Domnului Hristos, la sfîntul Nicolae, sfîntul Gheorghe și pe urmă, cînd v-o chema, treceți și vă spovediți frumușel, dați pitacul, sărutați mîna părintelui și spuneți-vă păcatele.

— Maică, eu am păcate ?

— Tu știi.

— Are, maică, zise Lența vrînd să mă necăjească.

— Da ?... ce păcate am eu ?

— Ai omorît o furnică.

— Am călcat-o cu piciorul, măicuță.

— Țsta nu-i păcat, zise maica Leonora, care nu știa cum să-și ferească borcanele de dulceață de răul furnicilor.

— Ai auzit ?

— Și a mai făcut ceva.

— Ce-am mai făcut ?

— Ai uitat ?...

— Ce-am făcut, spune ?

— Nu știi, măicuță, ieri a ieșit la poartă și trecea un ovrei cu portocale și s-o apucat ș-o asmuțit cîinii și Calicul l-a mușcat de mîna și i-o rupt pantalonii.

— Dacă l-o mușcat cîinele, eu îs vinovat ?

— Tu l-ai asmuțit.

— Parcă eu am vrut să-l muște... Eu n-am vrut să-l muște... Dacă n-am vrut, spune și mata, măicuță, îi păcat ?

— De, cam... Dar fiindcă era ovrei ți se iartă.

— Vezi... Bine-mi pare... Moare de ciudă... Mai zi ceva.

— Nu mă fă, c-acuș te spun...

— Spune-mă.

— Vrai ?

— Spune, să vedem ce ai să spui.

— Știi ce-o făcut, măicuță ?... N-am vrut să spun, da' fiindcă dumnealui vrea s-arate că nu-i pasă, uite

ce-a făcut, s-o dus în grădină ș-o găsit un ou de pichere și s-o apucat și l-o mîncat.

— Așa crud ?

— Crud.

— Cînd?

— Ieri.

— În Vinerea Mare !... zice maica Leonora cîrpin-du-mă la repezeală. Nu ți-e rușine, soi rău ce ești !... Scoală, dă-te jos !... Ieși afară în genunchi, măgarule !... Cui dracu îi seamănă, nu știu.

— Iartă-mă.

— Taci... Unde-i varga ?

— Iartă-mă, țăță.

— Nu, adă varga.

Am adormit tîrziu, în suspine, cu trupul ars de vargă, mîngîiat de soră-mea, adormită și ea, cu nasul roșu de plîns.

A doua zi, maica Leonora m-a dus, tîrîndu-mă de mînă, cu noaptea-n cap, la biserică, să mă închin la toate icoanele, după care am bătut zece mătănii, numărate de ea în șoaptă.

Cînd am isprăvit, potrivindu-mi pălărioara, zise îmbunătă :

— Ptiu !... Să nu fie de deochi... Ai noroc... Uite c-o răsărit soarele, probă că te-o iertat Dumnezeu, și m-a luat în tîrg de unde avea să cumpere ouă și băcan, să le roșească.

Am plecat, spălat în grabă, cu maica Leonora înainte, oprindu-mă, din cînd în cînd, să-mi șteargă nasul, cu Ileana descultă, cu panerul după noi. Cînd am ajuns în tîrg, m-am zăpăcit de atîta forfoteală.

Maica Leonora mă tîra ca pe un vițel ce nu se lasă dus la tăietoare. Mergeam cu capul înapoi. Nu-mi puteam lua ochii de la tarabele încărcate. Mă împiedicam la fiecare pas și mă minunam de tot ce vedeam : carne grasă, atîrnată în cîrlige, movile de cartofi, snopuri de praz, grămezi de fasole albă, lume împestrițată, strigăte, larmă, calici ce se țirau ca niște rîme îmbucătățite, printre carele dezjugate;

încărcate cu lemne, cu un porc gras, care gema le-gat de picioare, șiragurile de covrigi, gogoșile ce fierbeau în ceaune și tava alvițarului, pe care se în-șirau cocoșei de zahăr ars, ce sticleau în bătaia soa-relui. În drum ne opreau precupeții, care mai de care :

— Ce să luați ?

— Ia de la madama.

— Pentru boieri și golani, azi cu bani, mîine fără bani.

Îmi era teamă că maica Leonora trecea printre atîtea bunătăți fără să cumpere. Mă gîndeam cu frica în sin c-o să ia alții tot și nouă n-o să ne rămînă nimic. Treceam acum printre rînduri de țărance îm-brobodite, încălțate cu ghete potcovite, femei necă-jite ce strîngeau la subsuoară găini umflăte în pene. Grămezi de ouă, festelitate ca bulgării de zăpadă cu care ne băteam în ograda bisericii, se micșorau în depărtare și pe masă răsăriră pe neașteptate, în ca-lea mea, așezate piramidă, în străchini întinse de lut, ce nu-mi da în gînd : ouă de lemn, ouă roșii de lemn, cu care poți sparge și lua toate ouăle copiilor din mahala, fie ele de rață, de curcă și chiar de pi-chere.

Rămăsesem cu gura căscată. Maica Leonora, pri-cepută, alegea ouă, oglindindu-le în zare, numărînd cîte trele — țăranca, Ileana și maica — punînd în coș pe cele alese fără greș.

— Nu te supăra mata, măicuță, zise de la o vreme țăranca rușinată. Mata le alegi numai pe cele mari, da' eu nu le dau așa ; vînd la rînd, cum le-a ouat găina.

— Nu îi proastă, îi săptămîna mare. Tu nu vezi cu cine vorbești ?...

Țăranca nu mai zise nimic. Maica luă de ici de colo, tocmite laborios, trei ouă la pitac și le plăti nu-mărînd în șoaptă gologanii în palma țărăncii nedu-merite.

Plecarăm. Cînd să despicăm din nou mulțimea, maica Leonora socoti să mă ia de mîină, de teamă să nu mă rățăcesc.

— Adă mîina.

Mă încurcase. Nu știam pe care să i-o dau. Am încercat să-i întind mîina dreaptă, dar rămîineam cu fața înapoi și cea stîngă era prinsă.

— Ce ai în mîină?... Deschide pumnul.

Și, silindu-mă, scoase la iveală oul de lemn pe care-l șterpelisem, cu inima cît un purice, din cele multe care-mi luaseră ochii.

— De unde l-ai luat?

— Nu l-am luat, l-am găsit pe jos.

— Spui și minciuni... Săptămîina mare, nu ți-i rușine!... Cum nu te-a văzut omul?... Să nu spui la nimeni, că te omor.

Și, desfășurînd giubeaua ca o cortină, îmi porunci scurt:

— Bate trei mătănii!... Așa... Fă cruce și zi: Doamne, iartă-mă, că nu mai fac!... E frumos. Na, bagă-l în buzunar.

În simbăta mare, maica Leonora roși ouă dis-de-dimineată.

Pe plită fierbeau, mocrnit, două oale de schijă, pline, una cu ouă de găină, alta cu ouă de rață, vreo cîteva de curcă și de bibilică, pîndite de noi, strînși în jurul măicuței, cu gînduri năzdrăvane. Maica le ridica din băcan cu lingura de lemn, freca oul unul cîte unul cu șoric de slănină, apoi le lustruia cu o cîrpă zdrențuită, le așeza delicat, cu degetele roșite, în farfurii lungi, albe, ce se încălzeau friguroase pe marginea plitei.

Era încă ziuă. Nu tocace la Sft. Haralambie, pentru că nu se toacă în simbăta mare, înainte de înviere. Dar țin minte, că nu se culcaseră gîinile, cînd maica Leonora ne strînse pe toți în odaie, ne dezbracă cît ai clipi din ochi și ne culcă, învelindu-ne pînă la gură, cu plapoma ce mirosea a curat.

Ne simțeam bine. Adormirăm fericiți, luînd cu noi,

în împărăția viselor mîindre, hăinuțele cu bumbișori de cilic ce se răsfițau, întinse pe scăunele, păziți de maica Leonora, care ne era dragă și care citea, murmurînd pînă tîrziu, rugăciuni tainice, din ceaslovul larg deschis, pe masă.

— Hai, sculați-vă, c-a început să toace la biserică.

Ne-am trezit buimăciți de somn, în puterea nopții. Toca alături de noi, la Sft. Haralamb, dincolo, la biserica Vulpe, ceva mai departe, la Patruzeci de sfinți, și în curînd orașul tot fu cuprins într-o larma de ciocănituri meșteșugite, ce cădeau pe acoperișuri, răpăind ca grindina.

Maica Leonora ne înșfăcă harnică de după ceală și, plecîndu-ne cu de-a sila pe lighean, ne dete cu apă rece pe la ochi să ne piară somnul. Fetele-cuminți, pieptănate frumos, care cu cozile împletite, care cu părul pe spate, ne căutau zorite ciorapii, sau ne ajutau să băgăm în haină mîina stîngă, care, de afurisită ce era, nu intra niciodată de bunăvoie.

Am plecat înșirîndu-ne pe poartă, cei mici înainte, ținîndu-ne de mîină, împiedicîndu-ne de bolovanii semănați parcă într-adins în calea noastră. Era un aer liniștit și dulce. Toaca încetase. Nu lătrau nici cîinii. În drum ne întilneam cu vecinii, ne recunoșteam tăcuți, ceremonioși, ca la prohod. Întîrziaseam. Cînd am ajuns, biserica era plină. De la ușă, pe deasupra oamenilor în genunchi, se vedeau, ca într-un fund de rai, preoții în odăjdii strălucitoare, policandrele aprinse, munți de paște, de cozonaci, ridicați pe mese în fața altarului. Cu autoritate bisericască, maica Leonora, uitînd de noi, se strecură prin mulțime, cu fetele de mîină după ea. Pe mine mă strîngeau ghețele cumplit. M-am așezat la marginea trotuarului, le-am scos și, băgînd ciorapii noi, nouți în ele, am plecat desculț în haine noi, cu panglica de la pălăria de paie, ce-mi atîrna pe spate și m-am îndreptat, liniștit, spre casă.

În bucătăria luminată slab de lampa fără gaz, slugile spălate pe cap, cu părul lucind de pomada ce

mirosea a dafin, se pieptăneau la un ciob de oglindă, răzimat de cana cu apă. În cămășuța scurtă, cu părul încâlcit, Ionică, băiatul mindirigiului, care ședea la rînd cu noi, scîncea la poartă nu știu pentru ce.

Dar cum m-a zărit, a lăsat plînsul și a intrat în vorbă.

— Ai fost la biserică ?

— Tu nu te duci ?

— Dacă n-am haine...

Luîndu-ne de mîină, am plecat înfrățiți, desculți, fără gînd rău, mînați se vede de destin.

Dăscălită de țața Leonora înainte de plecare, Marghioala, fața din casă, deschisese ferestrele, aprinsese lampa mare din sufragerie. Masa era pusă. Farfurii cu cocoșei de șervete încingeau cu briu alb talerile cu slăninuță afumată, cu pastramă de gîscă, tăiată subțire, altele cu felii de jambon, cozonaci ce se înălțau trufași deasupra paștilor cu ochi negri, de stafide. Dar noi nu mai vedeam nimic. Tava cu ouă roșii din mijlocul mesei ne luase ochii.

— Ouă loșii ?

— Da.

— De gănină ?

— De găină.

— Și ista male, tot de găină ?...

— Acela e de curcă.

— E tali ?

— Tare.

— Cît de tali ?

— E mai tare ista, care-l am eu.

— Nu-i mai tali.

— Nu crezi ?... Na, ia-l tu pe ista mare, să vezi că eu ți-l sparg... Dă... Dă tare... Ai văzut că l-am spart ?

— Da' pe ista îl spalgi ?

— Ți-l sparg, na, uite ! zi Christos a înviat !...

— Tos a înviat !...

— Adevărat c-o înviat !... Ți l-am spart și p-aista, vezi...

Văzusem și eu, dar era prea tîrziu. Mă furase jocul. Dezastrul era complet. Nu mai rămăsese nici un ou teafăr. Obrajii îmi ardeau cumplit și inima se rupea în piept ca la un hoț de biserică.

Le spărsesem cu oul de lemn pe toate. Simțeam că mă mănîncă ceafa și, cuprins de panică, un gînd rău mă îndemnă, o clipă, să dau vina pe Ionică. Dar n-am avut curaj. Îi străluceau ochii, stătea dinaintea mea buclat, durduliu, ca un înger, cu poala cămășii plină de ouă, ridicată pînă la gît. L-am dus binișor de mîină pînă la poartă, iar eu, după cîteva cruci de tocmeală, m-am suit în pat și, ghemuit, oftam din adînc, cu frica în spinare. În așteptarea osîndei ce o bănuiam grozavă m-a furat somnul.

— Nu-l bate, țațo... am auzit ca prin vis. Lasă să treacă Paștele și pe urmă fă-i ce vrei... se ruga blindă, maica Leonora, de țața Eliza.

Sparg și acum ouă roșii, dar fără frică, și credeți-mă, îmi pare rău.

Nu știu cît să fi dormit. M-am trezit în puterea nopții de lătratul cîinilor, de zgomot de voci, de zurgălăi, de uși care se închideau trîntite în grabă, de lumini ce pilpăiau la fereastră, lăsîndu-mă cu ochii mari, deschiși, în întuneric.

* * * * *

[Zmeul]

N-aveam chef de nimic. În casă, moș Nicu cu țatele amîndouă puneau la cale viitorul meu. Din odaia noastră, auzeam tot. Prea eram năzdrăvan, trebuia să fiu ținut din scurt, să nu mă iau cu toți nespălații.

Nespălații! După șasezeci de ani, cu suflul curat, cu ochii împăienjeniți de lacrimi, aduc prinosul meu de recunoștință nespălaților care mi-au fost tovarăși credincioși de joc. Închid ochii și văd pe Moscovici, băiatul brutarului, care venea cu buzunarele pline de covrigi, pe Costică al ciubotarului, care sta alături de noi într-o cocioabă și era premiant, pe Ghiță Curcubeu, tartorul zmeilor cu gură trăgătoare, pe Vasile al dascălului, de care ne temeam toți și ațiția alții pe care nu i-am mai văzut. Cu ei răsturnam din greșeală tava alvițarului, ne urcam în turla bisericii să tragem clopotele cînd treceau morții, cu ei împărțeam la poartă ce aveam bun de la masă. De la ei am învățat să fac fluiere de tei, pistoale de soc, să impletesc bice. Cum ne întîlneam, ne ziceam pe nume:

— Cum te cheamă pe mata?... Pe mine mă cheamă Georgică.

Stăm, colea, lingă biserică... Aveam un tîine mare... De bună cunoștință ne luam la trîntă și odată puterile încercate, erai soldat sau căpitan.

De la nespălații aceștia am învățat legea superioară a solidarității, necunoscută tineretului de azi.

Nu ne pîram între noi și era vai de capul rătăcitului care ar fi îndrăznit s-o facă. Cu nespălații aceștia, în fine, fără să bănuim instinctul care ne îndemna, ne umpleam de singe, cînd preferatele noastre erau „insultate”.

Eram nedespărțiți. Plecam în expediții îndepărtate, exploram cimitire, palate părăsite, sau ne urcam pe turnul Goliei, pe jumătate ruinat, pe scări șubrede, gătiți cu coifuri de hîrtie și săbii de lemn, trezind liliecii ce dormeau agățați de grinzi, bufnițe ce se izbeau chioare de pereți.

Ne duceam la scăldat, la iazul de la poalele Ciricului, ne ungeam cu glod, ne întindeam la soare, pînă ce ne ustura pielea de lutul care se usca pe noi. Apoi ne aruncam în iaz, urlînd ca pieile-roșii, apucam bivoli de coadă, îi canalizăm cu mosorele și, cînd li se umplea burta, alergau galopînd greoi, mugind de spaimă, aruncînd, ca balenele, coloane de apă în urma lor. Ne lipseam de masă, ca să lungim ziua. Moscovici aducea pîine caldă și ne strîngeam în grădina rîpoasă a lui moș Timpovici, octogenar paralizic, ce se prăjea la soare pe prispa casei și mîncam usturoi fraged, smuls din răzoarele lui, fără habar de minia bătrînului, care, stacojiu la față, se frămînta neputincios, blestemîndu-ne în tot felul.

Vara era pe sfîrșite. Ne sfătuisem într-o zi să facem un zmeu din șase coale, pe care să-l înălțăm pe dealul Aroneanului. Împărțisem munca și obligațiunile după îndeminarea și puterea fiecăruia.

Moscovici trebuia să cumpere hîrtia și să-l inflorească, Costică să taie coada din hîrtii colorate, roșii, galbene și albastre.

Ghiță Curcubeu trebuia să facă zmeul. Nu-l întrecea nimeni în mahala. Eu, socotit bogat pentru că nu umblam desculț, trebuia să cumpăr două gheme de ață turcească. Făgăduielile noastre erau sfînte. Dar n-aveam nici un ban, moș Nicu murise și, de ar fi trăit, tot nu mi-ar fi dat.

De cînd se măritase Olimpia, stăteam la ea. Bărbatul ei, judecătorul cu nasul mare, era mai zgîrcit decît moș Nicu. Ar fi fost curată nebunie să-i cer un leu, să cumpăr ață.

Trebuia să înălțăm zmeul duminică. Îmi luasem angajamentul cu o săptămînă înainte și mi se părea că am timp destul să aștept o minune care să mă scoată din încurcătură. Nu mai ieșeam din casă. Mi-era rușine să dau ochi cu băieții. Numai Costică ținea cu mine, că și el nu vedea lăsaie. Stam trist, nemîngiat, pe scara din fața antreului, cu ușile deschise, unde sedeau de vorbă, seara, cei din casă cu țăta Eliza, o rudă bogată, femeie cu păr de argint, văduvă, cu voce groasă, doctorală, care fuma ca un turc.

— Du-te, Georgică, și cumpără o cutie de chibrituri pentru țăta Tîncă, dar vino repede.

M-am dus într-un sullet. Cînd m-am înapoiat, gîfîind, țăta Tîncă m-a mîngiat cu atîta bunătate în ochi, că m-am socotit salvat.

Izbînda îmi părea sigură. De bucurie am tras o raită prin curte.

Trebuia să-mi potolesc entuziasmul într-un fel. Planul era genial, ca orice plan simplu; să-i cer țăcăi Tîncă un leu. Am să-i spun: „Sărut-mîna, țăcă Tîncă, te rog fii mata așa de bună și dă-mi un leu...” Și dacă m-o întrebă de ce, am să-i spun: „Vreau să fac un zmeu și n-am ață...” Și dacă o zice: „De ce nu ceri bădiei” — îi ziceam cumnatului meu bădie — am să-i spun drept: „Bădia nu-mi dă niciodată, zice că mîncare am, ghețe am, ce-mi trebuie parale”, și atunci țăta Tîncă are să bage mîna în portofel și o să-mi dea doi lei, ba poate chiar cinci... Are atîtea parale!

De obicei, țăca Tîncă stătea la noi pînă cînd ceasul de la Mitropolie, care se auzea în tot tirgul, bătea ora zece.

Atunci își strîngea țigările, ochelarii, basmaua și, ridicîndu-se greu din jețul ce se clătina rămas în

două rotițe, își lua ziua bună cu același schimb de vorbe.

— Nu mai stai?

— Nu, c-o bătut ceasul zece.

— Hai, Georgică, ia-ți pălăria și du-te cu țăca Tîncă.

Atît așteptam. Eu o conduceam întotdeauna. Nu stătea departe, dar mergea foarte încet... Era exercițiul la care se mărginise. Îi făcea bine și-i prelungea timpul, închipuindu-și că înmulțește pașii. Zădărnice mă încurajam dojenindu-mă cu asprime: „Hai, mă, ce ești prost, spune-o și isprăvește... Uite, să știi, cînd îi ajunge în dreptul felinarului, dacă nu-i spui, ești o curcă plouată”. Ajuns la felinar, strîngînd pumnii, am luat răgaz pînă în colț, la strada Arme-nească. Dar nu am îndrăznit nici acolo. I-am cerut dintr-o dată, proteste, răstit, cînd am ajuns la poartă.

— Țată Tîncă, dă-mi un leu.

— Hai, nu ți-i rușine! Cine te-a învățat să ceri? Să știi că am să te spun... Ce, ești țigan? Numai țigani cer...

Am plecat afurisind pe țăta Tîncă în tot felul. M-am încuiat în odaie și m-am trîntit îmbrăcat pe canapea, să-mi ascund rușinea și plînsul în întuneric. N-am plîns mult. Cred că am adormit de grabă. A doua zi, cînd m-am sculat, mi-a căzut inima de frică, la gîndul că dacă nu duc ața sunt dezonorat.

Eram singur acasă. Frații mei erau împrăstiați. Odaia noastră dădea în odaia în care se țineau vechiturile. M-am scoborit în ea, să caut o hîrtie din care să fac un zmeuraș cu găurele.

Dintr-un vraf de cărți, roase, îngălbenite, ieșea la iveală un volum fără scoarțe, scris mărunt, cu litere grecești, greu că abia îl ridicam de jos. Fără să stau un pic la îndoială, cu speranță nouă, am luat volumul, am ieșit din odaie prin fereastra care da în grădină, ca să nu mă vadă slugile. Sărînd gardul stricat ce da în stradă, aprins la față, închipuindu-mă bănuît de

toată lumea, am fugit într-un suflet, oprindu-mă din cînd în cînd să-mi ridic ciorapii, pînă la Daniil anticarul din Tîrgul de Sus.

Daniil era un bărbat tînăr, frumos, cu barbă neagră și slab de minte. Sta în cămașă și în papuci. Dormea cu ferestrele închise iarna și vara. N-avea nici o mobilă. O cană ruginită, un rest de pepene verde ce se usca cu burta însîngerată, vrafuri de cărți din alte vremuri, ce se fărîmîtau cînd le atingeai cu mina, umpleau odaia. O colivie de porumbei, prăsiți acolo din tată în fiu, nu văzuseră lumina zilei și, cînd intra cineva în prăvălie — lucru care se întîmpla foarte rar — se refugiau ca niște copii sălbatici pe creste de cărți inaccesibile, de unde priveau cu ochi rotunzi idiotați de spaimă.

Cu Daniil vorbeam copilărește.

— Bună dimineața. Ce faci, Daniil ?

— Ce faci, Georgică ?

— Dă-mi și mie o pereche de pui.

— Adu doi lei și-ți dau.

— Doi lei pentru o pereche de pui ?... Da' bine știi să ceri... Mihăiță a cumpărat cu un leu o pereche de porumbei albi cu capul negru... Nu mă crezi... N-ai decît să-l întrebi...

— Să-i aducă să-i văd și eu...

— Dar cartea asta o cumperi ?

— Ce să fac cu ea ?

— Uite ce mare !

— Dacă n-am ce face.

— Spui numai așa, ca să ți-o dau degeaba.

— Cît ceri pe ea ?

— Să-mi dai cinci lei.

— O-ho ! Săracul de el.

— Dă-mi, că-mi trebuie, să-ți mai aduc.

— Adă !

— Azi nu pot, că mă vede.

— Bine, adă cînd ai putea.

— Nici patru lei nu dai ?...

— Nu dau.

— Știi una... Dă-mi un leu și o pereche de porumbei.

— Porumbei nu-ți dau, să mă tai.

— Atunci dă-mi un leu și ia-ți cartea.

— N-am.

— Hai, nu fi prost, scoate leul.

— Gindești că am ?

— Da' cît dai ?

— Zece bani.

— Dă-i incoace.

Rezolvaseam problema. Cînd a dispărut în dosul unui vraf de cărți, unde-și ascundea comoara, am băgat în buzunar un ghem de ață dublu, de-abia început, pregătit parcă într-adins pentru mine, care sedea cine știe de cînd și servea la cusutul cărților.

Am luat gologanii, i-am arătat ghemul din prag și m-am chitit pe fugă. Daniil s-a luat după mine, dar n-a fugit departe ; îi cădeau pantalonii veșnic fără nasturi. Auzeam cum mă amenința din urmă :

— Ei, las' că te prind eu, mai vii tu pe la mine.

Oprit la distanță respectabilă, îi cîntam, sărînd, bătînd din pumni :

Ciudă, ciudă,

Barbă mare,

Cărți are,

Minte n-are.

Dar văzînd că se pleacă să caute pietre, m-am pîs din nou pe fugă. Trecînd prin maidanul plin de lume, am plecat fluierînd, la locul de întîlnire, mîndru că puteam să-mi știu cuvîntul.

— Cît ai dat pe el ? m-au întrebat băieții luînd ghemul în primire.

— Doi lei.

— E bun, de unde l-ai luat ?

— De la Drăgănescu.

Era pe atunci cea mai mare băcănie din Iași. Dar, cum zicea poporul, de haram a venit, de haram s-a dus. Spre seară, am înălțat zmeul, pe vînt favorabil,

cu alai de copii în urma noastră. Se încadra ca o fereastră tăiată în azur, iar coada lui ondula ca un șarpe sau stătea nemișcată, de părea că a plesnit atlasul cerului.

Dar ce folos! Cînd ne era mai drag, o haită de cîini pornită de la stîna din deal venea cu o falcă-n cer și una în pămînt, să ne prăpădească, dacă țipetele noastre n-ar fi adus ciobanii pe urma lor. În invălmășala produsă de panică, ața încurcată în spini s-a rupt și zmeul a plecat, închinîndu-se, luîndu-și parcă rămas bun, mișcîndu-se din ce în ce mai mic, pînă nu l-am mai văzut.

În ziua aceea l-am pierdut și pe Vasile al dascălului. S-a îmbolnăvit de spaimă și a zăcut șase luni de gălbenare. L-am văzut după boală. Îmi părea străin și mic. Se speriasse rău de cîini. Crezusem în el și mi-era necaz. Știți ce înseamnă să fii căpitanul copiilor din mahala?...

Au trecut șasezeci de ani de atunci. Într-o seară, venise la noi o rudă a nevestei mele, cu băiețelul ei. Am petrecut timpul, vorbind de una de alta, de greutatea vieții, privind ca bătrînii viitorul cu îngrijorare. Se făcuse noapte. La plecare m-am dus să-i petrec pînă la tramvai, să fac puțină mișcare. Rămăsesem în urmă cu Dorel, un ștregar de vreo zece ani. Profitînd de întuneric, băiatul se dete pe lingă mine și-mi spuse pe nerăsuflăte:

— Nene Georgică, dă-mi un pol.

— Hai, nu ți-e rușine, i-am răspuns. Cine te-a învățat să ceri? Ce, ești țigan?...

Băiatul a dispărut rușinat, în tramvaiul gata de plecare. Eu am rămas incremenit, speriat de vocea mea care, semănînd cu a țacăi Tinca, trezise ecoul celei mai grozave dezamăgiri din trecutul meu.

M-am repezit cîțiva pași, dar tramvaiul era departe. Și-apoi la ce bun, m-am gîndit! Lui nu i-ar mai fi făcut plăcere și conștiința mea n-ar fi fost pe deplin satisfăcută.

Întorcîndu-mă spre casă, mă gîndeam rușinat: așa sîrșesc bătrînii: fac morală cînd au încheiat nebuniile. Am răscumpărat însă cu o lacrimă curată ofensa adusă copilăriei mele și vă asigur că nu am plătit ieftin.

O lacrimă la bătrînețe face cit un pol la tinerețe.

* * * * *

[Răzmerița]

Pentru că mă băteam cu toții băieții din mahala, epítropul și mătușile declarară într-un glas că numai școala militară îmi va veni de hac. „Nu se învață carte — ziceau ele — dar te muștruluiește de-ți merge untul.“

În această nădejde nu mai învățam nimic.

— De ce nu înveți, mă băiete? mă întrebă profesorul de latină.

— Eu am să intru în școala militară, nu am nevoie de latină.

— Nu știe, el are să intre în școala militară... strigau băieții în cor, când eram chemat la lecție.

Din balconul Institutului, un balconaș mic, șubred, de unde pornea un jgheab răzimat de marginea unei haznale — instalațiune primitivă de *tout-à-l'égout* — ascultam, vara, marșul corniștilor și fereceam băieții din școala militară care se duceau la instrucție să se joace, gîndeam eu, de-a soldații, cu muzică și puști adevărate.

Am cunoscut mai târziu această fericire. N-o doresc nimănui. Ce am suferit cîțiva ani de zile, ajunge — socot — să-mi răscumpăr cu prisosință partea mea de rai. Disciplina oarbă și fără raționament era baza educației, incredințată elevilor din clasele superioare și unui mănunchi de ofițeri, aleși printre cei mai energici. Trebuia să circuli cu minile la vîpșea pantalo-

nilor. Nu te puteai mișca nespionat. În clasă, în dormitor, la masă, te duceai cu frontul, după laborioase alinieri, comandate pe întrecute, exagerat, numai de elevii din ultimul an, care se inițiau pe rînd în secretele artei militare. Pedepsele curgeau cu ploaia, pentru că ai mișcat în front, pentru că ai întîrziat la front, pentru că ai vorbit în front și — slavă Domnului azi știe oricine — în front nu se vorbește. Zelul educatorilor de a scoate astfel oameni de treabă din copii care făceau disperarea familiilor era explicabil: programul era atît de încărcat, încît nu ne puteam înfilni decît la front. Acolo se puteau urmări greșelile. Natural, pedepsele erau variate, porneau cum cere pedagogia, de la simplu la compus. Cea mai simplă era să stai de santinelă echipat de război, în frig, pe sală, în fața ușii de la camera ofițerului de serviciu, pe cînd ceilalți dormeau duși.

Am zis că pedepsele erau gradate. Aceasta nu înțepiedica să îi observat cu predilecție, să iei deodată toate pedepsele de arest, închisoare, carceră pe care, ca să te conformezi pedagogiei, le executai pe rînd. Sistemul era ingenios. O pedeapsă atrăgea pe alta și erau altele motive, că izvorul era nesecat. Ieșeam din meditația de seară istoviți, flămînzi, pentru că tineri, munciți ca robii, mîncam pe sponci. Stam zgribuliți de frig, cu minile înghețate, tunși chilug, ascultînd descoperiți în viscol „Ruga“, sunată cu falcile umilate peste măsură de un biet cornist care servea Țara scoțînd note false de la rinichi.

Adevărata școală a disciplinei era însă în dormitor. Inchipuți-vă o sală lungă, cu paturi uniforme, iar noi, interiorii, în cămăși de noapte, scurte, aliniați la marginea paturilor, alinate și ele, așteptînd, înțepeniți de așteptare, cu hainele frumos păturite în palmă, inspecția caporalilor, care-ți băteau pantalonii în nas, să-ți dovedească că nu i-ai scuturat, îți rupeau toți nasturii de la manta, să-ți arate că se clatină, sau îți desoseau pe de-a-ntregul un crac de pantalon, urmînd să-l coși, în tirziul nopții, la lumina lămpii.

N-aveai scăpare nicăieri.

Nebunia disciplinei cuprinsese pe toată lumea. Ofițerii, tineri, în haine lucitoare, erau ignoranți și brutali. Un cizmar care întirzia să stringă din dormitor căputele ce trebuiau reparate în timpul nopții a fost dus în pumni de locotenentul de serviciu de la un capăt la celălalt al dormitorului, unul înaintind, celălalt retrăgindu-se cu ochii țintă în ochii superiorului beat de furia nepotolită. A doua zi, soldatul a fost internat la infirmerie cu falcile umflate, bolnav — zicea doctorul — de oreion.

Vă închipuiți acum de ce într-o dimineață ne-am trezit înlemniți de surprindere, lipsiți de răcnetele superiorilor care întovărășeau de regulă semnalul deșteptării, cîntat de cornist pe sală, cu ecouri infernale. O veste circula printre noi, grăbită ca o nenorocire: „A fugit clasa IV“, elevii care vegheau la menținerea ordinei, cu puteri discreționare. Îi iubeam la fel cu ciinele care linge mina stăpînului care îl lovește. De altfel, eram totdeauna gata de iertare. O vorbă mai dulce, o familiaritate binevoitoare a superiorului opreau lacrimile gata să cadă, ștergeau rușinea afrontului.

Rătăceam ca niște copii rămași de capul lor. E drept că republica n-a durat mai mult decît aceea de la Ploești. Ca și regii, superiorii nu mor niciodată. Ierarhia armatei are o parte admirabilă, fiecare inferior devine superior la rîndul vechimii, la alegere sau accidental. Clasa III-a a luat locul clasei IV-a. Viața militară, întreruptă un moment, își relua firul cu impulsivitate proaspătă, sporită de ambiția noilor comandanți, care țineau să se arate vrednici de înaintașii lor. Ne găseam la începutul lunei iunie, ne pregăteam de exameni, cumințiți de grijă. Nu se țineau meditații, profesorii nu mai veneau la școală. Elevii, împrăștiați, citeau pe capete, refugiați în colțuri de liniște, sub scări, la mansarde, în dosul stivelor de lemne din fundul curții.

Dar evenimentul ne înfierbîntase judecata. Nu se mai ținea nimeni de carte. Grupuri, grupuri de elevi discutau cu aprindere evenimentul, împrăștiindu-se repede cînd venea superiorul, înștiințindu-se reciproc în caz de primejdie.

Circulau fel de fel de zvonuri. Unii susțineau că băieții de clasa IV-a au trecut Prutul pe la Ungheni unde s-au înrolat în armata țarului. Alții, mai bine informați, afirmau că, imbarcîndu-se la Constanța, au fost prinși de turci, și duși la Constantinopol. În cele din urmă, aflară că vitejii, în cap cu sergentul major, șeful promoției și băiatul comandantului școlii — îndrăzneala lor ne aiurise — erau pe drumul, de costise ce duce la Vaslui și în București. Sculați în puterea nopții, se zicea că au sărit peste zidurile care ne despărțeau de palatul lui Grigore Sturdza. Prințul — „beizadea Vițel“, cum îl numeau ieșenii pentru că ridica în puterea brațelor un vițel luat de la țîța vacii, cu care se exercita zilnic fără să simtă sporul greutateii — avea și el un băiat în școala militară, pe Dimitrie Sturdza, după numele unuia din strămoși care trăia refugiat de mult în Spania. Băiatul aprovizionase pe evadați cu mîncare și cu tutun, iar prințul — afirmau cei inițiați — le dăruise, cu mîna lui, o pungă de galbeni, să aibă de cheltuială. Mai tirziu ne-a spus d. Vasile, portarul școlii, că elevii au plecat frumușel pe poarta cea mare, în zorii zilei, spunînd că se duc, cum era regula în fiecare duminică, la baie, pe plotoane, cu noaptea-n cap, că băiatul colonelului fusese scutit de camarazi să ia parte la această manifestare, obligat să stea acasă. Scopul lor era să se prezinte ministrului de Război, ca să protesteze împotriva unei legi nesăbuite. Să plănuise, în adevăr, că absolvenții școalelor militare să nu treacă fără concurs la cele superioare din București, urmînd ca cei rămași fără loc să-și încerce norocul în alte școli, unde de altfel nu s-ar fi putut înscrie din cauza deosebirii de program. Cînd am cunoscut adevărul, sufletul nostru s-a umplut de jale. Eram indignați gin-

dindu-ne la suferințele camarazilor noștri mai mari, care plecau voinicește, îndurau privațiuni de tot felul, expuși la cine știe ce pedeapsă, pentru ca să protesteze împotriva unei măsuri ce le amenința viitorul, care, în definitiv, era și al nostru. Discutam aprinși pe grupuri. În curînd grupurile se imputănară. Nu mai exista ierarhie. Un suflu de revoluție clătina mințile tuturor. Se ridicară oratori să arate că e o mișelie din partea noastră să stăm indiferenți, să mîncăm cireși, bunătați de tot felul, cumpărate peste gard de la băcănia lui Arghiropol, cu riscuri mari, e drept, dar de care camarazii noștri erau lipsiți, rătăcind, expuși să moară ca niște martiri pentru interesul nostru.

Olițerii se sileau să ne împrăștie. Grupurile plecau să se formeze din nou mai încolo. Comandamentele recomandaseră prudență, pentru a nu zădări spiritele. Lucrul se simțise. Disciplina întemeiată pe brutalitate dispăre odată cu cauza care o produce. De altfel nu erau decît opt carcere și o sală de închisoare, iar noi două sute. Nu se poate lupta cu mulțimea, sigură de impunitate. În cele din urmă, conciliabulele încetară. Hotărisem, în secret, să ne solidarizăm cu clasa IV-a, să fugim cu toții. Nu știu care din noi afirmase sentențios că o trupă sub arme nu se poate aresta. Se impunea așadar să fugim înarmați. Era pe lîngă o chestiune de demnitate, să nu ne asemănăm — disciplina nu-și pierdea dreptul — cu o ceată de derbedei, și o chestiune de prudență elementară, căci ne așteptam, Doamne ferește, la orice primejdie, bunăoară o luptă cu trupele din garnizoană, venite în urmărirea noastră. N-aveam cartușe, e adevărat, în schimb învățasem deja atacul cu baioneta la Copou, unde umpleam cîmpul cu urletele noastre victorioase, jinduți de olițerii instructori de la dorobanții cu schimbul, care ne dădeau de exemplu cu înjurături admirative.

Alesesem dintre noi trei șeli — triumviri — jurîndu-le solemn prin ridicare de mîini, cum obișnuiau ca-

valerii de Malta, că ne vom supune orbește. Atotputernici erau Gorănescu Alexandru, băiatul unui general de la Focșani, și Savel Manu, nepotul ministrului de Război, făuritorul legii care ne răsculase și Aslan.

Hotărîrea luată, trecurăm militărește la acțiune. Trebuia să mergem în dormitoare să ne luăm armele. Camerele de dormit erau împărțite pe plotoane, despărțite printr-o sală lungă, care lega cele două aripi, încuiate din cauza evenimentelor.

Urma, așadar, să urcăm și să coborîm scara principală, prin care trebuia neapărat să trecem pentru a ridica puștile de la rastele. S-a recomandat, firește, conspiratorilor liniște, prudență, dîndu-li-se instrucțiuni să se tirească, să se aplece cînd vor trece pe sub ferestrele trădătoare. Unii s-au conformat, alții, cei întransigenți, au trecut slidători, agale, iuțind fără voie ultimii pași, singura dovadă de slăbiciune, care păta oarecum curajul lor. Fricoșii treceau furișîndu-se neîndemnatîci, plecînd capul, ridicînd spinarea și mai ales pușca, pe care o țineau ca lumina la Inviere, în loc s-o culce de-a lungul pămîntului.

Această defilare de țevi pe dinaintea ferestrelor direcțiunii care dădeau în sală sîrși prin a atrage atențiunea comandantului.

Nu i-a fost greu olițerului trimis în recunoaștere să dea peste noi care așteptam, learcă de nădușeală, să ne stringem în sala de dans, de unde urma să fugim pe poartă.

— Ce căutați aici ?

— Să trăiți, don' locotenent...

— Marș.

Ne-am împrăștiat ca potirnichile. Numai capii răskoalei veneau, ce-i drept, liniștiți, în urma fugărilor, privindu-i cu dispreț cum se grămădeau să-și lepede puștile ca să nu fie bănuți. În curte, urmașii lui Ștefan-cel-Mare adunară sfărimăturile, îndemnîndu-le din nou la luptă.

Înălțat pe o droașcă veche, Gorănescu ținu un discurs inflăcărat, arătând că :

„Cei ce rabdă jugul și-a trăi mai vor,
Merită să-l poarte spre rușinea lor.“

Nu voiam nici unul să purtăm jugul. Am fost chiar de părere să plecăm imediat, idee care a fost combătută, arătându-se că trebuie să luăm mai întâi masa. Această părere a întrunit sufragiile. Ne-am dus în sufragerie, înțelegi că, la un semnal dat, Gorănescu se va ridica în picioare să ralieze pe credincioși, strigînd : „Cu Dumnezeu și pentru clasa IV-a înainte“, mulțimea să scoboare repede pe scări, condusă de mine, care în calitate de ieșan trebuia să-i scot pe drumul cel mai scurt afară din oraș. La semnalul convenit, am năvălit în masă, urlînd nu știu pentru ce, infierbîntați de grozăvia actului ce săvîrșeam, îndreptîndu-ne în dezordine, gonind parcă ne-ar fi urmărit cineva, speriați de tropăiturile noastre, pe șoseaua bătută de exercițiile zilnice, ca și cum s-ar fi isprăvit pămîntul. În grădina din fața școalei, comandantul — colonelul Macarovici — discuta, liniștit, cu Ralet, vestitul profesor de matematici.

Dar șeful nu ne dăde răgaz :

— Înainte, băieți !

După o scurtă șovăire, am pornit ca o trombă, ieșind pe poartă școalei sub ochii comandantului, care ne privea cu brațele încrucișate, neclintit, ca o statuie de piatră.

Dar Dumnezeu a vrut, se vede, să ne arate de la început calea greșită ce luasem. Spusesem băeților, din vreme, să apuce cum vom ieși din școală pe prima stradă la dreapta noastră. De acolo coborînd la Ripa Galbenă, ajungeam numaidecît pe șesul Bahluiului, afară din oraș.

Nu știu pentru ce, rămăsesem în urmă. În fața școalei noastre se afla un pensionat de domnișoare, cu o stradelă ce ducea la clădirea așezată în fundul curții — palatul Vogoride — în care petrecusem

primii ani de școală. Cuprinși de panică, fugarii se aruncară în stradelă ca într-o viltoare, de unde puteau fi scoși ca din oală. Strigam răgușit, disperat, ca unul ce mă socoleam răspunzător de catastrofă : „Înapoi, înapoi...“

La fereastră, fetele, entuziasmate, clăie pe grămadă, fluturau batiste minuscule. Dar cine să le bage în seamă ? Pornisem în aceeași dezordine ; fugind mereu, coborînd strada Carp, ieșirăm prin Ripa Galbenă, în dosul gării, afară la cîmp.

Vestea se răspindise cu iuțeala fulgerului. Lumea se adunase alergînd, sporind ceata derbedeilor care se țineau de noi. Părinți și corespondenți ne urmăreau în trăsuri, implorîndu-și fiecare odrasla să se întorcă înapoi.

— Grégoire, striga bătrînul, cuconul Nicolae X feciorului său, băiat întirziat, intrat în școală ca prin minune, chinuit de ticuri nervoase căpătate din practica vițului care vestește copilăria... Grégoire, *écoute le conseil de ton père...*

— Non, papa — răspunse Grégoire, care fusese crescut cu guvernantă — *je ne peux pas trahir mes camarades...*¹

În sfîrșit, ne oprirăm pe marginea Bahluiului. Soarele scăpătă. Suflînd greu, ștergîndu-ne de nădușală, abia liberați de robia disciplinei, ne întocmirăm din obișnuință în front.

Înregistrasem defecțiuni mari. Ivirea neașteptată a colonelului în fața școalei fusese dezastroasă. Părinții se depărtau frîgîndu-și miinile. Corespondenții dădeau din umeri, amenințîndu-ne cu fulgerele familiei. De curioși ne cotorosirăm repede, luîndu-i la goană. Apoi plecarăm în marș militar, tăcuți, fără să știm încotro mergem. Noaptea se lăsa repede. Zoriți să ne punem la adăpost, căutam drumuri lăturalnice, ne strecuram prin văgăuni mergînd pe două dealuri, printre vii, urmăriți cu ochii bănuitori de vieri, care

¹ ascultă sfatul părintelui tău. — Nu, tată, nu-mi pot trăda camarazii (fr.).

ne ațineau calea cu parul în mână, cu flinta la spinare. Luna se urca senină. Cerul era ciuruit de stele. Adieri ușoare de vânt ne răcoreau frunțile.

Fără îndemnul nimănui am încetinit mersul și prinserăm a cînta în cor romanțe la modă :

„Știi tu cînd te țineam pe brațe,
Cînd îmi jurai amor, știi tu...”

cu voci sentimentale, cuprinși de dorinți nelămurite. Ajunsesem fără veste într-o pădure de mesteacăn. Din tufe săreau licurici, desemnind în aer traiectorii scurte, luminoase. Ne oprirăm căzînd în iarbă, fără a ne depărta prea mult, simțînd nevoia de a fi împreună. O liniște măreață ne cuprinse, lăsîndu-ne robiți ca de vraje. Lumina lunii, cernită prin desîșul frunzelor, imprima în jurul nostru horbote delicate. Arome tari de mentă, de leuștean, ne amețeau, gata să ațipim, legănați de țîrîitul neîntrerupt al greierilor. Un fluierat subțire, care se întări încet, treptat, desfăcîndu-se într-o cascadă de triluri lungi, ce se rostogoleau ca niște perle, ne lăsă fără suflet, cu ochii umezi de recunoștință, încrezători în puterea Celui-de-sus, pe care ne bizuiam în taina sufletului nostru. Împărțășania era atît de completă, încît ne ridicarăm, turburați, să pornim fără indemn, zoriți parcă să ne depărtăm de locul crimei, siguri că nu mai avem nimic de așteptat. Ieșind din dumbravă, ne-am îndreptat spre muchea dealului, călăuzindu-ne, sătui de singurătate, de lătratul ciinilor ce se auzea de departe, sperînd să dăm de sat sau mai degrabă peste stînă, judecînd după bucii de lînă albă, rămași de la oi în spinii tufelor de porumbele. N-am mers mult. Lătratul se apropia, îndesîndu-se pe același glas vestitor de oameni.

Ne-am pomenit deodată în fața unei clopoțnite împresurată de ziduri de cetate, ce se încheiau cu o poartă mare ca un chimir lat, cu paltaua lui de fier învechit. Eram bucuroși. După o scurtă plănuire, ne

rînduirăm în front, în fața minăstirii. Triumvirii plecară să bată în poartă, să ceară ospitalitate.

Ciinii lătrau furios, dînd tircoale zidului.

— Cine-i ? întrebă într-un tirziu o voce scîrțîită de om necăjit, ce se apropia tușînd fără răgaz.

— Noi, părinte, răspuse dracul cu voce îngerească.

— Care voi ?

— Oameni buni... Ce biserică e asta ?

— Nu e biserică, e schit... Schitul lui Tăriță... Ce umblați noaptea pe coclauri ?

— Ne-am rătăcit. Dă-ne drumul să ne culcăm.

— Da' afară nu puteți dormi, că amu îi vară ?

— Avem cu noi instrumente scumpe, suntem cu școala... nu le putem lăsa afară să ruginească.

— Ei, dacă-i așa, slăi oleacă.

Călugărul plecă și se întoarse. Auzindu-i pașii, pentru a-l scoate din îndoială, a-l dispune în favoarea noastră, Gorănescu comandă descoperirea. Unul din noi spune rugăciunea compusă de duhovnicul garnizoanei pentru elevii școalei militare : „Întărește, Doamne, brațul cu arma, inima cu credința, spiritul cu dreapta rațiune”...

— Sunteți mulți ?

— Numai noi trei.

— Poftim, făcu călugărul.

Rămăsesem cu gura căscată. Știam de la moș Simion povești multe. Mi se părea că stătusem de vorbă cu sfîntul Petru, la poarta raiului.

Dar n-apucă bietul călugăr să crape ușa, că dete-răm iureș, punînd stăpînire pe locașul Domnului, ca niște ieniceri.

— Cheile !

— Nu dau cheile.

— Adă cheile. N-auzi ?

— Zi, d-ăștia mi-ați fost.

Am baricadat poarta, am pus sentinele de jur împrejurul minăstirii, elevi cu baioneta legată în vîr-

ful unei prăjini, căci printre noi se găseau câțiva de serviciu pe clasă, care apucaseră a fugi cu centironul la ei, obișnuiți să-l poarte spre deosebire de ceilalți.

Consemnul era sever : să nu deschidă nimănui. Ne așteptam să fim urmăriți. Apoi am plecat în explorare. N-a rămas colț necercetat. Ne-am urcat în pomi, am smuls ceapă și usturoi din straturi, am dat peste stupuri de albine, am încercat bătaia clopotelor și, jos, într-un chinghir oval, așezate la răcoare, am descoperit o teorie de oale negre cu lapte de vacă pus la prins...

Grăbiți să comunicăm vestea, după ce ne săturasem, eu am căzut să-mi sparg capul, pe scara șubredă de lemn.

Călugării se adunară și, după o sfătuială tainică, veniră îndirjiți să se jăluiască șefilor.

— Noi v-am crezut oameni de treabă. Așa vă purtați cu slujitorii Domnului ? Sunteți turci, tătari, țigani ? Ori ce, Doamne iartă-mă, sunteți ? Ori vreți pesemne să chem satul să vă ieie la goană ?... Ați făcut numai stricăciuni... Ce nevoie ați avut să tăiați frînghiile de la clopotniță ?... Ați speriat păsările, ați dezbrăcat pomii, smîntîna ați luat-o...

— Cine ?

— Eu să-ți spun cine ?... Caută-l pe cel care și-o julit nasul...

Am protestat, firește, asigurînd starețul că nu se va întimpla nimic, că vom plăti oalele sparte și laptele.

Obosiți de drum și de zbenguială, am căzut, pe jumătate adormiți, în cerdacul minăstirii pe un strat de cartofi, întinși acolo pentru înșămîntare.

Nu vorbea nimeni. Unii fumau țigări făcute cu tutun adunat de prin toate buzunarele, iar cei pățimași care nu aveau nici atît, dar nu puteau trăi — ziceau ei — fără să fumeze, se otrăveau fumînd paie înfă-

șurate în căptușeală de pantaloni, oțărîndu-se ca imperatorii cînd dădeau peste cap paharul cu otravă.

Ațipisem. Eram între vis și viață, cînd sentinela de la poartă strigă, fără cusur :

— Cine-eee ?

— Căpitanul de jandarmi.

— Înaintează la ordine și dă-ți parola !

— Deschide poarta, că-ți dau o parolă să n-o poți duce.

— Nu se poate.

— Deschide, cînd îți zic.

Am sărit în picioare. Șefii și parte din popor coborîră din cerdac. După un scurt consiliu de război, hotărîră să dea drumul.

Ofițerul, un bărbat fercheș, comandantul jandarmilor călări, venise cu escadronul și cu ordinul să ne aducă legați. Cînd i-am deschis poarta, a înaintat chipeș, pe un cal superb, însoțit de un vagmistru, pe care nu făcea să-l întîlnești noaptea la vreun colț de pădure.

— Ce-ați făcut măi, bată-vă norocul ? ne întrebă camaraderește căpitanul, cucerindu-ne din capul locului.

— Să facă astfel de lege !...

— Aveți dreptate.

— Spuneți și dumneavoastră.

— Ce mai vorbă... Decît, acuma ajunge. Ați făcut demonstrație, domnul general a luat cunoștință, prin urmare v-ați atins scopul. Haideți la școală.

— Nu mergem.

Poarta rămăsese deschisă. Sentinela venise să se amestece și ea în vorbă. Pe cînd ne tocmeam strînși în jurul căpitanului, înțelegîndu-se amîndoi din ochi, vagmistru, prefăcîndu-se că nu poate stăpîni calul pe care-l zădărea cu pîntenii, ne părăsi și într-o clipă se întoarse urmat de călăreți să ne înconjoare în ograda minăstirii.

Fu un vaiet îngrozitor. Surprinși, indignați de o procedare atât de puțin compatibilă cu regulile de luptă ale mușchetarilor, strigam cît ne lua gura :

— Inapoi !... Rușine !... Trădare !...

Ne refugiarăm în cerdacul minăstirii, ridicat de la pămînt. O ploaie de proiectile pe care pronia cereasca ni le pusese la îndemînă porni să cadă, fără cruțare, pe capul năvălitorilor.

Se produse o învălmășeală indescritibilă. Cartofii grei cădeau ca grindina. Căii cabrau, răsturnînd călăreții, care se văietau de durere, iar căpitanul răcnea cît îl lua gura.

— Nu dați, domnilor... Sunt căpitanul N... Lovirea superiorului se pedepsește cu ocna !...

Dar cine-l asculta ? Cartofi aveam beréchet. Călăgării adunați deoparte priveau încrămîniți cum se risipește tainul lor de o iarnă.

Nemaiputînd rezista loviturilor, pentru a feri căii care se călcau, se loveau, zvîrlind, cuprinși de panică, căpitanul dete ordin de retragere și rămase singur :

— În definitiv ce vreți ? Că n-o să dorm aici...

Victoria ne îmbătase. Dictarăm condițiunile de pace. Escadronul să se retragă la 500 m. de minăstire.

Căpitanul să se angajeze pe cuvîntul de onoare că vagmistrul nu va mai încerca nici o surprindere.

Consimțim să ne întoarcem la școală dacă se garantează că se abrogă legea fatală.

Atît noi cît și clasa IV-a să fim scutiți de orice pedeapsă.

Căpitanul plecă. După ce încuiarăm poarta, am adormit, flămînzîți, visînd că un jandarm călare, care semăna cu căpitanul ca două picături de apă, se plimba, săltîndu-se ușor, în pas spaniol, prin cerdacul minăstirii, plin de bunătăți.

Dimineața ne-am sculat neodihniți, cu oasele frînte de salteaua bulgărească, pe care dormisem ciinește. Rătăceam nemîncăți prin curtea săracă a minăstirii.

Călăgării trăiau într-o mizerie înspăimîntătoare. N-aveau nimic în chiliile murdare cu paturi subrede, acoperite cu rogojini destrămate. Pe lavițe zăceau strachini sparte și linguri de lemn, iar ei umblau în antîriuri scorțoase de șiac castaniu, îmbrăcate pe pielea goală, mîncăți de vermină.

Ne plimbam de colo pînă colo, neștiind cum să ne trecem timpul. În fine, dete Dumnezeu sfîntul, pe la zece, sosi locotenentul Rujinski, poreclit de noi Pojarnicul pentru că era de artilerie și purta pînteni cu duriță lată cît o piesă de cinci lei, care zornăiau în urma lui, furîndu-ne gîndul și inima. Ne era drag pentru că ne vorbea scurt și liber :

— Ia veniți încoace, mă idioților...

Ne apropiarăm, rîzînd cu recunoștință pentru familiaritatea lui ursuză.

— Am venit să vă iau la școală. Care vreți să mergeți poftim ici, care nu, ieșiți pe poartă afară ori, dacă nu, rămîneți să mîncăți țărițe.

Rămăsesem dezorientați. La asta nu ne așteptam. N-a ieșit nimeni pe poartă. După o codeală scurtă, am intrat în front ca boul care pleacă capul să ia jugul, evitînd orice privire între noi.

Gorănescu, trebuie să mărturisesc, a intrat cel din urmă, ca marinarul care se salvează după ce toți pasagerii s-au urcat în bărci.

— Ne e foame, am strigat fără mîndrie.

Locotenentul n-a stat mult pe gînduri.

— Ia vină-ncoace, popă... Ceaun ai ?

— Am, da-i micșor, ce faci cu el ?

— Cine are ceaun mare pe aici pe la voi ?

— Este la tîrlă.

— Du-te și-l adă... Ai venit ?

Peste un ceas, așezați la umbra zidului, mîncam cartofi cu sare frigîndu-ne buzele și cu nesaț. Apoi am trecut în front și, mai repede decît credeam, am intrat în Iași pe bariera Socolei, în alai de copii, de birjari, de epistați încălecați pe cai țărănești, umiliți că n-am făcut nici o ispravă. În inima tîrgului o ul-

timă revoltă. Gorănescu, ieșind din front, comandă răsunător, pe strada Lăpușneanu, cu modulare de călăreț :

— Ploton, stai...

— Ce vrei, mă boule ?

— Să se retragă poliția. Noi am venit de bună-voie.

— Așa e — protestarăm în cor — să plece gărnarii.

Gardiștii s-au făcut nevăzuți. În urmă, am plecat și noi, mai pocăiți, pe măsură ce ne apropiam de școală. La poartă ne aștepta lumea toată. Eram în fruntea coloanei. Ridicînd capul, mi-a crăpat obrazul de rușine că am întilnit ochii duduii Maricel, o prietenă a surorii mele, țigăncușă cu ochi verzi, cu coada pe spate, pe care îmi jurasem s-o iau de nevastă și pe care aș fi voit s-o bat pentru pofta cu care risese cînd m-a zărit, mai ales că, silindu-mă să par marțial, m-am împiedecat ca un bleg în opritoarea de la poartă.

La școală ne-a băgat în aulă. Cînd ne-am privit în oglinzi, ne-am dat seama de decadența noastră. Mai păstram o ultimă speranță. Așteptam să vină colonelul, pe care-l iubeam, nerăbdători să ne justificăm. Dar colonelul Macarovici se încadră în ușă, palid, frumos și, trist, zise doar atît :

— Bravo... Munca mea de zece ani de zile ! Vă mulțumesc.

Nu ne-a dat nici o pedeapsă. Dar cît a mai stat comandant, n-a mai trecut prin curtea școlii, cum eram deprinși să-l vedem în fiecare zi, să-i aținem calea pregătindu-ne să-l salutăm care mai de care.

.....

CUPRINSUL

<i>Cuvînt înainte</i>	5
Vine d-na și d-l general	13
Maiorul Bojan	30
Ca la Galați	37
Punerea la punct	48
Un revoltat	51
Metodă nouă	56
Echipa specială	61
Un om dintr-o bucată	67
Colonelul Ionescu	76
Moșu	83
De la popotă	86
Mila	88
Ne varietur	91
Pentru țară	94
La dentist	97
În cantonament	101
Calicu	111
Sfîntul Vasile	114
Interview-Expres	121

Sfântul Dumitru	424
Oale sparte	428
Legea progresului	432
Mîna de fier	438
Doi vulpoi	441
Rugăciune	447
Ciîinii de război	449
În retragere	457
Credința	461
Rațe cu repetiție	464
Cum sunt ei...	170
Select-Club	173
Bolocan	176
Dureri mărunte	180
Pricopsitul	182
Jocul de război	187
O carieră	190
Recomandațiuni	200
Declin	202
Cadre vechi	205
Pisălogul	208
Cele trei elemente	212
Specialități	217
Gușă de porumbel	221
Secretul	223
Ancheta	226
Sufletarul	231
Mizerii ascunse	233
Împărțirea cazonă	236
Carré de dame	239

Amintiri

[Sluga]	247
[De Paști]	252
[Zmeul]	260
[Răzmerița]	268